J.M. Coetzee

Viața și vremurile lui Michael K

HUMANITAS fiction

Viața pare să fi intrat pe un făgaș lipsit de suferință, dar și de bucurie, pentru Michael K, un bărbat de culoare din Cape Town. Orfan de tată, petrecându-și copilăria stigmatizată departe de mamă, în cămine și centre de reeducare, tânărul devine grădinar în slujba consiliului local. Nimic nu pare să-i tulbure traiul monoton, până în clipa când mama sa, grav bolnavă, ia hotărârea de a se întoarce în ținuturile natale, unde dorește să-și sfârșească zilele, departe de orașul sfâșiat de un război civil care nu este al lor și pe care nu îl înțeleg, dar ale cărui consecințe le afectează în mod direct viețile. Urcându-și mama și puțina avuție într-un cărucior improvizat, Michael K începe o adevărată odisee printr-o lume care-și poartă la vedere cicatricile mereu reînnoite ale unei istorii tragice. Drumul către Prince Albert, acolo unde se sfârșește viața mamei sale, e plin de violență, foame, pericole, ocolișuri, ascunzători, soldați fanatici sau dezertori. Povestea lui Michael K este însă una a supraviețuirii lipsite de iluzii, spusă în stilul alb, plin de forță, care l-a consacrat pe J.M. Coetzee.

Raftul
Denisei

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

J.M. COETZEE

Viața și vremurile lui Michael K

Traducere din engleză de
EDUARD BUCESCU

Coperta de
ANGELA ROTARU

Redactor
IOANA PETRIDEAN

J.M. COETZEE
LIFE & TIMES OF MICHAEL K
Copyright © J.M. Coetzee, 1983
By arrangements with Peter Lampack Agency, Inc.
551 Fifth Avenue, Suite 1613 New York, NY 10176-0187 USA
All rights reserved

© HUMANITAS FICTION, 2009, pentru prezenta versiune românească

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 73, fax 021/408 83 74
www.humanitas.ro

Comenzi CARTE PRIN POȘTĂ: tel./fax 021/311 23 30
C.P.C.E. – CP 14, București
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.libhumanitas.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
COETZEE, JOHN MAXWELL
Viața și vremurile lui Michael K / J.M. Coetzee.; trad.: Eduard Bucescu. - București: Humanitas Fiction, 2009
ISBN 978-973-689-289-9

I. Bucescu, Eduard (trad.)

821.111(680)-31=135.1

Războiul este părintele și regele tuturor.
Pe unii îi adevereşte ca zei, pe alții, ca oameni.
Pe unii îi înrobește, pe alții îi eliberează.

PARTEA ÎNTÂI

Primul lucru pe care l-a observat moașa la Michael K în clipa în care l-a ajutat să iasă din pântecele mamei sale în lume a fost că avea buză de iepure. Buza îi era încrețită ca pielea melcului, iar nara stângă se căsca mai mult decât cealaltă. Tăinuind copilul pentru o clipă de mama lui, moașa s-a chinuit să-i deschidă gura nu mai mare decât un mugure de floare și a răsuflat ușurată când a găsit cerul gurii intact.

Mamei i-a spus:

— Ar trebui să te bucuri, aduc noroc la casa omului.

Însă Annei K nu i-au plăcut încă din primul moment gura aceea care nu se închidea și peticul roz de carne vie pe care îl scotea la iveală. O apuca tremuratul numai gândindu-se că așa ceva putuse să crească în ea vreme de atâtea luni. Copilul nu putea să sugă de la sân și plângea de foame. Mama lui încerca atunci cu biberonul, iar când copilul nu mai putea să sugă nici din sticlă, îl hrănea cu linguriţa, pierzându-se cu firea când micuțul se îneca, împroșca lapte peste tot și se punea pe plâns.

— O să se închidă când crește mai mare, tot promitea moașa.

Dar buza nu s-a închis, sau nu s-a închis suficient, și nici nasul nu s-a îndreptat.

A luat copilul cu ea la lucru și a continuat să facă asta chiar și după ce a crescut. Îl ținea departe de alți

copii, pentru că zâmbetele și șușotelile lor o făceau să sufere. Ani la rând, Michael K a stat pe o pătură, privindu-și mama lustruind podelele în casele altor oameni și învățând să tacă.

Din cauza beteșugului, dar și pentru că era cam încet la minte, Michael a fost retras de la școală după o scurtă perioadă de probă și dus la Huis Norenius, în Faure, unde, pe cheltuiala statului, și-a petrecut restul copilăriei în compania altor sărmani micuți suferinzi, învățând cititul, scrisul, socotitul, dar și să mănânce și să frece podelele, să facă patul, să spele vase, să împletească coșuri, să sape și să facă treburi de tâmplar. La cincisprezece ani a plecat de la Huis Norenius și s-a înscris în Departamentul Parcuri și Grădini, administrat de municipalitatea orașului Cape Town, ca grădinar de gradul 3(b). După trei ani, a lăsat și Departamentul Parcuri și Grădini și, după o perioadă de șomaj, timp în care stătea toată ziua în pat privindu-și mâinile, s-a angajat ca paznic de noapte la toaletele publice din Piața Greenmarket. Într-o vineri seara, târziu, pe când se întorcea acasă de la lucru, a fost atacat în metrou de doi bărbați care l-au bătut, i-au luat ceasul, banii, pantofii și l-au lăsat zăcând buimac, cu o tăietură adâncă pe braț, un deget scrântit și două coaste rupte. După acest incident, a renunțat la serviciul de noapte și s-a întors la Parcuri și Grădini, unde a avansat, încetul cu încetul, până la funcția de grădinar de gradul 1.

Din cauza felului în care arăta, K nu avea prietene. Se simțea în largul său când era singur. Ambele slujbe l-au deprins cu singurătatea, deși jos, la toalete, simțise în permanență apăsarea luminii puternice a neonului, care făcea faianța aceea albă să lucească și să dea naștere unui spațiu fără umbre. Parcurile pe care le prefera erau cele cu pini înalți și alei întunecoase tăiate printre tufișuri

de crini africani. Câteodată, sâmbăta, nu auzea semnalul de încetare a lucrului și continua să muncească singur toată după-amiaza. Duminica dimineața dormea până târziu, iar după-amiaza își vizita mama.

Într-o dimineață târzie de iunie, pe când avea treizeci și unu de ani, lui Michael K i-a fost adus un mesaj în timp ce aduna frunzele cu grebla în parcul De Waal. Mesajul era de la mama lui, dar scris de altcineva; era anunțat că fusese externată din spital și dorea ca el să vină să o ia. K și-a pus jos uneltele, și a mers cu autobuzul până la spitalul Somerset, unde și-a găsit mama stând pe o bancă, la intrare, scăldată într-un petic de lumină. Era îmbrăcată cu hainele de stradă, numai pantofii erau puși deoparte. Când și-a văzut fiul, a început să plângă, ducându-și mâna la față, să nu o vadă ceilalți pacienți și vizitatori.

Luni în șir, Anna K a avut brațele și picioarele umflate rău de tot; de curând, și burta începuse să i se umfle. Când a fost internată în spital, nu mai putea să meargă și de-abia mai respira. Petrecuse cinci zile întinsă pe un pat așezat în hol, printre zeci de oameni înjunghiați, bătuți, împușcați, care o țineau trează toată noaptea cu zgomotele pe care le făceau, lăsată de izbeliște de asistentele care nu aveau vreme să înveselească o bătrână, în timp ce peste tot în jur erau atâția tineri care își dădeau ultima suflare în chinuri. Cum a ajuns la spital, a fost adusă în simțiri cu ajutorul unui tub de oxigen, și apoi i-au tot făcut injecții și i-au tot dat pastile, ca să i se dezumfle trupul. Dar când avea nevoie de o ploscă, arareori era cineva prin preajmă care să i-o aducă. Nu avea capot. Odată, pe când mergea la toaletă orbecăind prin întuneric, a fost oprită de un bătrân într-o pijama cenușie, care i-a vorbit urât și s-a dezbrăcat în fața ei. Nevoile trupului ajunseseră motiv

de chinuri groaznice pentru ea. Când asistentele o întrebau despre medicamente, ea spunea că le-a luat, dar adesea mințea. Apoi, deși nu i se mai tăia răsuflarea, picioarele au început să o mănânce cumplit, încât trebuia să își țină mâinile imobilizate sub greutatea propriului trup, înfrângându-și astfel dorința de a se scărpina. În ziua a treia se ruga deja de toată lumea să fie trimisă acasă, deși se vede treaba că n-o băga nimeni în seamă. Așa că, atunci când au podidit-o lacrimile, în ziua a șasea, plângea de ușurare, fericită că scăpa din acest infern.

La recepție, Michael K a cerut un scaun cu rotile, dar a fost refuzat. Ducându-i poșeta și pantofii, a sprijinit-o pe mama lui tot drumul acela de cincizeci de pași până la stația de autobuz. Acolo se formase o coadă lungă. Orarul lipit de stâlp promitea câte un autobuz la fiecare cincisprezece minute. Au așteptat preț de o oră, timp în care umbrele s-au mărit, și vântul a devenit mai rece. Nemaiputând să stea în picioare, Anna K s-a întins pe jos, cu spatele rezemat de un perete, întocmai ca o cerșetoare, în timp ce Michael îi ținea locul la coadă. Când a venit autobuzul, nu mai erau locuri libere. Michael se ținea de o bară și o strângea pe mama lui la piept, de teamă să nu se dezechilibreze. Era trecut de ora cinci când au ajuns în cămăruța ei din Sea Point.

Vreme de opt ani, Anna K fusese angajată ca servitoare în casa unui producător de galanterie de damă ieșit la pensie, care locuia împreună cu soția într-un apartament de cinci camere în Sea Point, cu vedere la Oceanul Atlantic. Contractul prevedea ca ea să vină la ora nouă dimineața și să stea până la opt seara, cu o pauză de trei ore la prânz. Lucra pe rând, când cinci, când șase zile pe săptămână. Avea un concediu plătit,

de două săptămâni, și o cameră a ei în același bloc. Salariul era bunicel, angajatorii erau oameni înțelegători, de lucru se găsea cu greu în vremurile acelea, așa că Anna K nu avea nimic de obiectat. Cu un an în urmă însă, au început s-o apuce amețelile și simțea ceva ca o apăsare în coșul pieptului, de fiecare dată când se apleca. Apoi s-a îmbolnăvit de hidropizie. Familia Buhrmann a păstrat-o la bucătărie, i-a micșorat salariul cu o treime și a angajat o femeie mai tânără să vadă de gospodărie. A fost lăsată să locuiască în continuare în cămăruța ei, pe care o deținea familia Buhrmann. Hidropizia s-a agravat. Săptămâni întregi înainte de a se interna în spital, fusese țintuită la pat, incapabilă să muncească. Trăia cu groaza că familia Buhrmann nu va tolera o veșnicie această situație.

Camera ei de sub scări, pe Côte d'Azur, fusese inițial menită să adăpostească aparatul de aer condiționat, care însă nu a mai fost niciodată instalat. Pe ușă era un semn: craniul cu cele două oase încrucișate, pictat în roșu, și dedesubt scria PERICOL – GEVAAR – INGOZI. Nu avea curent electric și nici aerisire, așa că aerul era mereu închis. Michael i-a deschis ușa mamei sale, a aprins o lumânare și a ieșit în timp ce ea se pregătea de culcare. A petrecut cu ea această primă seară după externarea ei, ca și toate serile din săptămâna care a urmat: îi încălzea supa la plita cu petrol lampant, avea grijă pe cât putea ca ei să-i fie bine, făcea orice altceva era nevoie și o consola mângâindu-i brațele când se punea pe plâns în hohote. Într-o seară, autobuzele din Sea Point nu au mai circulat, și el a trebuit să petreacă noaptea în camera ei, dormind îmbrăcat pe un preș. S-a trezit înfrigurat în toiul nopții. Cum nu mai putea dormi, și nici pleca, pentru că se dăduse stingerea, a stat tremurând pe un scaun până în zori, în timp ce mama lui gemea și sforăia.

Lui Michael K nu îi plăcea această apropiere fizică dintre ei doi, pe care era obligat să o îndure în nopțile lungi petrecute în cămăruță. Îl tulbura vederea picioarelor umflate ale mamei sale și își ferea privirea când o ajuta să se dea jos din pat. Coapsele și brațele îi erau acoperite cu urme de zgârieturi (o vreme chiar a purtat mănuși noaptea). Dar nu s-a eschivat de la nimic, deoarece considera că este de datoria lui să fie alături de ea. Întrebarea care îl frământase cu mulți ani în urmă, pe când stătea în spatele magaziei cu biciclete de la Huis Norenius, și anume de ce a venit el pe lume, avea, în fine, un răspuns: venise pe lume ca să aibă grijă de mama lui.

Nimic din ce-i spunea fiul ei nu îi risipea Annei K temerile cu privire la ce s-ar putea întâmpla dacă și-ar pierde camera. Nopțile petrecute printre muribunzi, pe holurile spitalului Somerset, îi dăduseră de înțeles cât de indiferentă poate să fie lumea la boala dezgustătoare a unei bătrâne în vreme de război. Cum nu putea munci, vedea ea bine că singurele motive grație cărora nu ajunsese încă în plină stradă erau bunăvoința îndoielnică a familiei Buhrmann, loialitatea unui fiu anost și, în ultimă instanță, economiile pe care le păstra într-o poșetă vârâtă într-o valiză sub pat, în două portofele, unul pentru banii în monedă nouă, celălalt pentru banii în monedă veche, acum devalorizați, pe care, neîncrezătoare, nu a vrut să-i preschimbe.

Așa încât, atunci când Michael a ajuns acasă într-o seară și i-a tot vorbit despre concedierile de la Parcuri și Grădini, a început să rumege în minte o idee la care până în acel moment doar visase așa, într-o doară: cum să facă să părăsească acest oraș care nu mai avea ce să-i ofere, și să se întoarcă la țară, locul acela liniștit în care copilărise.

Anna K se născuse la o fermă din districtul Prince Albert. Tatăl ei avea o fire labilă și probleme cu băutura. În primii ei ani de viață s-au tot mutat de la o fermă la alta. Mama ei fusese spălătoreasă și bucătăreasă. Anna o ajuta. Mai târziu, s-au mutat în orașul Oudtshoorn, unde Anna a mers o vreme la școală. După ce a născut ea însăși primul ei copil, a venit la Cape Town. Apoi a urmat un al doilea copil, cu un alt bărbat, apoi un al treilea, care a murit, apoi Michael. Anii dinainte de Oudtshoorn au rămas cei mai fericiți în amintirea ei, o perioadă de căldură și belșug. Își amintea cum stătea în praf, în coteț, în vreme ce găinile cloncăneau și scurmau pământul, își amintea cum căuta ouă pe sub tufișuri. Stând în pat, în cămăruța ei cu aer închis, în lungi după-amieze de iarnă, în timp ce apa de ploaie se prelingea ușor înăuntru de pe scările de afară, visa să scape de violența asta nechibzuită, de autobuzele aglomerate, de cozile la mâncare, de vânzătorii ambulanți, de hoți și cerșetori, de sirene în timpul nopții, de starea de asediu, de frig și umezeală, și să se întoarcă la țară, unde, dacă era să moară, măcar murea sub cerul albastru.

În planul pe care i l-a zugrăvit lui Michael, n-a rostit o vorbă despre moarte. I-a propus să plece de la Parcuri și Grădini înainte să fie concediat, și să plece amândoi cu trenul spre districtul Prince Albert, unde ea urma să închirieze o cameră, în timp ce el căuta de lucru la vreo fermă. Dacă locuința lui avea să fie destul de încăpătoare, ea avea să stea cu el și să vadă de treburile casei. Dacă nu, el o va vizita la sfârșit de săptămână. Ca să-i arate că are intenții serioase, l-a pus să scoată valiza de sub pat și i-a numărat în față banii în bancnote noi, pe care, spuse ea, îi pusese deoparte chiar cu acest scop.

S-ar fi așteptat ca Michael să o întrebe cum își închipuia ea că un orășel de provincie avea să primească doi

străini, dintre care o bătrână bolnavă. Pregătise un răspuns chiar și pentru asta. Dar Michael nu s-a îndoit de ea nici o clipă. Tot așa cum crezuse în toți anii cât a stat la Huis Norenius că mama lui l-a lăsat acolo cu un motiv anume, care, chiar dacă îi era neclar atunci, avea să se limpezească, a acceptat acum fără cârtire acest plan înțelept. N-a avut ochi pentru bancnotele împrăștiate pe plapumă, el își imagina deja o căsuță văruită în întinsa savană africană, cu fuiorul de fum încolăcindu-se afară pe coș, o vedea stând la poartă pe mama, sănătoasă și veselă, gata să-l întâmpine după o zi lungă de muncă.

Michael nu s-a prezentat la lucru în dimineața următoare. Cu banii mamei sale, împărțiți în două teancuri și îndesați în șosete, și-a croit drum până la gară, la casa de bilete. Acolo, vânzătorul i-a spus că i-ar da bucuros două tichete pentru Prince Albert sau cel mai apropiat loc pe aceeași rută (nu înțelegea bine dacă este vorba de Prince Albert sau Prince Alfred), dar K nu se putea aștepta să urce în tren fără o rezervare prealabilă și un permis care să-i dea voie să părăsească autoproclamata zonă securizată a peninsulei Capul Bunei Speranțe. Singura rezervare pe care i-o putea face era pentru optsprezece august, adică peste două luni. K a insistat că dorește să plece mai devreme, dar în zadar: starea de sănătate a mamei lui nu reprezenta un motiv special, i-a zis funcționarul; dimpotrivă, l-a sfătuit să nu aducă vorba deloc despre acest lucru.

De la gară, K s-a dus în piața Caledon și a stat două ore la coadă, în spatele unei femei cu un copil mic, ce se smiorcăia întruna. I s-au dat două seturi de formulare, unul pentru mama lui, și celălalt pentru el.

— Prinde cu o agrafă rezervările la tren, alături de formularele albastre, și du-le la camera E-5, i-a zis polițista de la ghișeu.

Când ploua, Anna K îndesa un prosop vechi pe lângă pragul ușii, să nu lase apa să se înfiltreze înăuntru. Camera mirosea a Dettol și a pudră de talc.

— Mă simt ca o broască sub o piatră în locul ăsta, suspină ea. Nu mai am răbdare până în august.

Și-a acoperit fața și a rămas așa, tăcută. După o vreme, K a simțit că nu mai are aer. S-a dus la magazinul din colț. Nu mai aveau pâine.

— N-avem nici pâine, nici lapte, i-a zis vânzătorul. Vino mâine.

A cumpărat biscuiți și lapte condensat, apoi s-a așezat sub un cort și a privit stropii de ploaie căzând. Ziua următoare a luat formularele de la camera E-5. I s-a spus că permisele urmau să fie expediate prin poștă la timpul cuvenit, după ce cererile aveau să fie trimise la poliția din Prince Albert și aprobate.

S-a întors în parcul De Waal și a aflat, cum se și aștepta de altfel, că va fi concediat la sfârșitul lunii.

— Nu contează, i-a răspuns șefului de echipă, oricum plecăm, mama și cu mine.

Și-a amintit de vizitele mamei sale la Huis Norenius. Câteodată aducea nalbe, câteodată biscuiți cu ciocolată. Se plimbau împreună pe terenurile de joacă, apoi se duceau în sala de festivități, să bea un ceai. În zilele în care vizitele erau permise, băieții purtau costumele lor cele bune, de culoare kaki, și sandalele maronii. Unii băieți nu aveau părinți, sau fuseseră uitați cu desăvârșire.

— Tata a murit, iar mama lucrează, avea el obiceiul să spună.

Se cuibărea într-un colț al camerei, pe un morman de perne și pături, petrecându-și serile pe întuneric, ascultând respirația mamei sale. Ea dormea din ce în ce mai mult. Câteodată adormea și el în culcușul improvizat și pierdea autobuzul. Se trezea dimineața cu durere de cap. În timpul zilei hoinărea pe străzi. Totul rămăsese suspendat în timp ce așteptau permisele acelea care nu mai veneau.

Într-o duminică dimineața, foarte devreme, a dat o raită prin parcul De Waal și a spart lacătul de la magazia în care își țineau grădinarii uneltele. A luat câteva scule și o roabă, pe care a împins-o până în Sea Point. Meșterind pe o alee din spatele blocurilor, a spart în bucăți o ladă veche și a încropit un fel de platformă de aproape un metru pătrat, cu o spetează, pe care a legat-o cu sârmă de roabă. Apoi a încercat să-și convingă mama să iasă la o plimbare.

— Aerul o să-ți facă bine, spuse el. N-o să te vadă nimeni, e trecut de ora cinci, străzile sunt pustii.

— Oamenii pot să mă vadă de la ferestre, răspunse ea. Nu vreau să mă dau în spectacol.

A doua zi, se îndupleca. Cu haina pe ea și pălăria pe cap, ieși târșâindu-și papucii din picioare, dând bineț după-amiezii târzii și mohorâte, și l-a lăsat pe Michael să o așeze mai bine în roabă. A plimbat-o pe strada Plajei, și apoi tot înainte, până la promenada pavată care se întindea de-a lungul falezei. Nu era nimeni prin preajmă, cu excepția unui cuplu de oameni în vârstă care plimbau un cățel. Anna K se ținea strâns de partea laterală a platformei, inspirând briza rece, în vreme ce fiul ei o împinse vreo sută de metri de-a lungul promenadei, apoi se opri, pentru ca ea să vadă valurile spărgându-se de stânci, a mai înaintat o sută de metri, s-a oprit din nou și, în cele din urmă, a purtat-o

înapoi. A fost uimit să constate cât de grea era mama sa și cât de instabilă era roaba. La un moment dat, s-a înclinat foarte tare, fiind la un pas să se răstoarne.

— Îți face bine să tragi aer proaspăt în plămâni.

După-amiaza următoare a plouat, așa că au rămas în casă.

S-a gândit să construiască un cărucior de mână, cu o cutie în interior, fixată pe două roți de bicicletă, dar nu izbutea să-și dea seama de unde ar putea face rost de o osie.

Apoi, într-o după-amiază târzie, în ultima săptămână din iulie, un jeep militar care gonea pe strada Plajei a lovit un tânăr care traversa drumul, proiectându-l printre vehiculele parcate pe marginea trotuarului. Chiar și jeepul a ieșit de pe carosabil și s-a oprit în peluzele năpădite de buruieni de la marginea plajei Côte d'Azur, iar acolo, cei doi pasageri ai mașinii au avut de furcă cu prietenii furioși ai celui rănit. S-a pornit o încăierare și, în curând, s-a adunat mulțimea. Mașinile parcate au fost avariate și împinse de-a curmezișul, în stradă. Sirenele anunțau stingerea, dar nimeni nu le dădea importanță. O ambulanță care a sosit escortată de motociclete a virat brusc la nici doi pași de baricadă și a plecat în trombă, urmată de o ploaie de pietre. Apoi, de la balconul unui apartament situat la etajul al patrulea, cineva a început să tragă cu revolverul. Lumea țipa și se năpustea care încotro, să se adăpostească, risipindu-se prin blocurile ce dau spre plajă, alergând pe coridoare, izbind în uși, spărgând ferestrele și becurile. Bărbatul înarmat a fost târât afară din ascunzătoare, lovit cu picioarele până și-a pierdut cunoștința, și izbit de caldarâm. Unii locatari ai apartamentelor au ales să rămână în întuneric, în spatele ușilor zăvorâte, alții au luat-o la goană pe străzi. Unei femei,

prinsă la capătul unui coridor, i-au sfâșiat hainele de pe ea. Cineva a alunecat pe o scară de incendiu și și-a luxat glezna. Ușile erau sparte, și apartamentele jefuite. În apartamentul de deasupra cămăruței Annei K, vandalii au sfâșiat perdelele, au strâns toate hainele la un loc, au spart mobila și au aprins un foc de tabără, care, deși nu s-a extins, scotea nori groși de fum. Pe peluzele de lângă Côte d'Azur, Côte d'Or și Copacabana, o gloată din ce în ce mai numeroasă de vandali, dintre care unii aveau grămezi de obiecte furate la picioare, a aruncat cu pietre din grădină spre ferestrele care dădeau către faleze, până nu a mai rămas nici un ochi de geam intact.

O dubă de poliție, cu girofaruri albastre, s-a oprit pe promenadă, la cincizeci de metri depărtare. A izbucnit o rafală de focuri trase cu un pistol automat, căreia i s-a răspuns, dindărătul baricadei de mașini, cu alte focuri. Duba s-a îndepărtat în grabă, în vreme ce gloata s-a retras pe strada Plajei, printre țipete și răcnete. După vreo alte douăzeci de minute, când întunericul se lăsase deja, au sosit în forță poliția și brigăzile mobile. Au ocupat blocurile afectate etaj cu etaj, și nu au întâmpinat nici o rezistență din partea dușmanului care fugea mâncând pământul pe aleile lăturalnice. O vandală care nu reușise să fugă îndeajuns de repede, a fost împușcată pe loc. De pe străzile din împrejurimi, poliția aduna bunurile abandonate, pe care le punea în mormane pe peluze. Acolo, noaptea târziu, proprietarii cotrobăiau la lumina lanternelor, încercând să recupereze ceea ce le aparținea. La miezul nopții, când operațiunea era pe punctul de a fi declarată încheiată, a fost descoperit un insurgent cu un glonț în plămân, ghemuit într-un colț întunecat al unui gang situat pe aceeași stradă. Au fost puși gardieni care să asigure paza peste noapte,

și majoritatea forțelor polițienești s-au retras. În primele ore ale dimineții, s-a întețit vântul și a început să plouă cu găleata. Ploaia lovea în ferestrele sparte care dădeau spre Côte d'Or, Côte d'Azur, Copacabana, dealurile Egremont și Malibu, ferestre care până atunci oferiseră o privelițte ferită de intemperii asupra drumurilor navigabile spre și dinspre Capul Bunei Speranțe. Ploaia biciuia perdelele, uda covoarele și, în unele cazuri, inunda podelele.

În tot acest timp, Anna K și fiul ei au stat ghemuiți în cămăruța lor de sub scări, au păstrat o tăcere mormântală și nu s-au clintit din loc nici când au simțit fumul, nici chiar când au auzit bocanci grei tropăind încoace și încolo sau când cineva a încercat ușa încuiată, zăngănind clanța cu putere. Nu aveau de unde să știe că vacarmul, țipetele, focurile de armă și zgomotul de sticlă spartă nu s-au răspândit mai departe de câteva blocuri din jur; cum stăteau ei unul lângă altul pe pat, neîndrăznind nici să sufle o vorbă, erau din ce în ce mai convinși că războiul ajunsese până în Sea Point și că îi surprinsese în locul acela. Trecuse de miezul nopții când mama lui a ațipit în cele din urmă, dar Michael stătea cu urechile ciulite, cu ochii ațintiți asupra fâșiei de lumină care se răsfrângea pe sub pragul ușii, respirând încet. Când mama lui a început să sforăie, el a prins-o de umăr, făcând-o să înceteze.

Stând așa, în capul oaselor, sprijinit de zid, a adormit în cele din urmă. Când s-a trezit, raza de lumină care se strecura pe sub prag era mai puternică. A deschis ușa și a ieșit tiptil. Holul era plin de cioburi de sticlă. La intrarea în bloc, doi soldați care purtau cască pe cap stăteau pe șezlonguri, cu spatele la el, uitându-se lung la ploaie și la marea cenușie. K s-a furișat înapoi în camera mamei sale și s-a culcat pe covoraș.

Mai târziu în cursul aceleiași zile, când chiriașii de pe Côte d'Azur au început să se întoarcă pentru a face curățenie, pentru a-și aduna lucrurile sau pur și simplu pentru a contempla distrugerile și pentru a plânge, de îndată ce ploaia a încetat, K a pornit-o spre strada Oliphant, din Green Point, spre misiunea Sfântul Iosif, unde, înainte, putea găsi o cană de supă și un pat în care să doarmă peste noapte, fără să-i pună nimeni nici o întrebare, și unde spera să-i găsească mamei sale adăpost pentru o vreme, departe de blocul devastat. Dar statuia de ipsos a Sfântului Iosif, cu tot cu barbă și toiag, dispăruse, placa de bronz de la intrare fusese dată jos, iar ferestrele aveau obloanele trase. A bătut la cea mai apropiată ușă și a auzit podeaua scârțâind, dar nu i-a răspuns nimeni.

Traversând orașul în drum spre serviciu, K se ciocnea în fiecare zi de o armată de oameni fără adăpost, de o sărăcie lucie, care în ultimii ani se mutaseră pe străzile din cartierul central, cerșind, tâlhărind sau făcând coada la agenții de asistență socială ori, pur și simplu, stând pe coridoare în instituțiile publice, ca să se încălzească, sau cuibărindu-se noaptea prin depozitele pustiite din preajma cheiurilor ori prin blocurile abandonate, situate dincolo de strada Bree, pe unde poliția nu se aventura niciodată pe jos. Cu un an înainte ca autoritățile să impună în cele din urmă controale privind migrația populației dintr-o regiune în alta, zona metropolitană Cape Town fusese invadată de oameni de la țară, veniți în căutare de lucru. Nu aveau nici ce munci, nici unde sta. Dacă se vor pierde în marea aceea de guri flămânde, se gândea K, ce șanse vor avea el și mama lui? Câtă vreme putea continua să o împingă într-o roabă pe străzi, cerșind mâncare? A hoinărit pierdut toată ziua, și s-a întors în cămăruță ursuz. La

masa de seară a adus supă, pesmeți și sardele în conservă, ascunzând plita după o pătură, pentru ca lumina ei să nu atragă cumva atenția asupra lor.

Toate speranțele celor doi se îndreptau spre permisul care le va înlesni plecarea din oraș. Dar cutia poștală a familiei Buhrmann, unde poliția urma să trimită permisul, dacă avea de gând vreodată să-l trimită, era închisă cu lacătul. Și, după noaptea jafului, Buhrmannii, în stare de șoc, plecaseră cu niște prieteni, nelăsând vorbă când se vor întoarce. Așa că Anna K l-a trimis pe fiul ei până la apartament, cu sarcina precisă de a aduce cheia de la cutia poștală.

K nu mai fusese niciodată în apartament. L-a găsit vraiște. Într-o băltoacă formată de ploaia împinsă înăuntru, pe fereastră, de rafale puternice de vânt, zăceau bucăți de mobilă, saltele găurite, cioburi de sticlă și de oale, ghivece cu flori veștejite, cearșafuri și covoare ude. Un mâl vâscos de făină, cereale, zahăr, rahat de pisică și pământ i se lipea de pantofi. În bucătărie, frigiderul era răsturnat, cu motorul încă mergând, și o spumă gălbuie se scurgea de pe balamalele ușii în apa de un centimetru, care băltea pe podeaua cu gresie. Rânduri întregi de borcane fuseseră azvârlite de pe rafturi; duhnea a vin. Pe peretele de un alb sclipitor, cineva scrisese cu praf de curățat cuptorul: LA DRACU.

Michael a îndemnat-o pe mama lui să vină să vadă dezastrul cu ochii ei. Nu mai urcase de două luni. A rămas țintuită locului pe un tocător, în pragul ușii de la camera de zi, cu ochii în lacrimi.

— De ce au făcut una ca asta? suspină ea.

Nu a vrut să intre în bucătărie.

— Așa niște oameni de treabă! adăugă ea. Nu știu cum o să treacă peste asta!

Michael a ajutat-o să se întoarcă în camera ei. Mama lui nu își mai găsea liniștea, întreba încontinuu oare

unde stăteau Buhrmannii, cine avea să curețe totul când se vor întoarce.

Michael a lăsat-o, și s-a întors în apartamentul devastat. A îndreptat frigiderul, l-a golit, a măturat toată sticla spartă într-un colț, a șters o parte din apa de pe podea. A umplut vreo șase saci de gunoi, și i-a pus grămadă unul peste altul în fața intrării. A pus deoparte tot ce mai era bun de mâncat. Nu și-a dat osteneala să curețe camera de zi, dar a agățat cum a putut mai bine perdelele de tocurile ferestrelor care se căscau în afară. Nu fac toate astea pentru bătrâni, își spunea el, ci pentru mama mea.

Era limpede că, până nu se reparau ferestrele și nu se scoteau covoarele care duhneau deja, familia Buhrmann nu putea locui aici. Totuși, ideea de a-și însuși apartamentul nu i-a venit decât atunci când a văzut baia.

— Doar pentru o noapte sau două, stărui el pe lângă mama lui, să poți dormi și tu singură. Până ne dăm seama ce avem de făcut. O să mut o canapea în baie. Dimineață pun totul la loc. Promit. Nici nu își vor da seama.

A mutat canapeaua în baie și a pus peste ea cearșafuri și fețe de masă. A acoperit fereastra cu o bucată de carton și a aprins lumina. Curgea și apă caldă: avea baie. Dimineața a șters toate urmele. A venit poștașul. Nu era nimic de pus în cutia poștală a Buhrmannilor. Ploua. A ieșit afară și s-a oprit sub refugiul din stația de autobuz, privind cum cade ploaia. După-amiază, când devenise clar că familia nu avea să își facă apariția nici în ziua aceea, s-a întors în apartament.

Ploua în fiecare zi. De la Buhrmanni nu sosea nici o veste. K a măturat toată apa murdară pe balcon și a desfundat țevile de scurgere. Deși aerul pătrundea prin

ferestrele sparte, mirosul de mucegai era tot mai greu de suportat. A curățat dușumeaua de la bucătărie și a dus sacoșele cu gunoi jos.

A început să își petreacă nu numai nopțile, ci și zilele în apartament. Într-un dulap din bucătărie a descoperit câteva teancuri de reviste. Stătea tot timpul întins pe pat sau în baie, frunzărind revistele și zăbovind asupra imaginilor cu femei frumoase și mâncăruri apetisante. Era îndeosebi captivat de imaginile cu feluri de mâncare. I-a arătat mamei sale o poză cu o fleică de porc, care lucea de rumenă ce era, garnisită cu cireșe și felii de ananas, prezentată alături de un castron cu zmeură și frișcă și de o tartă cu agrișe.

— Oamenii nu mai mănâncă așa, i-a spus mama sa.

Dar el nu a fost de acord.

— Porcii nu știu că este război, zise el. Nici ananașii. Mâncarea continuă să crească, și cineva trebuie s-o mănânce.

S-a întors la căminul în care locuia și și-a achitat chiria restantă.

— Am renunțat la slujbă, i-a spus paznicului. Mama și cu mine mergem la țară, să fim cât mai departe de toate grozăviile astea. Așteptăm doar permisul ca să plecăm.

Și-a luat bicicleta și valiza. S-a oprit la un depozit de fier vechi și a cumpărat o tijă de oțel de un metru lungime. Roaba cu scaunul acela improvizat dintr-o ladă veche zăcea acolo unde o lăsase, pe aleea din spatele blocurilor; acum reveni la planul său inițial, de a folosi roțile bicicletei lui pentru a face o căruță cu care să-și scoată mama la plimbare. Dar, deși rulmenții alunecau ușor pe noul ax, nu avea cum să împiedice roțile să iasă atunci când se învârteau. Ore în șir s-a chinuit în zadar să facă scoabe din sârmă, după care s-a lăsat

păgubaș. „O să-mi vină mie vreo idee", și-a spus și a lăsat bicicleta demontată pe podeaua din bucătăria familiei Buhrmann.

Printre resturile din salon se găsea și un radio cu tranzistor. Acul era blocat la capătul scalei, bateriile erau slabe, și nu trecu mult timp până când renunță să tot învârtă butoanele. Cotrobăind însă prin sertarele din bucătărie, a găsit un cablu care i-a permis să conecteze radioul la priză. Așa că acum putea să se întindă în baie pe întuneric și să asculte muzică din cealaltă cameră. Câteodată asta îl adormea. Se trezea adesea dimineața, cu muzica încă mergând; alteori, camera răsuna de voci bălmăjind într-o limbă din care nu înțelegea o iotă, deși mai prindea din zbor nume de locuri îndepărtate: Wakkerstroom, Pietersburg, King William's Town. Uneori se pomenea fredonând într-o doară.

După ce a terminat de frunzărit toate revistele, a continuat cu ziarele vechi de sub chiuveta de la bucătărie. Erau așa de vechi, încât nu-și mai amintea de nici unul dintre evenimentele consemnate acolo, deși a recunoscut câțiva jucători de fotbal. UCIGAȘUL DIN KHAMIESKROON PRINS, spunea un titlu deasupra unei imagini cu un om în cătușe, care purta o cămașă albă ruptă peste tot, flancat de doi polițiști cu o înfățișare severă. Deși era puțin gârbovit din cauza cătușelor, ucigașul din Khamieskroon privea spre aparat cu un zâmbet care lui K îi păru să trădeze un sentiment ascuns de mulțumire. Dedesubt, era o altă imagine: o mitralieră cu bandulieră fotografiată pe un fundal alb, având ca titlu „Arma ucigașului". K lipi pagina cu articolul pe ușa de la frigider; zile în șir, când își ridica privirea, oprindu-se din meșterit la roți, ochii lui îi întâlneau pe cei ai bărbatului din Khamieskroon, Dumnezeu știe pe unde o fi venind locul ăsta.

Cum nu știa ce să mai facă, a încercat să usuce cărțile îmbibate de apă ale Buhrmannilor, agățându-le de o frânghie întinsă de-a lungul camerei de zi. Dar treaba asta lua prea mult timp, și în curând s-a plictisit. Niciodată nu-i plăcuseră cărțile, și nu găsea nimic captivant în tot soiul de povești cu soldați, fie ei bărbați sau femei cu nume precum Lavinia. Avea totuși răbdare să desprindă foile lipite ale cărților cu fotografii făcute în insulele din Marea Ionică, Spania maură, Finlanda cu lacurile ei, Bali și alte locuri din lume.

Într-o dimineață, Michael K a sărit în sus de spaimă când a auzit că cineva forțează încuietoarea de la ușă, și s-a pomenit față în față cu patru bărbați în salopete, care au năvălit înăuntru fără să se sinchisească de el și s-au pornit să golească apartamentul de tot ce le venea la mână. S-a grăbit să ia din drum piesele de la bicicletă. Mama lui și-a pus pe fugă capotul și l-a oprit pe unul dintre bărbați pe scară.

— Unde e șeful? Unde e domnul Buhrmann? a întrebat ea.

Omul a ridicat din umeri. K a coborât în stradă și a vorbit cu șoferul dubei.

— Veniți din partea domnului Buhrmann? a întrebat el.

— Tu ce crezi, omule? a răspuns șoferul.

Michael și-a ajutat mama să urce înapoi în pat.

— Ce nu înțeleg eu e de ce nu îmi spun nimic, se tângui ea. Ce ar trebui să fac dacă cineva bate la ușă și îmi zice să evacuez camera imediat, pentru că îi trebuie să își instaleze acolo servitorii? Unde să mă duc?

Mult timp a stat lângă ea, mângâindu-i brațele și ascultând-o cum se jeluiește. Apoi a luat roțile de la bicicletă, țeava din oțel și uneltele, a ieșit afară pe alee, a căutat un loc însorit și a început din nou să-și bată

capul cu roţile, încercând să le monteze în aşa fel, încât să nu iasă de pe ax când se învârtesc. A muncit toată după-amiaza; când s-a înserat, reuşise cu greu, cu o lamă de bomfaier, să facă o incizie la capetele barei, prin care a introdus sârmă, urmând să închidă bara la extremităţi cu şaibe de doi centimetri şi jumătate. Cu roţile fixate între şaibe, nu mai rămânea decât să facă noduri la firele de sârmă, să le ţină lipite strâns, şi problema părea ca şi rezolvată. De-abia dacă a mâncat sau a băut ceva în noaptea aceea, atât era de prins de ceea ce făcea, şi a dorit să-şi vadă nestingherit de treabă. Dimineaţa a spart scaunul de la vechea roabă şi a făcut din el o cutie mai mică, închisă pe trei laturi, cu două mânere lungi, pe care a legat-o, tot cu sârmă, de tijă. Acum avea o ricşă micuţă, care, deşi nu era nici pe departe foarte zdravănă, putea să facă faţă greutăţii mamei lui; şi, în aceeaşi seară, când un vânt rece dinspre nord-vest zorise pe toată lumea în case, în afară de câţiva hoinari mai temerari, a putut să o scoată din nou pe mama lui, încotoşmănată într-o haină şi o pătură, la o plimbare pe faleză, lucru care i-a readus zâmbetul pe buze.

Acum era momentul potrivit. Nici nu s-au întors bine în cameră, că el s-a şi pornit să îi expună planul la care se tot gândea de când începuse lucrul la prima roabă. Îşi iroseau timpul aşteptând permisele, spuse el. Permisele nu aveau să vină niciodată. Şi fără ele nu puteau pleca cu trenul. Acum riscau să fie evacuaţi în orice clipă. Aşa că, nu era mai înţelept ca ea să-i îngăduie lui s-o ducă cu căruţa până în districtul Prince Albert? Doar văzuse cu ochii ei că era confortabil să stai în căruţă. Umiditatea nu-i făcea bine, nici grijile nesfârşite legate de viitor. Odată ajunşi acolo, avea să se însănătoşească repede. Avea să le ia cel mult o zi sau două

pe drum. Oamenii erau binevoitori, așa că se vor opri și îi vor lua cu mașina.

Ore întregi s-a tocmit cu ea, mirându-se singur de dibăcia argumentelor sale. Cum putea să se aștepte ca ea să doarmă sub cerul liber în miezul iernii? obiectă femeia. Dar el răspunse pe dată: cu puțin noroc, puteau ajunge la Prince Albert într-o singură zi – la urma urmei, nu era decât o călătorie de cinci ore cu mașina. Dar ce avea să se întâmple dacă va ploua? stărui ea cu întrebările. Va pune un coviltir peste căruță, răspunse el. Și dacă-i oprea poliția? Cu siguranță că poliția avea alte lucruri mai bune de făcut decât să oprească doi oameni fără vină care nu doreau altceva decât să-și croiască drum cât mai repede afară dintr-un oraș supraaglomerat.

— De ce ar vrea poliția cu tot dinadinsul ca noi să ne petrecem nopțile ascunzându-ne tot timpul sau să cerșim și să enervăm pe toată lumea?

Atât de convingător a fost, încât, în cele din urmă, Anna K a cedat stăruințelor lui, dar numai cu două condiții: ca el să mai meargă o dată la poliție, să afle tot ce putea despre permisele care nu mai ajungeau și ca ea să se pregătească pentru călătorie fără a fi zorită. Michael a încuviințat cu bucurie.

În dimineața următoare, în loc să mai aștepte autobuzul despre care nu știa sigur că avea să mai sosească, Michael merse cu pași grăbiți de la Sea Point până în centru, pe strada principală, mulțumit că inima îi este sănătoasă, și picioarele puternice. Erau deja zeci de oameni care așteptau în dreptul unui panou pe care scria HERVESTIGING – SCHIMBARE DE DOMICILIU; a trecut o oră până a ajuns la ghișeu, unde s-a trezit față în față cu o polițistă cu ochi încercănați.

A întins cele două bilete de tren.

— Vreau să vă întreb dacă s-a rezolvat cu permisele.

Ea a întins bine-cunoscutele formulare către el.

— Completați formularele și mergeți cu ele la biroul E-5. Să aveți biletele și adeverințele de rezervare la dumneavoastră.

După care aruncă o privire peste umărul lui K, la persoana din spate:

— Da, poftiți!

— Nu, spuse K, străduindu-se să-i capteze din nou atenția, m-am înscris deja pentru permis. Tot ce vreau să știu este dacă a venit.

— Înainte să vi se elibereze permisul, vă trebuie o rezervare! Aveți rezervare? Pentru ce dată este?

— Optsprezece august. Dar mama mea...

— Optsprezece august este peste o lună! Dacă v-ați înscris pentru permis, și cererea v-a fost aprobată, permisul va veni, va fi expediat la adresa dumneavoastră! Următorul!

— Dar tocmai asta vreau să știu! Pentru că, dacă permisul nu vine, trebuie să-mi fac alte planuri. Mama e bolnavă...

Polițista a lovit cu palma în tejghea, să-i taie avântul.

— Îmi pierd timpul de pomană cu tine aici. Îți mai spun o singură dată, *dacă cererea a fost aprobată, va veni!* Nu vezi toți oamenii ăștia care așteaptă la rând? Nu pricepi? Ești cumva idiot? *Următorul!*

S-a proptit în tejghea și a aruncat o privire vădit furioasă peste umărul lui K:

— *Da, tu, următorul!*

Dar K nu se clinti din loc. Respira repede și se holba năuc. Polițista se întoarse în silă cu spatele la individul ăsta a cărui mustață subțire nu reușea să ascundă bucata de carne vie din dreptul buzei.

— *Următorul!* a mai zis o dată.

Dimineața următoare, cu un ceas înainte de ivirea zorilor, K și-a trezit mama și, în timp ce ea se îmbrăca, a încărcat căruța, căptușind cutia în care avea să stea femeia cu pături și perne, și legând valiza de osii cu o funie. Căruța avea acum un coviltir dintr-o folie neagră de plastic, fiind asemenea unui cărucior înalt. Când l-a văzut mama lui, s-a oprit și a clătinat din cap:

— Nu știu ce să zic, chiar nu știu, îngăimă ea.

A trebuit să o convingă să urce, lucru care i-a luat mult timp. Căruța nu era, la drept vorbind, destul de încăpătoare, după cum și-a dat și el imediat seama. Rezista la greutatea mamei lui, dar femeia trebuia să stea cocoșată sub coviltir, neputându-și mișca nici mâinile, nici picioarele. Peste picioare i-a întins o pătură, apoi a îngrămădit deasupra un pachet cu mâncare, mașina de gătit și o sticlă cu petrol lampant, toate îndesate într-o cutie, haine și alte mărunțișuri. La apartamentul vecin pâlpâi o lumină. Se puteau auzi valurile spărgându-se de stânci.

— Doar o zi sau două, șopti el, și vom fi acolo. Dacă poți, încearcă să nu te miști prea mult dintr-o parte în alta.

Ea încuviință din cap, dar își îngropă fața în mâinile învelite în mănuși de lână. Michael se aplecă spre mama lui:

— Vrei sa rămâi, mamă? veni întrebarea lui. Dacă vrei să rămânem, putem să rămânem.

Ea clătină din cap, semn că nu dorea asta. Așa că el își îndesă bereta peste urechi, ridică mânerele și porni cu căruța pe drumul învăluit în ceață.

A ales traseul cel mai scurt, pe lângă zona distrusă din jurul vechilor rezervoare de combustibil, unde de-abia începuse demolarea clădirilor arse complet, pe

lângă docurile și depozitele cu pereți înnegriți, care fuseseră preluate în ultimul an de bandele de stradă. Nu au fost opriți nicăieri. De fapt, puțini dintre cei care circulau la ora aceea atât de matinală catadicseau să le arunce vreo privire. Fel de fel de mijloace de transport care mai de care mai ciudate apăreau pe străzi: cărucioare de cumpărături echipate cu ghidon, triciclete cu cutii pe osia din spate, coșuri cocoțate pe cărucioare, lăzi din șipci montate pe roți, roabe de toate dimensiunile. Un măgar se vindea cu optzeci de ranzi în monedă nouă, o căruță cu anvelope, cu peste o sută.

K a mers cu pași grăbiți, oprindu-se la fiecare jumătate de oră să-și frece mâinile înghețate și să-și miște umerii care-l dureau întruna. Din clipa în care a ajutat-o pe mama lui să se așeze în căruță în Sea Point, și-a dat seama că osia era descentrată, că se deplasase prea în spate din pricina bagajului îngrămădit în față. Acum, cu cât mama lui se cuibărea mai bine în spatele cutiei, încercând să se facă pe cât cu putință comodă, cu atât se pomenea Michael nevoit să ridice o greutate din ce în ce mai mare. Încercă să rămână cu zâmbetul pe buze, ca să ascundă efortul pe care îl făcea.

— Nu trebuie decât să ieșim la drum deschis, zise el gâfâind, și apoi cu siguranță va opri cineva să ne ia.

La amiază, treceau prin sinistra zonă industrială Paarden Eiland. Câțiva muncitori stăteau cocoțați pe un zid și mâncau sendvișuri, în timp ce îi priveau pe cei doi înaintând în liniște. SEMNALIZARE ÎN CAZ DE ACCIDENT stătea scris pe perete, la picioarele lor, cu litere negre, spălăcite. K simțea cum îi amorțesc brațele, dar s-a mai târât aproape un kilometru. Când drumul lor s-a intersectat cu Black River Parkuray, și-a ajutat mama să iasă din căruță și să se așeze pe iarba de sub pod. Au mâncat de prânz. Era uimit de cât de

pustii erau drumurile. Era atâta liniște, încât se putea auzi cântecul păsărilor. Se întinse pe iarba deasă și închise ochii.

A fost trezit de un huruit care umplea văzduhul. La început, s-a gândit că trebuie să fie vreun tunet îndepărtat. Dar zgomotul a devenit din ce în ce mai asurzitor, venind în reprize de deasupra, de la capătul podului. Din partea dreaptă, dinspre oraș, s-au ivit patru motocicliști în uniformă, care conduceau cu viteză redusă, cu mitralierele prinse la spate, urmați de o mașină blindată, cu un trăgător la turelă. Apoi a urmat un convoi lung și pestriț de mașini grele, cele mai multe, camioane fără nici o încărcătură. K s-a apropiat tiptil de mama lui, s-a așezat alături de ea, și au privit împreună vacarmul care cuprinsese văzduhul, făcându-l insuportabil de apăsător, ca de plumb. Au trecut câteva minute bune înainte ca întreaga procesiune să se facă nevăzută. Ariergarda era asigurată de zeci de automobile, dube și camioane ușoare, urmate de un camion militar de culoarea măslinelor verzi, cu o capotă din pânză, sub care au întrezărit soldați cu caschete pe cap, așezați pe câte două rânduri. La urmă veneau alți doi motocicliști.

Unul dintre motocicliștii din avangardă aruncase o privire stăruitoare către K și mama lui în timp ce trecea. Acum, ultimii doi motocicliști s-au desprins din convoi. Unul s-a oprit la marginea drumului, celălalt a înaintat până la spațiul verde pe care stăteau cei doi. Și-a ridicat viziera și le-a zis:

— Este interzisă oprirea pe autostradă.

S-a uitat la roabă și a trecut în revistă conținutul dintr-o privire.

— Este vehiculul vostru?

K încuviință printr-o mișcare a capului.

— Unde mergeți?

K îngăimă ceva, își drese glasul și vorbi din nou:

— În districtul Prince Albert, în Karoo.

Motociclistul a fluierat, a scuturat ușor roaba, după care s-a întors la însoțitorul lui și i-a zis ceva. Apoi a revenit la K:

— Mai jos, pe drum, exact la cotitură, este un punct de control. Vă opriți la punctul de control și prezentați permisele. Aveți permis să părăsiți peninsula?

— Da.

— Nu puteți părăsi peninsula fără permis. Mergeți la punctul de control și prezentați permisul și documentele. Și încă ceva: dacă mai vreți să vă opriți pe autostradă, mergeți la cincizeci de metri depărtare de drum. Așa sună legea: cincizeci de metri, pe oricare latură a drumului. Dacă vă opriți mai aproape, puteți fi împușcați, fără nici un avertisment, fără să vă mai întrebe nimeni nimic. Înțeles?

K încuviință din nou. Cei doi soldați s-au urcat pe motociclete și au pornit huruind după convoi. K nu a putut să-și privească mama în ochi.

— Ar fi trebuit să alegem un drum mai puțin circulat, spuse.

S-ar fi putut întoarce îndată, dar, cu riscul de a fi umilit a doua oară, a ajutat-o pe mama lui să urce în roabă și a continuat să meargă până la vechile hangare, unde, într-adevăr, era un jeep parcat la marginea drumului, și alături, trei soldați pregăteau ceai la o plită. Toate rugămințile lui au fost în zadar.

— Aveți permis, da, sau nu? îi cerea întruna caporalul-șef. Nu mă interesează cine ești, cine e maică-ta, dacă nu aveți permis, nu puteți părăsi zona, scurt pe doi.

K se întoarse către mama lui. De sub coviltirul negru, ea se uita cu o privire inexpresivă la tânărul soldat. Acesta din urmă începuse să gesticuleze:

— Nu-mi mai toca nervii, strigă. Fă rost de permisul ăla odată, și te las să treci.

Îl privi pe K ridicând mânerele roabei și făcând cale întoarsă. Una dintre roți începuse să se miște.

Se așternuse deja întunericul când au trecut de semaforul care îi anunța că ajunseseră la capătul străzii Plajei. Grămezile de obiecte care blocaseră drumul în timpul asediului blocurilor fuseseră mutate pe peluze. Cheia era încă în ușa apartamentului de sub scară. Camera era așa cum o lăsaseră, măturată cu grijă pentru următorul ocupant. Anna K s-a întins pe salteaua goală, așa îmbrăcată cum era, cu haina și cu pantofii; Michael a adus toate lucrurile înăuntru. Ploaia le udase pernele.

— O să încercăm din nou peste o zi sau două, mamă, șopti el.

Dar ea clătină din cap, cum că nu aveau nici o șansă.

— Mamă, permisul n-o să vină, spuse el din nou. O să încercăm iarăși, dar data viitoare o luăm pe drumuri lăturalnice. Nu pot bloca toate ieșirile.

S-a așezat lângă ea pe saltea și a rămas așa, cu mâna pe brațul ei, până când femeia a adormit; apoi a urcat scările, să doarmă pe podeaua din casa familiei Buhrmann.

Peste două zile, au pornit din nou, plecând din Sea Point cu un ceas înainte de ivirea zorilor. Nu mai aveau însuflețirea de la prima tentativă. K știa acum că s-ar putea să petreacă multe nopți pe drum. Mai mult, mama sa își pierduse orice chef de a călători către locuri îndepărtate. Se plângea de dureri în coșul pieptului și stătea țeapănă și posacă în cutie, sub apărătoarea de plastic pe care K o fixase cu ace deasupra ei, ca s-o ferească de aversele puternice. Cu pas hotărât, cu cauciucurile scârțâind pe asfaltul ud, a urmat o rută nouă, prin centrul orașului, de-a lungul străzii Sir Lowry și

al Main Road, peste podul de cale ferată Mowbray, și a trecut de fostul spital de copii de pe vechea stradă Klipfontein. Aici s-au oprit să mănânce, despărțiți doar de un gard culcat la pământ de pâlcurile de cocioabe din carton și fier vechi ridicate de-a lungul aleilor de pe terenul de golf. După masă, K s-a așezat la marginea drumului, strângând-o pe maică-sa la piept, făcând cu mâna și încercând să oprească mașinile care treceau. Erau foarte puține. Trei camioane ușoare au gonit unul după altul, cu plasă de sârmă pe faruri și geamuri. A urmat o căruță destul de curată, caii murgi având legate mănunchiuri de clopoței la harnașament. În spate, o ceată de copii rânjea și făcea fel de fel de semne către cei doi. Apoi, după ce destul de multă vreme nu a mai trecut nici o mașină, un camion a oprit în dreptul lor, șoferul oferindu-se să-i ducă până la fabrica de ciment, ba chiar ajutându-l pe K să urce roaba în remorcă. Stând acum în siguranță în cabină, unde era cald și uscat, uitându-se pe fereastră cu coada ochiului și numărând kilometrii parcurși, K o înghionti pe femeie și primi drept răspuns un zâmbet strâmb.

Cam atât le-a fost norocul în ziua aceea. Au așteptat preț de un ceas în afara fabricii de ciment, dar, deși era un flux constant de trecători și bicicliști, singurele vehicule care treceau erau camioanele cu deșeuri. Soarele stătea să apună, iar vântul devenea tot mai tăios, când K și-a pus din nou căruța în mișcare și a pornit la drum. Se gândea că probabil e mai bine atunci când nu depinzi de nimeni. După prima călătorie, deplasase osia cu cinci centimetri înainte; acum că pornise la drum, căruța era ușoară ca un fulg. Cum mergea el repede și cu pași mărunți, a depășit un om care împingea o roabă încărcată cu vreascuri, și l-a salutat din cap în timp ce trecea. În cabina ei mică și întunecoasă, mama

lui stătea dreaptă ca lumânarea, prinsă între laturile înalte ale cutiei; avea ochii închiși și capul aplecat înainte.

Lumina palidă a lunii răzbătea deja prin ceață și nori când, la un kilometru depărtare de drumul principal, K s-a oprit, a ajutat-o pe mama lui să coboare și a pătruns în desișul lăstărișului din Port Jackson, în căutarea unui adăpost pentru noapte. În această zonă cu vegetație pitică, cu rădăcini răzlețe, pământ reavăn și mirosuri pătrunzătoare de putregai, nici un locșor nu era ferit de stihiile naturii. S-a întors la marginea drumului, tremurând.

— Nu e foarte frumos, îi spuse mamei sale, dar va trebui să ne mulțumim cu atât noaptea asta.

A ascuns căruța cât s-a priceput de bine; sprijinind-o pe maică-sa cu o mână, și cu cealaltă cărând valiza, a revenit bâjbâind în mijlocul tufișurilor.

Au îmbucat mâncare rece și s-au întins pe un strat de frunze umede, care le-a udat hainele până la piele. La miezul nopții, a început să plouă mărunțel. S-au cuibărit cum au putut mai bine sub un arbust, în timp ce ploaia se prelingea pe pătura pe care o țineau deasupra capetelor. Când pătura s-a făcut leoarcă, Michael s-a târât de-a bușilea până la căruță și a adus coviltirul de plastic. A rezemat capul mamei sale de umărul lui și i-a auzit respirația sacadată. Pentru prima oară, și-a dat seama că ea încetase să se mai plângă, și lucrul acesta ar fi putut fi o consecință a faptului că obosise sau că, pur și simplu, nu-i mai păsa.

Intenția lui fusese să pornească devreme la drum, să ajungă la bifurcația către Stellenbosch și Paarl înainte să se lumineze. Dar în zori, mama lui dormea încă lipită de el, și nu a vrut cu nici un chip să o trezească. Aerul s-a încălzit treptat și, în cele din urmă, a ațipit

și el. Așa se face că era deja târziu când a ajutat-o pe maică-sa să iasă din lăstăriș. Pe marginea drumului, în timp ce-și împachetau așternuturile ude leoarcă, au fost atacați de o pereche de trecători, care, dând peste un bărbat firav și o bătrână într-un loc izolat, s-au gândit că ar putea să-i ușureze de bunurile pe care le aveau, fără să se teamă că i-ar paște vreo pedeapsă. Ca să-și facă intenția cunoscută, într-o clipă, unul dintre străini scoase din mâneca hainei un briceag, în timp ce al doilea înhăță valiza. De cum a zărit lama briceagului, K a avut dinaintea ochilor imaginea unei noi umilințe pe care trebuia să o îndure în fața mamei sale, se și vedea târându-se înapoi spre camera din Sea Point, împingând la căruță, stând pe un covor cu mâinile la urechi, îndurând zile în șir povara tăcerii mamei lui. S-a dus la căruță și a pus mâna pe singura armă pe care o avea, bucata de lemn de patruzeci de centimetri pe care o tăiase cu ferăstrăul din bara osiei. Rotind-o în aer în timp ce-și păzea fața cu brațul stâng, s-a repezit spre tânărul cu briceag, care se îndepărtă de el, dându-i încă târcoale, dar apropiindu-se, ce-i drept, de însoțitorul său. În vremea asta, Anna K umplea văzduhul de țipete. Străinii s-au retras. Fără să zică vreun cuvânt, aruncând în continuare priviri mânioase și amenințând cu bara, K a recuperat valiza și a ajutat-o pe femeie, care tremura ca varga, să urce în căruță, în timp ce străinii zăboveau la nici douăzeci de pași depărtare. Apoi a tras căruța cu spatele, până când a ajuns înapoi la drum, și încet-încet s-a îndepărtat de ei. O vreme, străinii i-au urmărit, cel cu cuțitul rostind cu foc tot felul de obscenități și amenințări la adresa lui K. În cele din urmă, s-au făcut nevăzuți în spatele tufișurilor, la fel de repede cum și apăruseră.

Nu erau mașini pe autostradă, doar o mulțime de oameni plimbându-se pe unde nu mai călcase nimeni înainte, pe mijlocul drumului, în haine de sărbătoare. La marginea șoselei, buruienile încâlcite creșteau înalte, până la piept; asfaltul era crăpat, și iarba mijise prin fisuri. K a ajuns din urmă trei copii, trei surori îmbrăcate în rochițe roz identice, care se îndreptau spre biserică. Au privit pe furiș în micuța cabină a doamnei K și au început să pălăvrăgească cu ea. Pe ultima porțiune de drum, înainte ca Michael să cotească spre Stellenbosch, fata cea mare a mers ținând-o de mână pe doamna K. Când s-au despărțit, doamna K a scos portmoneul și i-a dat fiecărei fetițe câte o monedă.

Copiii le spuseseră că duminica nu trece nici un convoi; dar pe drumul spre Stellenbosch au fost depășiți de un convoi de fermieri, un șir de camionete și autoturisme precedate de un camion blindat, cu o plasă foarte grea, în a cărui remorcă stăteau doi oameni cu mitraliere automate, supraveghind zona. K s-a dat deoparte cât au trecut mașinile. Pasagerii le-au aruncat priviri curioase, copiii arătând cu degetul și spunând lucruri pe care nu le-a putut auzi.

Podgorii desfrunzite se întindeau în toate părțile. Un stol de vrăbii s-a ivit ca din senin, s-a așezat pentru o clipă pe tufișurile din jur, după care și-a luat iute zborul. Peste câmpuri se auzeau clopote de biserici. Pe K l-au năpădit amintiri legate de Huis Norenius, cum ședea el în capul oaselor în patul de la infirmerie, lovind perna și privind jocul prafului într-o rază de soare.

Era deja întuneric atunci când a ajuns, în cele din urmă, la Stellenbosch. Străzile erau goale, și un vânt rece bătea în rafale. Nu se gândise unde vor dormi. Mama sa tușea; după fiecare acces de tuse rămânea fără aer. S-a oprit la o cafenea și a cumpărat pateuri

condimentate. El a mâncat trei, ea unul. Nu avea poftă de mâncare.

— N-ar trebui să mergi la un doctor? întrebă el.

Ea clătină din cap în semn că nu și își lovi coșul pieptului:

— Am doar o uscăciune în gât, spuse ea.

Părea să creadă că vor ajunge în districtul Prince Albert peste o zi sau două, și el nu a vrut să o dezamăgească.

— Nu mai țin minte numele exact al fermei, adăugă ea, dar putem întreba, lumea va ști cu siguranță. Era un coteț lipit de un perete al casei, un coteț lung și o pompă de apă sus pe deal. Casa noastră era pe o pantă a dealului. Erau cactuși afară, la ușa din spate. Ăsta e locul pe care trebuie să-l cauți.

Au înnoptat pe o alee, dormind pe un strat de cartoane presate. Michael a proptit un carton lung, așezându-l ca pe un acoperiș deasupra patului lor, dar o rafală de vânt l-a luat. Mama lui a tușit toată noaptea, ținându-l treaz. La un moment dat, a trecut încet pe stradă o dubă a unei patrule aflate în misiune, și Michael a trebuit să astupe gura mamei sale cu mâna.

Când se crăpa de ziuă, a ajutat-o să se urce din nou în căruță. Capul femeii atârna, iar el nu știa unde se află. A oprit prima persoană pe care a văzut-o și a întrebat care este drumul către spital. Anna K nu mai putea sta în capul oaselor și, pentru că se tot prăbușea, Michael se chinuia să țină căruța drept, să nu se răstoarne. Avea febră și respira cu dificultate.

— Am gâtul atât de uscat, șopti ea. Însă tusea ei era umedă.

În spital, a stat alături de ea, sprijinind-o până i-a venit rândul la consultație. Când a văzut-o imediat după aceea, era întinsă pe o targă într-o mare de alte tărgi,

inconștientă, cu un tub vârât în nas. Neștiind ce să facă, s-a tot învârtit pe coridor, până când a fost poftit afară. A petrecut după-amiaza în curte, în aerul încălzit ușor de soarele de iarnă. S-a strecurat de două ori înăuntru, să verifice dacă luaseră targa. A treia oară, a mers tiptil până la căpătâiul mamei lui și s-a aplecat peste ea. Nu i-a auzit respirația. Cu inima strânsă de frică, s-a repezit la asistenta de la recepție și a apucat-o de mânecă.

— Vă rog, veniți să vedeți, repede! spuse.

Dar asistenta se eliberă din strânsoare.

— Cine ești? întrebă ea printre dinți.

L-a urmat până la targă și i-a luat pulsul mamei sale, uitându-se în gol. Apoi, fără să scoată un cuvânt, s-a întors la recepție. K a rămas în fața ei ca un câine mut, privind-o în timp ce scria ceva. S-a întors către el:

— Acum ascultă-mă tu pe mine, șopti ea încordată. Vezi toți oamenii aștia de aici? Arătă către coridor și către saloane. Toți așteaptă să fie tratați. Lucrăm douăzeci și patru de ore pe zi ca să putem avea grijă de ei. Când termin tura, nu, ascultă-mă, nu pleca! – acum ea îl trăgea de mânecă înapoi, ridicând tonul și apropiindu-și fața atât de mult de a lui, încât el putea vedea lacrimi de furie în colțul ochilor ei – când termin tura, sunt așa de obosită, că nici nu mai pot să mănânc, adorm încălțată. Sunt doar un om și eu. Nu doi, nici trei, doar unul singur. Înțelegi, sau este prea greu de priceput pentru tine?

K îi evită privirea.

— Îmi pare rău, îngăimă el, neștiind ce să mai zică, și s-a întors în curte.

Valiza rămăsese la mama lui. Nu avea bani la el, cu excepția restului primit după ce cumpărase cina din seara precedentă. Și-a luat o gogoașă și a băut apă de la robinet. S-a plimbat pe străzi, cufundându-și tălpile

în stratul gros de frunze uscate de pe caldarâm. A găsit un parc și s-a așezat pe o bancă, uitându-se lung la cerul de un albastru spălăcit, prin crengile desfrunzite. O veveriță a chițăit, și Michael a tresărit. Îngrijorat dintr-odată că cineva ar fi putut să-i fure căruța, s-a grăbit înapoi spre spital. Căruța era acolo unde o lăsase, în parcare. A luat păturile, pernele și plita, dar nu știa unde să le ascundă.

La ora șase a văzut că asistentele din tura de zi plecau, și asta i-a dat ghes să se strecoare iarăși înăuntru. Mama lui nu mai era în hol. La recepție a întrebat unde o putea găsi, și a fost direcționat către o aripă îndepărtată a spitalului, unde nimeni nu știa despre cine vorbește. S-a întors la recepție și i s-a spus să revină a doua zi dimineața. A întrebat dacă ar putea dormi peste noapte pe una dintre băncile de pe hol, dar a fost refuzat.

A înnoptat pe alee, cu capul într-o cutie de carton. A avut un vis: se făcea că mama lui venise în vizită la el, la Huis Norenius, cu un pachet cu mâncare.

— Căruța merge prea încet, spunea ea în vis, vine Prințul Albert să mă ia.

Pachetul era neobișnuit de ușor. S-a trezit atât de înțepenit de frig, încât nici nu-și putea întinde picioarele să și le dezmorțească. În depărtare, un ceas bătea ora trei sau poate patru. Stelele străluceau pe cerul senin. Era surprins că visul nu-i lăsase nici o urmă de tristețe. Înfășurat într-o pătură, s-a plimbat mai întâi încoace și încolo pe alee, apoi a hoinărit pe străzi, uitându-se la vitrinele slab luminate ale magazinelor în care, de după grilaje în carouri, manechinele își etalau ținutele de primăvară.

Când în cele din urmă a fost lăsat să intre, și-a găsit mama în secția pentru femei, dar ea nu mai purta haina neagră, ci un halat alb, de spital. Stătea întinsă cu ochii

închiși și cu tubul în nas. Colțurile gurii îi atârnau în jos, fața i se zbârcise, chiar și pielea de pe brațe părea încrețită. I-a strâns mâna, dar mama lui nu a reacționat în nici un fel. Erau patru rânduri de paturi în salon cu mai puțin de treizeci de centimetri spațiu între ele; nu se putea așeza nicăieri.

La ora unsprezece, o infirmieră a adus ceai și a lăsat o ceașcă la căpătâiul mamei lui, împreună cu un biscuit, pe farfurioară. Michael i-a ridicat capul și i-a ținut ceașca în dreptul buzelor, dar ea nu a băut. A așteptat îndelung, timp în care stomacul îi ghiorțăia, și ceaiul se răcise complet. Apoi, înainte ca infirmiera să se întoarcă, a dat pe gât ceaiul și a înfulecat biscuitul.

A inspectat tabelul de la capătul patului, dar n-a putut să-și dea seama dacă în el erau trecute datele mamei lui sau ale altcuiva.

Pe hol a oprit un om îmbrăcat într-un halat alb și a cerut de lucru:

— Nu vreau bani, a spus el, doar ceva de făcut. Să șterg podeaua, sau ceva de genul ăsta. Sau să fac curat în grădină.

— Du-te și întreabă la biroul de jos, răspunse omul și plecă aproape făcându-i vânt.

K nu a găsit biroul cu pricina.

Un bărbat din curtea spitalului intră în vorbă cu el.

— Ai venit să-ți scoată copcile? întrebă el.

K dădu din cap în semn că nu. Bărbatul îl privi lung. Apoi i-a spus o poveste interminabilă despre un tractor care s-a răsturnat peste el, i-a zdrobit piciorul și i-a fracturat șoldul, i-a mai zis despre tijele pe care i le-au introdus doctorii în oase, tije de argint, care nu ruginesc niciodată. Mergea cu ajutorul unui baston de aluminiu, care se îndoia într-un mod bizar la capăt.

— Nu știi unde aș putea găsi ceva de mâncare? întrebă K. N-am mai mâncat de ieri.

— Omule, veni răspunsul, de ce nu te duci să iei câte o plăcintă pentru fiecare?

Și-i dădu o monedă de jumătate de rand.

K s-a dus la brutărie și s-a întors cu două plăcinte cu carne de pui. S-a așezat lângă prietenul lui, pe bancă, și s-a pus pe mâncat. Plăcinta era atât de gustoasă, că i-au dat lacrimile. Bărbatul îi tot împuia capul cu povești despre sora lui și accesele ei incontrolabile de frisoane. K asculta cântecul păsărilor din copaci și încerca să își aducă aminte când mai fusese atât de fericit.

A petrecut o oră la căpătâiul mamei sale în cursul după-amiezii, și încă o oră seara. Fața ei era cenușie, și abia dacă îi putea auzi respirația. La un moment dat, și-a mișcat falca; fascinat, K a privit dâra aceea de salivă apărând și dispărând între buzele ei ofilite. Părea să șoptească ceva, dar nu și-a putut da seama ce. Asistenta, care i-a și cerut să plece, i-a spus că îi fuseseră administrate sedative.

— Pentru ce? a întrebat K.

A furat ceaiul mamei sale și pe cel al bătrânei de lângă ea, dând pe gât cele două cești asemenea unui câine vinovat, în vreme ce infirmiera stătea cu spatele la el.

Când s-a întors pe alee, a descoperit că îi fuseseră luate cutiile de carton. A petrecut noaptea pe pragul unei case mai îndepărtate de stradă. Pe o plăcuță de bronz de deasupra scria: LE ROUX & HATTINGH – PROCURORI. S-a trezit când poliția a făcut un raid prin zonă, dar a adormit din nou imediat după aceea. Nu fusese la fel de frig ca în noaptea precedentă.

Locul mamei lui era acum ocupat de o femeie ciudată, cu capul înfășurat în bandaje. K stătea la capătul patului și o privea fix. Poate am nimerit într-o altă secție, se gândi el. A oprit o asistentă:

— Mama mea... era aici ieri...

— Întrebați la recepție, răspunse ea.

— Mama dumneavoastră a decedat noaptea trecută, l-a informat doctorița. Am făcut tot ce ne-a stat în puteri pentru a-i salva viața, dar era foarte slăbită. Am vrut să vă contactăm, dar nu ne-ați lăsat nici un număr.

S-a așezat pe un scaun dintr-un colț.

— Doriți să dați un telefon? întrebă doctorița.

Mai mult ca sigur că ăsta era un mesaj codificat, dar nu avea habar ce putea să însemne. Făcu semn din cap că nu.

Cineva i-a adus o ceașcă de ceai, pe care l-a băut. Oamenii care se învârteau prin preajmă îl nelinișteau. Își împreună mâinile și privi fix în jos, înspre picioare. Oare oamenii ăștia așteptau ca el să zică ceva? Își frământa întruna mâinile, ba strângându-le, ba dându-le drumul, nervos.

L-au dus jos, să-și vadă mama. Stătea întinsă, cu brațele pe lângă corp, și purta încă halatul cu inscripția KPA–CPA pe piept. Tubul dispăruse. O vreme s-a uitat la ea; apoi nu mai știa unde să-și întoarcă privirea.

— Mai aveți și alte rude? întrebă asistenta de la recepție. Doriți să le dați un telefon? Doriți să le telefonăm noi?

— Nu contează, a spus K și s-a dus să se așeze iar pe scaunul din colț.

După o vreme, a rămas singur, și a stat așa până la amiază, când cineva i-a adus o tavă cu mâncare de spital, și el s-a pus pe înfulecat.

Stătea încă în colțul lui, când a venit un bărbat în costum și cravată, să discute cu el. Care era numele mamei lui, vârsta, domiciliul, confesiunea religioasă? De ce se afla în Stellenbosch? Avea K actele ei de călătorie?

— O duceam acasă, răspunse K. Era frig acolo unde locuia, în Cape Town, ploua tot timpul, nu îi făcea

bine. O duceam într-un loc în care se putea înzdrăveni. Nu aveam de gând să ne oprim în Stellenbosch.

După care a început să se teamă că dezvăluise prea multe lucruri, așa că a refuzat să mai răspundă la alte întrebări. Omul s-a lăsat păgubaș și a plecat. S-a întors după o vreme, s-a așezat pe vine în fața lui K și l-a întrebat:

— Ai stat vreodată într-un azil, într-o instituție pentru persoane cu handicap sau în vreun adăpost? Ai avut vreodată o slujbă pentru care ai primit remunerație?

K nu dorea să răspundă.

— Semnează aici, spuse omul și îi întinse o hârtie, arătându-i cu degetul unde anume.

Dar K a dat din cap în semn că nu vrea, și omul a semnat chiar el în locul lui.

S-au schimbat turele, iar K a pornit să hoinărească prin parcare. Se plimba agale și privea în sus, la cerul senin de noapte. Apoi s-a reîntors la scaunul lui din colț. Nu i s-a spus să plece. Mai târziu, când nu mai era nimeni prin preajmă, a coborât să-și caute mama. Nu a găsit-o, sau poate că ușa care ducea la ea era încuiată. S-a suit într-un coș foarte mare, din sârmă, în care fuseseră puse rufele murdare, și a dormit acolo, încolăcit ca o pisică.

A doua zi după moartea mamei lui a venit la el o asistentă pe care nu o mai văzuse până atunci.

— Vino, Michael, e timpul să pleci.

A urmat-o până în hol, la recepție. Acolo îl aștepta valiza, împreună cu două pachete învelite în hârtie maronie.

— Am împachetat toate hainele mamei tale și toate bunurile ei și le-am pus în valiză, rosti asistenta necunoscută. O poți lua acum.

Purta ochelari; vorbea ca și cum ar fi citit cuvintele de pe un bilet. K a observat că fata de la recepție îi privea cu coada ochiului.

— Pachetul acesta, continuă asistenta, conține cenușa mamei tale. Mama ta a fost incinerată azi-dimineață, Michael. Dacă dorești, noi putem să ne ocupăm de rămășițele ei pământești așa cum se cuvine, dacă nu, poți să le iei cu tine.

Atinse cu vârful degetului pachetul cu pricina. Ambele pachete erau îngrijit sigilate cu bandă adezivă maronie; cel cu cenușa era mai mic.

— Ai vrea să ne îngrijim noi de el? întrebă ea. Îl mângâia ușor cu degetul. K refuză clătinând din cap.

— Iar în pachetul ăsta, continuă ea, împingând hotărât a doua cutie către el, am pus niște lucruri pe care poate ai să le găsești de folos, niște haine și articole de toaletă.

S-a uitat candid în ochii lui și i-a zâmbit. Fata de la recepție s-a întors la mașina de scris.

Așadar, există un loc pentru incinerare, se gândi K. Vedea deja bătrânele din secție înghițite una după alta de gura în flăcări a cuptorului, cu mâinile deoparte, fierbințeala mușcând nemilos și lacom din buzele și din ochii lor. Mai întâi se aprindea părul într-o vâlvătaie, după care ardea și se mistuia întreg trupul, până la ultimul oscior. Și asta se întâmpla tot timpul.

— De unde să știu? întrebă el.

— De unde să știi ce? întrebă asistenta la rândul ei.

K arătă nervos spre cutie.

— De unde să știu? repetă el.

Ea a refuzat să răspundă, sau poate nu a înțeles.

În parcare a rupt ambalajul pachetului celui mare. Înăuntru erau un aparat de ras, un săpun, un prosop de mâini, o haină albă cu trese castanii pe umăr, o pereche de pantaloni negri și o beretă neagră, cu o insignă lucioasă din metal, pe care scria AMBULANȚA SF. IOAN.

I-a întins hainele fetei de la recepție. Asistenta cu ochelari dispăruse.

— De ce îmi dați astea? se interesă el.

— Nu mă întreba pe mine, spuse fata. Poate că le-a lăsat cineva. Nu-și ridică privirea către el.

A aruncat săpunul și aparatul de ras și s-a gândit să arunce și hainele, dar nu a făcut-o. Propriile lui haine începuseră să miroasă.

Deși nu mai avea nici o treabă la spital, îi venea greu să se desprindă de locul acela. Ziua împingea cărucior pe străzile din împrejurimi; noaptea dormea pe sub podețe, prin tufișuri, pe alei. I se părea ciudat că toți copiii veneau acasă pe biciclete de la școală după-amiaza, claxonând și întrecându-se unii cu alții. I se părea ciudat că oamenii mâncau și beau, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat. O vreme tot căută de lucru prin grădini, dar ajunse să se codească din cauza silei cu care îl întâmpinau locatarii, nesimțindu-se obligați să se milostivească de el. Când ploua, se furișa sub cărucior. Erau perioade lungi când se uita la mâinile lui, cu mintea golită de orice gând.

A intrat în tovărășia oamenilor care dormeau sub podul de cale ferată și vânau terenul viran din spatele magazinului de băuturi de pe strada Andriga. Câteodată, le împrumuta căruciorul. Într-un acces de generozitate, a cedat plita. Apoi, într-o noapte, cineva a încercat să-i tragă valiza de sub cap în timp ce dormea. A avut loc o încăierare, după care s-a mutat.

Odată, o dubă a poliției a oprit lângă el pe stradă, și doi polițiști au ieșit să-i inspecteze cărucior. Au deschis valiza și i-au scotocit interiorul. Au rupt ambalajul de hârtie al celui de-al doilea pachet. Înăuntru era o cutie de carton, iar în cutie o pungă de plastic

plină cu cenușă. Era prima dată când o vedea. A întors privirea în altă parte.

— Ce e aici? a întrebat polițistul.

— E cenușa mamei mele, a răspuns K.

Polițistul a trecut gânditor pachetul dintr-o mână în cealaltă și a făcut un comentariu către prietenul său, pe care K nu l-a auzit.

Ore în șir stătea peste drum de spital. Era mai mic decât părușe odată, doar o clădire lungă și joasă, cu acoperiș din țiglă roșie.

Nu mai ținea cont de ora la care se dădea stingerea. Nu credea că i se putea întâmpla ceva rău; și chiar dacă i s-ar fi întâmplat ceva, nu ar mai fi contat. Îmbrăcat cum era în hainele lui noi, cu sacoul alb, pantalonii negri și bereta, împingea căruțul oriunde și oricând i se năzărea. Câteodată îl cuprindea nepăsarea. Se simțea mai slăbit decât înainte, dar nu bolnav. Mânca o dată pe zi, cumpărând gogoși sau plăcinte cu banii din poșeta mamei sale. Găsea o adevărată plăcere în a cheltui fără să câștige în schimb nimic; nu-l interesa câtuși de puțin că banii se duceau repede.

A rupt o fâșie neagră din căptușeala hainei mamei sale și și-a prins-o în jurul brațului. Dar își dădea seama că nu-i simte lipsa, nu mai mult decât îi simțise lipsa când trăia.

Neavând nimic de făcut, dormea din ce în ce mai mult. A aflat astfel că putea să doarmă oriunde, oricând, în orice poziție: pe trotuar, în miezul zilei, cu oamenii dând în permanență peste el; sprijinit de un zid, cu valiza între picioare. Somnul i se insinua în minte ca o ceață inofensivă, și el nu dorea deloc să i se împotrivească. Nu visa nimic.

Într-o zi, i-a dispărut roaba. Pierderea nu l-a afectat deloc.

Se părea că va trebui să mai stea în Stellenbosch o bucată de vreme. Nu avea încotro. Zilele treceau poticnit pe lângă el, și adesea le pierdea șirul.

Se plimba într-o zi pe strada Banhoeki, cum făcea câteodată, cu valiza după el. Era o dimineață cețoasă și mohorâtă. A auzit zgomotul de copite al unui cal care tropăia în spatele său: mai întâi a simțit mirosul de bălegar proaspăt, apoi a fost depășit încet de o căruță verzuie și foarte veche, fără trape, care căra gunoiul din oraș. Căruța era trasă de un cal Clydesdale și condusă de un bătrân într-o haină de ploaie neagră. O vreme, au mers alături. Apoi bătrânul a făcut un semn din cap; K a șovăit o clipă, dar, după ce a scrutat zările și a văzut drumul lung și drept care se pierdea în ceață, a găsit de cuviință că, la urma urmei, nu avea nici un motiv să refuze. Așa că sări în căruță și luă loc lângă bătrân.

— Mulțumesc, i-a zis. Îți dau bucuros o mână de ajutor dacă ai nevoie.

Dar bătrânul nu avea nevoie de ajutor, nici chef de vorbă nu prea avea. L-a lăsat pe K la vreo doi kilometri după ce au trecut de o culme, și a cotit pe un drum prăfuit de țară, pe un povârniș. K a mers toată ziua, și noaptea a dormit într-un crâng de eucalipți, cu vântul urlând printre crengile de deasupra lui. La amiază, ziua următoare, a ocolit orașul Paarl, îndreptându-se spre nord, pe drumul național. S-a oprit numai când a zărit primul punct de control și a așteptat furișat, până s-a asigurat că nimeni care mergea pe jos nu era interogat.

De câteva ori, a fost depășit de lungi convoaie de vehicule, cu escorte armate. De fiecare dată părăsea drumul și stătea deoparte, la o distanță apreciabilă, neîncercând să se ascundă, ținând mâinile la vedere, cum observase că fac și alți oameni.

A dormit pe marginea drumului și s-a trezit ud de rouă. În față, drumul șerpuia la deal și se pierdea în ceață. Păsările zburau repede dintr-un tufiș în altul, iar ciripitul lor se auzea înăbușit. Căra valiza pe un băț, pe umăr. Nu mâncase de două zile; cu toate acestea, părea că rezistența lui nu avea limite.

După aproape doi kilometri, a văzut o flacără pâlpâind în ceață și a auzit voci. Când s-a apropiat, mirosul de șuncă prăjită i-a făcut stomacul să chiorăie. Câțiva oameni stăteau în jurul uni foc și se încălzeau. Când l-au văzut apropiindu-se, s-au oprit din vorbă și au rămas holbându-se la el. Și-a atins bereta cu degetul, dar nimeni nu i-a răspuns la salut. S-a îndepărtat de ei, a mai trecut pe lângă un foc aprins la marginea drumului, a depășit și o coloană de vehicule parcate foarte aproape una în spatele alteia, cu farurile aprinse, și apoi a ajuns la locul unde se înfățișa motivul pentru care opriseră toate mașinile. Un camion cu remorcă, vopsit într-un albastru spălăcit, care aducea mai degrabă a coajă de ou la culoare, zăcea răsturnat pe o parte, cu roțile din spate atârnând pe buza prăpastiei. Cabina arsese în întregime, iar remorca era înnegrită de fum. Un alt camion, încărcat cu saci, se ciocnise cu mașina făcută praf, și dâre albe de făină marcau drumul. În față, de la curbă și până hăt departe, cât putea cuprinde K cu privirea, mașinile din restul convoiului stăteau oprite una după alta. Se auzeau două aparate de radio potrivite pe posturi diferite; de undeva din depărtare se auzea și behăitul oropsit al oilor. Pentru o clipă, K s-a gândit să se oprească și să-și umple buzunarele cu făina vărsată, dar nu era sigur ce va face apoi cu ea. A depășit toate mașinile, a trecut cu greu și de camionul plin cu oi, care erau atât de înghesuite, încât unele dintre ele stăteau doar pe picioarele din spate. În fine, a lăsat în urmă și un grup de soldați adunați în jurul

unui foc, care nu-i dădură nici o atenție. La capătul convoiului, două semnale luminoase clipeau constant, și mai departe, o găleată cu smoală ardea în mijlocul drumului, nesupravegheată.

De îndată ce a lăsat în urmă convoiul, K a răsuflat ușurat, gândindu-se că scăpase; dar la următoarea curbă a drumului, un soldat într-o uniformă de camuflaj a răsărit dintre tufișuri, țintuindu-l cu o pușcă automată, îndreptată spre inimă. K a rămas pe loc. Soldatul a lăsat arma jos, și-a aprins o țigară, a tras un fum și a ridicat din nou pușca. K se gândea că acum era îndreptată spre față sau gât.

— Deci, cine ești? întrebă soldatul. Unde crezi că te duci așa?

Deși K era gata să răspundă, soldatul i-a luat-o înainte:

— Scoate, i-a zis. Hai, arată ce ai înăuntru.

Erau destul de departe de convoi, cu toate că frânturi vagi de melodii răzbăteau până la ei. K a coborât valiza de pe umeri și a deschis-o. Soldatul i-a făcut semn să se dea la o parte, a strâns țigara între degete până s-a stins și, cu o singură mișcare, a răsturnat valiza. Tot conținutul ei era acum întins pe jos: papucii albaștri din postav, pantalonii bufanți, albi ai mamei sale, cutia din plastic roz, cu loțiune de calamină, sticluța cafenie cu medicamente, poșeta maronie imitând pielea, baticul cu flori, baticul tivit cu scoici, haina neagră de lână, cutia de bijuterii, fusta maronie, bluza verde, pantofii, articolele de lenjerie, pachetele învelite în hârtie maro, pachetul învelit într-o pungă albă, cutia de cafea care zăngăni pe jos, pudra de talc, batiste, scrisori, fotografii, cutia cu cenușă. K nu schiță nici un gest.

— De unde ai furat toate astea? întrebă soldatul. Ești hoț, așa-i? Un hoț care se ascunde în munți.

Împinse poșeta cu bocancul.

— Scoate ce ai înăuntru.

Făcu la fel cu recipientul de cafea și cutia de bijuterii. Împinse cu piciorul și cealaltă cutie.

— Scoate, zise, și se dădu înapoi.

K a deschis cutia de cafea. Înăuntru erau inele de agățat perdelele. Le-a vărsat în căușul palmei, i le-a întins, apoi le-a turnat înapoi în cutie și a închis-o. A deschis și cutia de bijuterii și i-a întins-o. Inima i se zbătea în piept. Soldatul a împrăștiat pe jos conținutul, a cules o broșă și s-a dat înapoi. Zâmbea. K a închis cutia. A desfăcut poșeta și i-a întins-o și pe-asta. Soldatul i-a făcut un semn, și K a golit-o, răsturnând totul pe jos. Erau înăuntru o batistă, un pieptene și o oglindă, o cutiuță cu pudră și cele două portmonee. Soldatul a arătat cu degetul spre ele, și K i le-a dat. Le-a vârât în buzunarul de la tunică.

K și-a lins buzele.

— Nu sunt banii mei, spuse cu voce gravă. Sunt banii mamei mele, a muncit pentru ei.

Nu era adevărat: mama lui era moartă, nu mai avea nevoie de bani. Și totuși. Tăcere.

— La ce crezi tu că e bun războiul? zise K. Ca să iei banii oamenilor?

— *La ce crezi tu că e bun războiul*, repetă soldatul, bătându-și joc de felul în care K își mișca buzele atunci când vorbea. Băi, hoțule, ia ai grijă cum vorbești. Ai putea să zaci în tufișurile astea cu mușchii roind peste tine. Nu-mi vorbi mie de război. Îndreptă pușca spre cutia cu cenușă.

— Scoate, zise el.

K a scos capacul și a întins cutia. Soldatul se uită atent la punga de plastic.

— Ce e chestia asta? întrebă.

— Cenușă, zise K.

Vocea îi era mai hotărâtă acum.

— Deschide, spuse soldatul.

K a desfăcut cutia. Soldatul a luat cenușă între degete și a mirosit precaut.

— Dumnezeule! exclamă.

Privirea lui o întâlni pe a lui K.

K a îngenuncheat și a strâns lucrurile, punându-le din nou în valiză. Soldatul stătea alături.

— Pot să plec acum? întrebă K.

— Actele sunt în ordine, poți să pleci, spuse soldatul.

K a ridicat toiagul cu valiza și l-a proptit pe umăr.

— Stai un moment, spuse soldatul. Lucrezi pentru ambulanță, sau ceva de genul ăsta?

K clătină din cap în semn că nu.

— Un moment, un moment, zise soldatul.

Luă unul dintre portmoneele din buzunar, scoase o bancnotă cafenie de zece ranzi din sulul de hârtii și o aruncă înspre K.

— Bacșiș, spuse. Să-ți cumperi o înghețată.

K s-a întors și a cules bancnota de pe jos. Apoi a pornit din nou la drum. După câteva minute, soldatul s-a făcut nevăzut în ceață.

Nu socotea că fusese laș. Cu toate acestea, mai târziu s-a gândit că nu mai avea nici un rost să păstreze valiza acum. S-a cățărat pe un povârniș și a lăsat-o acolo, în boscheți; a păstrat doar haina neagră, ca să-i țină de cald, și cutia cu cenușă. A scos capacul și a lăsat cutia deschisă, ca ploaia să cadă pe cenușă, soarele s-o zvânte, insectele să roadă în voie, fără nici o opreliște.

Convoaiele din nord erau, fără îndoială, oprite, de vreme ce avea drumul întreg la dispoziție. După-amiaza târziu a zărit tunelul care trecea prin inima muntelui și postul de pază de la intrarea dinspre sud. A părăsit drumul, a luat-o pe povârniș și și-a croit drum printre tufișurile dese și ude. La căderea nopții, ajunsese deja pe coama de unde se vedeau Elandsrivier și drumul

spre nord. Se auzeau babuini hăulind în depărtare. A dormit sub un ciot de stâncă ieșit din zidul rocii, învelit în haina mamei lui, cu un băț alături. În zori a pornit-o din nou la drum, făcând un ocol mare până jos, în vale, ca să evite podul rutier. Tocmai trecea și primul convoi din dimineața aceea.

A mers toată ziua, ținându-se departe de drum pe cât cu putință. Și-a petrecut noaptea într-un bungalou aflat într-un colț de teren năpădit de buruieni, cu stâlpi de rugby, despărțit de stradă printr-un șir de eucalipți. Ferestrele casei erau sparte, ușa scoasă din balamale. Podeaua era acoperită cu cioburi, ziare vechi și mormane de frunze aduse de vânt. Prin crăpăturile pereților creștea iarbă ofilită; se adunaseră melci pe sub conductele de apă. Acoperișul însă era intact. A măturat într-un colț o grămadă de frunze și de ziare, ca să-și facă un culcuș. A dormit cu întreruperi, trezit de vântul năprasnic și rafalele de ploaie.

Ploua încă atunci când s-a sculat. Amețit de foame, s-a oprit în prag, uitându-se lung la terenul îmbibat de apă, la copacii uzi și la dealurile din spate, învăluite în ceața cenușie. Preț de o oră a așteptat să se domolească ploaia, după care și-a ridicat gulerul hainei și a pornit-o printre rafale. La celălalt capăt al terenului, s-a cățărat pe un gard de sârmă ghimpată și a intrat într-o livadă de meri, năpădită de ierburi și buruieni. Fructe mâncate de viermi zăceau pe jos peste tot; fructele rămase pe crengi erau pipernicite și infestate. A rămas în picioare, cu bereta trasă bine peste urechi și bătătorită de ploaia grea, și cu haina neagră atârnându-i de trup ca un rând de piele în exces, și s-a pus pe mâncat, apucând ici și colo bucăți bune de pulpă, mestecând repede ca un iepure, cu privirea goală.

A înaintat prin livadă. Totul trăda faptul că era prost întreținută. Chiar începuse să creadă că se găsea pe un

tărâm părăsit, când deodată merii au făcut loc unei poieni la capătul căreia a zărit niște acareturi de cărămidă, acoperișul de stuf și pereții văruiți ai unei ferme. În poiană erau straturi de legume bine îngrijite: conopidă, morcovi, cartofi. A ieșit de la adăpostul copacilor direct în ploaia torențială, s-a pus în patru labe și a început să culeagă morcovi galbeni, nu îndeajuns de copți, din pământul moale și jilav. E pământul lui Dumnezeu, se gândi, nu sunt un hoț. Totuși, parcă auzea deja o bubuitură și vedea un glonț îndreptându-se spre el de la o fereastră din spatele casei, își închipuia deja cum un alsacian cât ușa se repede nebunește la el să-l atace. Când și-a umplut buzunarele, s-a ridicat neliniștit. În loc să ia frunzele de la morcovi cu el și să le împrăștie pe sub copaci, așa cum plănuise inițial, le-a lăsat acolo, printre straturi.

Noaptea, ploaia a stat. Dimineața, a pornit-o din nou la drum, cu hainele ude și stomacul umflat de mâncare crudă. Când auzea uruitul vreunui convoi apropiindu-se, se strecura în tufișuri, deși se întreba dacă acum, cu hainele lui murdare, în felul în care arăta, istovit și slab, numai piele și os, n-ar fi trecut de el fără să se sinchisească, luându-l drept un vagabond din cine știe ce fundătură, plecat de capul lui, prea sărac cu duhul ca să știe că este nevoie de acte pentru a merge pe șosea, prea adâncit în apatie pentru a face vreun rău cuiva. Unui convoi escortat de motocicliști, mașini blindate și camioane cu băieți purtând uniformă soldățească și cască, i-a luat cinci minute să treacă. Privi totul cu mare atenție din ascunzătoarea lui; artileristul din ultima mașină, înfofolit cu un fular, o șapcă de lână și niște ochelari mari pe nas, păru pentru o clipă că se uită drept în ochii lui, înainte să fie purtat mai departe, spre Boland.

A dormit sub un podeț. La ora nouă în dimineața următoare, vedea deja coșurile caselor și stâlpii de electricitate din Worcester. Nu mai era singur pe stradă, s-a trezit într-un șir răzleț de trecători. Trei tineri l-au depășit mergând iute, lăsând în urma lor aburii respirației.

La marginea orașului, drumul era blocat, primul blocaj pe care îl vedea de la Paarl, cu mașini de poliție și oameni îngrămădiți în jurul lor. A șovăit un moment. La stânga erau case, la dreapta, o cărămidărie. Singura cale de scăpare era să se întoarcă: a luat-o înainte, grăbit.

— Ce vor? o întrebă șoptit pe femeia din față, care stătea la coadă.

Ea s-a uitat la el, și-a întors privirea și nu a spus nimic.

Era rândul lui. A întins actele. Din capul șirului, unde se afla acum, între două camioane ale poliției, îi zărea pe cei care trecuseră de punctul de control. Zări însă într-o parte și un grup de oameni tăcuți, doar bărbați, păziți de un polițist cu un câine alături. Poate dacă fac pe prostul, se gândi, mă lasă să trec.

— De unde ești?

— Din Prince Albert. Avea gura uscată. Mă duc acasă în Prince Albert.

— Permisul?

— L-am pierdut.

— Bun. Așteaptă acolo.

Polițistul indică un loc cu bastonul de cauciuc.

— Nu vreau să stau. Nu am timp, zise K încet.

Mirosiseră cumva că îi era teamă? Cineva l-a apucat de braț. S-a împotrivit ca un animal care simte că va fi măcelărit. Cineva din spatele lui, care stătea la coadă, întinse mâna cu actele. Nimeni nu îl asculta. Polițistul

cu câinele dădea din mâini nerăbdător. Îmbrâncit în față, K făcu ultimii pași de bunăvoie, intrând astfel în captivitate, ceilalți înși vânzolindu-se și dându-se la o parte, ferindu-se parcă să nu se contamineze. A strâns la piept cutia și s-a uitat înapoi, drept în ochii galbeni ai câinelui.

Împreună cu alți cincizeci de străini, K a fost dus la depoul de cale ferată, a primit o porție de terci rece și ceai. Apoi au fost îmbarcați cu toții, ca o turmă, într-un vagon izolat, de pe o linie secundară. Ușile au fost închise, și ei au așteptat, supravegheați de un paznic înarmat, care purta uniforma negru-cafenie a polițiștilor de la căile ferate, până când au mai venit alți treizeci de prizonieri, care au fost și ei urcați în vagon.

La fereastră, lângă K, stătea un om mai în vârstă, îmbrăcat într-un costum. K l-a tras ușor de mânecă.

— Unde ne duc? îl întrebă.

Străinul îl cercetă atent și ridică din umeri.

— Ce contează unde ne duc? zise. Sunt doar două variante: ori înainte, ori înapoi. Așa fac toate trenurile.

A scos un tub de drajeuri și i-a oferit unul lui K.

O locomotivă cu aburi a tras cu spatele pe linia secundară și, după numeroase șuierături, zdruncinături și ciocniri, a fost cuplată la vagon.

— Nord, rosti străinul. Touws River.

Dar, de vreme ce K nu a răspuns, și-a pierdut repede interesul în privința lui.

Au ieșit de pe linia secundară și au început să se deplaseze printre curțile din spatele caselor din Worcester, unde femeile întindeau rufele spălate, și copiii stăteau cocoțați pe garduri și făceau cu mâna, în timp ce trenul prindea treptat viteză. K se uita la liniile de telegraf care cădeau și se ridicau întruna. Au trecut prin kilometri întregi de podgorii lăsate de izbeliște, deasupra cărora roiau ciorile; apoi locomotiva a început

să duduie din toate încheieturile, pe măsură ce intrau în inima muntelui. K tremura. Simțea deja mirosul de transpirație și mucegai care ieșea din hainele sale.

S-au oprit; un paznic a descuiat ușile și, de îndată ce au ieșit, le-a fost clar motivul pentru care trenul făcuse haltă. Locomotiva nu mai putea înainta; calea ferată era acoperită de un morman imens de pietre și argilă roșie, care alunecaseră de pe povârniș, lăsând o gaură adâncă în versantul dealului. Cineva a făcut o remarcă urmată de un hohot de râs.

De sus, de pe muntele de pietre desprinse, se putea vedea un alt tren, mult mai la vale pe calea ferată, pe celălalt sens; câțiva oameni trebăluiau ca într-un furnicar, căznindu-se să coboare un excavator dintr-un camion, pe o platformă.

K s-a pomenit repartizat într-un grup de muncitori ce lucra la calea ferată, dislocată pe o distanță apreciabilă în apropiere de locul blocajului. Toată după-amiaza, sub privirile vigilente ale unui supraveghetor și ale unui paznic, el și tovarășii lui au trudit, mutând șinele încovoiate, întărind terasamentul căii ferate și punând traversele. Seara, calea ferată era reparată până aproape de mormanul de pietre și argilă care alunecaseră de pe povârniș, așa că un camion gol se putea apropia de locul alunecării de teren. Au oprit lucrul ca să ia o mică gustare: pâine, gem și ceai. Apoi, la lumina farurilor locomotivei, s-au urcat pe dâmbul de pământ și au început să care argilă și pietre cu lopata. La început, erau destul de sus încât să poată arunca lopețile de pământ direct în camion; cum movila de pietriș scădea, muncitorii erau nevoiți să ridice lopețile pentru a ajunge până la bascula camionului. Când s-a umplut, locomotiva a tras camionul înapoi pe șine, și aceeași oameni l-au golit pe întuneric.

Mai întremat de pauza de masă, K a fost curând cuprins din nou de oboseală. Depunea eforturi uriașe pentru a ridica lopata; când stătea drept, îl înjunghia spatele și părea că lumea se învârte în jurul lui. Muncea din ce în ce mai încet; după o vreme, s-a așezat la marginea căii ferate, cu capul între genunchi. A rămas așa un timp, nici el nu știa cât. Zgomotele din jur erau din ce în ce mai estompate.

Cineva l-a lovit peste genunchi.

— Ridică-te, auzi o voce.

S-a ridicat în picioare și l-a văzut, în lumina palidă, pe supraveghetorul echipei, în haină neagră și cu beretă pe cap.

— De ce trebuie să lucrez aici? a întrebat K.

Îi vâjâia capul; lumea părea foarte departe, o percepea ca pe un ecou. Supraveghetorul a înălțat din umeri:

— Fă ce ți se spune, spuse el.

A ridicat bățul și l-a împuns pe K în piept. Acesta din urmă și-a luat iar lopata.

Au muncit până la miezul nopții, mișcându-se ca niște somnambuli. Îmbarcați înapoi în vagon, au dormit prăbușiți pe scaune sau întinși pe podeaua goală, înghesuiți unii în alții. Ferestrele erau închise, ferindu-i astfel de frigul nemilos din nord, în timp ce afară paznicii băteau pământul în picioare de frig, tremurau, înjurau și se strecurau în cabina mecanicului cu rândul, ca să-și încălzească mâinile.

Obosit și înfrigurat, K s-a întins, ținând în mâini cutia cu cenușă. Vecinul de culcuș s-a lipit de el și l-a îmbrățișat în somn. Crede că sunt soția lui, se gândea K, soția în patul căreia a dormit noaptea trecută. Se uită îndelung la fereastra aburită, dorind din tot sufletul ca noaptea să treacă mai repede. Mai târziu, a adormit; când paznicii au descuiat ușile dimineața, trupul

îi era atât de amorțit, încât de-abia se putea ține pe picioare.

Iar a avut parte de terci și ceai. S-a pomenit stând lângă omul care-i vorbise în timpul călătoriei de la Worcester.

— Te simți rău? îl întrebă el.

K dădu din cap în semn că nu.

— Nu vorbești, zise omul. M-am gândit că ești bolnav.

— Nu sunt bolnav, spuse K.

— Atunci, nu mai fi atât de abătut. Asta nu e pușcărie. Nu e o sentință pe viață. E doar muncă silnică. Floare la ureche.

K nu a putut isprăvi porția călâie de terci făinos. Paznicii și cei doi supraveghetori se plimbau acum printre muncitori, lovind din palme și înghiontindu-i să se ridice în picioare.

— N-ai nimic special, adăugă omul. Nici unul dintre noi nu are nimic special.

Îi arătă cu un gest al mâinii pe toți: prizonieri, gărzi, supraveghetori. K răzui terciul rămas lipit de farfurie, îl aruncă pe jos și se ridică în picioare. Supraveghetorul cu nasul coroiat trecu pe lângă ei, lovindu-și pulpana hainei cu bățul.

— Curaj, spuse bărbatul, zâmbindu-i lui K și bătându-l ușor pe umăr. Curând o să fii din nou liber!

Excavatorul fusese în sfârșit adus pe partea cealaltă a locului în care avusese loc alunecarea de teren și mușca pământul fără întrerupere. La amiază, croise deja un pasaj de trei metri lățime, și echipajul specializat în depanare de la Touws River s-a putut strecura înăuntru, pentru a ridica și a repune în poziția corectă șinele de sub moloz. Trenul dinspre nord începu să scuipe fum. În uniforma lui albă de infirmier pe ambulanță,

ținând în mână haina și cutia, a urcat în vagon împreună cu ceilalți oameni tăcuți și istoviți. Nimeni nu l-a oprit. Trenul s-a îndepărtat încet, mergând spre nord pe singurele șine de cale ferată existente, cele două gărzi înarmate de la capătul vagonului cercetând atent drumul.

În timpul celor două ore cât a durat călătoria, K s-a prefăcut că doarme. La un moment dat, bărbatul care stătea lângă el, căutând probabil ceva de mâncare, a lovit cu cotul cutia pe care K o ținea strâns între picioare, a luat-o și a deschis-o. Văzând însă că nu e decât cenușă înăuntru, a închis-o și a împins-o înapoi. K a privit toată scena cu ochii întredeschiși, dar nu a intervenit.

Au fost dați jos la Touws River la ora cinci după-amiaza. K stătea pe peron, neștiind ce avea să urmeze. Poate descopereau că urcase într-un tren greșit și îl trimiteau înapoi la Worcester; sau poate aveau să-l închidă în acest loc sumbru și bătut de vânturi, pentru că nu avea actele în regulă; sau poate că erau atât de multe situații de urgență pe calea ferată, atât de multe alunecări de teren, terasamente dislocate de ploi torențiale, explozii nocturne și șine rupte, încât să fie nevoie de un grup de cincizeci de bărbați gata oricând să fie transportați la nord și la sud de Touws River ani la rând, fără să fie plătiți, hrăniți doar cu terci și ceai, numai cât să mai capete puțină putere. Dar, de fapt, cele două gărzi, după ce i-au escortat în afara peronului, le-au întors spatele fără să zică un cuvânt și i-au lăsat pe terenul de zgură de lângă stația de triaj, să-și vadă în continuare de viețile lor sfărâmate.

Fără să stea pe gânduri, K a traversat liniile de cale ferată, s-a strecurat printr-o gaură din gard și a pornit-o pe poteca ce ducea de la gară spre oaza de ben-

zinării, restaurante și terenuri de joacă aflate la marginea drumului național. Culorile vesele de pe călușei și carusele se decojeau, iar benzinăriile fuseseră de mult închise, doar o prăvălie micuță, cu o reclamă Coca-Cola deasupra intrării și o ladă de portocale uscate în vitrină, părea să fie încă deschisă. K a ajuns la ușă, chiar a pășit în magazin, când o bătrânică în negru s-a repezit la el cu brațele întinse. Până să se dezmeticească, femeia l-a împins afară cu putere, trimițându-l dincolo de prag, și i-a închis ușa în față cu zăngănit puternic de zăvoare. S-a uitat încordat prin geam și a ciocănit; a scos la iveală bancnota de zece ranzi, să arate că este om de bună credință, dar bătrâna, fără să îi arunce nici măcar o singură privire, a dispărut în spatele tejghelei înalte. Alți doi bărbați, care călătoriseră cu același tren și care îl urmaseră pe K, au văzut felul în care a fost respins. Unul dintre ei a aruncat furios un pumn de pietriș în fereastră, după care au făcut cale-ntoarsă.

K a rămas pe loc. În spatele raftului cu cărți broșate, printre dulciurile expuse în borcane de sticlă, vedea încă materialul negru al rochiei. Și-a ferit ochii cu mâinile și s-a pus pe așteptat. Nu se auzea nimic, decât vântul măturând savana și scârțâitul reclamei de deasupra. După o vreme, bătrâna și-a ridicat capul peste tejghea și i-a întâlnit privirea lui K. Purta ochelari cu rame negre și subțiri; părul ei sur era strâns la spate. Pe rafturi, în spatele ei, se zăreau conserve de mâncare, pachete de făină și zahăr, detergenți. Pe podea, în fața tejghelei, se afla un coș de lămâi. K a ținut bancnota lipită de geam, deasupra capului, dar femeia nu s-a clintit din loc.

A încercat robinetul de apă de lângă una dintre pompele de benzină, dar nu curgea nimic. A băut de la un robinet din spatele magazinului. Îndărătul benzinăriei

erau zeci și zeci de carcase de mașini. A încercat multe portiere până a găsit una deschisă. Scaunele din spate fuseseră scoase, dar era prea obosit pentru a continua să caute. Soarele apunea dincolo de munți, norii căpătau o nuanță portocalie. A tras ușa după el, s-a întins pe podeaua concavă și prăfuită a mașinii, cu cutia sub cap, și a adormit imediat.

Dimineața, magazinul era deschis. Un bărbat înalt, în haine de culoare kaki, era la tejghea, iar de la el, fără nici o problemă, K a cumpărat trei conserve de fasole în sos de roșii, un pachet de lapte praf și chibrituri. S-a retras în spatele benzinăriei și a făcut un foc. După ce a pus la încălzit una dintre conserve, și-a turnat lapte praf în palme și l-a lins. Sătul, a luat-o din loc târșâindu-și picioarele, mergând pe autostradă cu soarele de-a dreapta. A mers hotărât toată ziua. Nu te puteai ascunde nicăieri în acest peisaj șters, acoperit de tufe și pietriș. Convoaie treceau în ambele direcții, dar nu le băga în seamă. La amurg, a părăsit drumul, a sărit un gard și a găsit un loc în albia uscată a unui râu, numai bun pentru a-și petrece noaptea. A făcut un foc și a mâncat a doua conservă de fasole. A dormit lângă tăciuni, fără să se sinchisească de zgomotele nopții, de foșnetul frunzelor sau de sunetul prundișului răscolit de vânt.

Acum, că trecuse de gard, a găsit că era mult mai liniștitor să meargă prin sălbăticie. A umblat toată ziua. Chiar înainte să se întunece, a avut noroc și a răpus o turturea cu o piatră, tocmai când aceasta se cuibărea într-un salcâm țepos. I-a sucit gâtul, a curățat-o de pene, a fript-o într-o frigăruie de sârmă și a mâncat-o cu ultima conservă de fasole.

Dimineața, a fost trezit brusc de un țăran în vârstă, îmbrăcat într-o haină militară zdrențăroasă, de culoare

cafenie. Cu o violență de neînțeles, l-a avertizat să plece numaidecât.

— N-am făcut decât să dorm aici, obiectă K.

— Vezi-ți de drum și n-o căuta cu lumânarea! spuse bătrânul. Dacă te găsesc aici, în savană, te împușcă! Ne faci numai probleme! Acum pleacă!

K l-a întrebat pe unde s-o ia, dar bătrânul îi tot făcea semne să plece, după care a început să arunce țărână cu piciorul peste cenușa rămasă în urma focului. K s-a retras și, vreme de o oră, s-a tot târât pe autostradă; apoi, simțindu-se în siguranță, a sărit din nou gardul.

Dintr-o troacă aflată lângă un stăvilar, a adunat niște boabe de porumb strivite și făină de oase, cât să intre într-o jumătate de cutie de conservă, le-a fiert în apă și a mâncat păsatul acela zgrunțuros. Și-a umplut și bereta cu mâncare, gândindu-se: în cele din urmă, trăiesc de pe urma pământului.

Uneori, singurul sunet pe care îl auzea era zgomotul pe care îl făceau cracii pantalonilor săi frecându-se unul de altul. Dintr-o parte în alta a orizontului, ținutul era gol. A urcat pe un deal, s-a întins pe spate și a ascultat liniștea, simțind cum căldura soarelui îi pătrunde până în măduva oaselor.

Trei vietăți ciudate, niște căței cu urechi mari, au sărit dintr-un tufiș și au luat-o la goană.

Aș putea să trăiesc aici pentru totdeauna, se gândi el, sau până mor. Nu s-ar întâmpla nimic, fiecare zi ar fi la fel ca cea dinaintea ei, nu ar fi nimic de zis. Neliniștea care îl chinuise cât timp mersese pe stradă începea să îi dea pace. Uneori, cum umbla el așa, nici nu știa dacă este treaz sau dacă doarme. Înțelegea de ce oamenii se retrăseseră aici și își ridicaseră garduri care împrejmuiau kilometri întregi de tăcere; înțelegea că ei doreau să lase moștenire copiilor și nepoților

privilegiul de a fi înconjurați de liniște pentru totdeauna (deși nu-i era clar cu ce drept puteau ei face asta); se întreba dacă nu cumva mai erau niște cotloane, unghere sau culoare uitate între garduri, teren care să nu aparțină încă nimănui. Poate că dacă cineva zbura destul de sus, se gândea el, ar fi fost în stare să le zărească.

Două avioane au brăzdat cerul de la sud la nord, lăsând în urmă dâre de fum care s-au risipit încet, cu un zgomot ce îi aducea aminte de valurile mării.

Soarele asfințea în vreme ce el urca ultimele culmi de la marginea orașului Laingsburg; când a trecut podul și a ajuns pe larga stradă principală, lumina era deja de un purpuriu-închis. A trecut de benzinării, magazine, restaurante, toate închise. Un câine a început să latre și a ținut-o tot așa. Alții i s-au alăturat. Străzile erau întunecate.

Stătea în fața unei vitrine slab luminate, în care erau etalate articole de îmbrăcăminte pentru copii, când cineva a trecut prin spatele lui, s-a oprit și s-a întors.

— Când bate clopotul înseamnă că s-a dat stingerea, auzi o voce. Mai bine nu ai rămâne pe stradă.

K s-a întors. A văzut un bărbat mai tânăr decât el, care purta un trening verde-auriu și care căra o cutie de scule din lemn. Nu și-a dat seama ce văzuse străinul la el.

— Te simți bine? întrebă tânărul.

— Nu vreau să mă opresc din drum, răspunse K. Mă duc la Prince Albert, și mai am cale lungă până acolo.

Dar, în cele din urmă, a mers acasă cu străinul și a dormit acolo, după ce a mâncat supă și clătite. Avea trei copii. Tot timpul cât a mâncat, cel mai mic dintre ei, o fetiță care stătea în poala mamei sale, s-a holbat la el și, deși mama i-a șoptit ceva la ureche, nu a vrut să-și dezlipească privirea de la locul în care stătea K. Ceilalți doi copii mai mari nu și-au ridicat privirile din

farfurii. După un moment de ezitare, K a vorbit despre călătoria lui:

— Am întâlnit un om deunăzi, spuse, care mi-a zis că îi împușcă pe oamenii pe care-i prind pe terenurile lor.

Prietenul lui dezaprobă, clătinând din cap:

— Nu am auzit niciodată despre așa ceva, rosti el. Oamenii trebuie să se ajute între ei, eu asta cred.

K așteptă ca aceste cuvinte să-i pătrundă adânc în suflet. Oare eu cred în întrajutorarea oamenilor? se întrebă el. Probabil că i-ar ajuta pe semenii lui, sau poate că nu, nu avea cum să știe dinainte, totul era posibil. Nu părea să aibă un crez anume, cel puțin nu în această privință. Poate că eu sunt pământul cel sterp, în care nu rodește sămânță, gândi el.

Când s-a stins lumina, K a ascultat mult timp agitația micuților, al căror pat îl luase el și care dormeau acum pe o saltea întinsă pe podea. S-a trezit o dată în timpul nopții, cu senzația că a vorbit în somn, dar se părea că nimeni nu îl auzise. Când s-a trezit din nou, lumina era aprinsă și părinții își pregăteau copiii de școală, încercând să-i potolească de dragul oaspetelui. Jenat, și-a tras pantalonii pe el pe sub așternut și a ieșit afară. Stelele străluceau încă, iar la răsărit, o lumină roz colora zările.

Băiatul a venit să-l poftească la micul dejun. La masă, a simțit din nou impulsul de a vorbi. S-a ridicat încordat, ținându-se de marginea mesei. Avea inima plină de recunoștință, dorea să mulțumească, dar până la urmă, nu i-au venit pe limbă cuvintele potrivite. Copiii se uitau lung la el; s-a lăsat tăcerea; părinții și-au întors privirile în altă parte.

Cei doi copii mai mari au fost instruiți să meargă cu el până la bifurcația către Seweweekspoort. La

răscrucea drumurilor, înainte să se despartă, băiatul vorbi:

— Asta e cenușa? întrebă el.

K încuviință din cap.

— Vrei să vezi? întrebă el, oferindu-se să-i arate.

A deschis cutia și a dezlegat punga de plastic. Mai întâi, a mirosit cenușa băiatul, apoi și sora lui a făcut întocmai.

— Ce o să faci cu ea? întrebă din nou băiatul.

— O duc în locul în care s-a născut mama cu mult timp în urmă, rosti K. Asta a vrut ea să fac.

— Au ars-o? spuse baiatul.

K vedea deja văpaia care mistuia totul.

— N-a simțit nimic, răspunse, în momentul acela era deja numai spirit.

I-au trebuit trei zile să parcurgă distanța de la Laingsburg până la Prince Albert, urmând un drum prăfuit de țară, făcând ocoluri largi în jurul fermelor, încercând să trăiască doar cu ce îi putea oferi savana, dar fiind lihnit de foame mai tot timpul. Odată, când era căldura mai mare, s-a dezbrăcat și s-a cufundat într-un lac de lângă o fermă părăsită. Altă dată, a fost chemat în dreptul drumului de către un fermier care conducea un tractor ușor. Dorea să știe unde merge.

— La Prince Albert, răspunse K, să-mi vizitez familia.

Dar accentul lui era ciudat, și era clar că pe fermier nu îl mulțumise răspunsul.

— Urcă, i-a zis, dar K nu a vrut.

— Urcă, a repetat fermierul, te duc cu tractorul.

— Nu e nevoie, a zis K și a mers mai departe.

Tractorul s-a îndepărtat într-un nor de praf, și K, de îndată ce a părăsit drumul, a coborât în valea unui râu și s-a ascuns acolo până la căderea nopții.

Gândindu-se apoi la fermier, nu mai ținea minte decât pălăria de caftan și degetele cioturoase care îi făceau semn să urce. Pe fiecare falangă avea păr blond, ca un fel de puf. Toate amintirile lui păreau să fie cioburi ale unui întreg făcut țăndări, nu întregul în sine.

În dimineața celei de-a patra zile, se așezase pe un deal, privind soarele înălțându-se deasupra orașului despre care era, în fine, convins că este Prince Albert. Cocoșii cântau; lumina licărea la ferestrele caselor; un copil mergea pe lunga stradă principală, cu doi măgari. Nici o urmă de mișcare în văzduh. Cum cobora dealul înspre oraș, a început să perceapă o voce de bărbat, care îi ieșea în întâmpinare și rostea un monolog nesfârșit și monoton. Nu pricepea de unde vine. Mirat, s-a oprit să asculte. Să fie oare vocea prințului Albert? se întrebă. Credeam că prințul Albert a murit. A încercat să deslușească niscaiva cuvinte, dar, deși vocea cuprinsese văzduhul, ca un abur de ceață sau ca o mireasmă, cuvintele – dacă erau cuvinte și dacă nu cumva vocea nu îngâna sau nu cânta pur și simplu niște sunete –, cuvintele așadar erau rostite prea încet sau prea suav pentru a putea fi înțelese. După o vreme, vocea s-a domolit, lăsând loc unei mici fanfare care se auzea în depărtări.

K a luat-o pe șoseaua care intra în oraș dinspre sud. A trecut de moara veche și de grădinile îngrădite. Doi câini roșu-închis se agitau încoace și încolo după un gard, lătrând întruna, foarte porniți să îi vină de hac. Câteva case mai încolo, o femeie tânără era îngenuncheată lângă o pompă de apă, afară din curte, și spăla un vas. S-a uitat peste umăr la el; K și-a atins bereta cu degetul, dar ea și-a întors privirea în altă parte.

Erau magazine pe ambele laturi ale străzii: o brutărie, o cafenea, un magazin de îmbrăcăminte, o agenție bancară, un atelier de sudură, un magazin cu de toate,

garaje. Un grilaj de oțel era tras pe ușa de la intrarea în magazinul universal. K s-a așezat pe trepte, cu spatele la el, și a închis ochii, pentru că lumina soarelui era foarte puternică. Am ajuns, se gândi. În cele din urmă.

După o oră, era încă acolo, adormise cu gura deschisă. Copiii se strânseseră în jurul lui, șușotind și hlizindu-se. Unul dintre ei i-a ridicat ușor bereta, și-a pus-o pe cap și și-a strâmbat gura, încercând să-l imite pe K. Prietenii lui râseră zgomotos. Îi puse bereta înapoi pe cap lui K, mai degrabă i-o aruncă pe creștet; acum stătea pieziș. Apoi încercă să-i smulgă cutia, dar K o ținea strâns, cu amândouă mâinile.

Vânzătorul a sosit cu cheile; copiii s-au răspândit care-ncotro, și când bărbatul a început să ridice grilajul, K s-a trezit.

Interiorul magazinului era întunecos și în neorânduială. Căzi din fier galvanizat și roți de bicicletă atârnau de tavan, alături de cordoane de ventilatoare și țevi de radiatoare; se găseau acolo cutii de cuie și piramide de găleți din plastic, rafturi întregi de conserve de mâncare, medicamente, dulciuri, îmbrăcăminte pentru copii, băuturi reci.

K a mers până la tejghea.

— Domnul Vosloo, sau domnul Visser, spuse. Acestea erau numele pe care mama lui și le amintise din trecut. Caut un domn Vosloo, sau un domn Visser, care este fermier.

— Doamna Vosloo, spuse vânzătorul. Asta vrei să zici? Doamna Vosloo de la hotel? Nu există nici un domn Vosloo.

— Domnul Vosloo, sau domnul Visser, care a fost fermier acum mult timp, pe acesta îl caut. Nu știu numele sigur, dar dacă găsesc ferma, precis o voi recunoaște.

— Nu există nici un Vosloo sau Visser care să fie fermier. Poate vrei să spui Visagie? Ce treabă ai cu Visagie?

— Trebuie să duc ceva acolo. A scos cutia.

— Atunci, ai bătut tot drumul de pomană. Nu mai stă nimeni la Visagie acasă, locul e părăsit de ani de zile. Ești sigur că pe ei îi cauți? Au plecat acum mult timp.

K a cerut un pachet de biscuiți cu ghimbir.

— Cine te-a trimis aici? întrebă vânzătorul. K s-a făcut că nu înțelege. Ar fi trebuit să trimită pe cineva care știe ce face. Spune-le asta când îi vezi.

K mormăi ceva și plecă. Se tot plimba pe stradă, întrebându-se unde să mai încerce, când unul dintre copii veni alergând după el.

— Domnu', pot să-ți spun unde e casa Visagieilor! strigă el.

K se opri din drum.

— Dar e goală, nu stă nimeni acolo, adăugă copilul.

I-a dat indicații, zicându-i lui K să o ia spre nord, pe drumul către Kruidfontein, și apoi spre est, pe un drum de țară, de-a lungul văii Moordenaarsrivier.

— Cât de departe este ferma de strada principală? întrebă K. Este mult de mers, sau nu?

Băiatul nu știa precis, nici colegii lui.

— Te abați de la drumul principal la indicator, zise. Casa lor este chiar la poalele munților, e destul de departe dacă o iei pe jos. K le dădu bani de dulciuri.

Se făcuse amiază când a ajuns la indicator și a luat-o pe o potecă ce ducea spre niște șesuri cenușii, cu un aer dezolant. Soarele era la asfințit, când a urcat o culme și a zărit o casă joasă, cu pereții văruiți, dincolo de care câmpurile denivelate făceau loc dealurilor și povârnișurilor abrupte și întunecoase ale munților. S-a apropiat de casă și i-a dat un ocol. Obloanele erau trase,

și un porumbel sălbatic zbură înăuntru printr-o gaură din dreptul unui fronton care se năruise, scoțând la iveală bârnele și tabla galvanizată îndoită de pe acoperiș. O foaie de tablă desprinsă se legăna încetișor în bătaia vântului. În spatele casei era o grădină în care nu creștea nimic. Nu se afla prin preajmă nici o casă veche în stil vagon, așa cum își imaginase, ci doar o magazie din lemn și fier și, lipit de ea, un coteț gol cu fâșii de plastic galben legănându-se prin ochiurile de sârmă ale gardului care îl împrejmuia. Pe dâmbul din spatele casei era o pompă de apă fără robinet. Departe, undeva în câmp, scânteia morișca unei alte pompe.

Și ușile din față, și cele din spate erau încuiate. A tras cu putere de un oblon, și cârligul care îl ținea închis s-a desprins. Și-a pus mâna streașină la ochi și a privit cu atenție prin fereastră, dar nu a putut zări nimic.

Când a intrat în magazie, o pereche de rândunele speriate și-au luat zborul afară. O grapă acoperită de praf și de pânze de păianjen ocupa mai toată podeaua. Neputând să vadă mai nimic în întunericul dinăuntru, inspirând un miros puternic de petrol lampant, lână și smoală, a orbecăit de-a lungul pereților, printre cazmale și târnăcoape, rămășițe de țevi, sârme făcute sul, cutii cu sticle goale, până a dat peste o grămadă de saci goi de furaj, pe care i-a târât afară, i-a scuturat de praf și i-a întins, făcându-și din ei un fel de culcuș pe trepte.

A mâncat apoi biscuiții pe care îi cumpărase. Mai avea încă jumătate din bani, dar nu-i mai foloseau la nimic. Se întuneca. Se auzi fâlfâit de aripi de lilieci sub streașină. S-a întins pe pat, ascultând zgomotele nopții din văzduh, văzduh mult mai încărcat decât în timpul zilei. Am ajuns, se gândi. Sau, cel puțin, am ajuns undeva. A adormit.

Primul lucru pe care l-a descoperit dimineața a fost că niște capre alergau prin fermă. O turmă de douăsprezece sau paisprezece animale s-a ivit de după casă și a traversat curtea agale, condusă de un țap bătrân, cu coarne răsucite. K s-a ridicat în capul oaselor să le privească, iar caprele au tresărit și au tropăit la vale, pe potecă, până la albia râului. Au dispărut într-o clipă. K se așezase și își lega șireturile pantofilor în tihnă, când și-a dat seama că aceste dobitoace cu părul lung, care fornăiau tot timpul, ca orice alte viețuitoare de teapa lor, trebuiau prinse, omorâte, tăiate și mâncate, dacă dorea să supraviețuiască. Înarmat cu un briceag, a luat-o la goană după capre. A petrecut toată ziua urmărindu-le. La început speriate, s-au obișnuit repede cu omul care alerga după ele; cum soarele era din ce în ce mai dogoritor, se opreau uneori și îi permiteau să se apropie la câțiva pași de ele, înainte de a o porni din nou la fugă relaxate. În astfel de momente, furișându-se până foarte aproape de turmă, K simțea cum tremură din tot trupul. Era greu de crezut că ajunsese un sălbatic pornit la vânătoare cu un cuțit în mână. Nici nu putea trece peste teama că poate atunci când va înjunghia vreo capră în gâtul cu pete maronii și albe, lama briceagului va ricoșa și se va tăia la mână. Apoi caprele o luau iarăși din loc, iar pentru a rămâne cu moralul ridicat, era nevoit să își repete: Caprele astea se gândesc la multe lucruri, eu nu am decât un singur gând, așa că până la urmă, singurul meu gând va sfârși prin a fi mai puternic decât gândurile lor multe. A încercat să mâne caprele aproape de un gard, dar ele scăpau mereu.

De fapt, a descoperit că animalele îl obligau să se învârtă în cerc, în jurul pompei și al zăgazului pe care le observase de la fermă cu o zi în urmă. De aproape,

constată că apa stătea să se reverse peste puțul pătrat din beton. Pe o suprafață de mulți metri în jurul lui era mocirlă și o vegetație de baltă luxuriantă și, de cum se apropia, auzea broaște sărind în apă. Numai după ce a băut s-a întrebat de unde această vegetație bogată și dacă cineva are grijă ca puțul să fie în permanență plin. Mai târziu în după-amiaza aceea, cum se încăpățâna să urmărească dobitoacele, în timp ce caprele mergeau agale înaintea lui, țopăind de la un petic de umbră la altul, a găsit răspunsul: s-a iscat un vânt ușor, roata a scârțâit și s-a pus în mișcare, dinspre pompă a venit un huruit uscat, apoi s-a prelins din țeavă un fir intermitent de apă.

Înfometat și istovit, prea înverșunat pentru a mai putea renunța acum, temându-se că își va pierde prada în timpul nopții, și-a adus sacii, și-a făcut un culcuș direct pe pământ, sub luna plină, cât mai aproape de capre, și a dormit un somn chinuit și întrerupt. A fost trezit în mijlocul nopții de caprele care pleoscăiau și fornăiau în timp ce beau apă. Amețit în continuare de oboseală, s-a ridicat și s-a îndreptat către ele împleticindu-se. Pentru o clipă, s-au îngrămădit una în alta, întorcându-se spre el pentru a-l înfrunta, cu picioarele în apa adâncă. Apoi, când a plonjat în bazin după ele, s-au risipit în toate direcțiile, alarmate deodată. Una dintre ele s-a împiedicat și a alunecat chiar la picioarele lui, agitându-se ca peștele pe uscat, pentru a-și recăpăta echilibrul. K s-a aruncat cu toată greutatea corpului lui peste ea. Trebuie să fiu dur, s-a gândit, trebuie să duc la bun sfârșit ce am început, fără să mă înduplec. Simțea sub el cum capra ridică disperată picioarele din spate; behăia întruna cuprinsă de teroare și se smucea spasmodic din tot trupul. K a încălecat pe ea, i-a apucat gâtul între mâini și a strâns cu sete, cu toată forța, ținându-i capul sub apă, în nămolul de

pe fundul apei. Capra se zvârcolea, dar genunchii lui îi prinseseră trupul ca într-o menghină. A fost un moment în care zvârcolirile caprei s-au domolit, și el a fost tentat să îi dea drumul din strânsoare. Dar impulsul a trecut repede. Capra nu mai fornăia și nu mai tremura de mult timp, însă el tot o ținea cu capul în mâl. Numai când au început să-i amorțească mâinile și picioarele, s-a ridicat în capul oaselor și s-a târât afară din apa rece.

Tot restul nopții nu a putut dormi, ci s-a învârtit de colo-colo în hainele ude, clănțănind din dinți, în vreme ce luna traversa cerul. În zori, când s-a luminat îndeajuns încât să vadă, s-a întors la fermă și, fără să mai stea pe gânduri, a spart un ochi de geam cu cotul. După ce a căzut și ultimul ciob și s-a stins și ultimul zgomot, liniștea și-a reintrat în drepturi. A tras puternic de mânerul înțepenit și a deschis larg fereastra. A colindat toate camerele. În afară de niște piese mari de mobilier – dulapuri, paturi, șifoniere – nu mai era nimic. Încălțămintea lui lăsa urme pe podeaua prăfuită. Când a intrat în bucătărie, a auzit fâlfâit agitat de aripi, câteva păsări au zburat prin gaura din acoperiș. Erau excremente peste tot; bucăți de zidărie zăceau într-un morman lipit de peretele cel mai îndepărtat, acolo unde frontonul se năruise. Din moloz crescuse o plăpândă floare de câmp.

În bucătărie era o debara micuță. K a deschis fereastra și a dat deoparte obloanele. De-a lungul unui perete se afla un șir de cutii de lemn, toate goale, cu excepția uneia care conținea ceva ce aducea a nisip și excremente de șoareci. Pe o etajeră erau obiecte de bucătărie, piese disparate din diverse seturi, căni de plastic, borcane de sticlă, toate acoperite de praf și pânze de păianjen. Pe o altă etajeră se găseau sticle de ulei și oțet pe jumătate

goale, borcane cu glazură de zahăr și lapte praf și trei borcane cu dulceață. K a deschis unul, a îndepărtat stratul protector de ceară de lumânare și a înfulecat ceva cu gust de caise. Dulceața fructelor care îi persista pe limbă, amestecată cu mirosul de nămol care se ridica din hainele lui ude, i-a dat o stare de greață. A luat borcanul afară și, la lumina soarelui, a mâncat restul mai încet.

A traversat cei aproape doi kilometri de savană înapoi până la dig. Deși aerul era cald, încă tremura.

Spinarea plină de noroi a caprei ieșea din apă. K își croi cu greu drum prin mâl și, cu toată puterea pe care o mai avea în trup, scoase cadavrul afară din puț, trăgându-l de picioarele din spate. Avea gura deschisă și i se vedeau dinții, ochii galbeni erau larg deschiși, un firicel de apă îi curgea din gură. Era o capră tânără. Senzația urgentă de foame care îi dăduse ghes ieri dispăruse. Îl dezgusta numai gândul că trebuia să taie și să devoreze chestia asta respingătoare, cu părul ud și încâlcit. Restul caprelor stăteau pe o movilă la oarecare distanță, cu urechile ciulite înspre el. Îi venea greu să creadă că petrecuse toată ziua urmărindu-le cu un cuțit în mână, ca un descreierat. Se vedea călărind capra și afundându-i capul în nămol până la ultima suflare, în lumina lunii; tremura de groază. Ar fi vrut să o îngroape undeva și să uite tot incidentul; sau, și mai bine, ar fi vrut să pocnească animalul pe spate, capra să se ridice brusc în picioare și să gonească alături de suratele ei. I-au trebuit ore întregi ca să târască cadavrul până la casă. Nu avea cum să descuie ușile; a fost nevoit să o ridice și să o bage înăuntru printr-o fereastră, ca s-o ducă la bucătărie. Apoi s-a gândit că ar fi curată prostie să măcelărească animalul acolo, așa că l-a tras din nou afară. Avea senzația că nu mai înțelegea

ile ce a bătut sute de kilometri, și o vreme a trebuit să meargă încoace și încolo, acoperindu-și fața cu mâinile, ca să-și revină.

Nu mai curățase niciodată un animal. Nu avea nimic la îndemână decât briceagul. I-a spintecat burta și și a vârât brațul prin despicătură. Se aștepta să afle sânge cald, dar nu a simțit decât ceva cleios, rece și umed, ca noroiul dintr-o mocirlă. A smuls cu putere, și mărunțaiele albastre, roz și purpurii i-au căzut la picioare. A trebuit să tragă carcasa la o oarecare distanță de grămada de organe, ca să poată continua. A jupuit din piele cât a putut, dar nu a reușit să îi taie capul și picioarele până nu a găsit în magazie un ferăstrău cu coardă. În cele din urmă, carcasa jupuită, pe care a atârnat-o de tavan în debara, părea cu mult mai mică decât mormanul de rămășițe pe care l-a îndesat într-un sac și l-a îngropat într-un colț din fundul grădinii. Mâinile și mânecile îi erau pline de sânge; nu era apă prin preajmă. S-a curățat cu nisip, dar mușchii îi mai dădeau târcoale când se întorcea spre casă.

A curățat cuptorul și a făcut un foc. Nu a găsit nici un vas pentru gătit. A tăiat o pulpă și a ținut-o deasupra flăcării până s-a pârlit și a început să picure zeamă din ea. A mâncat fără nici o plăcere, gândindu-se doar la ce va face după ce va termina capra.

Era convins că răcise. Își simțea pielea fierbinte și uscată, îl durea capul, înghițea cu dificultate. S-a dus la puț cu câteva borcane de sticlă, să le umple cu apă. La întoarcere, l-au părăsit brusc puterile și a fost nevoit să se așeze. Cum stătea el pe câmpul gol, cu capul între genunchi, s-a lăsat în voia închipuirilor și s-a văzut întins pe un pat curat, cu așternuturi albe și apretate. A tușit, iar tusea, care s-a risipit în văzduh fără ecou, semăna cu un țipăt de bufniță. Deși îl durea gâtul, a

goale, borcane cu glazură de zahăr și lapte praf și trei borcane cu dulceață. K a deschis unul, a îndepărtat stratul protector de ceară de lumânare și a înfulecat ceva cu gust de caise. Dulceața fructelor care îi persista pe limbă, amestecată cu mirosul de nămol care se ridica din hainele lui ude, i-a dat o stare de greață. A luat borcanul afară și, la lumina soarelui, a mâncat restul mai încet.

A traversat cei aproape doi kilometri de savană înapoi până la dig. Deși aerul era cald, încă tremura.

Spinarea plină de noroi a caprei ieșea din apă. K își croi cu greu drum prin mâl și, cu toată puterea pe care o mai avea în trup, scoase cadavrul afară din puț, trăgându-l de picioarele din spate. Avea gura deschisă și i se vedeau dinții, ochii galbeni erau larg deschiși, un firicel de apă îi curgea din gură. Era o capră tânără. Senzația urgentă de foame care îi dăduse ghes ieri dispăruse. Îl dezgusta numai gândul că trebuia să taie și să devoreze chestia asta respingătoare, cu părul ud și încâlcit. Restul caprelor stăteau pe o movilă la oarecare distanță, cu urechile ciulite înspre el. Îi venea greu să creadă că petrecuse toată ziua urmărindu-le cu un cuțit în mână, ca un descreierat. Se vedea călărind capra și afundându-i capul în nămol până la ultima suflare, în lumina lunii; tremura de groază. Ar fi vrut să o îngroape undeva și să uite tot incidentul; sau, și mai bine, ar fi vrut să pocnească animalul pe spate, capra să se ridice brusc în picioare și să gonească alături de suratele ei. I-au trebuit ore întregi ca să târască cadavrul până la casă. Nu avea cum să descuie ușile; a fost nevoit să o ridice și să o bage înăuntru printr-o fereastră, ca s-o ducă la bucătărie. Apoi s-a gândit că ar fi curată prostie să măcelărească animalul acolo, așa că l-a tras din nou afară. Avea senzația că nu mai înțelegea

de ce a bătut sute de kilometri, și o vreme a trebuit să meargă încoace și încolo, acoperindu-și fața cu mâinile, ca să-și revină.

Nu mai curățase niciodată un animal. Nu avea nimic la îndemână decât briceagul. I-a spintecat burta și și-a vârât brațul prin despicătură. Se aștepta să afle sânge cald, dar nu a simțit decât ceva cleios, rece și umed, ca noroiul dintr-o mocirlă. A smuls cu putere, și măruntaiele albastre, roz și purpurii i-au căzut la picioare. A trebuit să tragă carcasa la o oarecare distanță de grămada de organe, ca să poată continua. A jupuit din piele cât a putut, dar nu a reușit să îi taie capul și picioarele până nu a găsit în magazie un ferăstrău cu coardă. În cele din urmă, carcasa jupuită, pe care a atârnat-o de tavan în debara, părea cu mult mai mică decât mormanul de rămășițe pe care l-a îndesat într-un sac și l-a îngropat într-un colț din fundul grădinii. Mâinile și mânecile îi erau pline de sânge; nu era apă prin preajmă. S-a curățat cu nisip, dar muștele încă îi mai dădeau târcoale când se întorcea spre casă.

A curățat cuptorul și a făcut un foc. Nu a găsit nici un vas pentru gătit. A tăiat o pulpă și a ținut-o deasupra flăcării până s-a pârlit și a început să picure zeamă din ea. A mâncat fără nici o plăcere, gândindu-se doar la ce va face după ce va termina capra.

Era convins că răcise. Își simțea pielea fierbinte și uscată, îl durea capul, înghițea cu dificultate. S-a dus la puț cu câteva borcane de sticlă, să le umple cu apă. La întoarcere, l-au părăsit brusc puterile și a fost nevoit să se așeze. Cum stătea el pe câmpul gol, cu capul între genunchi, s-a lăsat în voia închipuirilor și s-a văzut întins pe un pat curat, cu așternuturi albe și apretate. A tușit, iar tusea, care s-a risipit în văzduh fără ecou, semăna cu un țipăt de bufniță. Deși îl durea gâtul, a

mai scos o dată același sunet. Își auzea pentru prima dată vocea, de când era în Prince Albert. Se gândi: Aici pot să scot ce sunete vreau.

La căderea nopții, avea deja febră. Și-a târât patul din saci în camera din față și a dormit acolo. A visat că era în dormitorul de la Huis Norenius, într-un întuneric beznă. Când a întins mâna, a atins un capăt de la scheletul metalic al patului; dinspre saltea venea un miros de urină veche. Nedorind să se miște, de teamă să nu trezească băieții care dormeau peste tot în jur, stătea cu ochii deschiși, să nu cadă din nou pradă mrejelor și pericolelor ascunse ale somnului. E ora patru, își zicea, la ora șase va fi lumină. Oricât de mult s-ar fi străduit, nu reușea să distingă fereastra. Pleoapele îi cădeau greoaie. Mă scufund, se gândea.

Dimineața, s-a simțit mai întremat. S-a încălțat și a colindat prin casă. Pe un șifonier a găsit o valiză, dar înăuntru nu erau decât jucării sparte și piese dintr-un joc de puzzle. Nu era nimic în casă care să îi fie de folos, nimic din ce i-ar fi putut da vreun indiciu referitor la motivele pentru care familia Visagie, proprietara fermei, plecase între timp.

Bucătăria și cămara răsunau de bâzâitul muștelor. Deși nu avea poftă de mâncare, a aprins un foc și a fiert puțină carne de capră într-o cutie de marmeladă. A găsit frunze de ceai într-un borcan în debara; și-a făcut ceai și s-a întins din nou în pat. Începuse să tușească.

Cutia cu cenușă aștepta într-un colț, în camera de zi. Spera că mama lui, care era atât în cutie, cât și în afara ei, de vreme ce acum era un spirit eliberat în văzduh, se simțea mai împăcată, fiind mai aproape de pământul ei natal.

Simțea o plăcere nespusă lăsându-se în voia bolii. A deschis toate ferestrele și a ascultat porumbeii și

liniștea. A ațipit și s-a trezit târziu în timpul zilei. Când soarele de după-amiază bătea chiar deasupra lui, a închis obloanele.

Seara delira iar. Se căznea să traverseze un teren arid, care se tot clătina și amenința să îl arunce dincolo de fruntariile lui. S-a întins pe jos, și-a vârât degetele în țărână și a simțit că se prăvălește în întuneric.

După două zile, crizele de frisoane și febra au luat sfârșit, după încă o zi, a dat semne de însănătoșire. Capra din cămară începuse să duhnească. Lecția, dacă o fi vreo lecție de învățat din întâmplările pe care le trăim, era să nu mai ucidă animale atât de mari. Și-a cioplit un băț în formă de y și, cu limba de la niște pantofi vechi, împreună cu câteva fâșii de cauciuc de la o cameră de mașină, a confecționat o praștie cu care să doboare păsări din copaci. A îngropat resturile de carne de capră.

A explorat cocioabele cu o singură cameră înșirate pe deal, în spatele casei. Erau construite din cărămidă și mortar, cu podea de ciment și acoperiș de fier. Nu aveau cum să aibă mai mult de cincizeci de ani vechime. Dar la câțiva metri depărtare, un mic dreptunghi de cărămizi de lut decolorate răsărea din pământ. Aici se născuse oare mama lui, într-o grădină de peri țepoși? A adus cutia cu cenușă din casă, a pus-o în mijlocul dreptunghiului și a așteptat. Nu știa ce să facă; nu se întâmpla nimic. Un gândac a traversat peticul de cărămizi. Bătea vântul. Era doar o cutie de carton care stătea în soare, pe un petic de cărămidă arsă, nimic mai mult. Pare-se că mai era ceva de făcut, dar nu-și putea închipui ce.

A mers de-a lungul gardului care împrejmuia ferma, fără să descopere nici un semn care să trădeze faptul că ar avea vecini. Într-o troacă acoperită cu o folie de

tablă a găsit nutreț pentru oi, în stare de descompunere. A luat o mână de boabe de porumb și le-a pus în buzunar. S-a întors la pompă și a cercetat-o atent, până a descoperit cum funcționează stăvilarul. A lipit cablul rupt și a meșteșugit roata, să nu se mai învârtă bezmetic în gol.

Deși continua să doarmă în casă, nu se simțea în largul lui acolo. Hoinărind dintr-o cameră într-alta, i se părea că este la fel de lipsit de consistență ca aerul. Cânta pentru sine însuși și auzea ecoul propriei sale voci lovindu-se de pereți și de tavan. Și-a mutat patul în bucătărie, unde, cel puțin, putea să vadă stelele prin gaura din acoperiș.

Zilele și le petrecea la baraj. Într-o dimineață, și-a dat jos toate hainele și le-a spălat, stând în apă până la piept și lovindu-le de perete; restul zilei și l-a petrecut moțăind la umbra unui copac, în timp ce hainele se uscau.

Venise vremea ca mama lui să se întoarcă în pământ. A încercat să sape o groapă pe culmea unui deal, la vest de puț, dar, la o adâncime de numai doi centimetri, cazmaua a dat de o stâncă tare. Așa că s-a mutat la marginea unui teren care fusese odinioară cultivat, mai jos de baraj, și a săpat o groapă mică, de un cot. A pus pachetul cu cenușă înăuntru și a apucat să arunce prima lopată cu țărână peste el. Apoi l-au cuprins presimțiri neliniștitoare. A închis ochii și s-a concentrat, sperând că o voce îi va vorbi și îl va asigura că ceea ce face este bine – vocea mamei lui, dacă mai avea așa ceva sau o voce oarecare sau chiar propria lui voce, cum o auzea uneori spunându-i ce să facă. Dar nu se făcu auzit nici un glas. Așa încât a scos pachetul din groapă, asumându-și toată responsabilitatea pentru acest gest, și s-a pus să curețe un petic de pământ de câțiva metri pătrați

în mijlocul câmpului. Acolo, aplecându-se mult de tot, astfel încât cenușa fină să nu fie luată de vânt, a împrăștiat-o pe pământ, după care a răscolit țărâna cu lopata.

Acesta era începutul vieții lui de cultivator. Pe un raft, în magazie, găsise un pachet de semințe de dovleac, dintre care pe unele le prăjise și le mâncase deja în dorul lelii. Mai avea și boabele de porumb, iar de pe podeaua cămării culesese chiar un bob de fasole. Într-o săptămână a curățat terenul de lângă puț și a repus în funcțiune sistemul de șanțuri care servea la irigarea lui. Apoi a plantat pe o bucată mică de pământ dovleci, și pe alta, porumb; la o oarecare distanță de malul râului, unde trebuia să care apă el însuși, a plantat bobul de fasole, așa încât, dacă creștea, s-ar fi cățărat pe salcâmii țepoși.

Supraviețuia hrănindu-se cu păsările pe care le omora cu praștia. Zilele lui erau împărțite între această formă de vânătoare, pe care o practica în apropierea casei, și cultivarea pământului. Cea mai mare plăcere a lui era ca la asfințit, când dădea drumul la robinetul din peretele digului, să vadă pârâiașul de apă care curgea prin șanțuri și uda pământul, schimbându-i culoarea din cafeniu în maro-închis. Asta pentru că sunt grădinar, cugetă el, asta mi-e firea. A ascuțit tăișul cazmalei cu o piatră, să savureze mai bine momentul în care despica bulgării de țărână. Instinctul de a planta înviase în sufletul lui; acum, în numai câteva săptămâni, simțea că parcă începe o nouă viață, legată strâns de peticul de pământ pe care se pornise să-l cultive și de semințele pe care le plantase.

Erau momente, mai ales dimineața, când îl cuprindea o bucurie nespusă la gândul că el singur, neștiut de nimeni, făcea ca această fermă părăsită să reînflorească. Dar bucuria era uneori urmată de un sentiment

dureros, legat oarecum de viitor; atunci, numai munca susținută îl ajuta să nu se mâhnească.

Sonda, pompată doar cu ajutorul vântului, dădea numai un firicel subțire și intermitent de apă. Devenise dorința cea mare a lui K să poată recapta curentul de apă de sub pământ. Pompa numai atât cât avea nevoie pentru grădină, lăsând nivelul apei din zăgaz să coboare la doar câțiva centimetri și privind, fără să se neliniștească, cum seca mlaștina, cum se întărea noroiul, cum se ofilea iarba și cum broaștele mureau cu burta în sus. Nu știa cum se alimentează apele subterane, dar știa că nu e bine să fii risipitor. Nu își dădea seama ce zăcea la picioarele lui, dacă era un lac, o apă curgătoare, o imensă mare subterană sau un bazin atât de adânc, încât nu avea fund. De fiecare dată când dădea drumul la stăvilar, iar roata se învârtea și curgea apa, i se părea că trăiește un miracol. Se sprijinea de peretele puțului, închidea ochii și își plimba degetele prin pârâiaș.

Trăia ghidându-se după răsăritul și apusul soarelui, ca într-o buclă atemporală. Cape Town, războiul și toată călătoria lui până la fermă cădeau, încetul cu încetul, în uitare.

Apoi, într-o zi, întorcându-se acasă la amiază, a văzut ușa din față larg deschisă și, în vreme ce stătea țintuit locului încă buimac, cineva a apărut dinăuntru la lumina zilei, un tânăr palid și plinuț, într-o uniformă kaki.

— Muncești aici? au fost primele cuvinte ale străinului. Stătea în capul scărilor, ca și cum ar fi fost proprietarul casei. K nu a avut de ales și a încuviințat din cap.

— Nu te-am mai văzut, spuse străinul. Ai grijă de fermă?

K încuviință din nou.

— Când s-a năruit bucătăria în halul ăsta? întrebă tânărul.

K se poticni, încercând să-şi găsească cuvintele. Străinul nu-şi mută nici o clipă privirea de la gura strâmbă a lui K. Apoi vorbi din nou:

— Nu ştii cine sunt, nu-i aşa? spuse. Sunt nepotul lui Visagie, şeful cel mare.

K şi-a mutat sacii din bucătărie într-una dintre cocioabele de pe deal şi i-a cedat casa noului Visagie. Simţea cum este cuprins de acea deznădejde tâmpă care îi era atât de familiară şi pe care încerca să şi-o înăbuşe. Poate că va sta doar o zi sau două, se gândi, când va vedea că nu e nimic mai acătării pe aici. Poate că lui îi va fi sortit să plece, şi mie să rămân.

Dar se vedea treaba că nepotul nu putea pleca. În aceeaşi seară, când K a făcut un foc sus pe deal şi frigea doi porumbei de pădure pentru cină, nepotul a apărut din întuneric şi s-a ţinut de el atât de mult, încât K s-a simţit obligat să-i ofere o porţie. A mâncat cu poftă, se vedea că îi era foame. Nu era îndeajuns pentru amândoi. Apoi tânărul i-a spus povestea lui.

— Când mergi în Prince Albert, aş vrea să ai grijă să nu spui nimănui că sunt aici, începu el.

S-a vădit că, de fapt, dezertase din armată. Se strecurase afară dintr-un tren militar staţionat pe o linie secundară la Kruidfontein, cu o noapte în urmă, şi mersese prin câmp toată noaptea, ajungând în cele din urmă la ferma pe care şi-o amintea din zilele copilăriei.

— Familia noastră petrecea fiecare Crăciun aici, spuse. Neamurile continuau să vină şi nu se mai opreau, până ziceai că o să plesnească toată casa din încheieturi. N-am mai văzut aşa chiolhane cum erau pe vremea aceea. Zile la rând, bunica umplea masa de mâncare, numai bunătăţi, aşa cum se gătesc la ţară, şi noi mâncam

până la ultima firimitură. Miel de Karoo, cum nu mai găsești acum.

K stătea pe călcâie, scormonind focul, neauzind mai nimic și cugetând: Ce idee pe mine să cred că ferma asta era ca o insulă fără stăpân. Acum aflu adevărul. Acum îmi învăț lecția.

Între timp, cu cât vorbea mai mult, cu atât nepotul devenea mai vehement. Era anemic, zicea, avea inima slabă, scria în fișa medicală negru pe alb, nimeni nu putea nega asta, și totuși îl trimiteau pe front. Redistribuiau sarcinile care le reveneau funcționarilor și îi trimiteau la război. Chiar credeau că se pot dispensa de funcționari? Credeau că pot duce războiul fără un casier? Dacă veneau să îl caute, poliția civilă sau poliția militară, ca să-l ia înapoi și să-l dea drept exemplu de ce pățesc dezertorii, K trebuia să rămână mut. Trebuia să facă pe prostul și să nu dezvăluie nimic. Între timp, nepotul urma să își facă o ascunzătoare. Cunoștea bine ferma, va găsi el un loc în care polițiștilor nici prin gând să nu le treacă să caute. Ar fi mai bine dacă nici K nu ar ști ascunzătoarea. Putea K să găsească un ferăstrău? Avea nevoie de unul, dorea să înceapă lucrul imediat, în dimineața următoare. K a fost de acord să caute. Urmă o lungă tăcere.

— Asta e tot ce mănânci? întrebă nepotul. K dădu din cap că da.

— Ar trebui să plantezi cartofi, adăugă nepotul. Cartofi, ceapă, porumb, aici crește orice, dacă-i dai destulă apă. E sol bun. Mă mir că nu cultivi câteva legume pentru tine jos, lângă puț.

Dezamăgirea trecu prin inima lui K ca un pumnal. Chiar și despre baraj știa, așadar.

— Mare noroc au avut bunicii mei să te găsească, continuă nepotul cu turuitul. Cu greu mai găsești azi slujitori buni pentru fermă. Cum te numești?

— Michael, veni răspunsul. Se întunecase de-acum.

Nepotul se ridică nesigur.

— Nu ai o lanternă? întrebă el.

— Nu, a zis K și l-a urmărit cu privirea croindu-și drum la vale, în lumina lunii.

A venit dimineața, și nu mai avea nimic de făcut. Nu putea merge la puț fără să își dea de gol grădina. A stat în picioare, lipit de zidul casei, simțind cum soarele îi încălzește trupul, simțind cum trece timpul, până a venit din nou nepotul, urcând dealul. Are cu zece ani mai puțin decât mine, se gândi K. Urcușul i-a îmbujorat obrajii.

— Michael, nu e nimic de mâncare! se plânse nepotul. Nu mergi niciodată la magazin?

Fără să mai aștepte un răspuns, a deschis ușa camerei și a cercetat interiorul. Părea că vrea să comenteze ceva, dar apoi s-a oprit.

— Cât te plătesc, Michael? întrebă.

Crede că sunt de-a dreptul idiot, se gândi K. Crede că sunt vreun idiot care doarme pe podea ca un animal și se hrănește cu păsări și șopârle și nu știe nici măcar cum arată banii. Se uită la insigna de pe bereta mea și se întreabă ce copil mi-a dat-o de pomană.

— Doi ranzi, răspunse K. Doi ranzi pe săptămână.

— Și ce vești ai de la bunicii mei? Nu trec niciodată pe aici, în vizită?

K tăcu.

— De unde vii? Nu ești de prin părțile astea, nu-i așa?

— Am fost peste tot, spuse K. Am fost și în Cape Town.

— Nu sunt oi la fermă? întrebă nepotul. Nu sunt capre? Parcă am văzut niște capre ieri, vreo douăsprezece, în spatele digului.

Se uită la ceas:

— Hai să găsim caprele.

K și-a adus aminte de capra din mâl.

— Alea sunt capre care s-au sălbăticit. N-o să le prinzi niciodată.

— Le prindem la puț. Reușim noi cumva.

— Caprele vin la baraj noaptea, spuse K. Ziua stau în savană.

Se gândi: un soldat fără pistol; un băiat în căutare de aventuri; pentru el, ferma este doar un loc de aventură. Apoi spuse:

— Lasă caprele, am să-ți aduc eu ceva de mâncare.

Așa că, în vreme ce dinspre casă se auzea hârșâitul ferăstrăului, K a luat praștia și a coborât la râu, iar într-o oră ucisese trei vrăbii și un porumbel. A adus păsările moarte la intrare și a bătut la ușă. Nepotul, dezbrăcat până la brâu și lac de sudoare, îi ieși în întâmpinare.

— Foarte bine, zise. Le poți curăța repede? Ți-aș fi foarte recunoscător.

K ridică cele patru păsări moarte, cu ghearele încâlcite între ele. O bobiță de sânge adăsta pe ciocul uneia dintre vrăbii.

— Atât de mici, că nici nu apuci să le simți gustul când le mănânci, spuse. Pentru nimic în lume nu te-ai murdări, nici măcar un deget n-ai mișca.

— Ce dracu' înseamnă asta? sări nepotul lui Visagie. Ce naiba vrei să spui? Dacă ai ceva de spus, spune! Lasă-le jos, am eu grijă de ele!

Așa că K puse cele patru păsări pe prag, la intrare, și plecă.

Primele frunzulițe de dovlecei scoteau capul din pământ, una câte una. K a deschis stăvilarul pentru ultima dată și a privit cum apa curge încet pe câmp, înnegrind pământul. Acum, când au mai mare nevoie

de mine, se gândi, trebuie să îmi părăsesc copiii. A închis stăvilarul și a strâns de robinet, până ce s-a înțepenit de tot, oprind apa care curgea în troaca din care beau caprele.

A adus cu el patru borcane cu apă și le-a pus pe trepte. Nepotul, care între timp își pusese cămașa pe el, stătea cu mâinile în buzunare și privea în zare. După o îndelungă tăcere, începu să vorbească:

— Michael, rosti el, nu eu te plătesc, deci nu pot să te dau afară de la fermă așa, pur și simplu. Dar trebuie să lucrăm împreună, altfel... Își întoarse privirea către K.

Cuvintele, orice ar fi însemnat: acuzație, amenințare, reproș, păreau să-l înăbușe pe K. Nu e decât o toană de-a ta, își spuse, fii calm. Cu toate acestea, simți iarăși cum o stare de neputință imbecilă i se strecoară în suflet, ca aburii de ceață. Nu știa ce să-și mai facă la față. Se tot freca pe gură și se holba la cizmele cafenii ale nepotului, zicându-și: Nu se mai vând astfel de cizme în ziua de astăzi. Încercă să se concentreze asupra acestui gând, să se potolească.

— Vreau să te duci în Prince Albert în locul meu, Michael, spuse nepotul. Am să-ți dau o listă de lucruri pe care le vreau și bani. Am să-ți dau și ceva pentru tine. Numai să nu vorbești cu nimeni. Nu spune că m-ai văzut, nu spune pentru cine iei lucrurile. Mai bine nu spui că le iei pentru cineva. Și nu cumpăra totul de la același magazin. Ia jumătate de la Van Rhyn și jumătate de la cafenea. Nu te opri și nu vorbi – zi-le că ești grăbit. Mă înțelegi?

Sper să nu mă rătăcesc, se gândi K. A încuviințat. Nepotul continuă:

— Michael, vorbim acum ca de la om la om. Suntem în război, mor oameni. Ei bine, eu nu mă războiesc cu nimeni. Am făcut pace. Înțelegi? Eu fac pace cu

toată lumea. Nu e nici un război aici, la fermă. Tu și cu mine putem trăi aici liniștiți, până se împacă toți, peste tot. Nimeni nu ne va deranja. Se va face pace în curând. Michael, eu am lucrat într-o casierie, știu ce se întâmplă. Știu câți oameni între unșpe și șaizeci și trei de ani fug în fiecare lună, cu domiciliul neștiut, cu plata salariului oprită, cu cazierul deschis. Înțelegi ce vreau să spun? Ți-aș putea da cifre care să-ți demonstreze. Nu sunt singurul. În curând, nu o să mai aibă bărbați, ascultă ce-ți spun, nu o să mai aibă suficienți oameni care să-i depisteze pe cei ce fug! Asta e o țară mare! Uită-te în jur! O groază de locuri în care te poți duce! O groază de locuri în care poți să te ascunzi! Vreau doar să mă dau la fund pentru o vreme. O să se lase repede păgubași. Sunt doar un pește mic într-un ocean. Dar am nevoie de cooperare din partea ta, Michael. Trebuie să mă ajuți. Altfel, nici unul dintre noi nu are viitor. Înțelegi cum stă treaba?

Prin urmare, K a plecat de la fermă cu lista de lucruri de care nepotul avea nevoie și cu patruzeci de ranzi. A găsit o conservă goală pe drum și, la poarta fermei, a îngropat banii în cutie, sub o piatră. Apoi a luat-o pe câmp, cu soarele la stânga, evitând orice zonă locuită. După-amiaza, a început urcușul, până când casele albe și curate din Prince Albert s-au făcut mici de tot, cum le privea el de sus, înspre vest. Tot mergând pe povârnișuri, a înconjurat orașul pe la periferie, până a dat de drumul care ducea la Swartberg. A hoinărit pe dealuri prin întuneric, purtând haina mamei lui, să se ferească de frig.

Când ajunse foarte sus deasupra orașului, căută un loc în care să doarmă și a găsit o peșteră care fusese folosită înainte de excursioniști, judecând după urmele lăsate. Niște pietre fuseseră îngrămădite lângă locul în

care se făcuse focul, și un strat de frunze uscate de lamâiță, cu o mireasmă plăcută, erau împrăștiate pe jos. A făcut un foc și a fript o șopârlă pe care o ucisese cu o piatră. Bolta cerului căpătă o nuanță de un albastru-închis și au răsărit stelele. S-a încolăcit, și-a vârât mâinile în mânecile hainei și, ușor-ușor, l-a cuprins somnul. Deja îi venea greu să creadă că el chiar cunoscuse pe cineva care era nepotul lui Visagie și care încercase să-l transforme într-un fel de servitor personal. Într-o zi sau două, își zise, va uita de băiat și își va aduce aminte numai de fermă.

Se gândi la frunzele de dovleac care scoseseră capul din pământ. Mâine va fi ultima lor zi, își zise el: în ziua următoare se vor ofili, după care vor muri, în timp ce eu sunt aici, în munți. Poate că dacă aș lua-o din loc la răsărit și aș alerga toată ziua, nu ar fi prea târziu, și aș putea să le salvez, pe ele și toate semințele care vor muri sub pământ, deși nu știu asta, și care nu vor vedea niciodată lumina zilei. Exista un fel de cordon ombilical, plăsmuit din gingășie, care se întindea de la el până la peticul de pământ de lângă dig și care trebuia neapărat rupt. I se părea că acest cordon trebuie tăiat de mai multe ori, să nu crească la loc.

A petrecut o zi trândăvind, stând la gura peșterii și contemplând vârfurile îndepărtate ale munților, pe care mai erau încă petice de zăpadă. Îi era foame, dar nu s-a clintit de acolo. În loc să asculte cum îi chiorăie stomacul, s-a pus să asculte tăcerea deplină și măreață din jurul lui. A adormit ușor și a visat că alerga iute ca gândul pe un drum liber, cu căruța plutind în spatele lui, pe niște roți care de-abia atingeau pământul.

Pereții văii erau atât de înalți și de abrupți, încât soarele nu se ivi până la prânz și dispăruse deja după culmile vestice pe la jumătatea amiezii. Îi era frig tot

timpul. Așa că a mers mai sus, urcând panta în zigzag, până când drumul care șerpuia prin trecătoare se făcu nevăzut, și a avut în față câmpia întinsă din Karoo, cu Prince Albert departe, mult mai jos. A găsit o nouă peșteră și a tăiat niște crengi de tufișuri, ca să le pună pe jos. S-a gândit: acum am ajuns cu adevărat departe; sigur, nimeni nu va fi îndeajuns de nebun să traverseze toate câmpurile și toți munții ăștia, să scotocească pietrele ca să mă găsească. Acum, că nimeni în lume nu știe unde mă aflu, socotesc că într-adevăr mi s-a pierdut urma.

Lăsase totul înapoi. Când s-a trezit dimineața, avea în față ziua, în plinătatea ei, ca un bloc de piatră; nu mai era fragmentată în nenumărate activități. Se vedea ca o termită care își croiește drumul sfredelind coridoare în piatră. Aparent, nu avea nimic de făcut decât să trăiască. Stătea complet nemișcat, așa încât nu l-ar fi surprins dacă păsările și-ar fi curmat zborul, așezându-se pe umerii lui.

Dacă își încorda atenția, vedea uneori un punct, de fapt un vehicul care se târa încet pe strada principală a orașului de jucărie de pe câmpia de jos. Dar nici în zilele cele mai liniștite nu răzbătea nici un zgomot până la el, afară de foșnetul insectelor pe pământ sau bâzâitul muștelor care nu îl uitaseră sau sângele care-i zvâcnea în tâmple.

Nu știa ce avea să urmeze. Povestea vieții lui nu fusese niciodată una prea interesantă; de obicei, era cineva care să-i spună ce să facă în continuare, dar acum nu era nimeni în preajmă, și se părea că cel mai bun lucru era să aștepte.

Gândurile i se întorceau la parcul Wynberg, unul dintre locurile în care muncise înainte. Își amintea de tinerele mame care își aduceau copiii să se joace la leagăne, de cuplurile care stăteau întinse la umbra copacilor,

de rațele sălbatice cu pete verzi și maronii de pe heleșteu. Mai mult ca sigur că iarba nu încetase să crească în parcul Wynberg doar pentru că era război, iar frunzele nu încetaseră să cadă. Tot timpul va fi nevoie de oameni care să tundă iarba și să măture frunzele. Dar nu mai era sigur că dorea să trăiască din nou printre pajiștile verzi și stejari. Când se gândea la parcul Wynberg, avea în minte mai degrabă un pământ vegetal decât unul mineral, compus din frunzele putrede căzute cu un an și cu doi ani în urmă, și tot așa, până la începuturile timpului, un pământ atât de moale, că puteai să sapi întruna, fără să dai de ceva tare dedesubt; puteai să sapi până ajungeai în centrul pământului din parcul Wynberg și, în tot acest răstimp, pământul ar fi rămas răcoros, umed, moale și de o culoare întunecată. Mi-am pierdut dragostea pentru tipul ăsta de sol, cugetă el, nu mai țin morțiș să simt acest pământ între degete. Nu mai vreau solul maroniu sau verzui, ci pe cel galben și roșiatic, nu pe cel jilav, ci pe cel uscat, nu pe cel închis la culoare, ci pe cel deschis, nu pe cel moale, ci pe cel mai tare. Mă schimb, își zise, mă fac alt om, asta dacă există două tipuri de oameni. Dacă cineva m-ar tăia, se gândi întinzându-și încheieturile și uitându-se la ele, n-ar mai țâșni sângele, ci s-ar prelinge doar, iar după câteva picături, rana s-ar usca și s-ar vindeca. Mă fac tot mai mic, mai tare și mai uscat pe zi ce trece. Dacă aș muri aici, la gura peșterii, privind câmpia cu genunchii sub bărbie, vântul m-ar usca într-o singură zi, aș rămâne intact, ca cineva care se înecă în nisipuri mișcătoare, în deșert.

În primele zile la munte s-a plimbat, a răsturnat pietre, a ciugulit din rădăcini și bulbi. Odată, a răscolit un mușuroi de furnici și a mâncat larve una câte una. Aveau gust de pește. Dar acum nu mai făcea din căutatul

mâncării și al apei o aventură. Nu avea chef să exploreze noua lui lume. Nu și-a transformat peștera în casă și nu a ținut evidența trecerii zilelor. Nu aștepta nimic în afară de priveliștea umbrelor piscurilor în fiecare dimineață, umbre care goneau spre el din ce în ce mai repede până ce, dintr-odată, se trezea scăldat în lumină. Căpătase obiceiul să stea la gura peșterii, uneori chiar întins, nemișcat ca o stană de piatră, prea obosit sau poate prea apatic pentru a face vreo mișcare. Câteodată dormea după-amiezi întregi. Se întreba dacă nu cumva trăia o stare de beatitudine. Într-o zi noroasă, după ce a plouat mult, au răsărit pe toată coasta muntelui niște floricele plăpânde de culoare roz, flori fără frunze din câte se putea vedea. A mâncat câteva mănunchiuri și l-a durut stomacul. Pe măsură ce zilele deveneau tot mai călduroase, pâraiele curgeau tot mai repede, dar K nu pricepea de ce. Când bea apa rece de munte, ducea dorul gustului amar al apei care curge pe sub pământ. Gingiile îi sângerau, dar își sugea sângele.

De mic copil, K îndurase foamea, ca toți copiii de la Huis Norenius. Foamea îi transformase în animale, fiindcă își furau unii altora mâncarea din farfurie și se cățărau pe gardul care împrejmuia bucătăria, să scormonească prin cutiile cu gunoi, în căutare de oase și coji. Apoi, cu vârsta, dorințele i se estompaseră. Oricare ar fi fost bestia care se zbătuse și urlase tot timpul înăuntrul lui, acum era cu siguranță lihnită de foame și zăcea neputincioasă. Ultimii lui ani la Huis Norenius au fost cei mai buni, când nu erau băieți mai mari care să-l chinuie și când se putea furișa liniștit în ascunzătoarea lui din spatele magaziei, unde era lăsat în pace. Unul dintre profesori avea meteahna de a-i pune pe toți copiii din clasă să stea cu mâinile pe cap, cu buzele strâns lipite și cu ochii închiși, în vreme ce el patrula

printre rânduri, cu o riglă lungă. În timp, pentru K, poziția aceasta își pierduse semnificația inițială de pedeapsă și devenise un prilej de reverie; își aducea aminte cum stătea cu mâinile pe cap, în după-amiezi fierbinți, când porumbeii gângureau prin eucalipți, acoperiți doar de psalmodia monotonă a elevilor din alte clase, care recitau tabele, și cum se lupta cu o toropeală plăcută care îl îmbia să aţipească. Acum, în fața peșterii, își împreuna câteodată mâinile pe după ceafă, închidea ochii, își golea mintea, nemaidorind nimic și nemaiașteptând nimic.

Mai erau momente când îi revenea în minte nepotul Visagieilor în ascunzătoarea lui, oriunde ar fi fost aceasta, sub podea, în beznă, printre excremente de șoareci, sau închis într-un dulap din pod sau afară, după un tufiș, pe câmpul bunicului său. Se gândea la frumoasa pereche de cizme pe care o avea; părea o irosire de neiertat să fie purtate de cineva care trăia într-o văgăună.

Făcea un efort tot mai mare să nu își închidă ochii în fața luminii puternice a soarelui. Simțea o palpitație care nu-i dădea pace; era ca și cum sulițe de lumină îi stăpungeau creierul. Apoi, nu a mai putut înghiți nimic; chiar și apa goală îi făcea greață. Într-o zi a fost atât de obosit, încât nu și-a mai părăsit culcușul din peșteră. Haina neagră nu-i mai ținea de cald și tremura întruna. Și-a dat seama că ar putea muri, el sau trupul lui, era totuna, că ar putea zăcea aici până când mușchiul de pe pereții peșterii și tot ce vede dinaintea ochilor s-ar întuneca, și-a dat seama că povestea vieții lui s-ar putea sfârși cu câteva oase care s-ar albi aici, în acest loc îndepărtat.

I-a luat o zi întreagă să se târască pe coasta muntelui și să coboare la vale. Picioarele îi erau slăbite, capul îi

zvâcnea, amețea de fiecare dată când se uita în jos și trebuia să se țină de pământ sau de iarbă până când îi trecea starea de năuceală. Când a ajuns la drum, valea se adâncise în umbră, iar când a intrat în oraș, tocmai murea și ultima dâră de lumină de pe cer. A fost învăluit de mireasma de piersici în floare. Auzea și o voce care venea din toate părțile, vocea calmă și monotonă pe care o auzise în prima zi când a călcat în Prince Albert. S-a oprit la capătul străzii principale, printre grădinile verzi, neputând deslușI nici un cuvânt, deși asculta cu atenție; după o vreme, sunetul s-a contopit cu ciripitul păsărilor din copaci, și apoi s-a pierdut încet, în muzică.

Nu era nimeni pe stradă. K și-a făcut un culcuș pe pragul din fața biroului familei Volkska, punându-și sub cap un preș de cauciuc pentru șters picioarele. Când frigul îi intră în oase, începu să tremure. A dormit agitat, cu întreruperi, cu fălcile încleștate din pricina durerii de cap. L-a trezit o lumină puternică, pe care nu a putut să o separe de visul în care era absorbit. Răspunse neclar la întrebările poliției, strigând și gâfâind. „Nu!...Nu!... Nu!..." asta e tot ce a putut rosti, scuipând cuvântul ca pe o tuse din plămâni. Incapabili să priceapă ceva, scârbiți de mirosul lui, polițiștii i-au făcut vânt în dubă, l-au luat la secție și l-au închis într-o celulă cu alți cinci bărbați, unde a început din nou să tremure și să delireze în somn.

Dimineața, când au scos prizonierii afară să se spele și să mănânce, K era lucid, dar nu se putea ține pe picioare. I-a cerut scuze polițistului de la ușă:

— Am crampe la picioare, spuse, o să treacă.

Polițistul l-a chemat pe ofițerul de serviciu. O vreme, cei doi au privit figura scheletică ce stătea cu spatele la zid și își freca pulpele goale. Apoi, amândoi

l-au luat pe sus pe K și l-au dus în curte, unde s-a ghemuit în clipa în care a dat cu ochii de lumina strălucitoare a soarelui. I-au zis unui alt prizonier să-i dea de mâncare. K a acceptat o porție zdravănă de terci de porumb, dar nu a apucat să pună gura pe o lingură de mâncare, că l-a și apucat greața.

Nimeni nu știa de unde vine. Nu avea documente asupra lui, nici măcar un buletin. Pe actul de acuzație au scris: „Michael Visagie – CM – 40 – NFA – Șomer" și a fost învinuit că a părăsit regiunea de care aparținea fără să aibă autorizație sau vreun act de identitate, încălcând regulamentul și afișându-se în public beat și turbulent. Punându-i extenuarea și incoerența pe seama intoxicării cu alcool, i-au permis să rămână în curte, în timp ce toți ceilalți prizonieri s-au întors în celule; apoi, la amiază, l-au încărcat într-o dubă și l-au dus la spital. Acolo, a fost dezbrăcat și a zăcut gol pe o targă, în timp ce o asistentă tânără l-a spălat, l-a bărbierit și l-a îmbrăcat cu un halat alb. K nu a simțit nici o jenă.

— Spune-mi, te rog, întotdeauna am vrut să știu, cine a fost prințul Albert? o întrebă el pe asistentă.

Ea nu i-a dat atenție.

— Și cine este prințul Alfred? Nu există și un prinț Alfred?

A așteptat ca asistenta să-i atingă fața cu cârpa moale și caldă; și-a închis ochii, dorind stăruitor să simtă din nou această atingere.

Așadar, acum dormea iar în așternuturi curate, dar nu în principala secție a spitalului, ci într-o aripă lungă, construită din lemn și oțel, aflată în spatele spitalului, adăpostind, din câte putea el observa, numai copii și bătrâni. Un șir de becuri atârna la capătul unor cabluri lungi, agățate direct de grinzi și legănându-se dezordonat.

Avea prins de un braț un tub legat de o sticlă aflată pe un suport. Cu coada ochiului putea vedea, dacă dorea, cum scade nivelul lichidului oră de oră.

Când s-a trezit la un moment dat, o asistentă și un polițist stăteau în prag și se uitau la el, șușotind. Polițistul își ținea chipiul sub braț.

Soarele de după-amiază strălucea la fereastră. O muscă i s-a așezat pe gură. A îndepărtat-o cu mâna. Aceasta i-a dat târcoale și s-a așezat din nou. K s-a lăsat păgubaș și a simțit cum îl atingea insecta cu trompa ei rece și minusculă.

A sosit un infirmier cu un cărucior. Toată lumea a primit câte o tavă, mai puțin K. Adulmecând mâncarea, a simțit cum îi lasă gura apă. De mult nu îi mai fusese foame. Inima nu-i prea dădea ghes să redevină subjugat foamei; însă spitalul, pare-se, era un loc al trupurilor, în care ele își strigau sus și tare nevoile.

Soarele a asfințit, apoi s-a lăsat noaptea. Cineva a aprins lumina în două dintre cele trei rezerve. K a închis ochii și a adormit. Când s-a trezit, lumina era încă aprinsă. Cum stătea el de veghe, becurile au început să lumineze tot mai slab, până s-au stins de tot. Lumina lumii cădea pe podea în patru fâșii argintii, prin cele patru ferestre. Undeva în apropiere, scrâșnea un motor diesel. Becurile s-au reaprins, dar lumina era chioară. A adormit din nou.

Dimineața a reușit să mănânce cereale pentru copii și lapte, fără să vomite. S-a simțit suficient de înzdrăvenit să se ridice din pat, dar îi era rușine să facă asta; însă numai până a văzut un bătrân care și-a pus un halat peste pijama și a ieșit din cameră. K s-a plimbat o vreme pe lângă pat, simțindu-se destul de ciudat în halatul acela lung.

În celălalt pat se afla un băiat cu un ciot de braț bandajat.

— Ce s-a întâmplat? întrebă K. Băiatul a întors privirea și nu a răspuns.

Numai de-aș putea să-mi găsesc hainele, se gândi K. Imediat aș pleca. Dar dulapul de lângă pat era gol.

A mâncat din nou la amiază.

— Mănâncă acum, cât mai poți, spuse infirmierul care i-a adus de mâncare, marea foamete nu a venit încă.

Apoi a mers mai departe, împingând cărucul cu mâncare. Vorbele infirmierului i s-au părut ciudate. K îl urmări cu privirea în timp ce dădea ocol camerei. Din capătul secției, infirmierul parcă a simțit privirea lui K și i-a zâmbit misterios, dar, când s-a întors să aducă tava, nu a mai spus nimic.

Soarele bătea cu putere, iar acoperișul de tablă al secției făcea atmosfera de nerespirat, ca într-un cuptor. K stătea cu picioarele întinse, moțăind. Se trezi dintr-o repriză de somn agitat și dădu cu ochii de același polițist și de aceeași asistentă, amândoi stând la căpătâiul lui. A închis ochii; când i-a deschis din nou, plecaseră. S-a lăsat întunericul.

Dimineața următoare, o asistentă l-a condus până la o bancă din clădirea principală, unde a așteptat o oră până când i-a venit rândul.

— Cum te simți astăzi? l-a întrebat doctorul.

K a șovăit, neștiind ce să spună, și doctorul nu a mai fost atent la el. I-a spus lui K să respire și l-a consultat la plămâni. A căutat și semne ale unei eventuale infecții venerice. Toată treaba a durat două minute. A scris ceva în dosarul cafeniu de pe birou.

— Ai consultat vreodată un doctor pentru problema cu gura? l-a întrebat în timp ce scria.

— Nu, răspunse K.

— Se poate corecta problema asta, știi? spuse doctorul, dar nu s-a oferit să o facă el.

K s-a întors la patul lui și a așteptat cu mâinile sub cap până când asistenta i-a adus hainele: izmene, o cămașă kaki și pantaloni scurți. Hainele erau călcate frumos.

— Pune astea pe tine, a spus ea și și-a făcut de lucru în altă parte.

Stând în capul oaselor, K s-a îmbrăcat. Pantalonii îi erau prea largi. Când s-a ridicat, trebuia să țină elasticul din talie cu mâna, să nu cadă.

— Sunt prea mari, se plânse el. Nu pot să îmi recuperez hainele mele?

— Vei primi hainele înapoi la plecare, răspunse ea.

Polițistul l-a condus pe coridor până la recepție, unde a luat în primire un pachet învelit în hârtie maronie. N-au schimbat nici o vorbă. În parcare aștepta o dubă albastră. K a rămas pe loc până au deschis ușa din spate; asfaltul de sub picioarele lui goale era atât de fierbinte, că a trebuit să țopăie tot timpul.

Credea că va fi dus înapoi la secția de poliție, dar, în schimb, duba a traversat tot orașul și apoi a mers vreo cinci kilometri pe un drum de țară, până la o tabără aflată în mijlocul câmpului. K observase dreptunghiul ocru al așezării de la Jakkalsdrif încă de când era cocoțat în ascunzătoarea lui din munți, dar se gândise că era un șantier. Nici un moment nu bănuise că ar fi vorba despre una dintre acele tabere de refugiați, că toate corturile și clădirile nevopsite din lemn și oțel ar adăposti oameni și că perimetrul ei ar fi marcat de un gard de trei metri înălțime, cu un rând de sârmă ghimpată deasupra. Când a ieșit din dubiță ținându-se de pantaloni, s-a trezit urmărit cu privirea de vreo sută de locatari curioși ai lagărului, adulți și copii, care stăteau de-a lungul gardului și de-o parte și de alta a intrării.

La poartă era o baracă micuță, cu o tindă acoperită, pe care se vedeau două ghivece cu pământ, din care creșteau cactuși verzui-cenușii, aproape identici. Pe verandă aștepta un bărbat solid, într-o uniformă militară. K a recunoscut bereta albastră a celor din Corpul Libertății. Polițistul l-a salutat și s-au retras amândoi înăuntru. Cu pachetul sub braț, K a fost lăsat să îndure examinarea gloatei. La început s-a uitat lung în depărtare, apoi jos, la picioare. Nu știa ce expresie să afișeze.

— De unde ai furat pantalonii ăia? a strigat cineva din mulțime.

— De pe frânghia lui Sarge! se auzi altă voce, și a urmat un hohot de râs.

Apoi a ieșit din baracă un alt individ din Corpul Păcii. A descuiat poarta de la intrarea în colonie și l-a condus pe K prin mulțime, traversând terenul viran care servea drept loc de adunare, până la una dintre clădirile din lemn și oțel. Era întuneric înăuntru, nu existau ferestre. A arătat cu degetul un pat gol, de cazarmă.

— Asta e casa ta de acum încolo, spuse. E singura casă pe care o ai, păstreaz-o curată.

K s-a cățărat până la patul lui și s-a întins pe cauciucul spongios, fără așternut. De la pat și până la acoperișul din tablă nu era o distanță mai mare de un braț. Așteptă în lumina chioară și în căldura înăbușitoare să plece garda.

Toată după-amiaza a stat întins în pat, ascultând sunetele vieții de colonie de afară. La un moment dat, o liotă de copii s-au repezit înăuntru, gonind unii după alții pe paturi și pe dedesubtul lor, făcând o zarvă de nedescris. Când au ieșit, au trântit ușa. A încercat să doarmă, dar nu a fost chip. Gâtul îi era uscat. Se gândi la răcoarea din peștera din munți, la pâraiele care nu conteneau să curgă. Aici este ca la Huis Norenius, își zise; m-am întors la Huis Norenius, numai că acum

sunt prea bătrân să mai pot suporta asta. S-a dezbrăcat de cămașa kaki și de pantaloni și a deschis pachetul; dar hainele care până atunci nu purtaseră decât mirosul trupului său, ajunseseră în câteva zile să aibă un miros de lucru stricat și murdar, un miros cu totul străin. Întins pe salteaua fierbinte, numai cu izmenele pe el, a așteptat să treacă după-amiaza.

Cineva a deschis ușa și a pășit tiptil prin cameră. K s-a prefăcut că doarme. A simțit că este atins pe braț. A tresărit.

— Te simți bine? se auzi o voce de bărbat.

Nu putea să discearnă fața omului, pentru că lumina orbitoare a soarelui pătrundea prin ușă și îi intra în ochi.

— Sunt bine, răspunse. Cuvintele păreau să vină de foarte departe.

Străinul a ieșit din cameră tiptil, așa cum intrase. K se gândi: trebuia să fiu prevenit, trebuia să mi se spună că voi fi trimis înapoi printre oameni.

Mai târziu, și-a pus hainele kaki și a ieșit afară. Soarele era la apus, în aer nu se simțea nici o adiere de vânt. Două femei stăteau întinse pe o pătură, la umbra unui cort. Una dintre ele dormea, cealaltă ținea la sân un copil care moțăia. I-a zâmbit lui K; el a salutat din cap și a trecut. A găsit un rezervor cu apă și a băut mult și cu poftă. La întoarcere, i-a vorbit:

— Există vreun loc în care pot să spăl niște haine? întrebă K.

Ea a arătat către spălătorie.

— Ai săpun?

— Da, a mințit K.

La spălătorie erau două bazine și două dușuri. Dorea să facă un duș, dar când a încercat robinetul, a văzut că nu curgea apa. A spălat haina albă cu emblema pe care era scris numele Sfântului Ioan, pantalonii negri, cămașa galbenă și izmenele cu elasticul slăbit. Găsea

că este foarte plăcut să înmoaie și să stoarcă rufele, să stea cu ochii închiși și cu mâinile cufundate până la cot în apa rece. Și-a pus pantofii în picioare. Apoi, când s-a dus să agațe hainele de frânghie, a văzut un anunț pictat pe perete: COLONIA JAKKALSDRIF/ INTERVALE PENTRU ÎNTREBUINȚAREA BĂII/ BĂRBAȚI 6–7 AM/ FEMEI 7.30–8.30/ ORDIN/ ECONOMISIȚI APA/ FIȚI ECONOMI. Mergând de-a lungul conductelor care porneau de la rezervor, a văzut că ele ieșeau din tabără pe sub gard și se opreau la o pompă situată pe un dâmb, la o oarecare depărtare.

Femeia cu copilul l-a oprit în clipa în care a trecut pe lângă ea:

— Dacă îți lași hainele aici, îl avertiză ea, o să dispară până dimineață.

Așa că a luat cu el rufele ude și le-a întins pe pat.

Soarele era la asfințit; tot mai mulți oameni mișunau acum pe-afară, iar copiii alergau în toate direcțiile. Trei bătrâni jucau cărți lângă baraca vecină. O vreme, K a stat și s-a uitat.

A numărat treizeci de corturi plasate la distanțe egale și șapte barăci construite lângă baie și latrine. Se turnaseră deja fundațiile pentru un al doilea șir de barăci, și piroane ruginite ieșeau din suprafețele de ciment.

A mers până la poartă. Pe veranda casei gărzilor, una dintre cele două santinele din Corpul Libertății moțăia într-un șezlong, cu cămașa descheiată până la brâu. K și-a lipit capul de plasa protectoare, dorind stăruitor ca gardianul să se trezească. „De ce am fost trimis aici?" ar fi vrut să întrebe. „Cât de mult trebuie să stau?" Dar gardianul a continuat să doarmă, și K nu a avut curajul să strige.

A pornit-o agale înapoi, spre baraca lui, și de acolo, spre cisterna cu apă. Nu știa ce să facă. O fată a venit să umple o găleată, dar s-a oprit când l-a văzut și a plecat imediat. K a mers până la gardul dindărătul coloniei și a privit lung savana pustie.

Se aprinseseră deja focuri într-unul sau două dintre locurile special amenajate printre corturi; oameni zoreau în toate părțile; colonia prindea viață.

O dubă albastră a poliției a sosit într-un nor de praf și s-a oprit la poartă; era urmată de un camion plin cu oameni înghesuiți ca sardelele. Toți copiii din tabără s-au repezit la poartă. Gardianul a lăsat duba să intre, și aceasta a mers încet, până la baraca a patra din șir, cea cu burlanul de sobă. Două femei au ieșit din mulțime și au descuiat-o; în spatele lor venea șoferul polițist, cărând o cutie de carton. De unde stătea, de lângă gardul dindărăt, K auzea slab turuitul radioului din dubă. În curând, un prim nor de fum negru a ieșit pe coș.

Bărbații din camion descărcau legături de lemne pentru foc și le îngrămădeau unele peste altele la intrare.

Polițistul s-a întors la duba lui și s-a urcat în cabină, unde s-a pieptănat. Una dintre femei, mai grasă și îmbrăcată în salopetă, s-a ivit din baracă și a început să lovească într-un triunghi. Înainte ca ultimul sunet să fie înghițit de văzduh, o gloată de copii s-a îngrămădit la ușă, cu farfurii, căni sau cutii de conserve, urmată de mame cu sugari în brațe. Femeia i-a rânduit pe cei mici să intre doi câte doi. K a mers până acolo și s-a așezat la capătul cozii. A observat că atunci când copiii ieșeau, aveau supă și felii de pâine în mâini.

Un băiețel s-a împiedicat în clipa în care a ieșit și și-a vărsat toată supa pe picioare. Mergând tiptil, să nu-l observe nimeni, de parcă ar fi făcut pe el, s-a așezat din nou la coadă. Unii dintre copii s-au așezat pe jos,

pe pământul reavăn din faţa barăcii, să mănânce, alţii au plecat cu supa spre corturile lor.

K s-a apropiat de femeia de la uşă.

— Scuzaţi-mă, zise, pot să mănânc şi eu ceva? Nu am farfurie. Vin de la spital.

— Este numai pentru copii, a răspuns femeia şi i-a întors spatele.

S-a îndreptat către baraca lui, şi-a pus pantalonii negri, încă umezi. Pantalonii scurţi kaki i-a îndesat sub pat.

A intrat în vorbă cu poliţistul din dubă:

— Unde pot să găsesc ceva de mâncare? întrebă. Nu am cerut să fiu adus aici. Acum, de unde să iau de mâncare?

— Asta nu e puşcărie, răspunse poliţistul, este o colonie, munceşti ca să mănânci, la fel ca toată lumea de aici.

— Cum pot să muncesc dacă sunt închis? Unde găsesc eu aici de lucru?

— Drace, spuse poliţistul, întreabă-ţi şi tu amicii. Cine te crezi, de-mi ceri mie să-ţi dau drumul?

Era mai bine în munţi, se gândi K. Era mai bine la fermă, era mai bine pe drumuri. Era mai bine chiar şi în Cape Town. S-a gândit la baraca întunecată, cu aer irespirabil, la străinii care stăteau înghesuiţi în paturi peste tot în jur, la batjocura la care era supus din partea tuturor. Este ca şi cum m-aş întoarce la anii copilăriei: e un coşmar.

Acum ardeau şi mai multe focuri, şi în aer era un miros de mâncare gătită şi de friptură la grătar. Femeia în salopetă i-a făcut semn să vină la bucătărie şi i-a dat o găleată de plastic:

— Spală asta, spuse ea, şi pune-o aici, înăuntru. Să încui uşa. Ştii cum funcţionează un lacăt?

K făcu semn din cap că ştie. Era un strat de terci rămas de la supă pe fundul găleţii. Cele două femei

au urcat în dubă, cu polițistul; K a observat că în timp ce mașina se îndepărta, ele priveau țintă înainte, ca și cum nu mai exista nimic în colonie care să le stârnească vreo umbră de curiozitate.

S-a lăsat întunericul. În jurul focului erau oameni adunați în pâlcuri, care mâncau și vorbeau; mai târziu, cineva a început să cânte la chitară, și lumea s-a pornit pe dansat. La început, K a stat mai degrabă retras, în penumbră, privind spectacolul; apoi, simțindu-se ridicol, a plecat și s-a întins pe patul lui, în baraca goală.

A intrat cineva; K s-a întors, observând că silueta întunecată se apropia de el.

— Vrei o țigară? se auzi o voce.

K a acceptat țigara și s-a ridicat în capul oaselor, stând cocoșat din cauza plafonului. La lumina chibritului a putut vedea un bărbat mai bătrân decât el.

— De unde ești? întrebă omul.

— Azi după-amiază m-am plimbat de-a lungul gardului din spate, spuse K. Oricine îl poate sări. Chiar și un copil poate trece dincolo într-un minut. De ce stau oamenii aici?

— Asta nu e o închisoare, răspunse bărbatul. Nu ai auzit când ți-a zis polițistul că aici nu-i pușcărie? Este Jakkalsdrif. Este o colonie. Nu știi ce este o colonie? Este un loc pentru oameni care nu au de lucru. Este pentru toți oamenii care hoinăresc de la o fermă la alta, cerșind ceva de lucru, pentru că nu au mâncare, nu au un acoperiș deasupra capului. Pe toți cei de felul ăsta îi pun într-o colonie, să nu mai fie nevoiți să cerșească. Mă întrebi de ce nu fug. Dar toți oamenii ăștia care nu au unde să se ducă, de ce ar fugi de viața frumoasă pe care o trăiesc aici? De ce ar fugi când aici au un pat moale, au lemne de foc gratis și un om înarmat la poartă, care să oprească hoții, să nu vină noaptea și să le fure banii? De unde vii de nu știi toate astea?

K tăcea. Nu înțelegea cine era învinovățit.

— Dacă sari gardul, adăugă omul, îți iei adio de la singurul adăpost. Jakkalsdrif este casa ta acum. Bine ai venit. Dacă pleci de-acasă, te culeg de pe drumuri, înseamnă că ești un vagabond. Nu ai domiciliu fix. Prima dată, Jakkalsdrif. A doua oară, Brandvlei. Vrei să mergi la Brandvlei, acolo ai parte de detenție grea, muncă silnică, lucrezi la cărămidărie, gardienii au bice. Dacă sari gardul, te găsesc imediat, ești la a doua infracțiune, Brandvlei scrie pe tine. Ține minte asta. E alegerea ta. Oricum, unde vrei să mergi? Brusc, coborî tonul vocii: Vrei să mergi în munți?

K nu înțelegea la ce se referea omul din fața lui. Bărbatul l-a lovit prietenește peste picior.

— Hai afară, să te distrezi cu noi la petrecere, spuse. Îi vezi pe ăia care controlează oamenii la poartă? Îi verifică să vadă dacă nu cumva au băuturi spirtoase asupra lor. Nu e voie cu băuturi spirtoase în colonie, așa zice ordinul. Așa că hai cu mine să bei ceva.

K s-a lăsat condus până la grupul de indivizi strânși în jurul chitaristului. Muzica s-a oprit brusc.

— Acesta este Michael, spuse omul. A bătut tot drumul până la Jakkalsdrif, pentru a-și petrece concediul alături de noi. Să-l întâmpinăm cum se cuvine.

K a fost îndemnat să se așeze, i s-a dat să bea vin dintr-o sticlă împachetată în hârtie cafenie și a fost asaltat cu întrebări: De unde a venit? Ce făcea în Prince Albert? Unde fusese ridicat? Nimeni nu reușea să înțeleagă de ce plecase din oraș și venise în aceste locuri uitate de lume, unde nu găseai de lucru și unde familii întregi fuseseră date afară de la fermele în care trăiseră generații la rând.

— O aduceam pe mama la Prince Albert să locuiască aici, încercă el să le răspundă. Era bolnavă, avea

probleme cu picioarele. Dorea să trăiască la țară, să scape de ploaie. Ploua tot timpul acolo unde locuiam noi. Dar a murit pe drum, în Stellenbosch, în spitalul de acolo. Așa că nu a apucat să revadă Prince Albert. Aici se născuse.

— Biata doamnă, zise o femeie. Dar nu aveai ajutor social în Cape Town?

Nu a așteptat răspunsul lui și a continuat:

— Aici nu există ajutor social. Ăsta e ajutorul nostru social. A făcut un gest cu mâna, ca pentru a cuprinde întreaga colonie.

K continuă:

— Apoi am lucrat la căile ferate, spuse. Am dat o mână de ajutor la eliberarea unei linii care fusese blocată. După care am venit aici.

Urmă un moment de tăcere. Acum trebuie să vorbesc despre cenușă, se gândi K, ca să termin povestea peripețiilor mele și să zic totul, până la capăt. Dar și-a dat seama că nu putea, cel puțin nu pentru moment. Omul cu chitara ciupi corzile, ca pentru a începe o nouă melodie. K a simțit cum atenția grupului se deplasa treptat de la el la melodie.

— Nici în Cape Town nu aveam ajutor social, spuse K. Nici acolo nu se mai dă.

Cortul vecin s-a luminat, o lumânare fusese aprinsă înăuntru; pe pereții cortului erau proiectate siluete de oameni mai mari decât în realitate. K s-a întins și s-a uitat pierdut la stele.

— Deja suntem aici de patru luni, auzi o voce undeva aproape de el. Era omul din baracă. Se numea Robert.

— Nevasta mea, copiii mei, trei fete și un băiat, sora mea și copiii ei. Aveam de lucru lângă Klaarstroom, la o fermă. Eram acolo de mult timp, de doisprezece

ani. Apoi, dintr-odată, a dispărut piața de lână. După aia, au introdus sistemul pe bază de rație – numai atâta lână pentru fiecare fermier. Mai târziu, au închis un drum către Oudtshoorn, apoi l-au închis și pe celălalt, le-au deschis mai încolo pe amândouă, pentru ca în cele din urmă să le închidă de tot. Așa că, într-o zi a venit fermierul la mine și mi-a zis: „Trebuie să te concediez. Prea multe guri de hrănit. Nu-mi permit". „Unde să mă duc?" am întrebat eu. „Știi că nu e de lucru." „Îmi pare rău", mi-a zis, „n-am nimic personal cu tine, pur și simplu nu-mi mai permit." Așa că m-a concediat pe mine, care aveam familie, și a păstrat un om care lucrase acolo doar puțină vreme, unul tânăr, pentru că era singur. Doar o gură de hrănit – asta-și putea permite. I-am zis: „Nu mai am de lucru, ce pot eu să-mi *permit* acum?" Oricum, am împachetat tot ce aveam și am plecat; pe drum, nu te mint, imediat după ce am plecat, ne-a ridicat poliția, le telefonase fermierul, ne-a ridicat și, în aceeași noapte, am fost aduși aici, la Jakkalsdrif, și puși după gard. „Nu aveți domiciliu fix" a fost acuzația. Le-am zis: „Aseară aveam domiciliu fix, de unde știți că diseară n-o să avem din nou domiciliu?" Mi-au zis: „Preferi să dormi afară, pe câmp, sub un tufiș, ca animalele, sau într-o colonie, unde ai pat și apă curentă?" Am zis: „Am de ales?" Știi ce mi-au răspuns? „Ai de ales, și alegi Jakkalsdrif. Pentru că nu le vom permite oamenilor să hoinărească pe unde apucă și să creeze probleme." Dar am să-ți spun adevăratul motiv, am să-ți zic de ce erau așa porniți să ne ridice. Vor să împiedice oamenii să dispară în munți și apoi să coboare noaptea, să le taie gardurile și să le risipească turmele. Știi câți oameni sunt în colonie – câți tineri?

S-a întors către K și a rostit încet:

— Treizeci. Tu eşti al treizeci şi unulea. Şi câte femei şi câţi copii şi oameni în vârstă? Aruncă o privire în jur şi numără singur. Aşa că, te întreb, unde sunt bărbaţii care nu sunt aici, cu familiile lor?

— Eu am fost în munţi, zise K. Nu am văzut pe nimeni.

— Dar dacă le întrebi pe oricare dintre femeile astea unde le sunt bărbaţii, o să-ţi zică: „Are de lucru, îmi trimite bani în fiecare lună". Sau: „A fugit, m-a părăsit". Aşa că, cine ştie?

S-a aşternut o tăcere lungă. O lumină plăpândă a pâlpâit pe bolta cerească. K a arătat cu degetul:

— Uite o stea căzătoare, spuse.

În dimineaţa următoare, K a plecat la muncă. Administraţia Căilor Ferate a făcut apel mai întâi la bărbaţii de la Jakkalsdrif, apoi la Consiliul Regional Prince Albert şi, în cele din urmă, la fermierii locali. Camionul a venit să-i ia la şase şi jumătate, iar la şapte şi jumătate munceau deja la nord de Leeu–Gamka, curăţând albia unui râu de tufăriş în amonte, şi în aval, de un pod de cale ferată, săpând gropi şi preparând ciment pentru un gard de siguranţă. Munca era foarte grea; pe la jumătatea dimineţii, K simţea cum îşi pierde puterile. Timpul petrecut la munte m-a îmbătrânit, se gândea el.

Robert s-a oprit din lucru, lângă el.

— Înainte să-ţi rupi spatele, prietene, i-a spus, adu-ţi aminte câţi bani îţi dau. Primeşti salariul minim, un rand pe zi. Eu primesc unu cincizeci pentru că am o familie care depinde de mine. Aşa că nu te speti. Du-te şi fă-ţi nevoile. Ai fost la spital, nu te simţi bine.

Mai târziu, la pauza de prânz, i-a oferit lui K unul dintre sendvişurile lui şi s-a întins lângă el, la umbra unui copac.

— Cu cei cinci-șase ranzi pe care-i câștigi într-o săptămână, i-a explicat, trebuie să-ți faci rost de mâncare. Colonia este doar un loc în care poți dormi. Doamnele de la organizația de caritate ACVV, pe care le-ai văzut ieri, vizitează colonia de trei ori pe săptămână, dar nu fac decât acțiuni de binefacere pentru copii. Soția mea lucrează în oraș, ca servitoare, trebuie să meargă acolo de trei ori pe săptămână, câte o jumătate de zi. Îl ia pe ăla micuț cu ea și îi lasă pe ceilalți cu soră-mea. Așa că aducem acasă cam doișpe ranzi pe săptămână. Cu banii ăștia trebuie să hrănim nouă guri, trei adulți și șase copii. Alți oameni o duc și mai greu. Când nu e de lucru, cu atât mai rău pentru noi, stăm după gard și strângem cureaua. Acum, banii pe care-i primești nu pot fi cheltuiți decât într-un singur loc, în Prince Albert. Și cum ajungi într-un magazin în Prince Albert, dintr-odată prețurile o iau razna și se măresc. Oare de ce? Pentru că ești din colonie. Ei nu vor colonia atât de aproape de orașul lor. Întotdeauna au fost împotrivă. La început, au dus o campanie foarte aprigă contra așezării ei aici. Pretind că le aducem boli. Cică nu e igienă la noi, nu e moralitate. Un cuib de vicii, bărbații și femeile laolaltă. După cum vorbeau, ar fi trebuit să fie un gard pe la mijlocul coloniei, bărbații într-o parte, femeile în cealaltă, și câini între noi, care să stea de veghe și să patruleze noaptea. Părerea mea este că ei ar dori de fapt ca tabăra asta să fie la kilometri depărtare, în mijlocul regiunii Koup, nu care cumva să o vadă. Atunci am putea veni în oraș tiptil, în creierii nopții, ca zânele, să le facem toată treaba, să le săpăm grădinile, să le spălăm vasele și să plecăm înainte de răsăritul soarelui, lăsând în urmă totul frumos și curat. Și am impresia că vrei să întrebi cine e în favoarea coloniei? Am să-ți spun. Mai întâi

Căile Ferate. Căile Ferate ar fi foarte mulțumite să aibă un Jakkalsdrif la fiecare douăzeci de kilometri de-a lungul liniei. Apoi, fermierii. Cu un grup de la Jakkalsdrif, un fermier își asigură o zi de lucru la un preț de nimic, și la sfârșitul zilei îi ia camionul și gata, au plecat, nu mai trebuie să-și bată capul cu ei sau cu familiile lor, pot să moară de foame sau de frig, nu îl privește, nu e treaba lui.

La o mică distanță, dar îndeajuns de departe cât să nu îi audă, stătea supraveghetorul grupului, pe un scăunel pliant. K îl urmări cum își toarnă cafea dintr-un termos. Nu putea să apuce toarta cănii cu toate degetele, căci avea niște falange lungi și plate. Așa că a ridicat cana cu două degete și a băut. A întâlnit privirea lui K peste buza cănii. Oare ce vede? se întrebă K. Ce sunt eu pentru el? Supraveghetorul a pus cana jos, a ridicat fluierul la gură și, stând în continuare jos, a suflat insistent.

Mai târziu în acea după-amiază, în timp ce K tăia un tufiș de mărăcini de la rădăcină, același supraveghetor a venit și s-a oprit în spatele lui. Trăgând cu ochiul pe sub braț, i-a văzut pantofii negri și bastonul de trestie cu care lovea în țărână într-o doară, și brusc a simțit cum îl apucă tremuratul și îl cuprinde vechea neliniște. A continuat să taie rădăcinile, dar nu mai avea vlagă în brațe. Numai după ce a plecat supraveghetorul a putut să se adune din nou.

Seara era prea obosit să mai mănânce. Și-a scos salteaua și s-a întins, privind stelele apărând una câte una pe cerul violet. Apoi, cineva care se îndrepta spre latrină s-a împiedicat de el. Au început să se certe, dar K a cedat primul. Revenit cu salteaua în baracă, s-a întins pe pat în întuneric, sub tăbliile de pe acoperiș.

Sâmbătă au fost plătiți, și a venit camionul cu aprovizionarea. Duminică, un pastor a vizitat colonia și a ținut o predică, după care porțile au fost larg deschise până la momentul stingerii. K s-a dus la slujbă. În timp ce stătea în picioare printre femei și copii, a început să cânte cu toată adunarea. Apoi pastorul și-a plecat capul și s-a rugat:

— Doamne, fă ca pacea să intre din nou în inimile noastre și ajută-ne să ne întoarcem la casele noastre, fără să purtăm dușmănie cuiva, hotărâți să trăim împreună ca frații, în comuniune cu numele Tău, ascultând poruncile Tale.

După aceea a vorbit cu câțiva bătrâni, a urcat în duba albastră care-l așteptase la poartă în tot acest răstimp și dus a fost.

Acum erau liberi să meargă în Prince Albert sau să își viziteze prietenii sau pur și simplu să se plimbe pe câmp. K a observat o familie de opt persoane, soțul și soția în haine negre de duminică, fetele îmbrăcate în rochii cu alb și roz, cu pălării albe pe cap, băieții în costume, cu cravate de culoare cenușie, având în picioare pantofi negri lăcuiți, strălucitori. O porniseră cu toții pe drumul lung care ducea spre oraș. Alții i-au urmat: un grup de fete care mergeau la braț și se hlizeau, bărbatul care cânta la chitară pleca și el, cu sora și prietena lui.

— De ce nu mergem și noi? i-a sugerat K lui Robert.

— Să se ducă ăștia tineri dacă vor, răspunse Robert. Ce e așa de nemaipomenit la Prince Albert duminica? L-am mai văzut, nu mă interesează. Du-te cu ei dacă vrei. Ia-ți o băutură rece, așază-te la o terasă sau la o cafenea și fă ce vrei, poți chiar și să-ți scarpini mușcăturile de purici, dacă asta te ajută să te simți mai bine. Altceva nu prea e de făcut. Eu spun că dacă tot e să

stăm la închisoare, atunci să fie închisoare, și să nu ne prefacem.

Cu toate acestea, K a plecat din colonie. A mers pe lângă Jakkalsrivier până ce nu s-au mai văzut nici gardul, nici barăcile, nici pompa de apă. Apoi s-a întins pe nisipul cald și cenușiu, cu bereta pe față, și a adormit. S-a trezit leoarcă de transpirație. Și-a ridicat chipiul și s-a uitat drept în soare, cu ochii întredeschiși. Lumina umplea cerul și țesea toate culorile curcubeului printre genele lui. Sunt ca o furnică ce nu mai știe unde îi este mușuroiul, se gândi K. Și-a vârât mâinile în nisip și l-a lăsat să-i curgă printre degete, după care a repetat asta la nesfârșit.

Mustața pe care i-o bărbieriseră la spital mijea din nou deasupra buzei. Și totuși, îi venea greu să se destindă când ședea cu Robert și familia lui în jurul focului, când ochii copiilor erau în permanență ațintiți asupra lui. Mai ales unul dintre băieței îl urmărea oriunde s-ar fi așezat, apucându-l de față. Mama copilului, jenată, îl lua, dar băiețelul se zvârcolea și scâncea, dorind cu tot dinadinsul să i se dea drumul, până când K nu mai știa ce să facă sau unde să se uite. Bănuia că fetele mai mari râdeau de el pe la spate. Niciodată nu știuse cum să se poarte cu femeile. Doamnele Vrouevereniging, poate pentru că era așa de slab, poate pentru că aveau convingerea că era mai netot, îi permiteau de obicei să curețe găleata de supă; asta îi asigura masa de trei ori pe săptămână. Îi dădea jumătate din banii primiți lui Robert, și pe ceilalți îi ținea în buzunar. Nu dorea să cumpere nimic; nu mergea niciodată în oraș. Robert avea în continuare grijă de el în diverse feluri, dar îl cruța de discursurile lui obișnuite despre colonie.

— N-am mai văzut pe nimeni așa somnoros ca tine, i-a zis Robert.

— Da, ai dreptate, răspunse K, uimit că și Robert observase lucrul acesta.

Munca la pod se isprăvise. Vreme de două zile, oamenii nu au mai avut de lucru, apoi camionul Consiliului a venit să-i ducă să lucreze la marcarea drumurilor. K s-a așezat la coadă la poartă, ca toți bărbații, dar în ultimul moment a refuzat să urce în camion.

— Sunt bolnav, nu pot să lucrez, i-a spus gardianului.

— Cum vrei, i-a zis acesta, dar nu vei fi plătit.

Drept urmare, K și-a scos salteaua afară și s-a întins la umbră, lângă baracă, cu o mână pe față, în timp ce colonia își trăia viața mai departe, în jurul lui. Era nemișcat, așa încât copiii mai mici, care la început au stat la distanță, au încercat apoi să-l deștepte și, când au văzut că nu vrea cu nici un chip să se trezească, l-au integrat în jocul lor. Se cățărau și cădeau pe el, ca și cum ar fi fost o movilă de pământ. Cu fața ascunsă în continuare în mâini, s-a rostogolit și a descoperit că putea să moțăie chiar și cu toate acele mici făpturi care îi călăreau spatele. Găsea o plăcere neașteptată în jocul lor. I se părea că absoarbe sănătate și vigoare din atingerea acestor copilași; i-a părut rău când au venit cei de la Consiliu să toarne var peste latrine, și toți micuții au dat năvală într-acolo să privească.

Prin gard, K a intrat în vorbă cu paznicul:

— Pot să ies?

— Credeam că ești bolnav. De dimineață mi-ai zis că nu te simți bine.

— Nu vreau să muncesc. De ce trebuie să muncesc? Asta nu e închisoare.

— Nu vrei să muncești, dar vrei să primești de mâncare.

— Nu am nevoie să mănânc tot timpul. Când îmi va fi foame, o să muncesc.

Gardianul stătea în șezlong, pe veranda căsuței paznicilor, cu pușca alături, sprijinită de perete. Zâmbea privind în zare.

— Deci, poți să deschizi poarta? întrebă K.

— Singurul mod de a ieși de aici este împreună cu echipa de muncitori, spuse gardianul.

— Și dacă sar gardul? Ce o să-mi faci dacă sar gardul?

— Dacă sari gardul, te împușc, jur pe ce am mai sfânt că n-o să stau pe gânduri, așa că nu încerca.

K a mângâiat sârma gardului, ca și cum ar fi vrut să cântărească pericolul.

— Să-ți spun ceva, prietene, spuse gardianul, pentru binele tău, că ești nou pe aici. Dacă te las afară acum, peste trei zile o să te întorci, implorându-mă să te primesc înapoi. Sunt convins de asta. Peste trei zile, nu mai mult. O să stai la poartă, aici, cu lacrimi în ochi, rugându-mă să-ți dau drumul înăuntru. De ce vrei să fugi? Aici ai o casă, ai de mâncare, ai un pat. Ai de lucru. Oamenii o duc foarte greu afară, ai văzut, nu e nevoie să-ți spun eu. De ce vrei să te alături lor?

— Nu vreau să stau într-o colonie, asta e tot, spuse K. Lasă-mă să sar gardul și să plec. Întoarce-te cu spatele. N-o să observe nimeni că am plecat. Nici nu știi câți oameni ai aici.

— Domnule, dacă sari gardul, te împușc pe loc. N-am nimic personal cu tine. Dar îți spun.

În dimineața următoare, K a rămas în pat, în timp ce bărbații s-au dus la muncă. Apoi s-a dus din nou la poartă. Era de serviciu același gardian. Au vorbit despre fotbal.

— Am diabet, i-a zis paznicul. De aceea nu m-au trimis în nord. De trei ani lucrez cu hârțoage, în magazii, fac de pază. Tu te gândești că e rău în colonie, dar ia să stai aici, ca mine, doișpe ore pe zi, neavând nimic mai bun de făcut decât să te uiți la tufișurile astea de mără-

cini. Și totuși, îți spun un lucru, prietene, și ăsta e adevărul: în momentul în care primesc ordin să plec în nord, dezertez. N-o să mă găsească nicăieri. Nu este războiul meu. N-au decât să se lupte, e războiul lor.

A vrut să știe ce păţise K la gură („Eram doar curios", spuse), și K i-a povestit. Gardianul a dat din cap:

— Asta mă gândeam și eu. Dar am zis că poate te-a tăiat cineva.

În căsuța lui, paznicul avea un mic frigider, care mergea cu parafină. A scos hrana pentru masa de prânz, carne rece de pui și pâine, și a împărţit-o cu K, strecurând mâncarea prin ochiurile plasei din gard.

— O ducem destul de bine, dacă stau să mă gândesc, având în vedere că e război.

A zâmbit strengărește.

A vorbit despre femeile din colonie, despre vizitele pe care li le făceau lui și colegului său noaptea.

— Astea nu se mai satură de sex, zise. După care a căscat și s-a întors la șezlong.

Dimineaţa următoare, Robert l-a scuturat zdravăn să se trezească.

— Îmbracă-te, trebuie să mergi la muncă, i-a spus Robert.

K l-a respins, dându-i brațul la o parte.

— Haide, insista Robert, au nevoie de toată lumea azi, fără scuze, fără comentarii, trebuie să vii.

Zece minute mai târziu, K stătea la poartă, în bătaia rece a vântului de dimineaţă, așteptând ca toți bărbaţii să fie numărați și urcați în camion. I-au plimbat pe străzile din Prince Albert și au luat-o în direcţia Klaarstroom; au apucat-o pe un drum de țară, au trecut pe lângă o gospodărie răsfirată la umbra unor copaci și s-au oprit lângă un câmp bogat de lucernă, unde îi așteptau doi rezerviști din poliţie, cu banderole și puști.

Când coborau, primeau secere de la un lucrător de la fermă, care nu schimba nici o vorbă cu ei și nu îi privea în ochi. Un bărbat înalt, în salopetă kaki, de curând călcată, și-a făcut apariția. A ridicat o seceră:

— Știți cu toții cum să folosiți o seceră, strigă el. Aveți la dispoziție două dimineți în care să tăiați tot. Așa că porniți la treabă!

Dispuși la o distanță de trei pași unul de altul, oamenii au început lucrul, croindu-și drum prin câmp, tot aplecându-se, apucând, tăind de zor, înaintând cu jumătate de pas, într-un ritm care pe K l-a amețit de-a binelea și l-a umplut de sudoare.

— Taie de jos, taie de jos! auzi o voce zbierând chiar în spatele lui.

K s-a întors și l-a văzut pe fermierul în kaki; era atât de aproape, încât simțea până și mirosul dulce al deodorantului pe care-l folosea.

— Băi maimuță, unde ai crescut tu, bă? strigă fermierul. Taie de jos, de la rădăcină, fără să faci mizerie!

A luat secera din mâna lui K, l-a împins la o parte, a apucat următorul mănunchi de lucernă și l-a tăiat frumos, de jos.

— Vezi? urlă el.

K încuviință din cap.

— Atunci fă și tu, omule, fă odată! strigă el.

K se aplecă și tăie următorul snop foarte aproape de nivelul solului.

— De unde or culege gunoaiele astea? îl auzi pe fermier vorbind cu unul dintre rezerviști. E pe jumătate mort! Nu mai e mult și o să dezgroape morții să ni-i aducă să muncească aici!

— Nu mai pot să lucrez! zise K gâfâind către Robert la prima pauză. Mă ucide spatele și, de fiecare dată când mă ridic, parcă se învârte lumea cu mine.

— Ia-o mai încet, zise Robert. Nu pot să te oblige să faci ce nu poți să faci.

K aruncă o privire la snopii pe care-i tăiase neregulat, aproape ciopârțindu-i.

— Vrei să știi cine e ăsta? îi șopti Robert. Tipul ăsta este cumnatul șefului poliției, Oosthuizen. Dacă i se strică utilajele, ce crezi că se întâmplă? Pune mâna pe telefon, sună la poliție, și a doua zi dimineața are treizeci de oameni care să-i taie lucerna. Așa funcționează sistemul aici.

Au terminat de secerat când se lăsa întunericul, urmând ca baloții să fie făcuți a doua zi. K se clătina de oboseală. Cum s-a așezat în camion, a închis ochii, simțind că se prăbușește într-un gol nesfârșit. Ajuns în baracă, a adormit buștean. În mijlocul nopții a fost trezit de un copil care plângea. S-au auzit niște bombăneli nemulțumite în jur; toată lumea părea să fie trează. Vreme îndelungată, poate chiar ore întregi, au stat și au ascultat copilul care ba scâncea, ba bocea, ba urla întruna, până nu mai avea aer. Tânjind după somn, K a simțit cum furia pune stăpânire pe el. Stătea cu pumnii încleștați pe piept, dorind ca cineva să-l reducă pe copil la tăcere.

În camion, în timp ce curentul le vâjâia deasupra capetelor, K a adus vorba despre copilul care plânsese toată noaptea.

— Vrei să știi cum i-au închis gura în cele din urmă? întrebă Robert. Cu rachiu. Rachiu și aspirină. E singurul medicament. Nu e nici un doctor în colonie, nici o asistentă.

A făcut o pauză.

— Să-ți spun ce s-a întâmplat când au deschis colonia, când au inaugurat adăpostul pe care-l construiseră pentru toți amărâții ăștia fără casă, vagabonzii din

Boontjieskraal și Onderdorp, cerșetorii de pe stradă, șomerii, nefericiții care dorm prin munți, oamenii goniți de la fermele în care munceau. Nici nu trecuse o lună de la deschiderea porților, că toată lumea se îmbolnăvise. Dizenterie, apoi pojar, apoi gripă, una după alta. Asta pentru că erau închiși ca animalele în cușcă. A venit o asistentă de la spitalul regional, și știi ce a făcut? Întreabă pe oricine care a fost aici, are să-ți spună. Stătea în mijlocul coloniei, în văzul tuturor, și plângea. Se uita la copiii cărora le ieșeau oasele prin piele și nu știa ce să facă, pur și simplu stătea acolo, neputincioasă, și plângea. O femeie corpolentă și puternică. Asistentă la spitalul regional. Oricum, adăugă Robert, s-au speriat rău de tot. După aia au început să arunce fel de fel de medicamente sub formă de prafuri în apa pe care-o beam, au săpat latrine, au împrăștiat substanțe contra muștelor, au adus găleți cu supă. Dar crezi cumva că fac asta pentru că ne iubesc? Nici pomeneală. Preferă să trăim, pentru că se îngrozesc prea tare atunci când ne îmbolnăvim și murim. Dacă am slăbi așa, pur și simplu, și ne-am transforma încetul cu încetul în hârtie, apoi în cenușă, și am dispărea în văzduh, n-ar da două parale pe noi. Numai că nu vor să se tulbure. Vor să meargă la culcare cu inima împăcată.

— Nu știu ce să zic, spuse K. Chiar nu știu ce să zic.

— Nu privești lucrurile în profunzime, zise Robert. Uită-te bine în inimile lor și ai să vezi.

K ridică din umeri nedumerit.

— Ești copil, spuse Robert. Ai dormit toată viața. E timpul să te trezești. De ce crezi că vă dau de pomană, ție și copiilor? Deoarece cred că ești inofensiv, nu ți s-au deschis ochii, nu vezi adevărul din jurul tău.

Două zile mai târziu, copilul care plânsese toată noaptea era mort. De vreme ce exista o regulă foarte

strictă care interzicea amplasarea cimitirelor în interiorul sau în vecinătatea coloniilor, copilul a fost îngropat într-o parte lăturalnică a cimitirului orășenesc. Mama lui, o fată de optsprezece ani, s-a întors de la slujba de înmormântare, dar a refuzat să mănânce. Nu a plâns, doar s-a așezat în fața cortului, privind lung înspre Prince Albert. Nu îi auzea pe prietenii care veniseră să-i aline durerea; când o mângâiau, le respingea atingerea. Michael K a petrecut ore întregi lipit de gard și urmărind-o cu privirea, fără ca ea să-l poată zări. Asta este educația de care am parte? se întrebă el. Acum ajung și eu să învăț cum e viața cu adevărat, aici, în colonie? I se părea că dinaintea ochilor lui se perindau scene diverse de viață și că toate aveau un înțeles tainic. Presimțea că toate converg, aproape amenințător, înspre un singur sens, deși nu îi era foarte clar care ar putea fi acela.

O zi și o noapte fata a rămas de veghe, apoi a intrat în cort. Tot nu plângea, așa umbla zvonul, cel puțin, dar nici nu mânca. În fiecare dimineață, primul gând al lui K era: oare o s-o mai văd azi? Era scundă și grasă; nimeni nu știa cu siguranță cine era tatăl copilului, deși se zicea că ar fi departe, în munți. K se întreba dacă nu cumva se îndrăgostise, în cele din urmă. După trei zile, fata a reapărut și și-a reluat viața. Observând-o în mijlocul oamenilor, K a văzut că nu era cu nimic diferită de ceilalți. Nu i-a vorbit niciodată.

Într-o noapte, în decembrie, treziți de strigăte și de freamăt, oamenii din colonie au sărit din pat, s-au împiedicat unii de alții și au ieșit afară, să privească în zare, în direcția orașului Prince Albert, văzând o flacără uriașă și deosebit de frumoasă, a cărei lumină înflorea pe cerul întunecat. Lumea murmura și fluiera de uimire.

— Pe cât pariu că e secția de poliție? strigă cineva.

Au stat cam o oră și au privit flacăra aceea revărsând lumină întocmai ca un izvor care mistuie și este mistuit, în același timp. Erau momente când puteai să juri că se aud țipete și strigăte venind dintr-acolo, împreună cu trosnetul flăcărilor, peste kilometri de savană pustie. Apoi, încetul cu încetul, flacăra s-a făcut din ce în ce mai roșie și s-a închis la culoare, și-a pierdut din intensitate, până când nu a mai rămas nimic de văzut, decât un punct luminos care fumega în depărtare, așa că s-a făcut vremea ca oamenii să meargă înapoi la culcare, mai ales că unii dintre copii adormiseră deja în brațele părinților, iar alții își frecau ochii de somn.

În zori a năvălit poliția. Era un detașament de douăzeci de oameni, membri activi și rezerviști care nu terminaseră încă școala, cu câini și pușți; un ofițer stătea pe o dubă și le striga comenzile printr-un megafon. Au luat cu asalt locuințele, smulgând țărușii corturilor, care astfel se prăbușeau într-o clipă. Loveau cu bastoanele trupurile oamenilor, care se zvârcoleau prinși în pânza corturilor și dădeau năvală în barăci, bătând oamenii în paturile lor, surprinzându-i în timp ce dormeau. Un tânăr care reușise să pareze loviturile polițiștilor și să fugă a fost urmărit și încolțit în spatele latrinelor, unde a fost bătut până și-a pierdut cunoștința. Un băiețel a fost atacat de un câine și salvat în ultima clipă. Plângea, și capul îi sângera, pentru că avea pielea scalpului sfâșiată. Pe jumate îmbrăcați, unii tânguindu-se sau rugându-se, alții paralizați de frică, bărbați, femei și copii laolaltă, au fost duși cu toții afară, pe terenul viran din fața barăcilor, și li s-a ordonat să stea jos. De acolo, supravegheați de câini și de polițiști cu mâinile pe trăgaci, au privit cum restul detașamentului năvălește ca un roi de lăcuste printre șirurile de

corturi, răvășindu-le fără milă, aruncând tot ce găseau afară, golind valizele și cutiile, până când întreg locul devenise asemenea unui imens morman de gunoi, în care se puteau zări haine, așternuturi de pat, mâncare, obiecte de bucătărie și vase de gătit, tacâmuri, cosmetice împrăștiate peste tot; după o vreme, s-au îndreptat spre barăci și au făcut și acolo un talmeș-balmeș.

În tot acest timp, K a stat cu bereta trasă peste urechi, ca să se ferească de vântul tăios de dimineață. Femeia de lângă el avea un copilaș cu fundul gol, care plângea întruna, și două fetițe care se țineau strâns de brațele ei.

— Vino și stai aici cu mine, i-a șoptit K fetei mai mici.

Fără să-și dezlipească privirea de la grozăvia care se pogorâse peste ei, fetița a pășit peste picioarele lui și s-a cuibărit între brațele lui ocrotitoare, sugându-și în continuare degetul. A venit apoi și sora ei mai mare. Amândouă stăteau lipite una de alta; K a închis ochii; bebelușul din brațele femeii continua să plângă și să dea din mâini și din picioare.

Au fost puși să se alinieze la poartă și să iasă unul câte unul. Au fost, de asemenea, nevoiți să lase deoparte tot ce aveau asupra lor, chiar și păturile pe care unii dintre ei și le puseseră peste hainele de noapte. Un polițist cu un câine alături a smuls un mic aparat de radio din mâinile unei femei chiar în fața lui K; l-a dat de pământ și l-a lovit cu piciorul.

— Nu e voie cu radio, a catadicsit el să explice.

La intrare, bărbații au fost grupați la stânga, femeile și copiii la dreapta. Porțile au fost închise, și colonia a rămas goală. Apoi căpitanul, tipul blond, corpolent, care până atunci zbierase comenzile prin megafon, i-a adus pe cei doi gardieni de la Corpul Libertății și i-a pus alături de bărbații înșiruiți de-a lungul gardului.

Gardienii erau neînarmați și aveau îmbrăcămintea în neorânduială. K se întreba ce se întâmplase oare în baraca lor.

— Acum, spuse căpitanul, spuneți cine lipsește.

Lipseau trei inși, trei bărbați care dormeau într-una dintre colibe; K nu schimbase nici un cuvânt cu vreunul dintre ei.

Căpitanul urla la gardieni, care veniseră și luaseră poziție de drepți în fața lui. La început, K credea că urlă pentru că se obișnuise cu megafonul, dar, în curând, mânia care clocotea în spatele cuvintelor deveni atât de evidentă, încât nu mai putea fi ignorată.

— Ce ținem noi aici, în curte! zbieră el. Un cuib de infractori! Criminali, sabotori și paraziți! Și voi! Voi doi! Mâncați și dormiți și vă îngrășați și habar nu aveți pe unde umblă oamenii pe care ar trebui să-i păziți! Ce credeți că faceți voi aici – aveți grijă de o tabără de vacanță? Este un lagăr de muncă, deștepților! Este o colonie unde leneșii învață să muncească! Să muncească! Și dacă nu muncesc, închidem colonia! O închidem și îi alungăm pe toți vagabonzii ăștia! Plecați și nu vă mai întoarceți! V-ați bătut joc de șansa pe care ați avut-o!

S-a întors către grupul de bărbați.

— Da, voi, voi, ticăloși nerecunoscători, despre voi vorbesc! urlă el. Nu sunteți în stare să apreciați nimic! Cine vă construiește case când nu aveți unde să locuiți? Cine vă dă corturi și pături când tremurați de frig? Cine vă îngrijește, cine își face griji pentru voi, cine vine aici zi de zi cu mâncare? Și ce ne dați în schimb? Ei bine, de acum încolo n-aveți decât să muriți de foame!

A tras adânc aer în piept. Peste umărul lui, soarele își făcea apariția ca o minge de foc.

— Mă auziți? zbieră el. Vreau să mă audă toată lumea! Dacă vreți război, război veți avea! Îmi pun oamenii mei de pază aici – s-o ia dracu' de armată – îmi pun oamenii de pază aici și încui porțile, și dacă oamenii mei îl văd pe vreunul dintre voi, bărbat, femeie sau copil, dincolo de gard, au ordin să tragă, fără somație! Nimeni nu pleacă din colonie decât la muncă. Fără vizite, fără ieșiri, fără picnicuri. Se face prezența dimineața și seara, toată lumea prezentă trebuie să răspundă. Am fost prea toleranți cu voi, prea mult timp. Și închid și maimuțele astea cu voi!

A ridicat un braț și a arătat teatral înspre cei doi gardieni, care stăteau în continuare în poziție de drepți în fața lui.

— Îi închid cu voi, să le arăt cine e șeful aici! Voi doi! Voi credeți că nu am stat cu ochii pe voi? Credeți că nu știu ce viață de belferi duceați voi aici? Ce vă imaginați, că eu nu știu cum vă destrăbălați voi, când ar fi trebuit să stați de pază?

Se pare că gândul ăsta l-a mâniat și mai tare, fiindcă s-a întors brusc, a dat năvală în casa gardienilor și, câteva clipe mai târziu, a reapărut în pragul ușii, cărând o mică ladă frigorifică, smălțuită în alb, pe care o ținea lipită de burtă. Fața îi era năpădită de sudoare din pricina efortului; a atins tocul ușii cu chipiul, și acesta a căzut pe jos. A pășit până la marginea prispei, a ridicat lada frigorifică sus de tot și a trântit-o. Aceasta a izbit pământul cu un zgomot puternic, și parafina a început să se prelingă din motor.

— Vedeți? întrebă el gâfâind.

A întors frigiderul într-o parte. Ușa s-a deschis, și dinăuntru s-au deșertat zdrăngănind o sticlă de un litru de Coca-Cola, un tub de margarină, câțiva cârnați

legați cu sfoară, câteva piersici și cepe, un termos de plastic plin cu apă și cinci sticle de bere.

— Vedeți? întrebă el din nou gâfâind și aruncând priviri mânioase.

Toată dimineața au stat în soare și au așteptat, în timp ce doi polițiști și un auxiliar îmbrăcat într-un tricou albastru cu inscripția STATUL SAN JOSE pe piept și pe spate căutau printre dărâmături cu o încetineală servilă. Au găsit în barăci depozite secrete de vin și au vărsat toată băutura pe pământ. Au aruncat deoparte toate armele descoperite și le-au îngrămădit într-un maldăr: o *kierie*[1], o bară de fier, o bucată de țeavă, o pereche de foarfece pentru tuns oile, mai multe bricege. Apoi, la amiază, căutările au fost declarate încheiate. Polițiștii i-au supravegheat pe locuitorii coloniei în timp ce intrau în curtea lagărului, după care au încuiat porțile, și în câteva minute au plecat, lăsându-i în urmă pe doi dintre ei. Aceștia au stat toată după-amiaza sub un cort, uitându-se la locatarii coloniei Jakkalsdrif, care scotoceau prin talmeș-balmeșul de boarfe, doar-doar or găsi ceva ce le aparține.

Mai târziu, au aflat de la unul dintre gardieni ce se întâmplase, de s-a pogorât peste ei mânia lui Oosthuizen. În toiul nopții avusese loc o explozie puternică la atelierul de sudură de pe strada principală, urmată de un incendiu de necontrolat, care se răspândise la clădirea vecină, și, de acolo, până la muzeul orășenesc de istorie a culturii. Muzeul cu acoperișul din stuf și cu plafonul și podeaua din lemn galben fusese devastat de flăcări într-un ceas, deși câteva obiecte vechi pentru lucrat pământul, care erau expuse în curte, fuseseră recuperate intacte. Căutând la lumina lanternelor prin

1 Bâtă cu un nod la unul din capete, folosită și ca armă în Africa de Sud. (N. ed.)

molozul fumegând al atelierului de sudură, poliția a găsit indicii ale unei intrări prin efracție; și, când unul dintre șoferii poliției și-a adus aminte că la amurg, cu o seară înainte, oprise trei oameni străini pe două biciclete la bifurcația spre Jakkalsdrif (i-a prevenit că erau pe punctul de a depăși momentul în care se dădea stingerea; ei au insistat, spunând că se grăbeau înapoi la Onderdorp, unde locuiau, așa că el nu se mai gândise la asta), a devenit clar că oamenii din colonie erau implicați într-un act de incendiere premeditată.

Nu i-a luat mult lui K să-și recupereze lucrurile, dar alți oameni din barăci, care avuseseră cufere și valize, hoinăreau abătuți printre resturi, căutând lucrurile care le aparțineau. S-a iscat o încăierare pentru nici mai mult, nici mai puțin decât un pieptene de plastic. K s-a retras.

Deși era o zi de miercuri, doamnele care veneau de obicei cu supa nu au apărut. Un grup de femei a mers la poartă să ceară permisiune de a folosi soba din bucătăria coloniei, dar gardienii au pretins că nu aveau cheia. Cineva, poate un copil, a aruncat o piatră în geamul de la bucătărie.

A doua zi nu a venit nici camionul care ducea de obicei bărbații la muncă. Dimineața târziu, cei doi gardieni de la poliție au fost înlocuiți cu alții.

— O să ne înfometeze, spuse Robert îndeajuns de tare ca să audă și ceilalți. Incendiul ăla a fost pretextul pe care-l căutau. Acum o să facă ce au vrut dintotdeauna – să ne încuie aici și să aștepte să murim.

În timp ce stătea sprijinit de gardul de sârmă, scrutând savana, K medită la cuvintele lui Robert. Nu i se mai părea ciudat să se gândească la colonie ca la un loc în care oamenii erau aduși pentru a fi dați uitării. Nu i se mai părea întâmplător că lagărul era situat

departe de oraş, departe de privirile locuitorilor din Prince Albert, pe un drum care nu mai ducea nicăieri. Dar nu-şi putea imagina că cei doi gardieni tineri care stăteau pe prispa casei ar fi fost în stare să privească nepăsători cum mor oamenii în faţa ochilor lor, fără să mişte un deget, continuând să caşte, să fumeze şi să se ducă din când în când înăuntru să mai tragă un pui de somn. Dacă mor, oamenii lasă nişte trupuri în urma lor. Chiar şi de pe urma oamenilor care mor de foame rămân trupuri. Trupurile moarte pot fi la fel de respingătoare ca şi trupurile vii, asta dacă un corp viu poate fi respingător. Dacă oamenii ăştia chiar ar vrea să se descotorosească de noi, se gândi el (curios, privea modul în care gândul acesta se întindea peste mintea lui, întocmai ca o plantă care creşte), dacă ar vrea cu adevărat să ne uite aici pe vecie, ar trebui să ne dea târnăcoape şi cazmale şi să ne ordone să săpăm; apoi, după ce ne-am fi istovit tot săpând şi am fi reuşit să facem o groapă uriaşă în mijlocul coloniei, ar trebui să ne ordone să coborâm înăuntru şi să ne întindem acolo, pur şi simplu. Când am fi cu toţii jos, acolo, întinşi, ar trebui să demoleze barăcile, să doboare corturile şi gardul şi să le arunce pe toate, şi corturi, şi barăci, şi garduri, peste noi, împreună cu toate boarfele, până la cel mai mic lucru pe care l-am fi avut. După care ar urma să ne acopere cu ţărână şi să bătătorească pământul peste noi. Probabil că numai atunci ar putea începe efectiv să ne dea uitării. Dar cine ar putea săpa o groapă atât de mare? Nu treizeci de inşi, chiar dacă ar fi ajutaţi de femei, de copii şi de vârstnici, în nici un caz nu treizeci de inşi în starea noastră, numai cu lopeţi şi târnăcoape, aici, în câmpia asta cu solul atât de dur.

I se părea că acum gândește mai mult ca Robert; după câte se cunoștea, el n-ar fi gândit astfel. Asta însemna că, de fapt, gândul era al lui Robert și că găsise doar un teren propice în mintea lui, sau s-ar fi putut spune că, deși sămânța acestui gând venise de la Robert, gândul crescuse în sufletul lui, deci era al lui acum? Nu știa ce să zică.

Apoi, luni dimineața, camionul de la Consiliul Regional a sosit, ca de obicei, să îi ia pe oameni la muncă. Înainte să urce, gardienii au verificat numele lor pe o listă; altfel, nimic nu părea să se fi schimbat. Au fost debarcați la diferite ferme din zonă, așa cum figura într-un registru pe care îl ținea șoferul. K s-a trezit repartizat, împreună cu alți doi tovarăși, la reparatul gardurilor. Lucrul mergea greu, pentru că nu foloseau sârmă nouă, ci bucăți de sârmă veche care, atunci când erau legate cap la cap, se încolăceau în mod cu totul imprevizibil. Lui K îi plăcea munca aceasta repetitivă, pe care o făcea în tihnă. Vreme de o săptămână au lucrat la ferma aceasta, sosind aici dimineața și plecând seara; nu au reușit să construiască mai mult de câteva sute de metri de gard. La un moment dat, fermierul l-a luat pe K deoparte, i-a dat o țigară și l-a lăudat:

— Te pricepi bine la sârmă, i-a zis. Ar trebui să te apuci serios de construit garduri. Întotdeauna va fi nevoie de astfel de oameni în țara asta, indiferent de ce se întâmplă. Dacă ai vite, ai nevoie de garduri: e foarte simplu. După care a continuat: și lui îi plăcea să lucreze cu sârma. Îl durea sufletul că trebuia să folosească toate resturile de material, dar ce altceva putea face? La sfârșitul săptămânii, le-a dat celor trei suma convenită pentru munca efectuată, dar le-a oferit în plus și pachete cu fructe, porumb necopt și haine uzate. Lui K i-a dat un pulover vechi, celorlalți doi, o cutie cu vechituri pentru soțiile și copiii lor. La întoarcere, în

camion, unul dintre camarazii lui K, scotocind prin cutie, a scos la iveală o pereche de chiloți largi din bumbac. I-a ținut la distanță, cu vârfurile degetelor, a strâmbat din nas și le-a dat drumul. Curentul de aer care se formase deasupra camionului i-a prins în vârtej și i-a luat pe sus. Apoi bărbatul a răsturnat întreg conținutul cutiei peste marginea camionului.

În noaptea aceea, cineva a adus alcool în colonie și s-a iscat o încăierare. Când K s-a uitat mai bine, a văzut că unul dintre membrii Corpului Libertății, cel care spunea că are diabet, stătea la lumina focului, cu mâna strâns lipită de o coapsă, strigând după ajutor. Un lichid roșu îi licărea pe mâini, pantalonii îi erau îmbibați de sânge.

— Ce o să se întâmple cu mine? striga el întruna. Se putea vedea cum i se prelinge sângele printre degete și cum curge încet, ca un ulei foarte gros. Veneau oameni din toate părțile, să se holbeze la acest spectacol.

K a gonit spre poartă, unde cei doi gardieni stăteau și priveau atent spre locul în care se iscase zarva.

— Omul acela a fost înjunghiat, bâigui el, sângerează, trebuie să-l duceți la spital.

Între gardieni a avut loc un schimb de priviri.

— Aduceți-l aici, spuse unul dintre ei, și-o să vedem.

K a alergat înapoi. Rănitul stătea pe pământ acum, cu pantalonii coborâți până la glezne, vorbind fără încetare, apăsând strâns coapsa din care sângele țâșnea în continuare.

— Trebuie să-l ducem la poartă! urlă K.

Era pentru prima dată când ridica tonul vocii de când se afla în colonie, și oamenii l-au privit curioși.

— Duceți-l la poartă, îl vor transporta ei la spital!

Rănitul, întins pe pământ, încuviința, dând din cap disperat.

— Duceți-mă la spital, priviți cum sângerez, țipa.

Camaradul lui, celălalt membru al Corpului Libertății, își croi drum până la el, aducând un prosop pe care a încercat să îl lege în jurul rănii. Cineva l-a înghiontit pe K: un bărbat care locuia într-o altă baracă.

— Lasă-i în pace, lasă-i să se îngrijească unul pe altul, spuse.

Lumea a început să se împrăștie. În curând nu mai rămăseseră decât copiii și K, care se uita cum bărbatul mai tânăr lega coapsa rănită a celui mai în vârstă la lumina tremurândă a flăcării.

K nu a aflat niciodată cine l-a înjunghiat pe gardian sau dacă acesta din urmă a scăpat cu viață, pentru că aceea a fost ultima lui noapte în colonie. În vreme ce lumea mergea la culcare, K și-a adunat discret toate lucrurile și le-a legat într-o bocceluță cu ajutorul hainei lui negre, s-a strecurat afară și s-a așezat în spatele rezervorului de apă, unde a așteptat până când s-au stins și ultimii tăciuni și nu se mai auzea decât vântul șuierând peste savană. A mai așteptat o oră, tremurând de frig, fiindcă înghețase stând atât de mult în același loc. Apoi și-a scos încălțările, le-a atârnat de gât, a mers în vârful picioarelor până la gardul din spatele latrinelor, a aruncat bocceaua de partea cealaltă și s-a urcat. La un moment dat, cum stătea el crăcănat pe gard, pantalonii i s-au agățat de sârma ghimpată, și și-a dat seama că ar fi fost o țintă foarte ușoară, deoarece silueta i se proiecta pe cerul albastru-argintiu. A reușit în cele din urmă să se desprindă și dus a fost, mergând tiptil și constatând cu uimire că pământul era la fel ca solul din interiorul coloniei împrejmuite de gard.

A mers toată noaptea, fără să simtă oboseala, tremurând uneori de emoție la gândul că era liber. Când a început să se lumineze, a părăsit drumul și a luat-o prin câmp. Nu a văzut nici un om, deși de mai multe

ori a fost luat prin surprindere de capre care săreau din ascunzișurile lor și o luau la goană pe dealuri. Iarba albicioasă și uscată se legăna în vânt, cerul era senin, trupul îi deborda de forță și energie. Făcea ocoluri foarte largi, așa că a trecut pe lângă o fermă, apoi pe lângă încă una. Peisajul era atât de pustiu, încât uneori nu era greu de crezut că poate K era primul om care pășea pe vreo fâșie de pământ de aici sau răsturna o anumită pietricică din prundiș. Dar la fiecare doi-trei kilometri, un gard îi amintea că, de fapt, violase proprietatea cuiva și că era un fugar. De câte ori se strecura pe sub vreun gard, pipăia cu plăcerea unui meșter sârma întinsă la maximum, care vibra și suna plăcut în clipa în care o ciupea. Cu toate acestea, nu se vedea petrecându-și toată viața înfigând țăruși în pământ, ridicând garduri și parcelând terenuri. Nu se vedea ca pe un om cu greutate, care ar lăsa urme ale trecerii lui, ci mai degrabă ca pe un fir de pulbere pe fața unui pământ prea adormit ca să simtă furnicile zgâriindu-l cu picioarele lor sau fluturii rozându-l cu dinții lor minusculi sau praful așternându-se alene.

A urcat și ultima culme, cu inima bătându-i tot mai repede. Când a ajuns pe vârful dealului, a zărit jos casa, mai întâi acoperișul și frontonul năruit, apoi pereții văruiți în alb, totul era la fel ca înainte. Cu siguranță, își spuse, acum nu cred că o să mai dau cu ochii de ultimul din neamul lui Visagie; fiecare zi pe care am petrecut-o în munți, nehrănindu-mă decât cu aer, și fiecare zi în care am fost devorat de viața în colonie a fost la fel de lungă și la fel de greu de îndurat pentru mine ca și pentru băiatul ăla, fie că a mâncat sau că a răbdat de foame, că a dormit sau că s-a plimbat prin ascunzătoarea lui.

Ușa din spate era descuiată. Când K a împins-o, ceva aproape că i-a sărit în față, după care a fugit într-un colț: era o pisică uriașă, cu blana pestriță, neagră și roșcată. Nu mai văzuse nici o pisică la fermă până atunci.

Casa era prăfuită, aerul dinăuntru era închis și sufocant, mirosea a slănină râncedă și a piele netratată. Mirosul devenea tot mai greu pe măsură ce se apropia de bucătărie. În fața ușii a ezitat. Mai este încă timp, se gândi, să șterg urmele pașilor mei și să ies tiptil. Oricare ar fi motivul pentru care m-am întors, nu am făcut-o pentru a trăi așa cum au trăit cei din neamul lui Visagie, să dorm unde au dormit ei, să stau pe prispa lor și să veghez asupra pământului lor. Dacă această casă trebuie părăsită și lăsată în seama fantomelor tuturor generațiilor trecute de Visagie, nici că mi-ar păsa. Nu pentru casă am venit.

Bucătăria, în care pătrundea o rază de lumină prin gaura din acoperiș, era goală; mirosul venea din cămară, unde K a întrezărit, scrutând penumbra, o bucată dintr-o oaie sau o capră atârnând de un cârlig. Deși nu rămăsese mai nimic din stârv, în afară de oasele ținute laolaltă de o piele cenușie și uscată, muște cu spatele verde roiau încontinuu în jurul lui.

K a ieșit din bucătărie și a cutreierat restul casei, căutând prin întuneric semne lăsate de băiat sau indicii care să îi dezvăluie locul în care se ascundea. Nu a găsit nimic. Podeaua era acoperită de un strat de praf. Ușa care ducea spre pod era încuiată cu lacătul, pe dinafară. Mobila era tot acolo unde o lăsase, nu existau urme care să îi dezvăluie ceva anume. Se opri în mijlocul sufrageriei și își ținu respirația, ciulind urechile, doar-doar o auzi cea mai mică mișcare, cel mai slab zgomot deasupra sau dedesubt. Dar inima nepotului, dacă acesta

mai era prin preajmă și era încă în viață, bătea în același ritm cu a lui.

A ieșit la lumină și a luat-o pe poteca ce tăia savana, îndreptându-se spre puț, și spre peticul de pământ unde odinioară împrăștiase cenușa mamei lui. Recunoștea fiecare tufiș, fiecare piatră de pe drum. Se simți ca acasă la dig, așa cum nu se simțise la fermă. S-a întins și s-a odihnit, cu haina neagră înfășurată sub cap, privind cerul și norii care treceau. Vreau să trăiesc aici, își zise K, vreau să trăiesc aici tot timpul, aici unde au trăit și mama, și bunica. E foarte simplu. Ce păcat că în vremurile astea, un om care vrea să trăiască trebuie să ducă un trai asemenea dobitoacelor. Un om care dorește să trăiască nu poate sta într-o casă cu lumină la fereastră. Trebuie să se aciueze într-o văgăună și să se ascundă în timpul zilei. Trebuie să trăiești în așa fel încât să nu lași nici o urmă a existenței tale. La asta s-a ajuns.

Digul era uscat, iarba grasă de odinoară din jurul lui era acum albă, veștejită, sfărâmicioasă. Nici urmă de dovlecii și porumbul pe care îi semănase. Ierburile savanei puseseră stăpânire pe peticul de pământ pe care îl cultivase și creșteau cu repeziciune.

A ridicat piedica de la pompa de apă. Roata a scârțâit, s-a clătinat, s-a urnit din toate încheieturile și a început să se învârtă. Pistonul se înfunda și se ridica întruna. Apa a țâșnit, la început de culoare ruginie, apoi s-a limpezit. Totul era la fel ca înainte, așa cum își amintea de când fusese în munți. Și-a ținut mâna sub jetul de apă și a simțit forța șuvoiului care îi lovea degetele; s-a cufundat în bazin și a stat sub apa care cădea în cascade, ținându-și fața la suprafață, așa cum își ridică o floare corola în bătaia soarelui. A băut și s-a scăldat și parcă nu se mai sătura de apă.

A adormit sub cerul liber și s-a trezit dintr-un vis în care se făcea că băiatul Visagieilor stătea ghemuit în întuneric, sub scândurile podelei; păianjenii mișunau peste el, și dulapul stătea înclinat, cu toată greutatea lui deloc de neglijat, pe capul său. Băiatul rostea ceva cu voce tare, K nu știa ce anume, poate rugăminți, sau tânguieli sau ordine, dar nu le auzea, nici nu le putea înțelege. S-a ridicat în capul oaselor, simțindu-se înțepenit și istovit. Nu vreau să-mi fure prima zi petrecută aici! oftă el pentru sine. Nu m-am întors să fac pe sora medicală! Și-a purtat singur de grijă atâtea luni, mai poate s-o facă o vreme! Înfofolit cum era în haina lui neagră, și-a încleștat fălcile și a așteptat zorii zilei, tânjind cu patimă după plăcerea de a săpa și de a planta, așa cum își promisese, nerăbdător să termine odată cu problema amenajării unei locuințe.

Toată dimineața a bătut savana în lung și-n lat, tot făcând căutări de-a lungul vâlcelelor mai puțin adânci care traversau versanții dealurilor și de-a lungul fisurilor din stânci, care se pierdeau în nenumărate brazde. La vreo trei sute de metri de dig, două delușoare mititele, ca doi sâni rotunzi, se arcuiau unul înspre altul. În punctul de întâlnire, versanții formau o văgăună cu pereții înclinați, îndeajuns de adâncă încât să încapă în ea un om până la brâu, lungindu-se pe o distanță de trei sau patru metri. Pe fundul acestei mici văgăuni se găsea un pietriș fin, albastru-închis; același tip de pietriș putea fi spart și din coastele dealurilor. Acesta era locul în care K hotărî să-și încropească un adăpost. Din magazia de lângă fermă a adus unelte, o cazma și o daltă. Din acoperișul unui țarc de oi a desprins o folie de vreun metru și jumătate de tablă ondulată. S-a căznit și a scos trei țăruși din încâlceala de garduri rupte aflate dincolo de livada părăsită. A cărat toate astea până la baraj și s-a pus pe treabă.

Primul pas a fost să mărească văgăuna, săpând în pereții dealului; a lărgit-o în așa fel încât, la urmă a devenit mai lată la bază decât în partea superioară; apoi a netezit și stratul de pietriș. Capătul cel mai strâmt l-a închis cu o grămadă de pietre. Apoi a pus cei trei țăruși de-a curmezișul crăpăturii, și pe ei a întins foaia de tablă, pe care a fixat-o cu lespezi de piatră. Acum avea o grotă sau mai degrabă o vizuină de cinci metri adâncime. Când s-a îndepărtat puțin, în drumul lui spre puțul pe care dorea să-l inspecteze, a observat îndată intrarea care se profila ca o gaură neagră. Așa că și-a petrecut restul după-amiezii căutând fel de fel de metode de a o camufla. La amurg, și-a dat seama cu uimire că trecuse încă o zi, a doua, în care nu mâncase.

În dimineața următoare a târât desagă după desagă încărcată cu nisip de râu până la adăpost, că să-l împrăștie pe jos. A despicat câteva bucăți de piatră netedă din roca de pe versanții dealurilor și a ridicat un zid în fața intrării, lăsând doar o crăpătură îngustă prin care să se strecoare înăuntru. A făcut o pastă din noroi și iarbă uscată, pe care a îndesat-o în crăpăturile dintre acoperiș și pereți. Pe deasupra, a împrăștiat pietriș. Nu a mâncat nimic toată ziua, nici nu a simțit nevoia să mănânce, dar a observat că lucra mai încet și că erau momente când stătea pur și simplu alături de strădania sa, în picioare sau în genunchi, cu mintea în altă parte.

În timp ce îndesa noroiul în crăpături și îl netezea, și-a dat seama că, la următoarea rafală de ploaie, toată lucrătura asta de mortar urma să fie spălată de aversele puternice; într-adevăr, apa de ploaie s-ar scurge pe viroage și s-ar înfiltra în casă. Ar fi trebuit să pun un strat de pietre sub nisip, se gândi el; și ar fi trebuit să amenajez un fel de streașină. Dar apoi își zise: nu construiesc aici o casă lângă dig, pe care să o las urmașilor.

Ce ridic eu ar trebui să fie șleampăt, provizoriu, un adăpost pe care să-l pot părăsi fără regrete. Așa încât, dacă vreodată locul ăsta va fi descoperit, chiar în ruină, și dacă oamenii vor da din cap și-și vor zice unii altora: Ce ființe leneșe, ce puțin se mândreau cu lucrul lor!, nu va conta deloc.

În șopron mai rămăsese o mână de semințe de dovleac și de pepene. În cea de-a patra zi de la întoarcerea lui, K s-a pornit să le planteze, curățând un petic de pământ pentru fiecare sămânță, în marea de ierburi sălbatice care se legănau în vânt pe mormântul fostei recolte. Nu a mai îndrăznit să irige tot pogonul, pentru că verdeața proaspătă l-ar fi dat de gol. Așadar, a udat semințele una câte una, cărând apă din puț într-o cutie de vopsea. După toată această muncă, nu mai era nimic de făcut decât să aștepte ca semințele să încolțească, dacă vor încolți vreodată. Stătea în vizuina lui și se gândea la acești sărmani copii ai celei de-a doua generații și la cum și-au început truda și urcușul din pământul întunecos până la soare. Singurul gând rău care-l bântuia era că nu le asigura semințelor prea multe condiții prielnice, semănându-le în ultimele zile de vară.

În timp ce avea grijă de semințe, stând, privind și așteptând ca pământul să-i rodească de-ale gurii, K simțea tot mai puțin nevoia de a mânca. Foamea era o senzație pe care nu o mai percepea și de care cu greu își aducea aminte. Dacă mai mânca uneori, adesea te miri ce lucru comestibil pe care-l putea găsi prin pustietățile acelea, o făcea deoarece nu renunțase încă la ideea că trupurile care nu se hrănesc mor. Nu-i păsa ce mânca. Oricum, nu avea nici un gust, sau avea gust de praf.

Când va răsări mâncarea din pământ, își spunea, o să-mi revină și pofta, pentru că roadele astea vor avea savoare.

După toate greutățile prin care trecuse în munți și în colonie, slăbise îngrozitor, ajunsese numai os și mușchi. Hainele, deja zdrențuite, atârnau pe el în dezordine. Cu toate astea, în timp ce se plimba pe câmp, simțea că ființa lui este inundată de o mare bucurie. Pășea atât de ușor, încât de-abia dacă atingea pământul. I se părea că poate zbura, i se părea că poate fi totodată și trup, și spirit.

A revenit la obiceiul de a mânca insecte. Cum avea la dispoziție atât de mult timp liber, care se revărsa asupra lui asemenea unui șuvoi neîntrerupt, putea petrece dimineți întregi stând pe burtă lângă un mușuroi de furnici și scoțând larvele una câte una cu un fir de iarbă, pe care îl vâra apoi în gură. Sau rupea scoarța de pe trunchiurile copacilor uscați, căutând viermi și gândaci; mai prindea și lăcuste, le rupea capul, picioarele și aripile, apoi le pisa corpul mărunt, până făcea un fel de terci pe care-l punea la uscat, la soare.

Mânca și rădăcini. Nu se temea că s-ar fi putut otrăvi, fiindcă părea să știe diferența dintre gustul amar inofensiv al unor rădăcini și amărăciunea altora, care îl atenționa că sunt periculoase. Ca și cum odinioară ar fi fost un animal, iar cunoașterea plantelor bune și a celor rele dăinuia încă în sufletul lui.

Adăpostul lui era la aproape doi kilometri depărtare de poteca ce trecea pe la fermă și care, după un ocol, se unea din nou cu drumul secundar care ducea spre ținuturile mai îndepărtate ale regiunii Moordenaarsvallei. Deși poteca era foarte puțin umblată, motive de îngrijorare se găseau. De mai multe ori, K a auzit turuitul unui motor în depărtare, fiind nevoit să se vâre în vizuina lui și să stea acolo ascuns. Altă dată, cum mergea agale prin albia râului, s-a întâmplat să ridice privirea și să vadă o căruță trasă de un măgar și condusă

de un bătrân care mai avea pe cineva alături, o femeie sau un copil. Căruța trecea atât de aproape, că, dacă i-ar fi strigat, l-ar fi auzit, cu siguranță. Îl văzuseră cumva? Atât de frică i-a fost, știind că dacă s-ar fi mișcat ar fi atras atenția asupra lui, încât a rămas încremenit acolo unde se afla, într-un loc deschis, din care putea fi văzut de oricine, privind căruța deplasându-se încet pe potecă, dispărând după dealul vecin.

Alt lucru la fel de supărător ca și veghea asta fără sfârșit era drămuirea apei pe care o folosea pentru irigații. Nimeni nu trebuia să vadă că se mișcă giruetele pompei, puțul trebuia să pară mereu gol, așa încât numai la lumina lunii și, câteodată, la amurg, dar cu inima foarte strânsă, îndrăznea să ridice piedica, să lase apa să curgă puțin și să irige plantele.

O dată sau de două ori a dat peste urme de copite de capră în solul jilav, dar nu le-a dat nici o atenție. Apoi, într-o noapte, a fost trezit de fornăitul unor animale și de tropot de copite. S-a târât ușor afară din casă, adulmecându-le înainte să le vadă: erau caprele pe care el le crezuse plecate de mult timp, de vreme ce apa secase. Merse după ele împleticindu-se, înjurându-le în gura mare, azvârlind cu pietre în urma lor, amețit de somn, dar mânat de dorința puternică de a-și salva grădina; la un moment dat a căzut, și un ghimpe i s-a înfipt adânc în palmă. Toată noaptea a patrulat pe lângă pogonul de pământ cultivat. Caprele s-au ivit din nou devreme, în zori; K le distingea ca pe niște puncte pe coasta dealului, puncte care se deplasau câte două sau câte trei. Caprele așteptau ca el să plece, așa că toată ziua a trebuit să facă de pază, pornind câteodată după ele înarmat cu pietre.

Tocmai aceste capre sălbatice, care nu numai că îi amenințau recolta, dar care, prin prezența lor, atrăgeau

atenția asupra pogonului de pământ cultivat, l-au făcut pe K să ia o decizie: de acum înainte avea să se odihnească ziua și să stea de veghe noaptea, ca să-și protejeze pământul și să-l lucreze în liniște. La început nu a putut lucra decât în nopțile cu lună; când era înnourat și întuneric beznă, K rămânea pe loc, întindea mâinile în toate direcțiile, bâjbâia încoace și încolo, fiindu-i în permanență teamă de formele ce păreau că prind contur în jurul lui. Dar, odată cu trecerea timpului, a început să capete încrederea unui orb. Cu ajutorul unei nuiele pe care o ținea îndreptată înainte, bâjbâia pe poteca ce ducea de la adăpost la câmpul cultivat, potecă pe care o bătătorise de atâta umblat, ridica piedica de la pompa de apă, învârtea robinetul, își umplea cutia de metal și ducea apa la fiecare lujer, dând iarba la o parte ca să-l găsească. Cu timpul, frica de întuneric i-a dispărut. Mai mult, când se trezea câteodată ziua și arunca o privire afară, se înfiora văzând lumina puternică și se retrăgea în culcușul lui cu strălucirea aceea verzuie, bizară, care-i zăbovea printre gene.

Vara era pe sfârșite și trecuse o lună de când plecase de la colonia din Jakkalsdrif. Nu îl căutase pe băiatul Visagieilor, nici inima nu îi dădea ghes s-o facă prea curând. Încerca să nu se gândească la el, dar câteodată se pomenea întrebându-se dacă nu cumva își săpase vreo groapă în savană, unde stătea de unul singur, și dacă nu cumva ducea și el o viață asemănătoare cu a lui K, în alt loc din aceeași fermă, mâncând șopârle, bând rouă și așteptând ca armata să uite de el. Părea puțin probabil totuși.

Se ținea departe de fermă, ca și cum aceasta ar fi fost un loc destinat morților; mai mergea pe acolo doar când dorea să caute niscaiva lucruri trebuincioase. Avea nevoie de ceva cu care să facă focul, iar în valiza cu

jucării stricate avu norocul să găsească un telescop roșu din plastic; cu o lentilă ar fi putut să focalizeze razele soarelui îndeajuns cât să aprindă o mână de iarbă uscată. A mai găsit în magazie și o piele de capră și a tăiat din ea câteva fâșii pe care le-a folosit ca să își confecționeze o praștie nouă în locul celei pe care o pierduse.

Mai erau multe lucruri pe care le-ar fi putut lua ca să-i ușureze viața: un grătar, un vas de gătit, un șezlong, bucăți de cauciuc spongios, mai mulți saci de furaje. Scotoci printre toate nimicurile și mărunțișurile din șopron, și nu era nici măcar un singur obiect pentru care să nu găsească vreo întrebuințare. Dar nu avea nici un chef să ducă tot gunoiul ăsta strâns de neamul Visagieilor în casa lui de sub pământ și să aibă astfel parte de un destin presărat cu aceleași nenorociri care li se întâmplaseră lor. Cea mai mare greșeală, își spunea el, ar fi să încerce să ridice o nouă casă, să-și clădească o soartă opusă predecesorilor, pe vizuina lui modestă de lângă puț. Chiar și uneltele lui vor fi din lemn, din piele și maț, materiale pe care insectele le vor mânca într-o bună zi, când el nu va mai avea nevoie de ele.

A rămas în picioare, sprijinit de pompă, simțind vibrația care trecea prin ea de fiecare dată când pistonul atingea capătul cursei, auzind roata aceea mare de deasupra capului său învârtindu-se în întuneric, punând în mișcare toți rulmenții ei unși. Ce fericire pe mine că nu am copii, se gândi; ce fericire că nu doresc să devin tată. Nici nu știu ce m-aș face cu un copil aici, în pustietatea asta, un copil care ar avea nevoie de lapte, de haine, de prieteni, de educație. Nu mi-aș putea îndeplini toate datoriile de părinte, aș fi cel mai prost tată cu putință. În schimb, nu este greu să duci o viață de felul ăsta, unde singurul lucru pe care îl faci este să

observi cum se scurge timpul. Sunt unul dintre norocoșii care au scăpat de armată. S-a gândit la colonia din Jakkalsdrif, la părinții care își creșteau copiii după gardurile de sârmă ghimpată, la copiii copiilor, la copiii verilor primari și ai verilor din generația următoare. Toți trăiau pe un pământ așa de bătătorit de atâția pași care treceau peste el zi de zi și uscat de atâta soare, încât nimic nu mai avea să crească iar din el. Mama mea a fost femeia căreia i-am adus cenușa înapoi acasă, se gândi K, iar tatăl meu a fost Huis Norenius. Tata a fost lista de reguli de pe ușa dormitorului, cele douăzeci și una de reguli, dintre care prima era: „Se va păstra tăcere în dormitoare la orice oră din zi și din noapte", și profesorul de tâmplărie cu degetele lipsă, care mă trăgea de urechi când nu desenam liniile drepte, și diminețile de duminică, în care ne puneam pe noi cămășile kaki, pantalonii scurți kaki și ne încălțam șosetele și pantofii negri și mergeam, câte doi în rând, la biserica de pe strada Papegaai, să ni se ierte păcatele. Toate astea au fost tatăl meu, iar mama mea este acum îngropată, dar nu s-a ridicat încă din morți, cum ne spuneau la biserică. De aceea este bine ca eu, neavând nimic să las în urma mea, să îmi petrec timpul aici, unde nu stau în drumul nimănui și nu încurc pe nimeni.

Pe parcursul întregii luni care trecuse de la întoarcerea sa, K nu a avut nici un vizitator, cel puțin el nu văzuse nici unul. Singurele urme proaspete care se vedeau în praful de pe podeaua casei erau ale lui și cele ale pisicii, care venea și pleca după bunul ei plac, nici K nu știa când și cum. Dar când a trecut prin dreptul casei într-o zi, în timp ce își făcea plimbarea de dimineață, a rămas ca lovit de trăsnet văzând că ușa din față, tot timpul închisă, era acum crăpată. S-a oprit la mai puțin de treizeci de pași de ușa întredeschisă, simțindu-se

deodată foarte vulnerabil, ca o bufniță ziua în amiaza mare. S-a retras tiptil, s-a ascuns în albia râului, și apoi s-a furișat până la vizuina lui.

Vreme de o săptămână nu s-a mai apropiat de casă, ci s-a mărginit doar la a se furișa noaptea până la pogonul lui cultivat, ca să aibă grijă de el, gândindu-se că ar fi de ajuns ca două pietricele să se lovească una de alta, ca pocnetul lor să răsune peste câmp și să-l dea de gol. Frunzele tinere de dovleac păreau acum nici mai mult, nici mai puțin decât steaguri de un verde țipător, care strigau sus și tare cum a ocupat K zăgazul și toată zona dimprejur. K a răspândit cu mare grijă iarbă peste lujeri, s-a gândit la un moment dat chiar să-i taie. Nu putea să doarmă, stătea doar întins pe patul lui de iarbă, într-o căldură înăbușitoare, ca de cuptor, ciulindu-și urechile să prindă niscaiva zgomote care i-ar da de știre că a fost descoperit.

Cu toate astea, erau și clipe când temerile lui i se păreau absurde, erau momente de luciditate, în care își dădea seama că, nemaifiind deprins cu prezența oamenilor, era în pericol să devină mai fricos și mai intimidat decât un biet șoarece de câmp. Ce motive avea să creadă că ușa întredeschisă însemna întoarcerea neamului Visagie sau sosirea poliției, cu intenția de a-l duce la temutul lagăr Brandvlei? Într-o țară atât de întinsă, unde în fiecare zi sute de mii de oameni fugeau din calea războiului, mergând pe cărări numai de ei știute, întortocheate și cu nimic mai importante decât dârele lăsate în praf de trecerea unor gândaci, de ce s-ar alarma K dacă vreun refugiat s-ar ascunde într-o fermă părăsită dintr-un colț amărât de țară? Cu siguranță că el sau ei (K își imagina că este vorba despre un bărbat care împinge o roabă încărcată cu lucruri adunate de prin casă, însoțit de o femeie care se târăște

în urma lui și de doi copii, unul dintre ei ținând femeia de mână, celălalt cocoțat peste grămada de boarfe din roabă și strângând la piept un pisoi care scâncește tot timpul, toți morți de oboseală, în timp ce vântul le suflă praf în față și mână înspre ei nori negri gonind pe cer)—cu siguranță că, în loc să stea el cu frica-n sân, astfel de oameni ar avea motive mai întemeiate să se teamă de el, un sălbatic numai piele și os, îmbrăcat în zdrențe, ridicându-se din pământ la ceasul când liliecii își încep zborul.

Dar imediat se gândea: și dacă sunt altfel de intruși, dacă sunt soldați fugari și dezertori, dacă sunt polițiști care tocmai au ieșit de la datorie și au venit să împuște capre de dragul distracției, dacă sunt niște bărbați vânjoși care s-ar ține cu mâinile de burtă de râs văzând trucurile mele lamentabile, dovlecii mei ascunși în iarbă, vizuina mea camuflată cu noroi, mi-ar trage câteva pe spinare, mi-ar zice să-mi bag mințile în cap, m-ar face sluga lor, m-ar pune să le tai lemne, să le car apă și să asmut caprele în bătaia puștilor lor, ca să se poată ei înfrupta din cotlete la grătar, în vreme ce eu aș sta ghemuit după un tufiș, cu o farfurie de rămășițe? Nu ar fi mai bine să mă ascund și ziua și noaptea, nu ar fi mai bine să mă îngrop în măruntaiele pământului, decât să devin sluga lor? (Dar ce poți să știi, poate că ideea de a mă face sluga lor nici nu le-ar trece prin minte. Dacă ar vedea un sălbatic care-și croiește drum prin savană, apropiindu-se de ei, poate că ar pune rămășaguri, să vadă cine ar putea trage un glonț direct prin insigna de alamă de pe bereta lui.)

Zilele treceau, și nu se întâmpla nimic. Soarele strălucea, păsărelele țopăiau dintr-un tufiș într-altul, de la un capăt al zărilor până-n celălalt domnea o liniște adâncă. K a mai prins ceva încredere în sine. A stat o

zi întreagă ascuns, pândind casa, în timp ce soarele își desena arcul pe cer, de la stânga la dreapta, și în timp ce umbrele se deplasau pe pământ de la dreapta la stânga. Să fi fost oare fâșia aceea întunecată o ușă deschisă sau tocul care se căsca gol și care lăsa să se întrevadă întunericul dinăuntru? Era prea departe pentru a distinge cu claritate. Când a venit noaptea și a răsărit luna, s-a dus până aproape de livada uscată. Nu era nici o lumină în casă, nici un sunet nu se auzea. A mers în vârful picioarelor, traversând curtea până în dreptul scărilor de la intrare, de unde a putut vedea, în cele din urmă, că ușa era deschisă, cum probabil fusese tot timpul. A urcat treptele și a intrat în casă. A stat nemișcat și și-a ciulit urechile în întunericul din hol. Era o tăcere mormântală.

Restul nopții și l-a petrecut întins pe un sac, în magazie, așteptând. Ba chiar a și adormit, deși nu era obișnuit să doarmă noaptea. Dimineața a intrat din nou în casă. Podeaua fusese măturată de curând, și grătarul de la sobă fusese curățat. Se simțea încă un miros vag de fum. În gunoiul din spatele șopronului a găsit șase conserve noi și strălucitoare, fără etichete, de carne sărată de vită.

S-a întors în adăpostul lui și și-a petrecut toată ziua ascuns, zdrobit de certitudinea că la fermă fuseseră soldați, și că veniseră pe jos. Dacă hăituiau rebeli prin munți sau dacă erau pe urma unor dezertori sau dacă pur și simplu făcuseră o inspecție, doar un tur, de ce nu veniseră cu jeepurile sau cu camioanele? De ce operau pe ascuns, de ce doreau să li se piardă urma? Probabil că existau multe explicații, puteau fi o mie de motive, dar K nu reușea să-și dea seama ce avuseseră de gând să facă. Tot ce știa era că doar norocul a făcut ca el să rămână teafăr și nevătămat.

În noaptea aceea nu a pompat apă, sperând ca soarele și vântul să usuce fundul bazinului. A smuls mai multă iarbă, brațe întregi de iarbă, și a împrăștiat-o pe lujerii de dovlecel, care îl puteau da de gol. Stătea ascuns, aproape lipit de pământ, și respira încet.

A trecut o zi, apoi încă una. La un moment dat, pe când soarele era la asfințit și K ieșise din adăpost să-și mai dezmorțească trupul, i-au atras atenția niște siluete care traversau câmpul. S-a culcat la pământ. Văzuse un bărbat călare, care se îndrepta spre zăgaz, și un altul alături de el, care mergea pe jos. Mai văzuse clar și țeava puștii care se ițea la spatele călărețului, în dreptul umerilor. Se târî ca un vierme înapoi în văgăuna lui, mânat de o singură dorință: să cadă întunericul mai repede, să mă înghită pământul și să mă ferească.

Atunci când ajunse în spatele delușorului din dreptul intrării în văgăuna lui, mai ridică o dată capul să privească.

Nu era un cal, ci un măgar, un măgar atât de plăpând, încât picioarele călărețului aproape că atingeau pământul. Mai departe, în spatele lui, se afla un al doilea măgar, care nu ducea în spinare un călăreț, ci două pachete cenușii foarte voluminoase, legate lateral cu niște curele. Între cei doi măgari, K a numărat opt oameni, iar la capătul șirului se afla un al nouălea. Toți aveau puști; unii păreau să care și niște pachete. Unul din ei purta pantaloni albaștri, altul, galbeni, dar în rest, toți erau îmbrăcați în uniforme de camuflaj.

K se strecură înapoi în adăpostul lui, cât mai discret cu putință. De la intrare nu mai vedea nimic, dar prin văzduhul liniștit, netulburat de nici o adiere de vânt, a auzit cum descalecă lângă puț, a auzit zăngănitul lanțului atunci când cineva a desfăcut piedica de la pompa de apă, a auzit cum murmurau ceva. Unul dintre ei s-a urcat pe scară, până la platforma care se găsea la o înălțime apreciabilă deasupra solului, apoi a coborât.

S-a făcut tot mai întuneric, până când numai fornăitul măgarilor îi mai amintea cât de aproape erau străinii. K a auzit zgomotul surd al unui topor lovind lemnul vreunui copac, jos, în albia râului; mai târziu, conturul crestei care se înalța deasupra adăpostului său a devenit din nou vizibil, pe fundalul luminii difuze și roșiatice răspândite de focul aprins de ei. S-a ițit o rafală de vânt; lopețile morișții s-au legănat, mecanismul a gemut din toate încheieturile lui metalice urnindu-se, roata pompei s-a învârtit o dată și s-a oprit.

— De ce nu curge apă? a auzit K limpede.

Au urmat mai multe replici pe care nu le-a înțeles, și totul s-a încheiat cu un hohot de râs. Vântul a suflat iarăși, pompa a mugit din nou și s-a urnit, iar K a auzit primul bubuit al pistonului lovind pământul cu putere, simțindu-l prin palme și tălpi. Oamenii au întâmpinat evenimentul cu o veselie reținută. Palele de vânt aduceau până la K mirosul de carne pusă la fript.

K a închis ochii și și-a cufundat fața în mâini. Îi era clar acum că cei care își făcuseră tabăra lângă puț și care mai devreme se adăpostiseră în casă nu erau soldați, ci oameni veniți din munți, oameni care bombardau căile ferate, minau drumurile, atacau fermele și alungau vitele, oameni care izolau un oraș de altul, despre care se povestea la radio cum erau exterminați cu zecile, ba chiar și ziarele publicau imagini cu cadavrele unor astfel de indivizi, cu gurile larg deschise, zăcând în bălți de sânge. Ăștia erau musafirii lui. Cu toate astea, lui îi părea mai degrabă asemenea unei echipe de fotbal: unsprezece tineri veniți de pe teren, după un meci greu, obosiți, bucuroși și înfometați.

Inima îi zvâcnea în piept. Când pleacă dimineață, își zise, aș putea ieși din ascunzătoare și aș putea țopăi în spatele alaiului lor, ca un copil care urmează o

fanfară. După o vreme m-ar observa, cu siguranță, și s-ar opri să mă întrebe ce vreau. Iar eu aș putea să zic: dați-mi un pachet să car; lăsați-mă să tai lemne pentru voi și să fac focul la sfârșitul zilei. Sau aș putea, la fel de bine, să zic: faceți în așa fel încât să vă întoarceți tot pe la puț data viitoare, și am să vă dau de mâncare. O să am dovleci și pepeni atunci, o să am smochine, piersici și pere, nu o să duceți lipsă de nimic. Și ei ar veni data viitoare, în drumul lor spre munți sau cine știe încotro s-ar îndrepta ei noaptea, iar eu le-aș da de mâncare și aș sta cu ei lângă foc și le-aș sorbi cuvintele. Poveștile lor vor fi diferite de cele pe care le-am auzit în colonie, fiincă lagărul era pentru cei rămași în urmă, pentru femei și copii, pentru bătrâni, orbi, ologi, tâmpiți, oameni care nu au ce să povestească decât ce și cum au îndurat. În timp ce acești tineri au trecut prin aventuri, victorii, înfrângeri, evadări. Vor avea de istorisit niște peripeții pe care vor putea să le zică mult timp după ce războiul se va fi terminat, povestiri pe care poți să le asculți tot timpul, pățanii pe care și nepoții lor le vor asculta cu gura căscată de uimire.

Dar, exact în momentul în care s-a aplecat pentru a verifica dacă are șireturile pantofilor legate, K știa că va renunța și că nu se va furișa niciodată afară din adăpost, nu se va ridica și nu va traversa câmpul întunecat, până la focul lor, ca să-și anunțe prezența. Știa și de ce: pentru că îndeajuns de mulți oameni plecaseră la război spunând că timpul pentru grădinărit va veni abia după ce războiul se va isprăvi; și totuși, trebuie să mai fie și oameni care să rămână acasă și să țină grădinăritul în viață, sau, cel puțin, ideea de grădinărit. Pentru că, dacă legătura cu pământul se va rupe, pământul se va întări și își va uita copiii. Acesta era motivul.

Între acest motiv și faptul că nu-și va da niciodată în vileag prezența persista însă un hău mai mare decât distanța dintre locul în care se afla el acum și focul de pe câmp. Întotdeauna, când încerca să se înțeleagă, rămânea un gol, o prăpastie, o ceață în fața căreia capacitatea lui de înțelegere se bloca, un gol în care era inutil să torni cuvinte. Cuvintele erau înghițite, dar hăul rămânea. Povestea vieții lui avea tot timpul un gol înăuntru: era o poveste nepotrivită, era mereu o poveste greșită.

Și-a adus aminte de Huis Norenius și de sala de clasă. Se uita îmbietrit de groază la problema din fața lui, în timp ce profesorul pășea maiestuos printre rânduri, numărând minutele care mai rămâneau până în clipa în care elevii trebuiau să lase jos creioanele și să fie împărțiți în oi și capre. Doisprezece oameni mănâncă șase plase de cartofi. Fiecare plasă conține șase kilograme de cartofi. Cât mănâncă fiecare? Se vedea cum scrie 12, apoi cum scrie 6. Nu știa ce să facă din aceste numere. Le tăia pe amândouă. Se uita lung la cuvântul *cât*. Nu se schimba, nu se dizolva, nici nu-și dezvăluia misterul. O să mor, își zise, și tot n-o să știu cum se calculează.

A stat treaz mai toată noaptea, ascultând cum se umple bazinul încetul cu încetul, aruncând câte o privire afară, la lumina stelelor, să vadă dacă măgarii se întinseseră sau dacă păsteau încă din lujerii lui de dovleac. După care, probabil că a ațipit, fiindcă următorul lucru pe care l-a auzit a fost cum cineva bătătorea cu putere iarba de sub picioare, bătea din mâini și alerga după măgari, în vreme ce conturul albăstrui al munților se vedea deja clar pe fundalul roz al cerului la răsărit. Vântul încetase, și aerul purta zgomote difuze

până la el: clinchetul unei catarame sau al unei linguriţe lovite de o cană, pleoscăitul apei.

Asta e ultima mea şansă, îşi zise pe deplin treaz: acum. S-a furişat afară din bârlogul lui, a înaintat de-a buşilea şi a privit peste creasta deluşorului.

Un bărbat tocmai se căţăra pe dig. A ieşit din apa care se răcise în timpul nopţii, s-a urcat pe zidul bazinului şi a rămas acolo, ştergându-se cu un prosop alb, primele raze slabe ale soarelui făcând ca trupul lui gol şi ud să strălucească.

Alţi doi bărbaţi încărcau povara pe un măgar, unul ţinând frâiele, celălalt aşezând doi saci de pânză voluminoşi pe spinarea dobitocului şi legându-i cu curele; mai avea şi un pachet lung, de formă tubulară, înfăşurat în pânză.

Restul bărbaţilor erau în spatele digului; câteodată K vedea ivindu-se capul vreunuia dintre ei.

Omul care se îmbăiase a reapărut, acum îmbrăcat însă. S-a aplecat şi a deschis robinetul. Apa a ţâşnit şi a curs pe făgaşurile pe care K le săpase în timpul primei sale şederi la fermă, până a ajuns în câmp.

Asta e o greşeală, îşi zise K, e un semn lăsat în urmă.

Acelaşi bărbat a legat piedica la pompă.

S-au îndepărtat, apucând-o spre răsărit într-un şir lung şi cam răsfirat, străbătând savana şi îndreptându-se spre munţi, cu un măgar în fruntea alaiului şi celălalt la coadă, în vreme ce soarele, ridicat acum peste coamele munţilor, le bătea direct în faţă. K a rămas pe loc şi i-a privit din spatele crestei, unde se afla, până când alaiul a devenit un fuior de fire de praf pe iarba galbenă care acoperea versanţii. Se gândi: Nu este prea târziu să alerg după ei, nu este încă prea târziu. Apoi, când s-au făcut nevăzuţi, a ieşit din ascunzătoare şi a dat

un ocol pogonului inundat, să vadă cât de mari erau distrugerile pe care le făcuseră măgarii.

Erau urme peste tot. Nu numai că păscuseră lujerii, dar în multe locuri îi călcaseră cu copitele. Prin iarbă zăceau răsucite fel de fel de plante târâtoare rupte de la rădăcină, ale căror frunze erau deja pleoştite. Puţinele boabe care încolţiseră şi arătau ca nişte nuci mici şi verzi, cam de mărimea unor bile din jocurile pentru copii, fuseseră toate mâncate. Pierduse jumătate din recoltă. Altminteri, străinii nu lăsaseră nici o urmă a trecerii lor. Peste locul în care făcuseră focul împrăştiaseră ţărână şi pietricele cu atâta grijă, încât l-a găsit numai după căldura pe care o emana. Bazinul se golise de mult; a închis robinetul.

A urcat movila de deasupra vizuinii lui şi, sus pe culme, s-a întins şi a privit spre răsărit. Nu vedea nimic. Alaiul se pierduse de mult printre dealuri.

Sunt ca o femeie ai cărei copii au plecat de acasă, se gândi K. Tot ce-mi rămâne este să fac ordine după ei şi să ascult tăcerea. Aş fi vrut să le dau de mâncare, dar n-am reuşit decât să le hrănesc măgarii, care s-ar fi mulţumit şi numai cu iarbă. S-a strecurat înapoi în vizuina lui, s-a întins apatic şi a închis ochii.

A fost trezit mai târziu, când era încă dimineaţă, de huruitul unui elicopter. A trecut pe deasupra, urmând cursul râului. S-a întors după cincisprezece minute, zburând mai departe, către nord.

O să vadă că terenul a fost inundat, se gândi K. O să observe că iarba este mai verde. O să le sară în ochi şi frunzele lujerilor de dovleac. Frunzele lor sunt ca nişte steaguri care flutură semeţ. Ei pot să vadă tot de sus, tot ce nu este pitit sub pământ. Ar fi trebuit să pun ceapă.

Mai am timp să alerg în munți, își zise, chiar dacă tot ce o să pot face este să mă ascund într-o peșteră. Dar apatia care îl cuprinsese nu-l mai părăsea. N-au decât să vină, se gândi, ce mai contează. S-a culcat iar.

Vreme de o săptămână, K a fost mai precaut ca niciodată. Nu ieșea deloc din vizuina lui în timpul zilei și uda atât de puțin lujerii care supraviețuiseră, încât frunzele lor s-au pleoștit, și cârceii s-au ofilit. Lujerii care fuseseră ciopârțiți i-a smuls. Chiar dacă fiecare floare ar fi să rodească, socoti pentru sine privind la ce mai rămăsese, tot nu o să am patruzeci de dovleci. Dacă însă își mână iar măgarii prin părțile astea, nu o să mai am nimic. Nu se mai punea problema să aibă o recoltă bogată, ci doar să cultive îndeajuns cât să nu rămână fără semințe. Se tot consola, zicându-și că vor mai fi și alți ani, și alte veri în care va încerca din nou.

Erau ultimele zile de vară. După zile întregi de zăpușeală și cer acoperit de nori negri și grei, veni și furtuna. Șuvoaie de apă curgeau pe viroage și au inundat văgăuna lui K, obligându-l să iasă afară. S-a ghemuit la adăpostul digului, ud leoarcă, simțindu-se ca un melc fără cochilie. După un ceas, ploaia s-a oprit, păsările au început să ciripească, și înspre vest a apărut curcubeul. A târât afară rogojina din iarbă împletită, îmbibată cu apă, și a așteptat până când pârâiașul care venea de sus a încetat să mai curgă. Apoi a strâns lut și s-a pus să astupe din nou acoperișul și pereții.

Măgarii nu s-au întors, nici cei unsprezece oameni, nici elicopterul. Dovlecii au crescut. Noaptea, K se furișa până la ei, mângâindu-le coaja netedă. Simțea cum se fac tot mai mari, cu fiecare noapte ce trecea. Cu timpul, a lăsat din nou să-i intre în suflet speranța că totul va fi bine. Se trezea ziua și arunca o privire asupra terenului cultivat; de sub camuflajul ierbii, coaja

câte unui dovleac sclipea vag ici și colo, iar licărirea ei ajungea până la K.

Printre semințele pe care le semănase era și una de pepene. Acum, doi pepeni de culoare verde-deschis creșteau într-un capăt mai îndepărtat al câmpului. Avea impresia că îi iubește pe acești doi pepeni, pe care în mintea lui îi vedea ca pe două surori, în timp ce pe dovleci îi vedea mai degrabă ca pe o ceată de frați de cruce. Sub pepeni pusese o căptușeală din iarbă, să nu li se zgârie coaja.

Veni într-un târziu și seara în care primul dovleac era îndeajuns de copt pentru a fi tăiat. Crescuse mai devreme și mai repede decât ceilalți, chiar în mijlocul câmpului. K l-a observat și l-a numit în sinea lui primul fruct, întâiul născut. Coaja lui era moale, cuțitul a pătruns în ea fără nici o împotrivire. Pulpa, deși la margine mai era încă verzuie, avea un miez portocaliu-aprins. Pe grătarul de sârmă pe care îl improvizase a pus felii de dovleac, pe un strat de cărbuni care străluceau tot mai puternic, pe măsură ce cădea întunericul. Mireasma pulpei fripte se răspândea în văzduh. S-a rugat, folosind cuvintele pe care le învățase demult, adresându-se nu cerului, cum făcuse până atunci, ci pământului, pe care a îngenunchiat: „Fă-ne cu adevărat recunoscători pentru ce urmează să primim". A întors feliile cu două frigărui din sârmă și, în timp ce făcea asta, a simțit deodată cum inima îi dă pe dinafară de recunoștință. Era exact cum îi fusese descris, ca un torent de apă caldă. Acum, totul a fost înfăptuit, își zise. Nu mai rămâne decât să trăiesc aici liniștit, tot restul vieții, mâncând roadele pe care pământul mi le oferă de pe urma muncii mele. Tot ce-mi rămâne de făcut este să îngrijesc pământul ăsta. A dus la gură prima felie de dovleac. Dedesubtul marginii rumenite

și ușor crocante, miezul era zemos și i se topea în gură. A mestecat cu lacrimi de bucurie în ochi. Cel mai bun dovleac, se gândi el, cu adevărat cel mai bun pe care l-am gustat vreodată. Pentru prima dată de când ajunsese aici, la țară, îi făcea plăcere să mănânce. Gustul care i-a rămas în gură după prima felie l-a făcut să tânjească aproape cu durere după această încântare a simțurilor. A mutat grătarul de pe cărbuni și a mai luat o felie, a doua. Dinții i s-au înfipt în crustă și au ajuns apoi în carnea moale și fierbinte a dovleacului. Aș putea mânca așa ceva în fiecare zi a vieții mele, și nici că aș mai vrea altceva, își zise. Și ce gust desăvârșit ar avea cu un vârf de cuțit de sare – puțină sare, un strat subțire de unt, niște zahăr și niște praf de scorțișoară presărate deasupra! A mâncat și a treia felie, apoi a patra și a cincea, până când nu a mai rămas decât jumătate din dovleac, iar K avea stomacul plin, desfătându-se cu amintirea a nenumărate arome, de sare, unt, zahăr și scorțișoară, una câte una.

Dar odată cu coacerea dovlecilor, au venit și alte griji noi. La început fusese posibil să ascundă lujerii, dar acum dovlecii erau niște forme voluminoase, care, privite de la distanță, făceau ca întreg câmpul să capete un aspect foarte ciudat, de parcă în iarba înaltă până la genunchi ar fi dormit o turmă de miei. K a făcut tot ce i-a stat în putință să acopere din nou dovlecii cu iarbă, dar nu a îndrăznit să-i ascundă de tot, pentru că ultimele zile de vară erau prețioase, și dovlecii continuau să se coacă la căldura și lumina soarelui. Tot ce putea face era să-i culeagă cât mai devreme, înainte ca tulpinile să se ofilească, uneori chiar când mai aveau încă pete verzi pe coajă, și să-i ia cu el.

Zilele se scurtau, nopțile erau din ce în ce mai reci. Câteodată K era nevoit să poarte haina aceea neagră

când lucra pe câmp. Dormea cu tălpile înfășurate într-un sac și cu mâinile între coapse. Dormea tot mai mult. Nu mai zăbovea pe-afară după ce își isprăvea treburile, nu mai privea stelele, încetase să mai asculte zgomotele nopții, să se mai plimbe prin savană; acum se strecura în bârlogul lui și dormea adânc. Dormea toată dimineața. La amiază, se răsfăța o vreme, oscilând între apatie și visare, stare din care se trezea în cele din urmă, scăldat de o căldură plăcută, venită dinspre acoperiș. Apoi, când soarele dispărea la asfințit, ieșea afară, se întindea și cobora în albia râului să taie lemne, până când nu mai vedea pe unde pune piciorul.

Săpase o groapă pentru foc, să nu fie văzut de la distanță, și construise un canal de ventilație. După ce mânca, punea două lespezi de piatră peste groapă, pe care presăra apoi țărână. Tăciunii continuau să mocnească până în noaptea următoare, iar în pământul din jurul gropii și-au făcut loc treptat o mulțime de insecte, care mai de care mai diferite, atrase de căldura permanentă și prielnică.

Nu știa ce lună este, deși intuia că e aprilie. Nu ținuse evidența zilelor, nici a fazelor lunii, noaptea. Nu era prizonier sau naufragiat, viața lui de lângă dig nu era o sentință pe care trebuia să o îndure până la sfârșitul zilelor.

Devenise într-o asemenea măsură o ființă a asfințitului și a nopții încât, atunci când dădea cu ochii de lumina zilei, avea dureri. Nu mai era nevoit să se ghideze după poteci când se deplasa în jurul zăgazului. Un simț mai degrabă tactil decât vizual, presiunea ușoară pe care prezența obiectelor din jur o exercita asupra globilor săi oculari și asupra feței, totul îl avertiza dacă avea vreun obstacol în cale. Puteau trece ore întregi fără ca privirea lui să se aţintească asupra vreunui

lucru anume, întocmai cum li se întâmplă orbilor. Ajunsese să se încreadă foarte mult și în miros. Inspira adânc în plămâni aroma dulceagă și proaspătă a apei aduse din măruntaiele pământului. Îl îmbăta mirosul acesta, niciodată nu se sătura de el. Deși nu le cunoștea numele, putea să diferențieze arbuștii și tufișurile după parfumul frunzelor lor. Simțea în aer când urma să vină ploaia.

Dar, pe măsură ce vara se apropia de sfârșit, învățase mai ales să iubească trândăvia. K nu profita de trândăvie doar în anumite clipe de libertate pe care le-ar fi răpit pe ascuns, în timp ce ar fi trebuit să facă vreo corvoadă către care inima nu îi dădea ghes, momentele acestea atât de plăcute de leneveală nu le fura, și nu se bucura de ele pe furiș, ghemuit pe călcâie în fața unui strat de flori, legănând grebla între degete așa, într-o doară, când, de fapt, ar fi avut altceva mai bun de făcut. Dimpotrivă, se preda necondiționat timpului, timp care se scurgea încet, cum curge uleiul, de la un capăt al zărilor până la celălalt, acoperind toată fața pământului, spălându-i tot trupul, ungându-i subsuorile și vintrea, gâdilându-i pleoapele. Când avea ceva de făcut nu era nici încântat, dar nici nemulțumit; îi era indiferent. Putea sta întins toată după-amiaza cu ochii deschiși, uitându-se lung la striațiile din tabla de fier de pe acoperiș și la urmele de rugină; mintea nu-i hoinărea, nu vedea decât metalul, striațiile nu se transformau în modele sau în vreo fantezie. Era doar el, întins în vizuina lui, tot ce se mișca era timpul, care-l ducea cu sine în curgerea lui. O dată sau de două ori, celălalt timp, în care se desfășura războiul, își făcea amintită prezența când avioanele militare cu reacție șuierau sus, deasupra lui. Dar, în rest, trăia departe de controlul calendarului sau al ceasului, într-un colț binecuvântat și uitat de lume, între veghe și visare. Ca un parazit

care moțăie într-un intestin, își zicea el, ca o șopârlă sub o piatră.

Își aminti că însuși căpitanul poliției folosise acest cuvânt: parazit. Spunea că lagărul de la Jakkalsdrif era un cuib de paraziți care atârna de orașul curat și scăldat în soare, sugându-i seva și neoferind nimic în schimb. Și totuși, lui K, care stătea întins în pat și judeca lucrurile fără patimă (La urma urmei, ce importanță mai are pentru mine? se gândi el), nu îi mai era foarte clar cine era gazda și cine era parazitul, orașul sau colonia. Dacă viermele devora oaia, de ce înghițea oaia viermele? Și dacă ar mai fi și alte milioane de paraziți, mult mai multe milioane decât se știe, care trăiesc în colonii, trăiesc din pomana oamenilor, de pe urma roadelor pământului, din înșelătorii, furișându-se prin colțuri ca să scape de greutățile vremilor, prea șmecheri ca să înalțe steaguri, să atragă atenția asupra lor și să fie luați în evidență? Dar dacă gazdele ar fi depășite numeric de paraziți, paraziții trândăviei și ceilalți paraziți, tainici, din armată, poliție, din școli, fabrici și birouri, ca și de paraziții din inimă? Ar mai putea fi ei numiți în continuare paraziți? Poate că și paraziții au carne și sevă; și ei ar putea cădea pradă altora. Că lagărul este parazitul orașului sau orașul parazitul lagărului nu reprezintă decât o chestiune de perspectivă, prin prisma felului în care fiecare dintre ele își face auzită vocea.

Se gândi la mama lui. Îi ceruse să o aducă înapoi pe plaiurile ei natale și, teoretic cel puțin, el făcuse întocmai, deși nu reușise, de fapt, să-i aducă decât cenușa. Dar dacă această fermă nu era adevăratul ei loc de naștere? Unde erau pereții de piatră ai casei tip vagon de care vorbise ea? S-a hotărât să facă un tur al fermei la lumina zilei, să inspecteze căsuțele de pe deal și

peticul de pământ necultivat de lângă ele. Dacă mama a trăit vreodată aici, cu siguranță îmi voi da seama, își zise. A închis ochii și a încercat să-și zugrăvească în minte pereții din cărămizi de lut uscat și acoperișul din stuf care reveneau în poveștile mamei lui, grădina de peri țepoși, puii alergând după grăunțele pe care le împrăștia fetița desculță. Iar în spatele copiliței, în pragul ușii, K căuta o a doua femeie, cu fața ascunsă de umbră, femeia care a adus-o pe lume pe mama lui. Când mama murea în spital, se gândi el, când știa deja că i se apropie sfârșitul, nu pe mine mă privea, ci pe cineva care stătea în spatele meu; propria ei mamă sau poate doar fantoma ei. Pentru mine, mama mea a fost o femeie, dar ea încă se vedea ca un copil care își strigă mama să o strângă de mână și să-i ceară ajutor. Iar propria ei mamă, într-o viață secretă, pe care n-o putem vedea, era doar un copil pentru o altă mamă. Mă trag dintr-un șir nesfârșit de copii.

A încercat să-și imagineze o ființă care să stea singură în capătul șirului, o femeie într-o rochie cenușie, fără formă, care să nu se tragă din nici o mamă; dar când a fost să-și închipuie tăcerea în care trăia acea femeie primordială, tăcerea timpului dinainte de începuturi, mintea i se blocă derutată.

Acum că dormea așa de mult, animalele se întorseseră să-i distrugă recolta și avea probleme în special cu iepurii de câmp. Nu l-ar fi deranjat prea mult dacă s-ar fi mulțumit să ciugulească vârfurile lujerilor, dar îl apucau crize de mânie și devenea de-a dreptul furibund când animalele mușcau lujerul și lăsau fructul să se veștejească. Nu știa ce se va face dacă ar fi să piardă ambii pepeni care îi erau atât de dragi. A petrecut ore în șir încercând să meșterească, din sârmă, o capcană, dar nu a reușit să o facă să funcționeze. Într-o noapte,

și-a făcut culcușul chiar pe câmp. Lumina lunii l-a ținut treaz, a tresărit la fiece foșnet, și tălpile i-au amorțit din pricina frigului. Cât de ușor ar fi totul, își zicea, dacă ar exista un gard în jurul digului, un gard solid, din plasă de sârmă, cu marginea de jos înfiptă, odată cu țărușul, la treizeci de centimetri sub pământ, ca să țină departe toate viețuitoarele astea care scormoneau recolta lui.

Simțea mereu în gură gust de sânge. Mațele îi chiorăiau întruna și avea momente de amețeală atunci când se ridica în picioare. Câteodată își simțea stomacul ca pe un pumn încleștat în măruntaiele lui. Se căznea să înghită mai mulți dovleci decât îi dădea ghes pofta de mâncare; asta îi slăbea strânsoarea din stomac, dar nu-l făcea să se simtă mai bine. A încercat să vâneze păsări, dar își pierduse îndemânarea și răbdarea pe care le avusese înainte. A ucis o șopârlă și a mâncat-o.

Dovlecii se coceau toți acum, lujerii se îngălbeneau și apoi se ofileau. K nu se gândise unde îi va depozita pe toți. A încercat să taie pulpa în fâșii pe care să le usuce la soare, însă putrezeau și adunau furnici. A făcut o grămadă din cei treizeci de dovleci, ca o piramidă, lângă vizuina lui. Arăta ca un semn de avertisment. Nu puteau fi îngropați, fiindcă aveau nevoie de un loc cald și uscat, doar erau făpturi ale soarelui. În cele din urmă, i-a depozitat de-a lungul albiei râului, pe o distanță de cincizeci de pași, printre arbuști. Ca să-i camufleze, a făcut o pastă din mâl și a pictat pe coaja lor un model pestriț.

A venit vremea când s-au copt și pepenii. I-a mâncat pe acești copii ai săi în două zile la rând, rugându-se ca miezul lor să-l facă să se simtă mai bine. Așa s-a și simțit după aceea, dar tot era slăbit. Miezul lor avea o culoare portocalie, ca aluviunile de râu, dar era

o nuanță mai închisă. Niciodată nu mai gustase niște fructe atât de dulci. Câtă dulceață provenea oare din sămânța lor și câtă din pământ? A strâns cu grijă semințele și le-a întins, să se usuce. Dintr-o singură sămânță obținuse acum o mână de semințe: asta însemna cu adevărat dărnicia pământului.

A trecut și prima zi în care K nu a ieșit deloc din bârlogul lui. S-a trezit la amiază, fără poftă de mâncare. Bătea un vânt rece; nu trebuia să se îngrijească de nimic; isprăvise munca pentru tot anul. S-a întors în pat și a adormit din nou. Când a deschis ochii, erau zorii zilei următoare, și păsările cântau deja.

A pierdut noțiunea timpului. Uneori, când se trezea înăbușit sub haina neagră și cu picioarele înfășate în sac, știa că este ziuă. Erau perioade lungi în care zăcea într-o apatie sumbră, prea obosit să alunge somnul care-l toropea. Simțea cum se încetinește ritmul tuturor activităților dinăuntrul trupului său. Uiți să tragi aer în piept, își spunea adesea, și, iată, zaci întins fără să respiri. Ridica o mână, grea ca de plumb, și o punea în dreptul inimii: departe, ca dintr-o altă țară, simțea cum se întinde și cum se strânge ceva, fără vlagă.

Când dormea, parcă trecea prin mai multe ceruri ale raiului. Odată a visat că era scuturat de un bătrân care purta niște haine zdrențuite și murdare și mirosea a tutun. S-a aplecat asupra lui K, apucându-l de umeri. „Trebuie să pleci de pe pământul ăsta!“ zicea el. K încerca să se elibereze de strânsoare, dar mâna bătrânului îl strângea și mai tare, ca un clește. „O să ai probleme!“ șuiera moșul.

A visat-o și pe mama lui. Umbla cu ea prin munți. Deși ea avea picioarele umflate și mergea greoi, era tânără și frumoasă. Cu gesturi largi, îi arăta orizontul de la un capăt la celălalt; era vesel și emoționat. Dungile

verzi ale văilor râurilor se distingeau de cafeniul pământului; nu erau nicăieri drumuri sau case; văzduhul era liniștit. Cu toate gesturile largi și sălbatice pe care le desena cu brațele, întocmai ca paletele unei mori de vânt, își dădea seama că era în pericol să-și piardă echilibrul și să alunece peste marginea stâncilor, în golul imens care se căsca între pământ și ceruri; cu toate astea, nu se temea deloc, știa că va pluti.

Uneori, când se trezea brusc, nu era sigur dacă dormise o zi, o săptămână sau o lună. I s-a năzărit că poate nu mai era în toate mințile. Trebuie să mănânci, își spunea, și fă efortul să te dai jos din pat și să cauți un dovleac. Dar imediat se liniștea din nou, își întindea picioarele și căsca cu o plăcere atât de dulce și de senzuală, încât nu mai dorea nimic altceva decât să zacă, și plăcerea asta să îi traverseze tot corpul, așa cum traversează valurile fața mării. Nu avea poftă de mâncare: i se părea un lucru ciudat să mănânce, să culeagă diverse lucruri și să și le îndese pe gâtlej în trup.

Apoi, treptat, somnul lui nu a mai fost greoi și adânc, iar perioadele de veghe s-au îndesit. A început să fie bântuit de șiruri de imagini atât de iuți și de dezlânate, că nici nu le putea urmări. Se perpelea și se agita în pat, somnul nu-l mai mulțumea, dar era prea stors de vlagă ca să se ridice în picioare. A început să aibă dureri de cap; scrâșnea din dinți și sărea ca ars de fiecare dată când îi zvâcnea sângele în tâmple.

Apoi s-a stârnit o furtună. Deși tunetele bubuiau în depărtare, K abia dacă a acordat vreo atenție vijeliei. Dar apoi a trăsnit chiar deasupra lui și a început să toarne cu găleata. Apa se înfiltra în vizuină și curgea pe pereți; venea în șuvoaie pe făgașuri, spăla tencuiala din mâl și, în cele din urmă, i-a inundat culcușul. S-a ridicat cu capul aplecat și umerii încovoiați sub tabla

joasă de pe acoperiș. Nu avea unde să se ducă. Stătea ghemuit într-un colț, în timp ce apa țâșnea înăuntru, și își strânse în jurul lui haina udă deja leorcă; adormi și se trezi în mai multe reprize.

Când a ieșit afară, la lumina zilei, tremura de frig. Cerul era înnourat, nu avea cum să facă focul. Nu poți trăi în halul ăsta, se gândi K. A hoinărit pe câmp și a trecut pe lângă pompa de apă. Totul îi părea familiar, și totuși se simțea ca un străin sau ca o fantomă. Erau bălți peste tot și, pentru prima dată, era și apă în albia râului, un șuvoi iute, de culoare maronie, lat de câțiva metri. La capătul celălalt al albiei, un obiect de o culoare destul de spălăcită îi sări brusc în ochi, distingându-se de pietrișul albăstrui-metalizat. Ce o fi, se minună K, oare o ciupercă albă, foarte mare, scoasă din pământ de ploaie? Tresări când își dădu seama că era un dovleac.

Tremura încontinuu. Nu avea putere în picioare; când punea un picior jos, în fața celuilalt, o făcea șovăielnic, asemenea unui bătrân care merge șontâc-șontâc. Simțind deodată nevoia să se așeze, s-a lăsat pe pământul jilav. Toate treburile care-l așteptau păreau prea numeroase și prea grele. M-am trezit prea devreme, se gândi. Nu mi-am făcut încă somnul. Bănuia că trebuie să mănânce, să nu-i mai joace toate prin fața ochilor, dar stomacul lui nu era pregătit pentru mâncare. S-a căznit să-și imagineze o ceașcă cu ceai fierbinte, cu mult zahăr, s-a așezat de-a bușilea și a băut dintr-o băltoacă.

Era încă întins pe jos când l-au găsit. A auzit uruitul vehiculelor când erau încă la distanță, dar a crezut că sunt tunete îndepărtate. Numai în momentul în care au ajuns la poarta de la poalele movilei pe care se afla ferma le-a văzut și și-a dat seama ce sunt de fapt. S-a

ridicat, a ameţit şi s-a culcat la loc. Una dintre maşini s-a oprit în faţa casei; cealaltă, un jeep, a traversat câmpul plin de hârtoape, până la el. Erau patru oameni înăuntru; i-a privit cum vin; l-a cuprins o deznădejde fără seamăn.

La început au fost înclinaţi să creadă că era un simplu vagabond, un amărât pierdut şi uitat de lume, pe care poliţia l-ar fi prins în cele din urmă şi i-ar fi găsit un adăpost în Jakkalsdrif.

— Locuiesc pe câmp, spuse el, răspunzând astfel întrebării lor. Nu am un domiciliu stabil.

Imediat după aceea a trebuit să-şi odihnească fruntea pe genunchi. Simţea tot felul de bubuituri în creier, şi în gură îi venea gust de fiere. Unul dintre soldaţi i-a ridicat o mână cu două degete şi i-a scuturat-o. K nu şi-a tras braţul înapoi. Îl simţea ca pe ceva străin de el, ca şi cum ar fi fost un băţ care îi ieşea din trup.

— Cu ce crezi că trăieşte ? întrebă soldatul. Muşte ? Furnici ? Lăcuste ?

K nu vedea decât cizmele lor. A închis ochii; o vreme a fost complet absent. Apoi cineva l-a bătut pe umăr şi a împins ceva către el: un sendviş, două felii groase de pâine albă cu nişte carne la mijloc. S-a ferit şi a clătinat din cap, refuzându-l.

— Mănâncă, omule ! îi spuse binefăcătorul. Trebuie să prinzi şi tu nişte putere.

K a luat sendvişul şi a muşcat din el. Dar înainte să poată mesteca, l-a cuprins imediat greaţa, deşi avea stomacul gol. Cu capul între genunchi, a scuipat îmbucătura de pâine şi carne şi i-a dat înapoi sendvişul.

— E bolnav, spuse o voce. A băut, zise o alta.

După câtva timp, i-au găsit casa; zidul de piatră din faţă fusese dezgolit de furtună, fiind vizibil acum. Au intrat de-a bușilea, cu rândul, să arunce o privire

înăuntru. Apoi au tras acoperișul de deasupra vizuinii și au scos la iveală interiorul destul de aranjat, lopata și toporul, cuțitul, lingura, farfuria și cana așezate pe un raft săpat în coasta dealului, lupa și culcușul din iarbă, acum îmbibat de apă. L-au adus pe K până la bârlogul lui, să-și vadă propria creație și l-au ținut ridicat în capul oaselor; acum nu mai erau dispuși să îi arate vreun semn de amabilitate. Pe obrajii lui K șiroiau lacrimile.

— Tu ai făcut asta? l-au întrebat.

El a încuviințat din cap.

— Ești singur aici?

K a încuviințat din nou.

Soldatul care îl ținea pe K i-a smucit cu putere brațul și i l-a imobilizat la spate. K a șuierat de durere.

— Adevărul! rosti soldatul.

— Ăsta e adevărul, răspunse.

Imediat după aceea a sosit și un camion. Văzduhul răsuna de voci și de zgomotele aparatului de emisie-recepție, care cârâia și scrâșnea întruna. Soldații se îngrămădiseră în jurul lui K și al casei pe care o construise.

— Împrăștiați-vă! strigă unul dintre ei. Vreau ca întreaga zonă să fie inspectată! Căutăm urme de pași, gropi, tuneluri, căutăm orice spațiu sau loc de depozitare!

Apoi coborî tonul vocii. Era îmbrăcat într-o uniformă de camuflaj, ca toată lumea; nu avea nici o insignă după care K să-și fi putut da seama dacă el era ofițerul lor.

— Vedeți ce fel de oameni sunt, adăugă; își roti privirea de jur împrejur neliniștit; nu părea să i se adreseze cuiva anume. În permanență sunteți înclinați să credeți că totul e în regulă, și, de fapt, în tot acest răstimp, pământul de sub voi e găurit de tunele și pasaje subterane. Aruncați o privire spre locurile astea, ați

putea să juraţi că aici nu trăieşte nici un suflet pe o rază de kilometri întregi. Ia întrebaţi-l de cât timp s-a aciuat pe aici.

S-a întors înspre K şi a ridicat vocea:

— Tu! De cât timp eşti aici?

— De anul trecut, răspunse K, neştiind dacă făcuse bine sau rău minţind.

— Bun, şi când îţi vin amicii? Când ţi se întorc amicii?

K ridică din umeri.

— Întrebaţi-l şi voi din nou, spuse ofiţerul, întorcând spatele. Nu vă lăsaţi şi întrebaţi-l. Vedeţi când i se întorc prietenii. Vedeţi când au fost pe aici ultima dată. Poate o avea şi limbă, ia vedeţi şi asta. Aflaţi dacă este într-adevăr atât de tâmpit pe cât pare.

Soldatul care-l ţinea pe K i-a prins ceafa între degetul mare şi degetul arătător şi l-a împins până când acesta a îngenuncheat, şi faţa mai că i-a atins ţărâna.

— Ai auzit ce a spus ofiţerul, zise el, aşa că zi-mi. Spune-mi toată povestea.

I-a aruncat chipiul şi i-a îndesat cu putere faţa în ţărână. Cu nasul şi buzele turtite, K a simţit gustul solului umed. A oftat. L-au ridicat şi l-au ţinut din nou în capul oaselor. Nu a deschis ochii.

— Aşa, acum spune-ne despre prietenii tăi, repetă soldatul.

K clătină din cap, semn că nu vrea să vorbească. I-au tras o lovitură puternică în coşul pieptului, şi K a leşinat.

Au petrecut toată după-amiaza căutând proviziile de mâncare şi armele despre care erau convinşi că fuseseră dosite pe undeva prin împrejurimi. Mai întâi au cutreierat şi au scotocit zona din jurul digului, apoi şi-au extins căutările spre albia râului, atât în aval, cât şi în amonte. Unul dintre ei folosea un instrument cu căşti şi o cutie neagră; K l-a privit deplasându-se încet

pe creasta malului, unde pământul era moale, înfigând bățul în sol. Cei mai mulți dintre dovleci, poate chiar toți, au fost descoperiți; soldați mai tineri se perindau întruna, cărându-i și îngrămădindu-i la marginea câmpului. Dovlecii n-au făcut decât să le întărească și mai mult convingerea că erau depozite ascunse prin preajmă. („Altfel, de ce ar lăsa maimuțoiul ăsta să trăiască aici?" auzi K fără să vrea.)

Au vrut să-l interogheze din nou, dar devenise clar pentru toată lumea că era prea slăbit. I-au dat ceai, pe care K l-a băut, și au încercat să lege două vorbe cu el.

— Ești bolnav, omule, i-au zis. Uită-te la tine. Uită-te la cum te tratează prietenii tăi. Nu le pasă ce se întâmplă cu tine. Vrei să mergi acasă? Te ducem noi acasă și te ajutăm să iei viața de la capăt.

L-au ridicat în capul oaselor și l-au sprijinit de o roată a jeepului. Unul dintre ei i-a adus chipiul și i l-a aruncat în poală. I-au dat și o felie de pâine albă și moale. A luat o îmbucătură din pâine, s-a aplecat într-o parte și a vomat-o împreună cu ceaiul.

— Lăsați-l în pace, e terminat, a zis cineva.

K și-a șters gura cu mâneca. S-au strâns în cerc în jurul lui; K simțea că nu mai știau ce să facă cu el.

Atunci vorbi:

— Nu sunt ce credeți voi, rosti. Dormeam, și voi m-ați trezit, atâta tot.

Dar soldații nu dădeau semne că înțeleg ce spune. S-au încartiruit în casa de la fermă. Au instalat propriul lor cuptor în bucătărie; în curând, K a simțit miros de roșii gătite. Cineva atârnase un aparat de radio de un cârlig pe pridvor; văzduhul răsuna de ritmuri electrice foarte agitate, care îl tulburau.

L-au pus în dormitorul de la capătul coridorului, pe o prelată împăturită în patru, și l-au acoperit cu o pătură. I-au dat lapte cald și două medicamente despre

care ziceau că sunt pilule de aspirină, dar pe care K nu le-a înghițit. Mai târziu, după ce s-a lăsat întunericul, un băiat i-a adus o farfurie cu mâncare.

— Vezi dacă poți să mănânci câtuși de puțin, zise el.

A aprins lanterna deasupra farfuriei. K a văzut doi cârnați într-un sos gros și piure. A refuzat și s-a întors cu fața la perete. Băiatul i-a lăsat farfuria la capătul patului („În caz că te răzgândești".) După care nu l-au mai deranjat. A moțăit agitat o vreme, tulburat de mirosul mâncării. În cele din urmă, s-a ridicat și a pus farfuria într-un colț. Unii dintre soldați erau pe prispă, alții, în camera de zi. Se auzeau vorbind și râzând, dar nici o lumină nu era aprinsă.

În dimineața următoare a sosit poliția din Prince Albert, cu câini, să dea o mână de ajutor la depistarea tunelurilor și a proviziilor ascunse. Căpitanul Oosthuizen l-a recunoscut pe K îndată.

— Cum aș putea să uit o față ca asta? zise el. Glumețul ăsta a fugit de la Jakkalsdrif în decembrie. Numele lui e Michaels. Cum v-a spus că îl cheamă?

— Michael, răspunse ofițerul.

— E Michaels, zise capitanul Oosthuizen.

L-a împuns pe K în coaste cu cizma.

— Nu e bolnav, tot timpul arată la fel de rău. Hei, Michaels?

L-au dus pe K înapoi la dig, unde a văzut cum câinii îi trăgeau pe polițiști în toate părțile pe terenul cultivat și acoperit cu iarbă, dar și de-a lungul malurilor râului, scheunând zeloși, smucindu-se vârtos în lesă, dar, în cele din urmă, nu au reușit să-i ducă decât la vizuini de porci spinoși și la capcane pentru iepuri de câmp. Oosthuizen i-a tras lui K o palmă peste tâmple.

— Ce înseamnă asta, maimuță? îl întrebă. Te joci cu noi?

Câinii au fost urcați înapoi în dubă. Toată lumea își pierduse interesul pentru inspecție. Soldații tineri stăteau la soare, vorbind și bând cafea.

K a rămas așezat, cu capul între genunchi. Deși avea mintea limpede, nu își putea controla amețeala. O dâră de salivă i se prelingea din gură; nu se sinchisi să se șteargă. Fiecare grăunte de pământ va fi spălat de ploaie, își zicea, va fi uscat de soare și trimis de vânt în alte zări, înainte să se facă din nou vremea pentru însămânțare. Nu va mai rămâne nici un fir de praf care să poarte urma mea, așa cum mama, după ce a stat un timp în pământ, a fost acum spălată, suflată de vânt în toate părțile, și ce o mai fi rămas din ea a fost supt de firele de iarbă.

Așa că, se întrebă el, ce mă mai leagă de peticul ăsta de pământ, ca și cum ar fi o casă pe care nu pot să o părăsesc? Cu toții trebuie să plecăm de acasă, la urma urmei, cu toții trebuie să ne părăsim mamele care ne-au dat viață. Sau poate că sunt un copil care se trage dintr-un șir de copii ce nu pot pleca prea departe și trebuie să se întoarcă să moară aici, cu capul în poala mamei care i-a născut, eu în poala ei, ea, la rândul ei, în poala mamei sale, și tot așa, înapoi, de generații întregi?

A avut loc o explozie puternică, urmată imediat de o a doua. Văzduhul s-a umplut de zgomot, păsările au făcut o larmă de nedescris, dealurile au vuit și au bubuit din pricina ecoului. K s-a holbat în jur, cu o privire sălbatică.

— Priviți! zise un soldat și arătă cu degetul.

În locul în care se înălțase casa Visagieilor era acum un nor cenușiu-portocaliu. Nu era fum, ci praf, ca și cum o tornadă lua casa pe sus. După o vreme, norul s-a făcut străveziu, și prin el a început să se contureze

un schelet: o parte din zidul din spate, cu hornul, și trei stâlpi care susțineau veranda. O folie din tabla de pe acoperiș se prăvăli și lovi pământul fără zgomot. Răsunetul exploziilor continua să vuiască, dar K nu mai știa dacă era purtat de ecou sau reverbera doar în capul lui.

Rândunicile zburau atât de aproape de pământ, încât le-ar fi putut atinge dacă și-ar fi întins mâna.

După o vreme, s-au auzit și alte explozii, dar K nu a mai ridicat privirea, intuind că se duseseră și dependințele. Se gândi numai: Acum, ăștia din neamul lui Visagie nu mai au unde să se ascundă.

Jeepul s-a întors, sărind peste hârtoapele savanei. Toți cei din jurul lui adunau lucruri și le împachetau. Numai pe pogonul de pământ cultivat mai rămăsese un soldat singur, care încă își vedea de lucru. Scotea smocurile de iarbă din rădăcină și le punea deoparte cu grijă. Nervos, K s-a ridicat în picioare și s-a îndreptat, împleticindu-se, către el.

— Ce faci acolo? strigă.

Soldatul nu răspunse. Începu să scobească o groapă, punând pământul pe o folie neagră de plastic. Era a treia groapă pe care o săpa, după cum observă K; celelalte două aveau lângă ele mormane de țărână bine aranjate pe alte folii de plastic, iar smocuri de iarbă, cu rădăcină cu tot, încă atârnau de pământul reavăn.

— Ce faci acolo? repetă K întrebarea. Văzându-l pe străinul acesta care săpa pământul lui, se tulbură mai mult decât s-ar fi așteptat. Lasă-mă pe mine să fac asta, se oferi el, sunt obișnuit cu săpatul. Dar soldatul îl alungă. După ce a terminat cea de-a treia groapă, s-a dat înapoi opt pași și a întins o altă folie de plastic. Când lopata a lovit din nou pământul, K s-a ghemuit peste țărână și a acoperit iarba cu propriile-i mâini.

— Te rog, prietene! spuse.

Soldatul s-a dat înapoi, exasperat. Cineva l-a tras pe K de ceafă.

— Ține-l deoparte, să nu mă împiedic de el pe-aici, zise soldatul.

K a rămas lângă pompa de apă și a privit. Când a terminat de săpat cinci gropi așezate la distanțe inegale una de cealaltă, soldatul a derulat un mosor cu funie albă, cu care a delimitat perimetrul. Doi dintre tovarășii săi au adus o ladă din camion și au început să introducă minele. Amorsau fiecare mină, o puneau în groapă, după care același soldat turna pământul la loc și planta iarba deasupra, mână cu mână; la sfârșit bătătorea suprafața cu palma și ștergea toate urmele cu o măturică, dându-se înapoi de-a bușilea.

— Dă-te din drum, îi spuse cineva din spate lui K. Mergi și așteaptă lângă camion.

Era ofițerul. Pe când se retrăgea, K auzi instrucțiunile pe care le dădea.

— Puneți două în stâlpi, pe la înălțimea taliei. Mai puneți una sub platformă. Când calcă pe ea, vreau să nu mai rămână nimic din tot locul ăsta.

Totul a fost împachetat, și erau pe punctul de a porni, cu K în spatele camionului, printre soldați, când cineva a arătat către grămada de dovleci pe care-i lăsaseră la marginea câmpului.

— Încărcați-i! strigă ofițerul din jeep.

Au încărcat dovlecii.

— Și aranjați puțin și cotețul ăla în care a stat, să arate cum era înainte! ordonă el.

Au așteptat cu toții până când au pus la loc acoperișul.

— Puneți și pietre pe el, ca să-l țină fixat, cum era la început! Grăbiți-vă!

Au pornit-o pe drumul de țară; camionul îi hurduca și îi zdruncina întruna, în urma jeepului. K a apucat strâns cureaua de sprijin care atârna deasupra; își simțea tovarășii de călătorie încordați, ferindu-se să nu cadă peste el, așa de rău se clătina camionul. Un nor de praf se ridică în spatele lor, până ce nu mai văzu nimic din locurile pe care le lăsa în urmă.

S-a aplecat înspre soldatul tânăr din fața lui.

— Știi, spuse el, era un băiat care se ascundea în casa aia.

Soldatul nu înțelese. K a fost nevoit să repete.

— Ce spune? întrebă cineva.

— Zice că mai era un băiat care se ascundea în casă.

— Spune-i că e mort acum. Spune-i că a ajuns în rai.

După o vreme, au ajuns la bifurcație. Camionul a prins viteză, cauciucurile îl făceau să vibreze. Soldații erau voioși. Praful din spate s-a împrăștiat încet, lăsând să se vadă drumul lung și drept care ducea la Prince Albert.

PARTEA A DOUA

Avem un pacient nou în secție, un bătrânel care s-a prăbușit în timpul antrenamentului fizic și a fost adus respirând foarte greu și cu pulsul foarte scăzut. Sunt multe dovezi care indică faptul că a suferit de malnutriție o perioadă îndelungată: are pielea crăpată, răni pe mâini și pe picioare, iar gingiile îi sângerează. Oasele îi ies prin piele la încheieturi și cântărește mai puțin de patruzeci de kilograme. Povestea lui este destul de tristă: a fost găsit singur cuc în mijlocul unei pustietăți, în zona Karoo, conducând un post de tranzit pentru gherilele care activează în munți, depozitând armament și cultivând diverse legume, din care, în mod evident, nu mânca. I-am întrebat pe gardienii care l-au adus de ce au forțat un om într-o stare atât de jalnică să facă exerciții fizice. A fost o scăpare, mi-au zis: a venit cu noul lot de prizonieri, selectarea lor a luat mult timp, iar sergentul care se ocupa de ei a vrut să le dea ceva de făcut în timp ce așteptau, așa că i-a pus să alerge pe loc. Nu a văzut că omul ăsta e incapabil să facă așa ceva? am întrebat. Prizonierul nu s-a plâns, mi-au răspuns. Spunea că se simte bine, că a fost dintotdeauna slab. Voi nu faceți diferența între un om slab și un schelet? i-am întrebat din nou. Au ridicat din umeri.

*

Mă tot lupt cu pacientul cel nou, Michaels. El insistă că se simte bine, doar vrea ceva pentru durerea de cap. Spune că nu îi este foame. De fapt, nici nu prea poate să înghită mâncarea. Îl țin pe perfuzii, față de care manifestă o slabă împotrivire.

Deși arată ca un om în vârstă, pretinde că nu are decât treizeci și doi de ani. Poate că este adevărat. Vine din Cape Town și știe despre cursele de cai care se organizau pe vremuri acolo. L-a distrat să afle că locul în care stă a fost cabina unui jocheu.

— Aș putea să mă fac și eu jocheu, la greutatea mea, a spus.

A lucrat pentru consiliul local ca grădinar, dar și-a pierdut slujba și a plecat să-și încerce norocul la țară, luându-și mama cu el.

— Unde este mama ta acum? am întrebat eu.

— Acum face plantele să crească, mi-a răspuns, ferindu-și privirea de a mea.

— Adică a murit? am întrebat eu.

A dat din cap.

— Au ars-o, a spus. Părul i-a ars cu o flacără atât de luminoasă, de credeai că are o aură în jurul capului.

Spune lucrul ăsta cu atâta nepăsare, de parcă ar vorbi despre vreme. Nu știu ce să zic, parcă n-ar fi de pe lumea asta. Încerc să îmi imaginez cum putea să conducă un post de tranzit pentru insurgenți, dar nu reușesc, mă îngrozesc doar gândindu-mă. Mai degrabă, cred că a venit cineva, i-a dat de băut și l-a rugat să aibă grijă de o mitralieră, și el a fost prea tont sau prea inocent să refuze. Este închis deoarece, chipurile, ar fi insurgent, dar de-abia dacă știe că suntem în război.

*

Acum că Felicity l-a bărbierit, am avut prilejul să-i examinez gura. O despicătură simplă și incompletă,

la care se adaugă și deviația de sept. Dar cerul gurii este intact. L-am întrebat dacă a existat vreo încercare de a-și corecta acest defect. Nu știa. I-am explicat că operația este una ușoară, chiar și la vârsta lui. Ar fi de acord cu o astfel de operație dacă s-ar putea aranja? A răspuns (citez): „Sunt ce sunt. Niciodată n-am fost o partidă pentru fete". Îmi venea să-i spun că nu contează fetele, că, de fapt, s-ar descurca mult mai ușor dacă ar putea vorbi ca toată lumea. Dar, în cele din urmă, nu am mai zis nimic, pentru că nu am vrut să-l jignesc.

Am vorbit despre el cu Noël. N-ar putea de unul singur să ducă la bun sfârșit nici măcar un joc pentru copii mici, ce să mai spunem de condus un post de tranzit, i-am zis. E un om sărman cu duhul, care s-a trezit fără voia lui într-o zonă de război și nu a știut cum să iasă din încurcătură. Ar trebui să trăiască într-un mediu protejat, să împletească acolo coșuri sau să pună mărgele pe sârmă, nu să stea într-un lagăr de reabilitare.

Noël a scos registrul.

— Dacă ne luăm după asta, spuse, Michaels se face vinovat de incendiere cu premeditare. Este și evadat dintr-un lagăr de muncă. Avea grijă de o grădină foarte bine pusă la punct, într-o fermă abandonată, și se ocupa cu furnizarea de alimente pentru gherilele locale în clipa în care a fost prins. Asta este povestea lui.

Am dat din cap neîncrezător.

— Au făcut o greșeală, am spus. L-au confundat cu vreun alt Michaels. Michaels ăsta este un idiot. Nu știe nici cum să aprindă un foc. Dacă ăsta îngrijea o grădină atât de aranjată, cum spui tu, de ce murea de foame?

— De ce nu mâncai? l-am întrebat pe Michaels când m-am întors în rezerva lui. Ei spun că aveai o grădină. De ce nu te hrăneai?

Răspunsul lui a fost:

— M-au trezit în timp ce dormeam.

Probabil că mi se citea nedumerirea pe față, fiindcă el a continuat:

— Nu am nevoie de mâncare în somn.

Spune întruna că numele lui nu este Michaels, ci Michael.

*

Noël mă presează să grăbesc rotația pacienților în paturi. Sunt opt paturi în infirmerie și, în acest moment, șaisprezece pacienți, dintre care opt sunt adăpostiți în fosta cameră a cântarelor. Noël mă tot întreabă dacă nu-l pot trata și externa mai repede. Eu îi spun că nu văd de ce am elibera un pacient cu dizenterie și de ce l-am trimite înapoi la traiul de lagăr, doar dacă nu cumva vrea să declanșeze o epidemie în toată colonia. Bineînțeles că nu vrea o epidemie pe cap, răspunde; dar în trecut au fost cazuri de oameni care se prefăceau că sunt bolnavi, și vrea să se asigure că nu este vorba despre așa ceva. Eu i-am răspuns că, așa cum el este responsabil cu programările, eu am o responsabilitate față de pacienți, asta presupune serviciul medical. Mă bate pe umăr spunându-mi:

— Faci o treabă bună, nu pun asta la îndoială. Tot ce vreau este să nu se intre la idei cum că am fi prea indulgenți.

Între noi s-a așternut tăcerea; stăm și privim mușteleare se așază pe geam.

— Dar chiar suntem indulgenți, îi sugerez eu.

— Poate că suntem, zice. Poate că o facem puțin și premeditat, în adâncul sufletului nostru. Poate ne gândim că, dacă într-o zi vin și dau pe toată lumea în judecată, cineva va ieși în față și va zice: „Lăsați-i pe aceia doi în pace, au arătat milă". Cine știe? Dar nu

despre asta vorbesc. Mă refer acum la numărul de pacienți. Pentru moment, ai mai mulți pacienți care se internează în infirmerie decât cei care se externează. Așa că întrebarea mea este: Ce ai de gând să faci în privința asta?

Când am ieșit din biroul lui, am văzut îndată că un caporal înălța drapelul portocaliu, alb și albastru pe catargul de steag, în mijlocul drumului, și o fanfară de cinci instrumentiști intona *Uit die blou*. Cornetul era dezacordat; șase sute de oameni posomorâți stăteau în poziție de drepți, desculți, în hainele lor kaki jerpelite, părând concentrați, dacă nu de-a dreptul îndoctrinați. Cu un an în urmă, încă mai încercam să-i facem să cânte; dar am renunțat la asta între timp.

*

Felicity l-a scos pe Michaels afară, să ia aer, în dimineața asta. Am trecut pe lângă el în timp ce stătea pe iarbă, cu capul ridicat spre soare, ca o șopârlă care se încălzește. L-am întrebat dacă îi place la infirmerie. A fost neașteptat de vorbăreț.

— Mă bucur că nu e nici un aparat de radio pe-aici, a spus. Când am stat dincolo, era un radio care mergea tot timpul.

La început am crezut că se referă la alt lagăr, dar mai târziu a reieșit că, de fapt, vorbea despre un cămin uitat de Dumnezeu, în care și-a petrecut copilăria.

— Mergea muzica toată după-amiaza și toată seara, până la ora opt. Era impregnată în toate obiectele, ca petele de ulei de care nu mai poți scăpa.

— Vă puneau muzică să vă calmați, i-am explicat. Altminteri v-ați fi bătut între voi și ați fi aruncat scaunele pe fereastră. Rolul muzicii era să liniștească fiara din voi.

Nu știu dacă a înțeles, dar a zâmbit, în felul lui strâmb.

— Muzica îmi dădea o stare de neliniște, a continuat el. Nu-mi găseam locul, nu puteam gândi în tihnă.

— Și la ce doreai să te gândești?

Iar răspunsul lui:

— Mă gândeam ce bine ar fi fost dacă aș fi putut zbura. Dintotdeauna mi-am dorit să zbor. Aveam obiceiul să-mi întind brațele și să-mi închipui că îmi iau zborul peste garduri și printre case. Zburam jos, peste capetele oamenilor, dar ei nu mă vedeau. Când dădeau însă drumul la muzică, deveneam prea agitat pentru a mai putea zbura.

Și chiar mi-a spus numele câtorva dintre cântecele care îl deranjaseră cel mai mult.

L-am mutat în patul de la fereastră, departe de băiatul cu glezna luxată, căruia nu îi place deloc de el, Dumnezeu știe de ce, și care îi tot îndrugă minciuni și se stropșește la el. Acum, când se ridică în capul oaselor, poate să vadă măcar cerul și vârful catargului de steag.

— Dacă mănânci puțin mai mult, poți să ieși la plimbare, îl tot îndemn eu. Dar el are nevoie de fizioterapie, lucru pe care nu putem să i-l oferim aici. Seamănă cu una dintre jucăriile acelea făcute din bețișoare, care sunt ținute laolaltă de zgârciuri. Are nevoie de o alimentație graduală, de exerciții fizice ușoare și de fizioterapie, pentru ca într-o bună zi, curând, să se poată întoarce la regimul de lagăr, să poată avea ocazia de a mărșălui încoace și încolo pe pista de curse, să poată saluta steagul și să exerseze săpatul și astupatul gropilor.

*

Am auzit fără să vreau la cantină:

— Copiii se adaptează foarte greu la viața în apartament. Duc dorul grădinii mari pe care o aveam, le

lipsesc și animalele. A trebuit să evacuăm casa, pur și simplu: am primit înștiințare cu doar trei zile înainte. Îmi vine să plâng când mă gândesc la ce am lăsat în urmă.

Vorbește o femeie cu fața roșie, într-o rochie cu picățele, de parcă tocmai s-ar duce la dans. Cred că e soția unuia dintre subofițeri. (Are niște coșmaruri în care un străin se întinde pe așternuturile ei încălțat sau deschide congelatorul și scuipă în înghețată, și toate astea se întâmplă în casa pe care a părăsit-o.)

— Nu-mi spune să nu mă simt ca cel mai amărât om, spuse.

Însoțitoarea ei este o femeie subțire și micuță de statură, pe care nu am recunoscut-o, cu părul pieptănat pe spate, ca cel al bărbaților.

Credem vreunii dintre noi în ceea ce facem aici? Mă îndoiesc. Iar soțul ei, subofițerul, cu atât mai puțin. Ni se dă tuturor o pistă de curse părăsită, niște sârmă ghimpată, și ni se spune să schimbăm sufletele oamenilor. Nefiind noi experți în sufletul uman, dar bănuind cu oarecare prudență că ar avea o legătură cu trupul, i-am pus pe captivii noștri să facă flotări și să mărșăluiască încoace și-ncolo. Îi copleșim cu fel de fel de melodii din repertoriul fanfarei și le arătăm filme cu tineri în uniforme îngrijite, care fac demonstrații prin sate, explicându-le bătrânilor cum să scape de țânțari și să are pământul după trasee dinainte stabilite. La sfârșitul acestui proces de educare, le dăm un certificat prin care se atestă că li s-a curățat memoria, și îi trimitem pachet către batalioanele de muncă forțată, să care apă și să sape gropi pentru latrine. Când se organizează parade militare mai importante, întotdeauna există o companie ce reprezintă batalioanele de muncă și care mărșăluiește prin fața aparatelor de

fotografiat printre tancuri, rachete și artilerie de teren, să demonstreze că putem transforma dușmanii în prieteni. Dar am observat că mărșăluiesc purtând pe umeri lopeți, nu mitraliere.

*

Mă întorc în lagăr după o duminică liberă și mă prezint la poartă, simțindu-mă ca un parior profesionist venit la cursele de cai, care își plătește biletul de intrare. CURTEA A, stă scris pe o tablă prinsă deasupra porții principale. NUMAI PENTRU MEMBRI ȘI OFICIALITĂȚI, scrie deasupra intrării la infirmerie. De ce oare nu or fi dat jos anunțurile astea? Mai cred cumva că pista de curse va fi redeschisă în curând? Mai există pe undeva oameni care antrenează cai pentru curse, convinși că după toată harababura asta lumea se va așeza în orânduială, așa cum a fost înainte?

*

Am rămas acum cu doisprezece pacienți. Cu toate acestea, starea lui Michaels nu dă semne de îmbunătățire. Este clar că pereții săi intestinali sunt grav afectați. L-am trecut din nou pe regimul cu lapte smântânit.

Stă întins, privind cerul prin fereastră, cu urechile clăpăuge scoase în evidență de capul pleșuv, zâmbind. Când a fost adus aici, avea un pachet învelit în hârtie cafenie pe care l-a pus deoparte, sub pernă. Acum a ajuns să țină pachetul strâns la piept. L-am întrebat dacă acolo este *mămica* lui. Nu, mi-a spus el, și mi-a arătat niște semințe uscate de dovleac. Am fost foarte impresionat.

— Neapărat să te apuci din nou de grădinărit când se termină războiul, i-am zis. O să te întorci în Karoo? Ce zici?

Avea un aer nedumerit, cred că dorea să răspundă în doi peri.

— Desigur, este sol bun și în peninsulă, sub toate pajiștile alea deluroase, i-am zis. Mi-ar plăcea să văd că oamenii din peninsulă se apucă din nou de grădinărit, ca apoi să vândă zarzavaturile în piață.

Nu a zis nimic. I-am luat pachetul din mână și i l-am vârât sub pernă „ca să stea la loc sigur". Când am trecut iar pe acolo, o oră mai târziu, dormea deja, cu gura îndesată în pernă, ca un copil mic.

De fapt, el e ca o piatră, sau ca o pietricică. A stat cuminte la locul lui, văzându-și de treabă încă de la începutul veacurilor, și acum este culeasă de jos și azvârlită la întâmplare dintr-o mână în alta. O pietricică dură, mai deloc conștientă de lumea din jurul ei, închisă în sine, înfășurată în propria ei viață. Trece prin toate aceste instituții, lagăre și spitale și Dumnezeu mai știe prin câte altele, ca o piatră. Trece prin chiar intestinele acestei creaturi feroce, care este războiul. E ca o ființă nenăscută și care nu poate da naștere. Nu pot să mă gândesc la el ca la un bărbat în toată firea, deși, după câte socotesc, este mai în vârstă decât mine.

*

Starea lui este acum stabilă, diareea, sub control. Totuși, pulsul este scăzut, ca și tensiunea. Astă-noapte s-a plâns că îi este frig, deși, de fapt, nopțile sunt tot mai călduroase, așa că Felicity a trebuit să-i dea o pereche de șosete. Azi-dimineață, în timp ce încercam să fiu prietenos, m-a repezit.

— Crezi că o să mor dacă mă lași aici de unul singur? m-a întrebat el. De ce vrei să mă îngraș? De ce faci atâta tărăboi în legătură cu mine, de ce sunt atât de important?

Nu aveam chef să mă cert. Am încercat să-i apuc încheietura, dar și-a tras mâna cu surprinzător de multă putere, fluturând brațul în aer, ca și cum ar fi fost o insectă cu clești. L-am lăsat în pace până mi-am terminat rondul, apoi m-am întors. Aveam ceva să-i spun.

— Mă întrebi de ce ești important, Michaels. Adevărul este că nu ești important. Asta nu înseamnă însă că ești dat uitării. Nimeni nu e dat uitării. Adu-ți aminte de vrăbii. Se vând cinci vrăbii cu un bănuț, dar nici chiar ele nu sunt uitate.

A privit îndelung în tavan, ca un bătrân care se sfătuiește cu duhurile, și apoi a vorbit:

— Mama a lucrat toată viața, a început el să povestească. A frecat podelele din casele altor oameni, le-a gătit, le-a spălat vasele. Le-a spălat până și hainele murdare. Curăța baia după ei. Se punea în genunchi și curăța toaleta. Dar când a îmbătrânit și s-a îmbolnăvit, au uitat de ea. Au dat-o la o parte, să n-o mai vadă. Când a murit, au aruncat-o în foc. Mi-au dat o cutie veche cu cenușă și mi-au zis: „Aici e maică-ta, ia-o, n-avem ce face cu ea".

Băiatul cu glezna luxată stătea cu urechile ciulite, prefăcându-se că doarme.

I-am răspuns lui Michaels cât am putut de prompt. Nu avea nici un rost să îi arăt îngăduință pentru starea de autocompătimire în care se complăcea.

— Facem pentru tine ce avem de făcut, i-am zis. Nu ești cu nimic special, poți să stai liniștit în privința asta. Când te vei înzdrăveni, te vor aștepta multe podele de frecat și multe toalete de curățat. Iar în legătură cu mama ta, sunt convins că nu mi-ai spus totul, și sunt sigur că și tu știi asta foarte bine.

Cu toate acestea, are dreptate: într-adevăr, îi acord prea multă atenție. Cine este el, la urma urmei? Pe de

o parte, avem o avalanșă de refugiați care vin de la țară și caută adăpost în oraș. Pe de altă parte, avem oameni care s-au săturat să trăiască cinci într-o cameră, care nu mănâncă îndeajuns și care pleacă de la oraș, încercând să-și ducă zilele, așa amărâți cum sunt, la țară, în satele părăsite. Cine este Michaels, dacă nu unul dintre atâția care alcătuiesc cea de-a doua categorie? Un șoarece care a părăsit o navă supraaglomerată, pe punctul de a se scufunda? Doar că, fiind un șoarece de la oraș, nu știa cum să trăiască de pe urma pământului și a ajuns efectiv să facă foamea. După care a avut norocul să fie zărit și chemat înapoi la bord. De ce o fi, atunci, atât de nervos?

*

Noël a primit un telefon de la poliția din Prince Albert. A fost avariată rezerva de apă a orașului astă-noapte. Pompa a fost bombardată, la fel și o parte dintre conducte. Până la sosirea inginerilor, vor trebui să se descurce cu apa din sonde. Au căzut și liniile de electricitate de la suprafață. Evident, se mai scufundă o bărcuță, în timp ce navele mari înaintează cu greu prin întuneric, din ce în ce mai singuratice, gemând sub greutatea oamenilor aflați la bord. Poliția ar vrea să vorbească din nou cu Michaels despre cei responsabili, adică amicii lui din munți. De asemenea, vor ca noi să îi punem anumite întrebări.

— Nu au mai fost o dată aici deja? am protestat eu în fața lui Noël. Ce rost are să-l interogheze a doua oară? E prea bolnav pentru a se putea deplasa și, în orice caz, nu este responsabil nici măcar de ce face el însuși.

— E prea bolnav pentru a putea vorbi? a întrebat Noël.

— Nu este chiar atât de bolnav, dar nu vei scoate nimic de la el care să aibă vreo noimă, i-am răspuns.

Noël a scos din nou fișa lui Michaels și mi-a arătat-o. În dreptul rubricii *Categorie* am citit *Opgaarder*, scris caligrafic, așa cu fac polițiștii de la țară.

— Ce e ăla, un *Opgaarder*? am întrebat.

Noël a zis:

— E ceva ca o veveriță, o furnică sau o albină.

— Asta e o categorie nouă? am întrebat. A mers la o școală de *opgaarder* și a obținut o insignă de *opgaarder*?

L-am luat pe Michaels așa cum era îmbrăcat, în pijamale și cu o pătură peste umeri, și l-am dus la magazia de la capătul celălalt al tribunelor. Erau cutii de vopsea peste tot, cutii de lemn îngrămădite și lipite de perete, pe la colțuri atârnau pânze de păianjeni, un strat gros de praf acoperea podeaua, și nu aveai unde să te așezi. Michaels s-a uitat la noi, vădit supărat, ținând pătura strâns, stând ferm pe picioarele lui subțiri ca două bețe.

— Ești într-un mare rahat, Michaels, începu Noël. Prietenii tăi din Prince Albert nu au fost cuminți. Sunt o adevărată pacoste. Trebuie să-i prindem și să avem o discuție serioasă cu ei. Dar nu credem că tu ne ajuți pe cât de mult ai putea. Așa că mai ai o șansă. Vrem să ne spui câte ceva despre amicii tăi: unde se ascund și cum putem ajunge la ei.

Și-a aprins o țigară. Michaels nu a schițat nici un gest și nu și-a luat privirea de la noi.

— Michaels, i-am zis, Michaels, unii dintre noi nici măcar nu sunt convinși că tu ai avut de-a face cu insurgenții. Dacă poți să ne demonstrezi că nu lucrai pentru ei, ne scutești de multe probleme și te scutești și pe tine de multe necazuri. Așa că, spune-mi și zi-i și maiorului: ce făceai de fapt la fermă când ai fost prins?

Pentru că tot ce știm este ce citim în documentele astea de la poliția din Prince Albert și, la drept vorbind, ce zic ei nu prea are sens. Spune-ne adevărul, spune-ne tot adevărul, și poți să te duci înapoi la culcare, n-o să te mai deranjăm.

Acum se ghemuise, apucând pătura și înfășurând-o în jurul gâtului, holbându-se la noi.

— Haide, prietene! am adăugat. Nimeni n-o să-ți facă vreun rău, spune-ne doar ce vrem să aflăm!

Tăcea. Noël nu mai spunea nimic, pasându-mi mie întreaga povară a acestei misiuni dificile.

— Hai, Michaels, am zis din nou, nu avem toată ziua la dispoziție, suntem în război.

A vorbit, în cele din urmă:

— Eu nu sunt în război.

Simțeam că explodez de nervi.

— Tu nu ești în război? Bineînțeles că ești în război, omule, fie că-ți place, fie că nu! Asta este un lagăr, nu e stațiune de vacanță, nu e un azil pentru convalescenți. Este un loc în care reeducăm oamenii ca tine și îi punem să muncească! Ai să înveți să umpli saci cu nisip, să sapi gropi, prietene, până o să ai spatele frânt de oboseală! Și dacă nu cooperezi, o să ajungi într-un loc mult mai rău decât asta! O să ajungi într-un loc unde o să stai în picioare toată ziua, o să te prăjești la soare și o să mănânci coji de cartofi și știuleți de porumb, și dacă nu supraviețuiești, ghinion, îți taie numărul de pe listă și s-a zis cu tine pentru totdeauna! Așa că hai, vorbește, nu mai ai mult timp la dispoziție, spune-ne ce făceai, ca să notăm și să trimitem declarația la Prince Albert! Maiorul nostru e un om ocupat, nu este obișnuit să piardă timpul, a renunțat la pensie ca să conducă acest lagăr minunat și să ajute oameni ca tine. Trebuie să cooperezi.

Încă ghemuit și gata să fugă din calea mea dacă m-aș fi repezit la el, răspunse în cele din urmă.

— Nu mă pricep la cuvinte, a spus.

Asta a fost tot. Cu limba lui ca de șopârlă își umezi buzele.

— Nu asta ne interesează, dacă ești sau nu priceput la cuvinte, omule, vrem doar să spui adevărul!

Zâmbi viclean.

— În grădina asta pe care ai avut-o, zise Noël, ce creșteai acolo?

— Era o grădină de zarzavaturi.

— Pentru cine erau legumele? Cui i le dădeai?

— Nu erau ale mele. Răsăreau din pământ.

— Te-am întrebat cui i le dădeai.

— Le-au luat soldații.

— Te-a deranjat faptul că soldații ți-au luat zarzavaturile?

A ridicat din umeri.

— Ce crește din pământ este al tuturor. Suntem cu toții copiii pământului.

Atunci am intervenit eu.

— Propria ta mamă este îngropată la ferma aia, nu-i așa? Nu mi-ai spus tu că mama ta este îngropată acolo?

Brusc, fața i s-a înăsprit, a rămas nemișcat ca o stană de piatră, iar eu am continuat să vorbesc, simțind că momentul era prielnic.

— Mi-ai spus povestea mamei tale, dar maiorul nu a auzit-o. Spune-i maiorului despre mama ta.

Am observat din nou cât de trist devenea când trebuia să vorbească despre mama lui. Își zgârci degetele de la picioare, în timp ce stătea desculț pe podea, și începu să-și lingă buzele care se deschideau strâmb, dând la iveală o gură atât de prost croită.

— Spune-ne despre prietenii tăi care vin în toiul nopții, dau foc la case și omoară femeile și copiii, zise Noël. Asta vreau să aud.

— Zi-ne ceva despre tatăl tău, am continuat eu. Vorbești mult despre mama ta, dar niciodată despre tatăl tău. Ce s-a întâmplat cu el?

Și-a închis gura încăpățânat, gura lui care nu se închidea niciodată complet, și ne-a privit încruntat.

— Nu ai copii, Michaels? am zis eu. Un bărbat de vârsta ta... Nu ai o femeie și copii ascunși pe undeva? De ce ești singur? Ce o să se aleagă de tine în viitor? Vrei să se termine totul cu tine? Ar fi o poveste foarte tristă, nu crezi?

Era o tăcere atât de adâncă, încât o auzeam răsunându-mi în urechi, o liniște ca cea din puțurile de mină, din pivnițe, adăposturi contra bombardamentelor sau din locuri în care nu este aer.

— Te-am adus aici ca să vorbești, Michaels, i-am zis. Noi îți dăm un pat bun, multă mâncare, poți să stai comod toată ziua și să privești păsările cum zboară pe cer, dar așteptăm ceva în schimb. A venit vremea să dai ce datorezi, prietene. Ai ceva de povestit, și noi vrem să ascultăm. Poți să începi de unde vrei. Spune-ne despre mama ta. Sau despre tatăl tău. Spune-ne ce părere ai tu despre viață. Dacă nu vrei să ne zici nimic despre părinții tăi și despre părerile tale asupra vieții, atunci zi-ne ceva despre recenta ta inițiativă de a cultiva pământul și despre amicii tăi din munți, care mai trec în vizită din când în când să ia masa. Spune-ne ce vrem să aflăm, după care te vom lăsa în pace.

M-am oprit. S-a uitat la mine rece.

— *Vorbește*, Michaels, am reluat eu. Vezi ce ușor e să vorbești, așa că acum vorbește. Ascultă la mine, ascultă cât de ușor umplu eu camera asta cu nenumărate

cuvinte. Cunosc oameni care pot vorbi toată ziua fără să obosească, care ar putea umple lumi întregi cu pălăvrăgeala lor.

Noël mi-a surprins privirea, dar eu am continuat.

— Dă-ți puțină importanță, omule, altminteri ai să treci prin viață neobservat de nimeni. Vei fi doar o zecimală, nici măcar o unitate în coloana cu cifre de la sfârșitul războiului, când vor face adunările și scăderile, vor trage linia și vor calcula diferența. Asta vei fi, nimic mai mult. Doar nu vrei să fii numai unul dintre cei mulți care au pierit, nu-i așa? Vrei să trăiești, așa-i? Ei bine, atunci vorbește, fă-te auzit, spune-ne povestea! Ascultăm! Unde naiba o să mai găsești tu doi domni politicoși, pregătiți să asculte povestea ta, chiar și o zi întreagă, dacă ar fi cazul, și, pe deasupra, să mai ia și notițe?

Fără un cuvânt, Noël a părăsit camera.

— Așteaptă-mă aici, mă întorc, i-am ordonat lui Michaels și l-am urmat grăbit.

Când am ajuns în pasajul întunecos, l-am oprit pe Noël și l-am implorat.

— Niciodată nu o să-l poți face să zică ceva cu noimă, i-am zis, sigur că observi și tu asta. E un nerod, și nici măcar unul interesant. E un biet suflet neajutorat căruia i s-a dat voie să rătăcească pe câmpul de bătălie, dacă pot să mă exprim astfel, pe câmpul de bătălie al vieții, când, de fapt, ar fi trebuit să fie închis într-un așezământ cu pereți înalți, unde să umple perne cu fulgi sau să ude straturile de flori. Ascultă-mă, Noël, am ceva foarte serios să-ți cer. Lasă-l să plece. Nu încerca să scoți vreo poveste de la el cu bătaia...

— Dar cine a zis ceva de bătaie?

— ...Nu încerca să storci vreo poveste de la el cu forța, fiindcă nu are nimic de povestit. Efectiv nu știe

ce se întâmplă cu el: l-am urmărit zile în șir și sunt sigur de asta. *Încropește tu ceva pentru raportul ăsta.* Cât de mare poate să fie banda asta de insurgenți din Swartberg, ce crezi? Vreo douăzeci de inși? Să fie treizeci? Scrie în raport că ți-a zis că sunt douăzeci de oameni, tot timpul aceiași. Veneau la fermă o dată la patru, cinci sau șase săptămâni, nu-i spuneau niciodată când urmau să vină data viitoare. Le știa numele, de fapt, numai prenumele. Fă o listă cu prenumele lor. Fă o listă cu armele pe care le aveau în posesie. Zi că aveau o tabără undeva în munți, dar nu i-au spus niciodată unde anume. I-au zis numai că era undeva sus și că erau necesare două zile pentru a ajunge acolo pe jos de la fermă. Să spui că dormeau în peșteri și că aveau și femeile cu ei. Și copiii. E de-ajuns. Spune toate astea într-un raport și trimite-l. E suficient ca să ne ia poliția de pe cap, așa încât să ne putem vedea de treaba noastră.

Am rămas amândoi în picioare afară, în lumina soarelui, sub un cer senin de primăvară.

— Deci vrei să mint și să mai și semnez minciuna asta.

— Nu e o minciună, Noël. Probabil că e mai mult adevăr în povestea pe care ți-am zis-o decât ai putea tu obține vreodată de la Michaels, chiar de i-ai strânge degetele într-o menghină.

— Și dacă banda asta nu trăiește în munți? Dacă insurgenții trăiesc în Prince Albert sau în împrejurimi, iar ziua își văd liniștiți de treburi, după cum au fost instruiți, dar când le dorm copiii, își scot mitralierele ascunse sub scândurile podelelor, hoinăresc la adăpostul întunericului bombardând, incendiind case și terorizând lumea? Te-ai gândit și la posibilitatea asta? De ce ești așa pornit să îi iei apărarea lui Michaels?

— Nu îi iau apărarea, Noël! Vrei să îți petreci restul zilei în văgăuna aia mizerabilă, încercând să smulgi o

poveste de la un sărman idiot care nu știe să discearnă dreapta de stânga, care tremură în pantaloni când se gândește la o mamă cu părul în flăcări ce-i bântuie visele, care crede că poți găsi copii sub frunzele de varză? Noël, avem alte lucruri mai bune de făcut! *Nu ai nimic de găsit aici*, îți spun, iar dacă l-ai preda poliției, ar ajunge și ei la aceeași concluzie: nu ai nimic de aflat în acest caz, nici o poveste câtuși de puțin interesantă pentru oameni cu scaun la cap. L-am urmărit, știu ce zic! Nu e din lumea asta. Trăiește într-o lume a lui.

Așadar, Michaels, pe scurt, elocința mea te-a salvat. O să inventăm o poveste ca să facem pe plac poliției și, în loc să mergi înapoi la Prince Albert, cu cătușele la mâini, în fundul unei dube, într-o baltă de urină, poți să stai întins în așternuturi curate, să asculți uguitul porumbeilor, moțăind, cufundat în gândurile tale. Sper că îmi vei fi recunoscător într-o bună zi.

Și totuși, este uimitor că ai supraviețuit treizeci de ani în umbra orașului, după care ai hoinărit, timp de un an, prin zona de conflict (dacă e să credem povestea ta), pentru ca acum să apari teafăr și nevătămat. Deși, a te ține pe tine în viață este la fel ca a ține în viață cel mai plăpând pui de rață sau un puiandru de pisică de-abia fătat sau un pui de pasăre căruia nu i-au crescut penele și a fost izgonit din cuib. Fără acte, fără bani, fără familie, fără prieteni, fără nici o idee despre cine ești. Cel mai necunoscut dintre toți necunoscuții, atât de necunoscut, încât ai putea deveni o minune vie tocmai prin aceasta.

*

Era prima zi de vară, o zi numai bună pentru plajă. Dar, în schimb, a fost adus un pacient nou cu febră mare, amețeli, stare de vomă și cu nodulii limfatici

foarte umflați. L-am izolat în vechea cameră a cântarelor și am trimis la Wynberg mostre de sânge și de urină pentru analiză. Acum o jumătate de oră, trecând prin camera în care se colectau coletele ce urmau să fie trimise prin poștă, am observat că pachetul încă zăcea acolo, deși avea pe el crucea roșie și ștampila cu mesajul URGENT scris clar, să vadă toată lumea. Mașina poștei nu vine azi, mi-a explicat funcționarul. Nu ar fi putut să o trimită printr-un curier, cu bicicleta? Nu există nici un curier care să poată fi trimis, răspunse el. Nu este vorba despre un prizonier, am zis eu, este o problemă de sănătate care privește întreg lagărul. A ridicat din umeri. *Môre is nog 'n dag.* Pentru ce atâta grabă? Pe masă avea deschisă o revistă cu fel de fel de imagini cu fetișcane.

În spatele zidului vestic, după gardul de cărămidă și sârmă ghimpată, stejarii plantați de-a lungul bulevardului Rosmead risipesc zilele astea un colorit minunat, de un verde-smarald, prin coroanele dese. Tot dinspre bulevard vine și sunetul copitelor de cai, și acum, din cealaltă direcție, dinspre terenul de antrenament, melodiile micului cor de la biserica din Wynberg, care vine o dată la două duminici împreună cu acordeonistul lor, să le cânte prizonierilor. Cântă *Loof die Heer*, ultimul număr din program, după care prizonierii vor trebui să meargă mărșăluind până la imobilul B, să ia masa, terci, fasole și sos. Pentru suflete au un cor și un pastor (nu ducem lipsă de pastori), iar pentru trup au medic. Astfel că nu le lipsește nimic. În câteva săptămâni vor ieși de aici cu un atestat care va confirma că au mintea purificată și sunt dornici să muncească, după care alte șase sute de fețe senine își vor face apariția în curtea lagărului.

— Dacă n-o fac eu, o va face altcineva, spune Noël, și acel cineva sigur va fi mai rău ca mine. Cel puțin,

prizonierii nu mai mor de cauze nenaturale de când am preluat eu colonia, a adăugat Noël. Războiul ăsta nu poate dura o veşnicie, spune el, se va termina într-o bună zi, ca toate lucrurile.

Astea sunt vorbele maiorului von Rensburg.

— Totuşi, am zis eu când mi-a venit rândul să vorbesc, când o să înceteze împuşcăturile, când santinelele vor fi fugărite, iar duşmanul va intra nestingherit prin porţi, se vor aştepta să îl găsească pe comandantul lagărului la biroul său, cu un revolver în mână şi un glonţ în cap. Ăsta este gestul la care se vor aştepta, fără doar şi poate.

Noël nu a răspuns, deşi bănuiesc că s-a gândit la toate astea.

*

Ieri l-am externat pe Michaels. Pe adeverinţa de externare am specificat explicit scutirea de exerciţiu fizic pentru o perioadă de minimum şapte zile. Cu toate acestea, când am ieşit din tribuna centrală azi-dimineaţă, primul lucru pe care l-am văzut a fost că Michaels alerga cu încăpăţânare de-a lungul pistei împreună cu ceilalţi, dezbrăcat până la brâu, un schelet care se târa în spatele a patruzeci de corpuri umane robuste. I-am reproşat asta ofiţerului de serviciu. Răspunsul lui a fost:

— Când nu mai poate, să iasă din şir.

Am protestat:

— Va cădea mort. Inima lui va înceta să mai bată.

— V-a spus poveşti, a răspuns el. Nu trebuie să daţi crezare tuturor poveştilor pe care vi le înşiră ciudaţii ăştia. Ăsta nu are nici pe dracu'. Dar, la urma urmei, de ce vă daţi aşa de mult interesul? Priviţi.

A arătat cu degetul spre Michaels, care trecea de noi, cu ochii închişi, respirând adânc, relaxarea citindu-i-se pe faţă.

Poate că, într-adevăr, cred prea multe din poveștile pe care le spune. Poate că, de fapt, el chiar are nevoie de mai puțină mâncare decât ceilalți.

*

M-am înșelat. Nu ar fi trebuit să mă îndoiesc. După două zile, s-a întors. Felicity s-a dus la ușă, și el era chiar acolo, susținut de doi gardieni, inconștient. Ea a întrebat ce s-a întâmplat. Ei au pretins că nu știu. Să îl întrebe pe sergentul Albrechts, i-au zis.

Avea mâinile și piciorele reci ca gheața, tensiunea îi era foarte scăzută. Felicity l-a înfășurat în pături, punând pe el și sticle cu apă fierbinte. I-am făcut o injecție, iar mai târziu l-am alimentat cu glucoză și lapte printr-un tub.

Albrechts consideră acest caz un simplu exemplu de insubordonare. Michaels a refuzat să participe la activitățile prescrise. Drept pedeapsă, a fost forțat să facă exerciții fizice: statul pe vine și sărituri. După ce a repetat exercițiile de vreo șase ori, s-a prăbușit și nu a mai putut fi trezit din leșin.

— Ce nu dorea să facă? am întrebat eu.

— A refuzat să cânte, a zis ofițerul.

— Să cânte? Nu e normal la cap, omule, nu poate nici să lege două vorbe ca lumea, cum să cânte?

A ridicat din umeri.

— Nu o să pățească nimic rău dacă încearcă, a zis.

— Și cum de ai putut să-i dai drept pedeapsă exerciții fizice? E plăpând ca un bebeluș, se vede asta cu ochiul liber, nu?

— Așa scrie la regulament.

*

Michaels și-a revenit. Primul gest a fost să-și scoată tubul din nas, iar Felicity a ajuns prea târziu pentru

a-l opri. Acum stă lângă ușă, sub grămada de pături, arătând ca un cadavru, refuzând să mănânce. Cu brațele lui ca niște bețe, împinge sticla cu mâncare.

— Nu e genul de hrană care îmi place mie, e tot ce zice întruna.

— Ce dracu' de gen de hrană îți place ție? îl întreb. Și de ce ne tratezi astfel? Nu vezi că încercăm să te ajutăm?

Îmi aruncă o privire senină și indiferentă, care chiar îmi stârnește mânia.

— Sunt sute de oameni care mor de foame în fiecare zi, și tu nu vrei să mănânci! De ce? Ții post? Faci greva foamei în semn de protest? Asta este? Care este lucrul împotriva căruia protestezi? Îți vrei libertatea înapoi? Dacă te-am lăsa de capul tău și ți-am da drumul, dacă te-am lăsa în stradă în starea în care ești, ai fi mort în douăzeci și patru de ore. Nu poți să te îngrijești singur, nu știi cum. Felicity și cu mine suntem singurii oameni din lume cărora le pasă îndeajuns de tine, și noi chiar vrem să te ajutăm. Nu pentru că ai fi special, ci pentru că asta este meseria noastră. De ce nu vrei să cooperezi?

Scandalul ăsta în văzul tuturor a creat senzație în rezervă. Toată lumea a tras cu urechea. Băiatul pe care-l suspectam că suferă de meningită (și pe care l-am prins ieri cu mâna sub fusta lui Felicity) s-a ridicat în genunchi în pat și și-a lungit gâtul să vadă mai bine, cu fața toată un zâmbet. Chiar și Felicity nu-și mai dădea osteneala să se prefacă acum că dă cu mătura.

— N-am cerut niciodată tratament special, bodogăni Michaels.

I-am întors spatele și am ieșit.

N-ai cerut niciodată nimic, și totuși ai ajuns ca un albatros care se ține de gâtul meu. Brațele tale numai

piele și os sunt împreunate în spatele meu, la ceafă. Merg încovoiat sub povara ta.

Mai târziu, când lucrurile s-au mai calmat la secție, m-am întors și m-am așezat la căpătâiul patului tău. Am așteptat mult timp. Apoi, într-un sfârșit, ți-ai deschis ochii și ai vorbit.

— Nu o să mor, ai spus. Doar că nu pot să mănânc mâncarea de aici, asta e tot. Nu pot să mănânc mâncare de lagăr.

— De ce nu-i scrii tu o fișă de externare, l-am zorit pe Noël. Am să-l duc la poartă diseară, îi pun câțiva ranzi în buzunar și îl azvârl afară. Apoi va putea să aibă grijă de el însuși cum vrea. Faci o fișă de externare, și eu am să-i scriu raportul pentru tine: „Cauza decesului: pneumonie, urmare a malnutriției cronice de care suferea deja la data admiterii sale în colonie". Astfel, putem să-l tăiem de pe listă și nu va mai trebui să ne batem capul cu el.

— Sunt uimit de interesul pe care ți-l dai pentru el, îmi zise Noël. Nu-mi cere să falsific registrele, n-am s-o fac. Dacă e să moară, dacă vrea să se înfometeze până moare, nu are decât. E foarte simplu.

— Nu are nici o legătură cu moartea, i-am spus. Nu e vorba că vrea să moară. Pur și simplu nu-i place mâncarea de aici. O detestă, și asta-i tot. Nu vrea să primească nici măcar mâncare pentru bebeluși. Poate că se hrănește doar cu pâinea libertății.

S-a așternut o tăcere stânjenitoare între noi.

— Poate că nici nouă nu ne-ar plăcea mâncarea de lagăr, am insistat eu.

— L-ai văzut când l-au adus, răspunse Noël. Era ca un schelet chiar și atunci. Trăia singur în ferma aia, liber ca păsările cerului, hrănindu-se cu pâinea libertății.

Cu toate astea, a ajuns aici arătând ca un schelet. Arăta ca cineva proaspăt ieșit de la Dachau.

— Poate că omul este doar foarte slab, am zis.

*

Era întuneric în rezervă, iar Felicity dormea în camera ei. M-am oprit în dreptul patului lui Michaels cu o lanternă, scuturându-l până când s-a trezit și și-a ferit privirea de lumina puternică. Am vorbit în șoaptă, aplecându-mă înspre el atât de mult, încât simțeam mirosul de fum pe care îl degaja, în ciuda faptului că se spală atât de des.

— Michaels, vreau să-ți spun un lucru. Dacă nu mănânci, chiar că ai să mori. E simplu ca bună ziua. Va dura ceva timp, nu va fi plăcut, dar în cele din urmă vei muri, cu siguranță. Iar eu nu o să fac nimic pentru a te împiedica. Ar fi simplu pentru mine să te leg undeva, să-ți țin capul fix și să-ți vâr un tub pe gât, prin care să-ți torn mâncare, dar n-am de gând să fac asta. Am să te tratez ca pe un om liber, nu ca pe un copil sau ca pe un animal. Dacă vrei să scapi de viața asta, n-ai decât, e viața ta, nu a mea.

Și-a luat mâna de la ochi și și-a dres glasul, tușind puternic. Părea că vrea să vorbească, dar mai apoi nu a făcut decât să dea din cap și să zâmbească. La lumina lanternei, zâmbetul lui era de-a dreptul respingător, ca un zâmbet de rechin.

— Ce fel de mâncare vrei? am întrebat în șoaptă. Ce fel de hrană ai fi gata să mănânci?

A întins încet mâna și a împins lanterna într-o parte. După care s-a întors cu spatele la mine și s-a culcat la loc.

*

Perioada de instrucție pentru lotul venit în luna septembrie s-a terminat, așa că, în dimineața aceasta,

o coloană lungă de bărbați desculți, cu un toboșar în frunte, flancați de gardieni înarmați, au pornit într-un marș de doisprezece kilometri până la depoul de cale ferată, de unde urmau să fie trimiși prin toată țara. Lasă în urma lor vreo șase inși care sunt clasificați drept needucabili. Aceștia vor fi închiși până în momentul în care vor fi transferați la Muldersrus. Lor li se adaugă și cei trei de la infirmerie, care sunt incapabili să meargă. Michaels se numără printre aceștia din urmă: nu a mai pus nimic pe limbă de când a refuzat să fie hrănit cu tubul.

În aer plutește un miros de săpun cu carbol și o liniște plăcută. Mă simt ușurat, aproape fericit. Așa va fi oare atunci când se va termina războiul și lagărul va fi închis? (Sau poate că lagărul nu se va închide nici măcar atunci? Coloniile astea cu pereții înalți vor fi întotdeauna bune la ceva.) Toată lumea e plecată, fiind liberă la sfârșit de săptămână, cu excepția câtorva angajați. Luni trebuie să sosească lotul pentru noiembrie. Cu toate acestea, serviciile căilor ferate s-au deteriorat într-un așa hal, că nu ne putem planifica activitățile decât de pe o zi pe alta. A mai avut loc un atac în De Aar săptămâna trecută, cu daune serioase mai ales la depou. Nu a ajuns în buletinul de știri, dar Noël a auzit de incident din surse sigure.

*

Am cumpărat azi un soi de dovleac de la un negustor ambulant care-și făcea veacul pe strada principală. L-am tăiat în felii subțiri și l-am pus la fript în prăjitorul de pâine.

— Nu e ca dovlecii pe care îi creșteai tu, i-am zis lui Michael, ajutându-l să se ridice în capul oaselor și sprijinindu-l cu perne, dar are aproape același gust.

A luat o îmbucătură, și l-am privit cum o plimba prin gură.

— Îți place? l-am întrebat.

A dat din cap. Presărasem zahăr peste dovleac, dar nu fusese chip să găsesc scorțișoară. După o vreme am plecat, să nu-l stingheresc. Când m-am întors, stătea întins, iar farfuria era goală lângă el. Probabil că, atunci când va veni Felicity data următoare să mătură, va găsi dovleacul sub pat, năpădit de furnici. Mare păcat.

— Ce te-ar face să mănânci? l-am întrebat mai târziu.

A rămas tăcut atât de mult timp, încât am crezut că adormise. După care și-a dres vocea.

— Nimeni nu s-a mai preocupat vreodată dacă am de mâncare sau ce mănânc, mi-a zis. Așa că sunt nedumerit de ce o faci tocmai tu.

— Pentru că nu vreau să văd cum te înfometezi. Nu vreau ca cineva de aici să moară de foame.

Nu cred că m-a auzit. Buzele lui strâmbe erau întredeschise și se mișcau ca și cum ar fi rostit un lucru important și se temea să nu piardă șirul.

— Mă tot întreb: Ce sunt eu pentru omul ăsta? Ce-i pasă lui dacă trăiesc sau mor?

— Ai putea să te întrebi și de ce nu împușcăm prizonierii. E cam același fel de întrebare.

A dat din cap încet și apoi, din senin, și-a deschis ochii mari și negri și i-a ațintit asupra mea. Aș fi vrut să mai spun ceva, dar nu am putut vorbi. Mi se părea o prostie să mă cert cu cineva care mă privea ca și cum tocmai s-ar fi întors de dincolo de mormânt.

Ne-am uitat unul la altul îndelung. După o vreme, m-am trezit vorbind, deși era mai degrabă o șoaptă. În timp ce rosteam cuvintele, mă gândeam: Cedează. Cam ăsta trebuie să fie gustul cedării.

— Aș putea să te întreb același lucru, i-am zis, aș putea pune aceeași întrebare ca tine: Ce sunt eu pentru omul ăsta? Apoi am șoptit și mai încet, cu inima-mi zvâcnind cu putere: Nu eu am cerut să fii adus aici. Mi-era bine înainte să apari tu. Eram fericit, pe cât de fericit poate fi cineva într-un loc precum ăsta. Așa că te întreb la rândul meu: De ce tocmai eu?

A închis din nou ochii. Aveam gâtul uscat. L-am lăsat, am mers la baie, am băut apă și am stat mult timp sprijinit de chiuvetă, măcinat de regrete, gândindu-mă la necazurile ce aveau să vină și la faptul că nu sunt pregătit. M-am întors la el cu un pahar cu apă.

— Chiar dacă nu mănânci, trebuie să bei, i-am spus.

L-am ajutat să se ridice în capul oaselor și să ia câteva guri de apă.

*

Dragul meu Michaels,

Răspunsul meu este: Pentru că vreau să aflu povestea ta. Vreau să știu cum se face că, dintre toți oamenii, tu ai fost singurul care te-ai alăturat unui război de care ești complet străin. Nu ești soldat, Michaels, ești o persoană caraghioasă, stârnești râsul, precum clovnii, și ești inert, ca un om de paie. Ce cauți tu în acest lagăr? Nu putem face nimic aici pentru te recupera din mâinile mamei răzbunătoare cu părul în flăcări care îți tulbură visele. (Înțeleg eu bine partea asta din povestea ta? Oricum, așa o văd eu, și altă interpretare nu pot să-i dau.) Și chiar dacă te-am recupera, ce am putea face cu tine? Să te punem să împletești coșuri din nuiele? Să tunzi peluzele? Ești ca o insectă neajutorată, Michaels, o biată insectă a cărei singură metodă de apărare împotriva unui întreg univers de prădători este

forma ciudată a trupului său. Eşti ca o insectă care a aterizat, Dumnezeu ştie cum, pe o suprafaţă de beton, imensă, goală, netedă. Îţi ridici încet picioarele subţiri ca nişte beţişoare, fiecare pe rând, tatonezi terenul, căutând vreun cotlon cu care să te contopeşti, şi nu găseşti nimic. De ce ai lăsat arbuştii şi tufişurile, Michaels? Acolo era adevărata ta casă. Ar fi trebuit să stai toată viaţa agăţat de ramurile unui tufiş oarecare, într-un colţ liniştit al unei grădini neştiute dintr-o suburbie paşnică, făcând ce fac toate insectele pentru a supravieţui, ciugulind câte o frunză ici şi colo, mâncând câte un păduche de plantă care se mai nimereşte prin preajmă şi bând rouă. Şi, dacă-mi permiţi să-ţi dau un sfat personal, ar fi trebuit să te desprinzi de la o vârstă fragedă de mama aia a ta, care-mi dă impresia că a fost un adevărat monstru ucigaş. Ar fi trebuit să te aciuezi într-un alt tufiş, cât mai departe de ea, şi să începi o viaţă pe cont propriu. Ai făcut o mare greşeală, Michaels, când ţi-ai legat-o în spinare şi ai fugit din oraşul în flăcări, căutând siguranţa vieţii la ţară. Pentru că, atunci când mi te închipui cărând-o, gâfâind sub greutatea ei, sufocându-te din pricina fumului, ferindu-te din calea gloanţelor şi făcând tot ce ai crezut de cuviinţă că îi datorezi mamei tale, din dragoste de fiu, văd şi cum stă ea pe umerii tăi, hrănindu-se cu creierul tău, privind în jur biruitoare, o întruchipare a morţii, a mamei noastre a tuturor. Şi acum, că ea s-a dus, ai de gând să o urmezi şi tu. M-am tot întrebat, Michaels, ce vezi tu, de fapt când deschizi ochii, pentru că, mai mult ca sigur, nu mă vezi pe mine, nu vezi pereţii albi şi paturile goale ale infirmeriei, nu o vezi pe Felicity cu turbanul ei alb ca neaua. Ce vezi tu? O vezi pe mama ta, cu aura ei de păr cuprins de flăcări, rânjind şi făcându-ţi semn cu degetul ei strâmb, îmbiindu-te să treci

de cortina de lumină și să i te alături în lumea de dincolo? Asta să fie explicația pentru indiferența ta față de viață?

Un alt lucru pe care aș vrea să-l aflu este cu ce te hrăneai în sălbăticie, de ai ajuns să găsești că orice altă mâncare este lipsită de gust. Singurii pe care i-ai pomenit au fost dovlecii. Apoi, tu însuți cari cu tine semințe de dovleac. Dovleacul este singura hrană pe care o găsești în Karoo? Vrei să cred că ai trăit un an numai cu dovleci? Corpul uman nu este în stare de așa ceva, Michaels. Ce ai mai mâncat? Ai vânat? Ți-ai făcut un arc cu săgeți și ai pornit la vânătoare? Ai mâncat rădăcini și fructe de pădure? Ai mâncat lăcuste? În registrele noastre scrie despre tine că erai un *opgaarder*, un om care se ocupa cu depozitarea, dar nu se specifică ce anume depozitai. Era mană? Cădea mană din cer pentru tine, o depozitai în cutii pe care le ascundeai sub pământ pentru prietenii tăi care veneau noaptea să mănânce? De aceea nu vrei să mai mănânci mâncarea pe care ți-o dăm noi în lagăr, pentru că te-ai obișnuit prea mult cu gustul de mană și ți-ai răsfățat cerul gurii cu nectarul zeilor?

Ar fi trebuit să te ascunzi, Michaels. Ai fost mult prea neglijent. Ar fi trebuit să te furișezi în colțul cel mai întunecat din cea mai adâncă văgăună și ar fi trebuit să te înarmezi cu răbdare, până când treceau toate necazurile. Ai crezut cumva că ești un duh invizibil, vreun vizitator venit aici de pe altă planetă, o ființă pe care legile popoarelor nu o pot atinge? Ei bine, legile națiunilor nu-ți mai dau drumul acum: te-au țintuit într-un pat, sub tribuna principală a vechiului hipodrom de la Kenilworth, aceleași legi o să te strivească în țărână, dacă e nevoie. Legile sunt de fier, Michaels, sper că îți dai seama de asta. Oricât de mult

te-ai subția, și chiar de ai dispărea de pe fața pământului în cele din urmă, ele tot nu se vor domoli. Nu mai este nici un adăpost rămas pentru suflete hoinare ca tine, poate doar în Antarctica sau pe vreo mare înviforată.

Dacă nu faci un compromis, ai să mori, Michaels. Și să nu îți închipui că o să te ofilești pur și simplu și o să te topești văzând cu ochii, până nu mai rămâne decât spiritul din tine, și o să te împrăștii în văzduh. Moartea pe care ai ales-o este foarte dureroasă, plină de nefericire, rușine și regret, și ai multe zile de îndurat până vine izbăvirea. O să mori, și povestea ta o să moară cu tine, pentru totdeauna, dacă nu-ți bagi mințile în cap și nu mă asculți. Ascultă ce-ți zic, Michaels. Sunt singurul care te poate salva. Doar eu te văd așa cum ești cu adevărat. Sunt singura persoană căreia îi pasă de tine. Numai eu îmi dau seama că, de fapt, tu nu ești un caz ușor pentru un lagăr permisiv, dar nu ești nici un caz dificil pentru un lagăr dur; ești o ființă umană care se situează dincolo de orice clasificări, un suflet binecuvântat și neatins de doctrine, neatins de istorie, un suflet care dă din aripi într-un sarcofag prea strâmt, suspinând sub o mască de bufon. Ești prețios, Michaels, în felul tău; ești ultimul din soiul ăsta, o ființă rămasă dintr-o altă epocă, ca un celenterat sau ca ultimul om care vorbește yaqui. Cu toții ne-am împiedicat de buza cazanului istoriei și am căzut înăuntru; tu singur însă urmai ca un tâmp o lumină pe care o vedeai doar tu, ai pierdut vremea într-un orfelinat (cine altcineva s-ar fi gândit la locul *ăsta* ca la o ascunzătoare?), ai fugit de pace și de război, ascunzându-te, culmea, sub cerul liber, unde nimeni nu-și închipuia să caute, și astfel ai reușit să trăiești cum se trăia înainte, plutind peste timp, urmând firul anotimpurilor, fără să încerci câtuși de

puțin să schimbi cursul istoriei, după cum nici un grăunte de nisip nu are ambiția de a face acest lucru. Ar trebui să te prețuim, să te sărbătorim, ar trebui să-ți punem hainele pe un manechin într-un muzeu, să-ți expunem hainele și punga cu semințe de dovleac, cu o etichetă; ar trebui să se pună o plăcuță pe zidul hipodromului, care să amintească de vremea când ai stat aici. Dar nu o să se întâmple nimic din toate astea. Adevărul este că o să pieri neștiut de nimeni, o să fii înhumat într-o groapă oarecare dintr-un colț al hipodromului, fiindcă transportul până la Woltemade iese din discuție în zilele noastre. Nimeni nu își va aminti de tine în afară de mine, dacă nu cedezi și nu deschizi odată gura ca să mănânci. Te implor, Michaels: *cedează!*

Un prieten.

*

După o avalanșă de zvonuri, în fine am primit și informații sigure despre deținuții de luna aceasta. Lotul principal este reținut pe drum, la Reddersburg, așteptând să-i vină rândul să fie transportat. Iar cât privește lotul din regiunea Eastern Cape, el nu va mai veni deloc; lagărul de escală de la Uitenhage nu mai are personal care să se ocupe de separarea prizonierilor în recalcitranți și docili, așa că toți deținuții din acel sector sunt transferați în lagăre de maximă securitate până la noi dispoziții.

Prin urmare, atmosfera de vacanță de la lagărul din Kenilworth persistă. Pentru mâine a fost programat un meci de crichet între personalul lagărului și o echipă de ofițeri însărcinați cu încartiruirea. În mijlocul hipodromului se desfășoară o activitate frenetică, fiindcă se tunde iarba și se netezește pământul pentru terenul de crichet. Noël va fi căpitanul echipei. Spune că nu

a mai jucat de treizeci de ani. Nu găsește o pereche de pantaloni albi care să i se potrivească.

Poate dacă drumurile vor fi bombardate în continuare, și transporturile oprite peste tot, ne vor uita cei de la sediul central și ne vor lăsa în pace să jucăm crichet pe toată durata războiului, pitiți în spatele zidurilor hipodromului.

A venit Noël în inspecție. Erau doar doi prizonieri în rezervă, Michaels și cazul de comoție. Am vorbit despre Michaels în șoaptă, deși el dormea. I-am spus lui Noël că aș putea să-l salvez încă dacă aș folosi un tub, dar nu doream să-l forțez să trăiască dacă dorința de viață murise în sufletul lui. Regulamentul vine în ajutorul meu: este interzisă hrănirea forțată sau prelungirea în mod artificial a vieții. (Mai există o regulă, care interzice să li se facă publicitate deținuților care vor să intre în greva foamei.)

— Cât crezi că va mai dura? întrebă Noël.

I-am răspuns că probabil două săptămâni, poate chiar trei.

— Cel puțin este un sfârșit liniștit, spuse el.

Eu însă l-am contrazis, explicându-i că este, de fapt, un sfârșit dureros și plin de suferință.

— N-ai putea să-i faci o injecție? întrebă el din nou.

— Să-l ucid? am întrebat eu.

— Nu, încercă el să se corecteze, nu asta doream să zic, doar să-i faci sfârșitul mai ușor de suportat.

Am refuzat. Nu pot să-mi asum această responsabilitate, nu câtă vreme mai există încă șansa să se răzgândească. Am lăsat-o așa, în coadă de pește.

*

Am jucat meciul de crichet și l-am pierdut, fiindcă aruncam tot timpul mingile în afara terenului, pe porțiunea de gazon care nu fusese netezită, iar jucătorii

noștri, care ar fi trebuit să lovească mingea, mai degrabă se fereau de ea, sărind în lături. Noël juca într-un costum de trening alb cu dungi roșii, care-l făcea să arate ca Moș Crăciun îmbrăcat în lenjerie intimă groasă, de iarnă. A reușit să lovească din cea de-a unsprezecea încercare, și abia atunci i s-a acordat și lui prima minge.

— Unde ai învățat să joci așa? l-am întrebat.

— La Moorreesburg, prin anii treizeci, pe terenul de joacă al școlii, în pauzele de prânz, răspunse el.

Și totuși, mi se părea unul dintre cei mai buni jucători din echipa noastră.

Ne-am despărțit noaptea târziu, cu mult timp după terminarea meciului. S-a stabilit organizarea unui alt meci pentru luna februarie, la Simonstown, dacă vom mai fi cu toții pe-aici.

*

Noël este foarte abătut. A auzit azi că Uitenhage este doar începutul, că se va șterge diferența dintre lagărele de reabilitare și cele de concentrare. Baardskeerdersbos va fi închis, și celelalte trei care mai rămân, inclusiv Kenilworth, vor fi transformate în lagăre de detenție. Se pare că reeducarea este un ideal și că încercarea de a-i dovedi legitimitatea a eșuat. Cât privește batalioanele de muncă mai mult sau mai puțin silnică, acestea pot fi foarte bine alcătuite și din deținuți de la lagărele de concentrare. Noël ripostă:

— Adică, vreți să spuneți că o să internați aici, la Kenilworth, soldați hârșiți în războaie, aici, în mijlocul unei zone rezidențiale de care îi despart doar un zid de cărămidă și două fire de sârmă ghimpată? Și că o să-i păzească doar o mână de bătrâni, câțiva puștani și niște pacienți bolnavi de inimă?

Răspunsul a fost următorul:

— S-a luat act de aceste inconveniențe. Se vor face modificări, se va remedia sistemul de iluminat, iar turnurile de pază vor fi consolidate înainte de redeschiderea lagărului.

Noël îmi mărturisește că se gândește să demisioneze: are șaizeci de ani, și-a consacrat o bună parte din viață slujbei, are o fiică văduvă, care îl tot bate la cap să vină să locuiască cu ea în Gordon's Bay.

— E nevoie de un om de fier ca să conducă un lagăr de fier. Eu nu sunt tipul ăsta de om.

Nu aș putea să-l contrazic. De fapt, cea mai mare calitate a lui este tocmai faptul că nu este un om de fier.

*

Michaels a plecat. Probabil că a evadat în timpul nopții. Felicity a observat că patul lui era gol când a sosit dimineața, dar nu a raportat lucrul acesta („M-am gândit că s-a dus la toaletă"!). Se făcuse deja ora zece când am aflat. Acum, privind în urmă, îmi dau seama ce ușor trebuie să-i fi fost. De fapt, pentru orice persoană sănătoasă ar fi foarte ușor să scape. Cum lagărul este aproape gol, singurele santinele de serviciu erau la poarta principală și la poarta care permite accesul personalului angajat. Nu erau echipe care să patruleze pe întreg perimetrul lagărului, iar ușa laterală era doar încuiată. Nu era nimeni înăuntru care să vrea să scape, și cine dintre cei de afară ar fi dorit să intre? Bun, uitasem de Michaels. Probabil că a mers în vârful picioarelor, a escaladat zidul – Dumnezeu știe cum – și s-a făcut nevăzut. Sârma nu pare să fi fost tăiată; dar Michaels este atât de slab, încât se poate strecura pe oriunde.

Noël este pus în încurcătură. Procedura oficială prevede că evadarea trebuie raportată, iar responsabilitatea pentru prinderea evadatului trebuie transferată poliției civile. Dar în cazul acesta s-ar face o anchetă

și s-ar scoate la iveală atmosfera relaxată și degajată în care decurg lucrurile aici, în lagăr: jumătate din personal plecat peste noapte cu permise, echipele de teren care patrulează mai mult decât sporadic etc. Alternativa ar fi să falsifice un raport de deces și să-l lase pe Michaels în pace. Am încercat să-l conving pe Noël că asta ar fi cea mai bună cale de urmat.

— Pentru numele lui Dumnezeu, hai să terminăm cu povestea asta cu Michaels aici și acum, i-am zis. Bietul nătâng a plecat ca un câine bolnav, să moară într-un colț. Lasă-l în pace, nu-l aduce înapoi, nu-l forța să moară aici, sub un reflector, cu străini care să-l privească insistent.

Noël a zâmbit.

— Zâmbești, am adăugat, dar ce spun este adevărat: oameni ca Michaels au relații speciale cu lucruri pe care eu sau tu nu le înțelegem. Aud chemarea marelui și bunului stăpân și i se supun. N-ai auzit de elefanți? Nu știi cum mor ei? Michaels n-ar fi trebuit să vină în acest lagăr niciodată, am continuat eu. A fost o greșeală. De fapt, toată viața lui a fost o greșeală, de la început până la sfârșit. E crud ce zic, dar tot o zic: este un om care n-ar fi trebuit să se nască într-o lume ca a noastră. Ar fi fost mai bine dacă maică-sa l-ar fi sufocat discret, fără vâlvă, când a văzut cum este, și l-ar fi aruncat la lada de gunoi. Acum, cel puțin, lasă-l să moară în pace. O să scriu eu un certificat de deces, tu o să-l contrasemnezi, vreun funcționar de la centru o să-l claseze fără să arunce nici măcar o privire, și ăsta va fi sfârșitul poveștii lui Michaels.

— Da, dar poartă haine din dotarea lagărului, pijamaua kaki, de exemplu, spuse Noël. Poliția îl va prinde, îl vor întreba de unde vine, el le va spune că vine de la Kenilworth, ei vor verifica și vor descoperi că nu s-a raportat nici un caz de evadare, și va fi vai de noi.

— Nu purta pijamaua, am răspuns. Nu știu cu ce s-a îmbrăcat, dar a lăsat pijamaua aici. Cât privește îngrijorarea ta că va recunoaște faptul că vine de la Kenilworth, fii pe pace, nu va zice asta pentru simplul motiv că nu vrea să fie readus aici. O să le spună probabil una dintre poveștile lui fantastice, cum că vine din grădina raiului, de pildă. O să scoată pachețelul cu semințe de dovleac, o să le zornăie pe la urechea lor, o să le zâmbească cum știe el mai bine și, mai mult ca sigur, polițiștii îl vor trimite direct la balamuc, dacă n-au fost închise și casele de nebuni până acum. Asta este ultima dată când auzi de Michaels. Noël, îți jur că așa va fi. În plus, știi cât cântărește? Treizeci și cinci de kilograme, e numai piele și os. Vreme de două săptămâni nu a mâncat nimic. Corpul lui a pierdut deprinderea de a digera hrană obișnuită. Mă mir că mai avea puterea să stea în picioare și să meargă; e un miracol că a reușit să se cațere pe zid. Cât crezi că mai poate să supraviețuiască? O noapte sub cerul liber, și va fi mort de frig. Inima i se va opri.

— Că tot ai pomenit, m-a întrerupt Noël, a verificat cineva dacă nu cumva zace pe undeva pe-afară, dacă nu cumva s-a cățărat doar pe zid, a căzut pe partea cealaltă și zace pe-acolo?

M-am ridicat brusc.

— Pentru că ultimul lucru de care avem nevoie pentru a atrage atenția asupra noastră, continuă el, ar fi să avem un cadavru lângă lagăr, cu muște bâzâind deasupra lui. Știu că nu este treaba ta, dar dacă vrei să verifici, fă-o, te rog. Poți să iei mașina mea.

Nu am luat mașina, dar am făcut un tur al lagărului pe jos. Buruienile creșteau în voie peste tot; pentru a putea înainta de-a lungul peretelui din spate, a trebuit să mă lupt cu iarba care crescuse până la genunchi. Nu

am văzut pe nimeni și nu am zărit nici o spărtură în gardul de sârmă ghimpată. După o jumătate de oră, am ajuns de unde am plecat, puțin surprins de cât de mic pare lagărul pe dinafară, în timp ce pentru cei aflați înăuntru el reprezintă o întreagă lume. Apoi, în loc să mă duc să-i raportez lui Noël, am hoinărit pe strada Rosmead, la umbra punctată cu petice de lumină a stejarilor plantați pe marginea ei, bucurându-mă de liniștea amiezii. Un bătrân a trecut pe lângă mine pe o bicicletă care scârțâia la fiecare pedalare. A ridicat mâna, în semn de salut. M-am gândit că, dacă l-aș urma, mergând înainte în linie dreaptă, aș putea ajunge la plajă pe la ora două. Exista oare vreun motiv, m-am întrebat, pentru care ordinea și disciplina să nu se facă țăndări astăzi, mai degrabă decât mâine, sau luna viitoare, sau la anul? Ce anume ar aduce un mai mare beneficiu umanității: să stau toată după-amiaza în dispensar, făcând bilanțul, sau să mă duc la plajă, să mă dezbrac și să rămân doar în chiloți, să absorb lumina binefăcătoare a soarelui de primăvară, să privesc copiii care se zbenguie în apă și mai târziu să-mi cumpăr înghețată de la chioșcul din parcare, dacă mai e vreun chioșc pe acolo? La urma urmei, ce obținea Noël lucrând fără încetare, făcând bilanțul indivizilor care intră și al celor care ies? N-ar fi mai câștigat dacă ar trage un pui de somn? Poate că gradul de fericire de pe tot pământul ăsta ar crește simțitor dacă am declara după-amiaza asta perioadă de odihnă și ne-am duce cu toții la plajă: comandant, doctor, capelan, responsabili cu antrenamentele fizice, gardieni, paznici cu câini, absolut toți, împreună cu cele șase cazuri nerezolvate din secția de detenție, să lăsăm doar pacientul cu comoția să aibă grijă de toate în absența noastră. Poate ne-am întâlni cu niște fete. Pentru ce purtăm noi

războiul ăsta, la urma urmei, dacă nu pentru a spori și mai mult fericirea din univers? Sau poate că mă înșel și nu mai țin bine minte, poate că mă gândeam la alt război.

— Michaels nu zace pe lângă nici un zid, am raportat. Nici nu poartă haine care să ne dea de gol. Poartă o salopetă albastru-închis, cu inscripția TREEFELLERS pe piept și pe spate. Salopeta asta atârna de un cui în toaletele de la tribuna oficială, Dumnezeu știe de când. Așa că putem foarte bine să-i negăm existența în deplină siguranță.

Noël avea înfățișarea unui om bătrân și obosit.

— A, mai e ceva, am zis eu, poți să-mi reamintești de ce ducem războiul ăsta? Mi s-a spus odată, dar asta a fost cu mult timp în urmă, și se pare că am uitat.

— Purtăm războiul ăsta, explică Noël, pentru ca minoritățile să aibă un cuvânt de spus în privința sorții lor.

Ne-am aruncat unul altuia priviri golite de orice înțeles. Oricare ar fi fost dispoziția mea sufletească, se vede treaba că nu reușeam să i-o transmit și lui.

— Dă-mi certificatul ăla pe care mi l-ai promis, spuse el. Nu scrie data, lasă rubrica necompletată.

Apoi, așezat seara la masa asistentei, neavând nimic de făcut decât să stau în rezerva întunecată, ascultând vântul care începea să bată dinspre sud-est și respirația monotonă a pacientului cu comoția, mi-am dat brusc seama, foarte limpede, că îmi iroseam viața, că o iroseam trăind zi după zi într-o stare de așteptare, că de fapt mă predasem ca prizonier în acest război. Am ieșit afară și am rămas în picioare pe pista goală a hipodromului, privind lung la cerul înseninat de vântul care împrăștiase norii, sperând ca neliniștea care mă cuprinsese să se spulbere și să revin la calmul dinainte. Războiul este un timp al așteptării, spusese odată Noël. Ce

altceva ai avea de făcut într-un lagăr, dacă nu să aștepți, să faci toate lucrurile pe care trebuie să le faci zi de zi, să-ți îndeplinești obligațiile, să stai cu urechea ciulită tot timpul la vuietul războiului care răzbate de dincolo de pereți, să vezi dacă se schimbă tonalitatea muzicii lui? Și totuși, la un moment dat m-am întrebat dacă Felicity, ca să nu iau în discuție decât cazul ei, consideră că trăiește suspendată, în viață, dar parcă nu prea vie, în vreme ce istoria ezită în fața parcursului pe care să-l aleagă. Dacă ar fi să judec prin prisma celor întâmplate între mine și Felicity, aș zice că ea nu s-a gândit niciodată la istorie ca la altceva decât ca la o materie de învățat de școală („Când a fost descoperită Africa de Sud?" „1652." „Unde este cea mai mare groapă făcută de om?" „Kimberley.") Mă îndoiesc că Felicity vede șuvoaiele de timp care se învolburează și nasc vârtejuri peste tot în jurul nostru, pe câmpurile de luptă sau în comandamentele militare, în fabrici și pe străzi, în săli de consiliu și cabinete de miniștri, șuvoaie care se revarsă la început pline de nămol, întunecate, dar limpezindu-se pe parcurs, îndreptându-se spre un moment de transfigurare, când din haos se naște un tipar, și istoria se manifestă triumfătoare, în deplinătatea semnificației sale. Dacă nu mă înșel în ceea ce o privește, Felicity nu se consideră o naufragiată lăsată de izbeliște într-un cotlon al timpului, timpul așteptării, timpul lagărului și al războiului. Pentru ea, timpul a rămas la fel de plin ca întotdeauna, există în continuare un timp dedicat spălării așternuturilor sau măturatului podelei. Pentru mine însă, care stau cu o ureche ciulită la conversațiile banale din lagăr și cu cealaltă încerc să ascult rotirea sferelor Marelui Plan Universal, timpul s-a golit. (Sau poate o subapreciez eu pe Felicity?) Chiar și pacientul cu comoția, care s-a închis

complet în sine, învăluit în mrejele propriei sale stingeri lente și tăcute, își trăiește ultimele clipe mult mai intens decât îmi trăiesc eu viața.

În ciuda complicațiilor pe care le-ar presupune lucrul acesta, tare aș vrea să vină un polițist la poarta lagărului, ținându-l pe Michaels de ceafă ca pe o păpușă zdrențuită, și să strige la noi: „Ar trebui să îi urmăriți mai atent pe ticăloșii ăștia", după care să-l lase în mijlocul drumului și să plece. Michaels, cu închipuirea lui care face să răsară flori de dovleac în mijlocul deșertului, este un alt om prea ocupat, prea nătâng și prea absorbit de gândurile lui pentru a auzi cum se învârt roțile istoriei.

*

În dimineața aceasta, fără să primim nici un anunț în prealabil, a sosit un convoi de camioane cu patru sute de prizonieri noi, lotul care fusese reținut mai întâi la Reddersburg, timp de o săptămână, și mai apoi pe o linie la nord de Beaufort West. Iar noi, în tot acest timp, jucam aici fel de fel de jocuri, pierdeam timpul cu fetele, filozofam despre viață, moarte și istorie. În vremea asta, toți oamenii ăștia așteptau în vagoane pentru vite oprite pe linii secundare sub soarele de noiembrie, dormind înghesuiți unul în altul, ca să se mai încălzească, zgribuliți de frigul nopților reci de la munte, lăsați să iasă afară doar de două ori pe zi pentru a-și face nevoile, mâncând lângă liniile de cale ferată numai terci gătit la foc de crengi smulse din tufișuri de mărăcini, privind cum trec huruind pe lângă ei transporturi mult mai urgente decât al lor, în timp ce păianjenii își țeseau în voie pânza lor printre roțile vagoanelor care le deveniseră casă. Noël spune că la început avea de gând să refuze categoric această livrare, cum avea de altfel și dreptul s-o facă, dată fiind absența

utilităților, până când i-a văzut pe prizonieri, i-a adulmecat, i-a simțit cât sunt de extenuați și de deznădăjduiți și și-a dat seama că, dacă ridică obiecții, ei vor fi pur și simplu încărcați din nou în aceleași vagoane cu care au venit, vor fi trimiși în aceleași depouri unde vor aștepta până când cineva, de undeva de sus, în birocrația asta de neînchipuit, se va sesiza și va urni puțin lucrurile sau până când vor muri cu toții. Așa că am muncit cot la cot toată ziua, fără pauză, să-i primenim: i-am despăduchiat, le-am ars hainele vechi, le-am dat hainele de lagăr, le-am dat de mâncare, le-am administrat medicamente, i-am separat pe cei bolnavi de cei care erau doar lihniți de foame. Toată rezerva și anexele de-abia fac față și mai că stau să pice din cauza puhoiului de lume; unii dintre pacienți sunt la fel de firavi ca și Michaels, și mă gândesc că sunt într-o stare avansată de degradare, ca niște morți vii sau niște vii morți, mă și mir că este omenește posibil să înduri așa ceva. Deci, în două cuvinte, avem iar de lucru, și nu va trece mult timp până când vom avea din nou exerciții fizice, până când se va înălța din nou steagul și se vor interpreta cântece educative care vor spulbera liniștea după-amiezilor de vară.

Cel puțin douăzeci dintre ei au murit pe drum, asta ne-au zis prizonierii. Morții au fost îngropați în morminte nemarcate, pe câmp. Noël a verificat documentele. Se pare că au fost redactate foarte recent, chiar în dimineața asta, în Cape Town, și că în ele nu este trecut decât numărul de deținuți sosiți.

— De ce nu ceri documentele de îmbarcare? l-am întrebat.

— Ar fi o pierdere de vreme, mi-a răspuns. Ar zice că documentele nu le-au parvenit încă. Dar problema este că actele astea nu vor ajunge niciodată. Nimeni

nu vrea o anchetă. Și, la urma urmei, cine poate să spună că douăzeci de morți dintr-un lot de patru sute este o rată de deces inacceptabilă? Oamenii mor sau sunt pe moarte tot timpul, asta e firea omenească, nu poți face nimic.

Hepatita și dizenteria sunt în floare, ca și viermii intestinali, desigur. E clar că Felicity și cu mine nu vom putea face față. Noël a fost de acord să folosesc doi prizonieri ca infirmieri.

Între timp, planurile pentru modernizarea lagărului Kenilworth și aducerea lui la statutul de lagăr de maximă securitate sunt în toi. 1 martie a fost aleasă ca dată pentru începerea renovării. Vor fi schimbări majore, se va dărâma tribuna oficială, se vor construi bараci care să adăpostească încă cinci sute de prizonieri. Noël a sunat la comandamentul central pentru a protesta împotriva faptului că a fost anunțat cu prea puțin timp înainte și a primit următorul răspuns:

— Calmează-te. Avem noi grijă de tot. Mai bine fă-te folositor și pune oamenii pe care îi ai să elibereze și să curețe terenul. Dacă e iarbă, dați-i foc. Dacă sunt pietre, dați-le la o parte. Fiecare piatră face umbră. Multă baftă. Ține minte, *'n boer maak 'n plan.*

Am impresia că Noël bea mai mult decât de obicei. Poate că acum ar fi cel mai bun prilej, atât pentru el, cât și pentru mine, să părăsim fortăreața – este clar că asta va ajunge peninsula, o fortăreață – și să lăsăm în urmă prizonierii să-i păzească pe prizonieri, pe cei bolnavi să se îngrijească de bolnavi. Poate că noi doi ar trebui să rupem o foaie din cartea lui Michael, din atlasul lui, și să facem o excursie către unul dintre ținuturile mai liniștite ale țării, unul dintre cotloanele întunecate ale districtului Karoo, de exemplu, și să ne facem acolo o casă, ca doi domni dezertori cu mijloace

modeste de supraviețuire și cu îndeletniciri serioase. Dar cum să ajungem atât de departe ca Michaels fără să fim prinși pe drum, asta e cea mai dificilă problemă. Am putea începe prin a ne descotorosi de uniforme, adunând puțină țărână sub unghii și mergând mai aduși de spate, mai aplecați spre pământ, deși mă îndoiesc că vom putea arăta vreodată atât de șterși și de greu de clasificat precum Michaels, sau, mai bine zis, precum Michaels în zilele lui bune, înainte să ajungă un schelet. Când mă gândesc la Michaels, îmi imaginez tot timpul că cineva a adunat o mână de țărână, a scuipat pe ea și a jucat-o în palme până când a ajuns la forma unui om rudimentar, scăpând totuși una sau două greșeli (gura și, fără îndoială, mintea, sau ce-o avea el în cap), mai omițând câte un detaliu ici și colo (sexul), dar reușind să obțină în cele din urmă un omuleț de pământ destul de original, tipul de siluetă pe care-l întâlnim în arta populară, în arta țăranilor, care vine pe lume dintre coapsele turtite ale maicii sale, glodul, cu degetele deja încârligate și cu spatele încovoiat, pregătit pentru o viață de scormonit prin pământ, o ființă care, cât e trează, stă încovoiată deasupra gliei și care, când i se apropie sfârșitul, își sapă singură groapa, se vâră discret înăuntru și-și trage pământul peste cap cum și-ar trage o plapumă, zâmbește pentru ultima oară, se întoarce și se adâncește în somn, ajunsă, în sfârșit, acasă, în vreme ce undeva departe, neobservat, ca de obicei, roțile istoriei macină fără încetare. Ce organism al statului s-ar amuza la gândul de a recruta astfel de ființe drept agenți și la ce altceva ar putea ei folosi, în afară de a căra diverse lucruri și de a muri pe capete?

În timp ce, dacă într-o noapte aș pune pe mine o salopetă, m-aș încălța cu tenișii, m-aș strecura afară și

m-aș cățăra pe zid (rupând sârma ghimpată, din moment ce nu sunt făcut din aer), sunt sigur că aș fi prins de prima patrulă care ar trece prin preajmă și m-ar surprinde șovăind în fața alegerii drumului pe care să o apuc și care să mă ducă spre izbăvire. Adevărul este că singura șansă pe care o aveam s-a dus, ba mai mult, s-a dus înainte ca eu să-mi dau seama că era șansa mea. În noaptea în care a evadat Michaels, atunci ar fi trebuit să-l urmez. Acum degeaba încerc eu să îmi spun că nu eram pregătit. Dacă l-aș fi luat pe Michaels în serios, aș fi fost oricând gata. Aș fi avut la îndemână o bocceluță, cu un schimb de haine, un portofel cu bani, o cutie de chibrituri, un pachet de biscuiți și o conservă cu sardele. Nu l-aș mai fi scăpat din ochi. Când ar fi dormit, m-aș fi culcat și eu în pragul ușii; când s-ar fi trezit, eu l-aș fi urmărit cu privirea. Iar când s-ar fi strecurat afară, m-aș fi furișat și eu după el. Aș fi mers ferit, călcându-i pe urme, ținându-mă de poteci umbroase, aș fi escaladat zidurile prin colțurile cele mai întunecoase, l-aș fi urmat pe cărările mărginite de stejari, sub cerul înstelat, păstrând totuși distanța, oprindu-mă când s-ar fi oprit și el, așa încât nu ar fi fost niciodată nevoit să își spună: „Cine e ăsta din spatele meu? Ce o vrea de la mine?“ sau să o ia la fugă, crezând că sunt vreun polițist în civil, cu o salopetă pe el și tenișii în picioare, cu o bocceluță în care a ascuns un pistol. Aș fi mers pe urmele lui toată noaptea, pe străzi lăturalnice, până când, în zori, ne-am fi trezit la marginea șesurilor sterpe din zona Cape, târându-mă cu dificultate la vreo cincizeci de pași în urma lui, prin nisip și tufișuri, evitând pâlcurile de cocioabe unde, ici și colo, se vede câte un fuior de fum înălțându-se la cer. Iar la un moment dat, în plină zi, te-ai întoarce în cele din urmă, m-ai privi pe mine, farmacistul devenit peste noapte medic locțiitor, care acum te urmez

îndeaproape pe jos și care, cu numai o seară înainte, îți dictasem când să te culci, când să te trezești, eu care îți vârâsem tuburi pe nas și pastile pe gât, care făceam glume pe seama ta, deși tu mă puteai auzi, eu care, mai mult decât orice, încercasem neobosit să te forțez să mănânci hrana pe care era clar că nu o puteai înghiți. Plin de bănuieli și poate chiar clocotind de mânie, ai fi așteptat în mijlocul drumului să mă apropii și să mă justific.

Iar eu aș fi venit înaintea ta și aș fi vorbit. Aș fi rostit:

— Michaels, iartă-mă pentru felul în care te-am tratat, nu am apreciat cu adevărat cine ești tu de fapt, până mai zilele trecute. Te rog să mă ierți și pentru faptul că te urmăresc așa. Promit să nu fiu o povară pentru tine (Să zic oare: „Promit să nu fiu o povară cum a fost mama ta“ ? Poate că nu ar fi foarte prudent să spun asta.) Nu îți cer să ai grijă de mine, să mă hrănești. Nevoia mea este una banală. Deși asta e o țară întinsă, atât de întinsă, încât ai putea să crezi că este loc în ea pentru toată lumea, viața m-a învățat că este foarte greu să supraviețuiești în afara lagărului. Și totuși, sunt convins că sunt anumite locuri aflate între lagăre, dar care nu aparțin nici unuia, care nu țin de ele – niscaiva vârfuri de munte, niște insule în mijlocul unor mlaștini, câteva fâșii de pământ uscat, unde oamenii îndeobște nu ar crede că merită câtuși de puțin să trăiești. Caut un astfel de loc pentru a mă stabili acolo, poate numai până când se îmbunătățește situația, poate pentru totdeauna. Nu sunt însă atât de imbecil, încât să îmi închipui că mă pot baza pe hărți și pe drumuri care să mă ghideze. De aceea te-am ales pe tine, să-mi arăți calea.

Apoi m-aș fi apropiat atât de mult de tine, încât te-aș fi putut atinge, iar tu nu ai fi avut cum să te ferești de privirea mea:

— Din momentul în care ai venit, Michaels – aș fi spus eu, dacă m-aș fi trezit și te-aș fi urmat –, mi-am dat seama că locul tău nu era în lagăr. La început, trebuie să mărturisesc, te vedeam mai mult ca pe un bufon. Într-adevăr, l-am îndemnat pe maiorul van Rensburg să te scutească de regimul de lagăr, dar numai fiindcă mi se părea că a te forța să treci prin toate acele activități de recuperare ar fi avut la fel de mulți sorți de izbândă ca a învăța un șobolan, un șoarece sau (să zic oare?) o șopârlă să latre, să cerșească sau să prindă o minge. Dar, cu trecerea timpului, mi-am dat seama cât de originală era rezistența ta, încăpățânarea ta. Nu erai un erou, nici nu pretindeai că ai fi unul, nici măcar un erou al ajunării. De fapt, tu nu opuneai nici un fel de rezistență. Când îți spuneam să sari, tu săreai. Când îți spuneam să sari din nou, tu săreai din nou. Dacă îți ziceam și a treia oară să sari, atunci tu nu mai reacționai, ci cădeai grămadă pe jos. Iar noi vedeam cu toții, chiar și cei care nu doreau să recunoască acest lucru atât de evident, că tu nu reușiseși din pricina faptului că erai total istovit, erai sleit de puteri, tot supunându-te voinței noastre. Așa că noi te culegeam de pe jos, descoperind astfel că erai la fel de ușor ca un sac umplut cu fulgi, îți puneam mâncare în față și îți ziceam: Mănâncă, adună-ți puterile, să poți să te istovești din nou, făcându-ne pe plac. Iar tu nu ziceai nu. Sunt convins că încercai să faci cum ți se spunea. Consimțeai în sinea ta (iartă-mă că fac aceste distincții, sunt singurele mijloace prin care pot să mă justific), voința ta consimțea, dar trupul tău se împotrivea. Așa am văzut eu situația. Trupul tău respingea mâncarea pe care ți-o dădeam, și slăbeai tot mai mult. *De ce?* mă întrebam. De ce refuză omul ăsta să mănânce, când este clar că e lihnit de foame? Apoi, tot privindu-te zi după zi,

am început să înțeleg încet-încet adevărul: că, de fapt, tânjeai și plângeai în ascuns, nici măcar conștientul tău nu își dădea seama de asta (iartă-mi cuvintele), tânjeai așadar după o altă hrană, o hrană pe care nici un lagăr nu o putea furniza. Voința ta se pleca în fața exigențelor noastre, dar trupul tău cerea mâncarea pe care o dorea el, și nimic altceva. Eu am învățat că în trup nu există nici o ambiguitate, nu există două voci contradictorii Am învățat că trupul vrea doar să trăiască. Am înțeles că suicidul nu este un gest al trupului împotriva lui însuși, ci un gest al voinței împotriva trupului. Și totuși, aveam în fața mea un trup care era gata mai degrabă să moară, decât să-și schimbe deprinderile. Stăteam ore întregi în pragul rezervei privindu-te, intrigat de acest mister. Nu exista nici un principiu, nici o idee în spatele declinului tău. Nu voiai să mori, și totuși erai pe moarte. Erai ca un iepuraș închis în pielea unui tigru, sufocându-te, fără îndoială, murind de foame printre coșuri întregi de carne, tânjind după mâncarea adevărată.

Aici aș fi făcut o pauză în discursul meu, cum aș fi stat eu în mijlocul câmpului, în vreme ce de undeva, la mică distanță în spatele nostru, s-ar fi auzit un om tușind, horcăind și scuipând și s-ar fi simțit mirosul de fum emanat de vreun foc de vreascuri; dar sclipirea din ochii mei te-ar fi reținut, pentru moment, împietrit acolo unde te găseai.

— Am fost singurul care a văzut că erai mai mult decât păreai a fi, aș fi continuat eu. Încetul cu încetul, pe măsură ce refuzul tău încăpățânat devenea tot mai puternic, am început să simt că erai mai mult decât un pacient, o altă victimă a războiului, o altă cărămidă din piramida sacrificiului pe care cineva ar putea să se cațere la final, să stea cu picioarele crăcănate în vârful ei, să strige și să se bată cu pumnii în piept,

proclamându-se împărat a tot ceea ce cuprinde cu privirea. Aveai obiceiul să stai întins pe pat, chiar în dreptul ferestrei, la lumina nopții, cu ochii închiși, dormind poate. Eu stăteam în pragul ușii, respirând încet, ciulind urechea la mormăielile și freamătul celorlalți pacienți, așteptând. Iar în tot acest timp îmi devenea din ce în ce mai clar că în jurul unui singur pat dintre toate paturile din rezervă aerul parcă se închega, întunericul se făcea atât de gros, încât puteai să îl tai cu cuțitul, o viforniță neagră vuia într-o liniște deplină deasupra trupului tău, arătând înspre tine, deși fără să clintească nici măcar un colț al așternutului. Eu scuturam puternic din cap, asemenea unui om care încearcă să scape de un vis urât, dar sentimentul ăsta nu-mi dădea pace.

— Aceasta nu este doar închipuirea mea, mi-aș zice. Aceste înțelesuri profunde și dense nu sunt ca o radiografie pe care o fac unui bolnav, nu sunt ca un halat pe care îl pun pe vreun pacient sau altul după bunul meu plac. Michaels aduce cu sine un înțeles nou, iar înțelesul acesta nu îmi este destinat doar mie. Dacă ar fi așa, dacă originea acestui înțeles ar fi numai un gol dinăuntrul meu sau neputința mea de a crede în ceva, pentru că știm cu toții cât este de greu să astâmperi foamea de credință cu niște biete viziuni despre vremurile ce vor să vină (războiul și lagărele nu ne oferă decât aceste biete viziuni), așadar, dacă tânjirea după vreun înțeles m-a trimis la Michaels și la povestea lui, dacă Michaels însuși nu ar fi mai mult decât pare, un om numai piele și os, cu o buză strâmbă (iartă-mă, mă opresc numai la ce este foarte evident), atunci aș avea toate motivele să mă retrag într-una dintre toaletele din spatele vestiarelor jocheilor, să mă închid în cea mai mică firidă și să-mi trag un glonț în cap. Și totuși, când am fost eu vreodată mai sincer decât în seara aceasta?

Stând așa în prag, cu privirea deja întunecată de apropierea morții, m-aș uita pentru ultima dată în sinea mea, cu bruma de forță pe care aș mai avea-o, să văd dacă există vreun mugure de rea-credință în convingerea sau hai să-i spunem dorința mea de a fi singurul pentru care lagărul nu este doar vechiul hipodrom Kenilworth, cu barăci din materiale prefabricate amplasate ici și colo de-a lungul lui, ci un loc privilegiat, de unde înțelesuri până atunci ascunse țâșnesc în lumea întreagă. Dar dacă un astfel de mugure ar zăcea înăuntrul meu, nu ar scoate capul la vedere, și dacă nu dorește să o facă, ce pot eu face la rândul meu pentru a-l obliga? (Am rezerve, oricum, că se poate separa sinele care scrutează de sinele care se ascunde, și nu cred că pot fi asmuțiți unul împotriva altuia, ca șoimul și șoarecele; dar hai mai bine să amânăm discuția asta pentru altă dată, când nu fugim de poliție.) Așa că priveam din nou în jur și, într-adevăr, nu mă înșelam, nu mă flatam, nu mă consolam, totul era exact ca înainte, acesta era adevărul, un întuneric foarte dens doar deasupra unui pat, iar patul acela era al tău.

În momentul acesta, am bănuiala că te-ai fi întors deja cu spatele la mine și ai fi mers mai departe, pierzând firul discursului meu și fiind oricum foarte preocupat să te depărtezi cât mai mult cu putință de lagăr. Sau poate că, de pe acum, atrași de vocea mea, o liotă de copii din cocioabe s-ar fi strâns deja în jurul nostru, unii numai în pijamale, ascultând cu gura căscată cuvintele mari pe care le rosteam pătimaș, lucru care mai mult ca sigur că te-ar neliniști. Așa că acum ar fi trebuit să grăbesc pasul după tine, călcându-ți pe urme și stând pe-aproape, să nu fiu nevoit să strig.

— Iartă-mă, Michaels, aș fi zis, nu mai este mult, ai puțină răbdare. Vreau doar să-ți spun ce însemni tu pentru mine, după care te las în pace. Promit.

În clipa aceea, probabil pentru că așa ți-e firea, ai rupe-o la fugă. Așa că ar trebui să alerg după tine, înaintând cu dificultate prin nisipul greu și cenușiu, ca și cum aș merge prin apă, ferindu-mă de crengi și strigând:

— Șederea ta în lagăr a fost doar o alegorie, dacă știi cuvântul. A fost o alegorie la cel mai înalt nivel despre cum un înțeles poate, într-o manieră absolut scandaloasă, revoltătoare, să se aciueze într-un sistem, fără să devină parte din el. Nu ai remarcat că, de fiecare dată când încercam să te țintuiesc locului, reușeai să scapi? Eu am observat. Știi ce mi-a trecut prin cap când am văzut că ai evadat fără să tai sârma? M-am gândit: „Cu siguranță este săritor cu prăjina". Asta am crezut. Ei bine, poate că nu sari cu prăjina, Michaels, dar ești un artist într-ale evadării, unul dintre cei mai mari din câți există: Jos pălăria!

Acum, din cauză că am alergat prea mult, dar și pentru că nu m-am oprit din vorbit, aș fi început să gâfâi, și tu te-ai fi îndepărtat încet-încet de mine.

— Și acum, un ultim cuvânt despre grădina ta, aș fi zis eu cu răsuflarea întretăiată. Să îți spun care este înțelesul grădinii sacre și ispititoare care înflorește în inima deșertului și rodește hrana vieții. Grădina către care te îndrepți acum este niciunde și peste tot, numai în lagăre nu. Este un alt nume pentru locul de care aparții, Michaels, în care nu te simți un străin fără casă. Nu apare în hărți, nici un drum obișnuit nu duce acolo, și numai tu știi să ajungi.

Să fie închipuirea mea sau să fie aievea, în momentul acesta ai începe să fugi cât te țin picioarele, așa că ar fi limpede pentru oricine, chiar și pentru cel mai nepriceput eventual martor, că vrei să scapi de omul care țipă în urma ta, omul îmbrăcat în haine albastre

care aduce a procuror, a nebun, a copoi, a polițist. Nu ar fi de mirare dacă toata liota de copii, care până acum ar fi tropăit după noi ca să se amuze, ar începe să-ți țină partea și s-ar pune să mă hărțuiască din toate părțile, ar arunca în mine cu pietre și cu bețe, așa că ar trebui să mă opresc, să-i iau la bătaie până aș scăpa de ei, în timp ce ți-aș striga ultimele cuvinte, înainte să te înghită cele mai adânci desișuri, alergând acum cu o viteză mult mai mare decât s-ar putea aștepta cineva de la o persoană înfometată.

— Am dreptate? aș urla eu. Te-am înțeles? Dacă am dreptate, ridică-ți mâna dreaptă; dacă mă înșel, ridică-ți mâna stângă!

PARTEA A TREIA

Cu genunchii slăbiți din pricina drumului lung pe care îl parcursese, cu ochii închiși din cauza luminii prea puternice a soarelui de dimineață, Michael K stătea pe o bancă de lângă micul teren de golf de pe esplanada Sea Point, cu fața spre mare, odihnindu-se, încercând să își adune puterile. Văzduhul era liniștit. Auzea valurile lovindu-se de stâncile de dedesubt și șuieratul apei în timp ce se retrăgea. Lângă el s-a oprit un câine, i-a mirosit picioarele, după care a urinat la colțul băncii. Trei fete în pantaloni scurți și flanele au trecut pe-aproape, alergând umăr la umăr, șușotind împreună și lăsând o mireasmă dulce în urma lor. Dinspre strada Plajei se auzea clinchetul clopoțelului unui vânzător de înghețată, la început mai tare, pe măsură ce vânzătorul se apropia, apoi tot mai încet. Împăcat, ajuns într-un loc atât de familiar lui, plin de recunoștință pentru această zi călduroasă, K a oftat și și-a lăsat ușor capul să-i cadă într-o parte. Dacă a adormit sau nu, nici el nu știa; dar când a deschis ochii, era îndeajuns de înzdrăvenit să pornească din nou la drum.

Acum, mai multe ferestre ale clădirilor așezate de-a lungul străzii Plajei păreau să fie închise cu obloane sau cu scânduri de lemn, decât atunci când plecase. În special ferestrele care dădeau înspre stradă păreau să

fie acoperite. Aceleași mașini erau parcate în aceleași locuri, deși acum erau mai ruginite; o carcasă de mașină, un morman de fiare vechi, fără roți și incendiată, stătea răsturnată pe-o parte, lângă peretele falezei. A luat-o pe promenadă, conștient de faptul că era gol pușcă pe sub salopeta albastră, conștient că dintre toți cei care se plimbau la ora aceea, el era singurul desculț. Dar dacă privirea vreunuia dintre ei se abătea înspre el, se oprea asupra feței, și nu cobora până la tălpi.

A ajuns la un petic de iarbă pârjolită, unde, printre cioburi și gunoi făcut scrum, noi fire verzi de iarbă își înălțaseră deja capul. Un băiețel se cățărase pe barele înnegrite ale unui balansoar și avea palmele și tălpile negre de funingine. K și-a croit drum de-a lungul peluzei, a traversat strada și s-a ascuns de lumina soarelui în casa scărilor a acelei clădiri de pe Côte d'Azur, neluminată și deci destul de întunecoasă. Acolo, pe un perete, scria cu litere încârligate, desenate cu spray negru, de graffiti JOEY E ȘEFU. Și-a ales un locșor nu departe de holul care ducea spre camera cu craniul de avertisment pe ușă, unde mama lui trăise odată, s-a așezat pe vine, cu călcâiele sprijinite de perete, gândindu-se: este în regulă, oamenii vor crede că sunt un om al străzii. Și-a adus aminte de bereta pe care o pierduse și pe care ar fi putut-o pune alături, pentru ca oamenii să îi arunce de pomană. Asta ar fi întregit imaginea lui de cerșetor de la colțul străzii.

A așteptat ore în șir. Nu a venit nimeni. Nu s-a ridicat să traverseze pasajul și să încerce ușa, pentru că nu știa ce să facă după ce o va deschide. Când trecuse bine de amiază și frigul a început să îi intre în oase, a părăsit clădirea din nou și a coborât pe plajă. A adormit pe nisipul alb și cald, în plin soare.

S-a trezit buimac, îi era sete, transpirase tot în salopetă. A găsit o toaletă publică pe plajă, dar robinetele nu funcționau. Geamurile erau acoperite de nisip. Nisipul ajunsese până și în colțul cel mai ferit, purtat de vânt, probabil. Se formase astfel un strat de vreo treizeci de centimetri grosime.

În timp ce K stătea în fața chiuvetei și cugeta la ce să facă mai departe, a văzut în oglindă trei oameni care au intrat prin spate. O femeie îmbrăcată într-o rochie albă, mulată pe corp, cu o perucă blondă platinată, care ținea în mână o pereche de pantofi argintii cu tocuri înalte. Ceilalți doi erau bărbați. Cel mai înalt dintre ei a venit drept la K și l-a luat de braț.

— Sper că ți-ai terminat treaba pe-aici, i-a zis, pentru că locul ăsta e rezervat.

L-a condus pe K afară, în lumina orbitoare de pe plajă.

— Găsești tu alte locuri în care să mergi, i-a mai spus și l-a lovit cu palma pe spate, deși la fel de bine s-ar putea spune că l-a împins ușor.

K s-a așezat pe nisip. Bărbatul înalt care-i vorbise a luat poziție de drepți lângă ușa toaletei, cu ochii pe el. Avea o șapcă în carouri, pusă pe-o ureche.

Ici și colo se vedeau oameni împrăștiați pe plaja îngustă, dar nu era nimeni în mare, în afară de o femeie care stătea în apa puțin adâncă de pe mal, cu fusta ridicată, cu picioarele depărtate, dar puternic înfipte în nisip, fiindcă își ținea bine echilibrul. Ținea în brațe un copil mic, pe care îl tot legăna la stânga și la dreapta, iar degetele de la picioruşele micuțului atingeau în treacăt valurile. Bebelușul țipa, deopotrivă înfiorat și vesel.

— E sora mea, a rostit omul de la ușa toaletei, arătând spre femeia din apă. Cea de dincolo, spuse arătând de data aceasta peste umăr, înspre toaletă, e și ea sora mea. Am o groază de surori. Familie mare, deh.

Lui K îi zvâcnea deja capul. Și-ar fi dorit să aibă și el o pălărie sau o șapcă. A închis ochii.

Celălalt bărbat a ieșit din toaletă și a coborât repede treptele care duceau spre esplanadă, fără să zică nici un cuvânt.

Soarele atingea deja în zare suprafața goală și netedă a mării. K se gândi: Am să mai stau până se răcește nisipul, apoi mă mai gândesc unde mă duc.

Străinul cel înalt era acum chiar lângă el, l-a împuns ușor în coaste cu vârful pantofului. În spatele lui erau cele două surori, una cu copilul legat la spate, cealaltă, cu capul gol acum, cărând peruca și pantofii. Tot împungându-l cu vârful pantofului, străinul a ajuns la șlițul de la salopetă, l-a deschis tot cu vârful pantofului, scoțând parțial la iveală coapsele dezgolite ale lui K.

— Ia te uită, omul ăsta e dezbrăcat! strigă străinul, întorcându-se către surorile lui, râzând.

— Un om în pielea goală! Când ai mâncat ultima oară, frate?

De data asta l-a împuns cu putere în coaste.

— Haideți, să-i dăm omului ăstuia ceva să îl trezească!

Femeia cu copilul a scos dintr-o pungă o sticlă de vin înfășurată în hârtie cafenie. K s-a ridicat în capul oaselor și a băut.

— Bun, de unde ești, omule? l-a întrebat străinul. Lucrezi pentru ăștia?

A întins un deget lung către salopetă și către literele aurii de pe buzunar.

K avea de gând să răspundă când, din senin, stomacul i s-a încordat, iar vinul i-a venit înapoi pe gât. A vărsat un șuvoi limpede, auriu, care a fost imediat absorbit de nisip. A închis ochii, în vreme ce lumea se învârtea toată în jurul lui.

— Hei! zise străinul râzând și lovindu-l pe K prietenește pe spate. Asta se întâmplă dacă bei pe stomacul

gol! Stai să-ți spun. Când te-am văzut, mi-am zis: „Omul ăsta e cu siguranță subnutrit. Este clar că are nevoie de o masă sănătoasă în stomac!"

L-a ajutat pe K să se ridice.

— Vino cu noi, domnule Treefeller, o să-ți dăm ceva de mâncare, să nu mai fii așa de slab.

Au luat-o împreună la picior pe esplanadă, până au găsit o stație goală de autobuz. Străinul a scos din pungă o pâine întreagă și o cutie de lapte condensat. A mai scos din buzunarul de la șold ceva subțire și negru, pe care l-a trecut prin fața ochilor lui K. A făcut ceva cu obiectul ăsta, că s-a transformat imediat într-un cuțit. Le-a arătat lama strălucitoare tuturor, fluierând a uimire, după care s-a pus pe râs, lovindu-se cu mâna peste genunchi și arătând spre K. Bebelușul s-a uitat cu ochi mari peste umărul mamei sale și a început și el să râdă, lovind aerul cu pumnul lui mic.

Străinul s-a oprit din râs și a tăiat o felie groasă de pâine, peste care a turnat lapte condensat, făcând tot felul de cercuri și rotocoale deasupra feliei. Apoi i-a dat-o lui K. A mâncat, în vreme ce toată lumea se uita la el.

Au trecut pe o alee, unde era o țâșnitoare care picura. K s-a desprins de grup ca să bea. A băut atât de mult, de ai fi zis că nu se va mai opri niciodată. Apa părea să-i traverseze tot trupul; a fost nevoit să se retragă la capătul aleii, unde s-a așezat pe vine, deasupra unui mic canal de scurgere. Mai târziu s-a simțit atât de amețit, încât i-a luat mult timp să găsească mânecile salopetei.

Au lăsat în urmă zona rezidențială și au început să urce panta molcomă a colinei Signal. K, rămas la coada grupului, se opri să-și tragă sufletul. Femeia cu copilul s-a oprit și ea.

— Greu! zise ea, arătând spre cel mic şi zâmbi.

K s-a oferit să-i care sacoşa, dar ea a refuzat.

— E o nimica toată, sunt obişnuită, spuse ea.

S-au strecurat printr-o gaură din gardul care marca limita rezervaţiei naturale împădurite. Străinul şi cealaltă femeie mergeau înaintea lor pe o potecă ce şerpuia la deal; în urma lor, jos în vale, luminile înspre Sea Point începuseră să clipească; marea şi cerul, acum de un roşu-aprins, străluceau în zare.

S-au oprit sub un pâlc de pini. Femeia în alb s-a făcut nevăzută în întunericul copacilor. După câteva minute, a reapărut; purta jeanşi şi căra două pungi de plastic destul de umflate. Cealaltă soră s-a descheiat la bluză şi a alăptat copilul. K nu ştia unde să mai întoarcă privirea. Omul a întins o pătură, a aprins o lumânare şi a pus-o într-o cutie de conserve. După care a scos mâncarea: pâinea, laptele condensat, un cârnat întreg („Aur!" zise, bâţâind cârnatul dinaintea ochilor lui K. „Pentru ăsta trebuie să plăteşti aur!") şi trei banane. A deşurubat dopul de la sticla de vin şi a trecut-o pe la toată lumea. K a luat doar o gură şi a dat-o înapoi.

— Ai nişte apă? întrebă el.

Omul dădu din cap că nu.

— Avem vin, avem lapte, de fapt, avem două feluri de lapte – arătă dezinvolt spre femeia cu copilul mic –, dar apă nu avem, prietene, îmi pare rău că nu e apă prin părţile-astea. Dar promit că mâine o să ai. Mâine va fi o nouă zi. Mâine vei avea toate cele trebuincioase pentru a te face un alt om.

Zăpăcit din pricina vinului, sprijinindu-se de pământ din când în când ca să nu-şi piardă echilibrul, K a mâncat pâine şi lapte condensat, a mâncat chiar şi jumătate dintr-o banană, dar a refuzat cârnatul.

Străinul începu să vorbească despre viața din Sea Point.

— Ți se pare ciudat, întrebă el, că dormim aici, în munți, ca vagabonzii? Nu suntem vagabonzi. Avem mâncare, avem bani, avem din ce trăi. Știi unde trăiam înainte? Spune-i domnului Treefeller unde locuiam.

— Strada Normandie, spuse femeia în jeanși.

— Așa, strada Normandie, nr. 1216. Apoi am obosit să tot urcăm scări și am ajuns aici. Asta e reședința noastră de vară, aici venim să facem picnicuri. (A râs.) Și înainte de asta, știi unde locuiam? Spune-i.

— Clippers, răspunse soră-sa.

— Da, lângă frizeria Clippers. Așa că vezi, e ușor să trăiești în Sea Point dacă știi cum. Dar acum spune-mi, de unde vii tu? Nu te-am mai văzut.

K a priceput că acum era rândul lui să vorbească.

— Am stat trei luni în lagărul de la Kenilworth, până aseară, zise el. Pe vremuri am fost grădinar, am lucrat pentru consiliul local. Asta a fost demult. Apoi a trebuit să plec și am mers cu mama în provincie, avea probleme de sănătate. Mama lucra în Sea Point, avea o cameră aici, am trecut de ea în drumul nostru.

I-a venit din stomac o senzație de greață; s-a străduit să se controleze.

— A murit la Stellenbosch, în drum spre nord, continuă el.

Lumea începu să se clatine, ca și cum ar fi fost o corabie pe valurile mării, apoi se liniști din nou.

— Nu aveam întotdeauna destulă mâncare, spuse în continuare.

Își dădu seama că femeia cu copilul mic în brațe șușotea ceva cu bărbatul. Cealaltă femeie dispăruse din preajma lumânării cu flacăra care pâlpâia tot mai des. Tot acum și-a mai dat seama și că nu le văzuse pe cele două surori vorbindu-și una alteia. A priceput că

povestea lui era meschină și nu merita povestită, plină de aceleași spații goale și pauze pe care nu va ști niciodată cum să le umple. Sau poate că pur și simplu nu știa să spună o poveste, cum să țină trează atenția ascultătorilor. I-a trecut greața, dar transpirația care-l năpădise se răcise pe el, așa că a început să tremure. A închis ochii.

— Văd că ți-e somn! spuse străinul, lovindu-l peste genunchi. E vremea să mergem la culcare. Mâine vei fi un om nou, ai să vezi.

L-a lovit din nou pe K, de data aceasta mai ușor.

— Te simți bine, prietene? întrebă.

Și-au făcut culcușul pe acele de pin. Ei păreau să aibă toți așternuturi pe care le-au scos din pungi și pachete și le-au despăturit. Pentru K aduseseră o folie groasă de plastic și l-au ajutat să se înfășoare în ea. Învelit cum era, asudând și tremurând în același timp, tulburat de țiuitul continuu din urechi, K a dormit în reprize. S-a trezit în mijlocul nopții, când bărbatul, al cărui nume nu îl știa încă, a îngenunchiat în dreptul lui, și astfel nu a mai putut vedea vârfurile copacilor și stelele. Se gândi: trebuie să vorbesc, până nu e prea târziu, dar nu făcu lucrul acesta. Mâna străinului i-a atins gâtul, apoi degetele au dibuit nasturele buzunarului de la piept. Pachețelul cu semințe a căzut cu oarecare zgomot, așa încât lui K i-a fost jenă să pretindă că nu a auzit nimic. A mormăit și s-a agitat puțin. Mâna rămase nemișcată un moment, după care bărbatul s-a retras în întuneric.

Restul nopții, K a privit printre ramuri cum luna traversa bolta cerească. Când se crăpa de ziuă, s-a târât afară din folia de plastic destul de rigidă și s-a îndreptat spre locul în care stăteau ceilalți. Bărbatul dormea lângă femeia cu copil. Micuțul era treaz și se juca cu nasturii

de la haina de tricot a mamei sale. S-a uitat la K fără frică în priviri.

K l-a scuturat pe bărbat de umăr.

— Poți să-mi dai pachetul înapoi? șopti el, încercând să nu le trezească pe surori.

Omul mârâi ceva și se întoarse cu spatele.

La câțiva metri depărtare, K a găsit pachetul. S-a așezat în patru labe și a căutat semințele împrăștiate, până a recuperat aproape jumătate din ele. Le-a pus în buzunar, a încheiat nasturele, gândindu-se la cele pe care le-a abandonat în iarbă: Ce păcat – nu va crește nimic la umbra unui pin. Apoi și-a croit drum pe poteca șerpuitoare, coborând la vale.

A traversat străzile goale, fiindcă era foarte devreme, și a ajuns pe plajă. Soarele era încă în spatele dealurilor, așă că nisipul era rece la atingere. S-a plimbat printre stânci, examinând bălțile formate de maree, pline de melci și anemone. Când a obosit de atâta privit, a traversat strada Plajei și a petrecut o oră lipit de zidul din fața ușii vechi de la camera mamei sale, așteptând ca persoana care locuia acolo să iasă. Apoi s-a întors pe plajă și s-a întins pe nisip, ascultând cum țiuitul din urechi devine tot mai puternic; nu știa dacă era sunetul sângelui care îi curgea prin vine sau sunetul gândurilor ce i se perindau prin cap. Avea senzația că ceva înlăuntrul lui cedase sau avea să cedeze. Nu știa încă ce anume, dar simțea că ceva din el însuși, ceva care până atunci fusese tare ca o funie, așa crezuse el, cel puțin, se înmuiase, se făcuse ațos. Cele două senzații nu păreau străine una de cealaltă.

Soarele era sus pe cer. Ajunsese acolo cât ai clipi. Nu-și amintea de orele care cu siguranță trecuseră. Poate că am adormit, își zise, sau poate și mai rău. Am fost absent tot timpul ăsta; dar unde am fost? Nu mai era singur pe malul mării. Două fete în bikini făceau

plajă la câțiva pași de el, cu pălării pe față, și mai erau și alți oameni. Încins și buimac, a mers poticnit până la toaleta publică. Robinetele erau încă uscate. Și-a scos mâinile din mânecile salopetei de lucru, s-a așezat pe stratul de nisip așa cum era, gol până la brâu, încercând să își adune gândurile.

Era încă acolo când același bărbat înalt a intrat cu femeia care îi fusese prezentată ca fiind a doua soră. A încercat să se ridice și să plece, dar omul l-a îmbrățișat:

— Dragul meu prieten, domnule Treefeller! zise. Ce bucuros sunt să te revăd! De ce ai plecat așa devreme azi-dimineață? Nu ți-am spus că asta o să fie ziua cea mare pentru tine? Ia uite ce ți-am adus!

Din buzunarul hainei a scos o sticlă de brandy pe jumătate plină. (Cum o rămâne așa curat și îngrijit, deși trăiește în munți? se minună K.) L-a condus pe K până în colțul acoperit de nisip.

— Diseară mergem la o petrecere, a șușotit el. Acolo o să întâlnești mulți oameni.

A băut și i-a dat sticla. K a luat o înghițitură. Trupul i-a fost cuprins de o toropeală care a pornit din dreptul inimii și care, din fericire, i-a amorțit vuietul din cap. S-a întins din nou, amețit; simțea că plutește.

A auzit șoapte; apoi cineva i-a descheiat ultimul nasture al salopetei și a vârât înăuntru o mână rece. K a deschis ochii. Era femeia: îngenunchease lângă el și acum se juca cu penisul lui. I-a respins mâna și a încercat să se ridice în picioare, dar omul îi zise:

— Relaxează-te, prietene, spuse, aici ești în Sea Point, asta e ziua în care se întâmplă numai lucruri frumoase. Relaxează-te și distrează-te. Servește-te cu un păhărel.

A pus sticla în nisip, lângă K, și a plecat.

— Cine e fratele tău? întrebă K pe un ton răgușit. Cum se numește?

— Numele lui este Decembrie, răspunse femeia.

Oare auzise bine? Era prima oară când îi vorbea.

— Ăsta e numele din buletinul lui. Mâine poate să aibă alt nume. Alt buletin, alt nume, pentru poliție, ca să fie ușor de confundat.

S-a aplecat și i-a luat penisul în gură. A încercat să o dea la o parte, dar s-a lăsat păgubaș, căci îi era silă să atingă părul artificial și tare al perucii ei. Așa că s-a liniștit, s-a lăsat pradă vârtejului din capul lui și căldurii umede care se simțea mult mai departe.

După o vreme în care poate că și dormise, nu știa, ea s-a întins lângă el pe nisip, ținându-i în continuare penisul în mână. Era mai tânără decât o făcea să arate peruca. Buzele îi erau încă umede.

— Deci, e cu adevărat fratele tău? se bâlbâi el, gândindu-se la omul care aștepta afară.

Ea zâmbi. Sprijinindu-se în cot, l-a sărutat chiar pe gură, iar limba ei i-a pătruns printre buze. I-a tras penisul afară cu forță.

Când s-a terminat, el a simțit că ar fi bine să spună ceva, pentru amândoi. Dar nici un cuvânt nu părea să îi vină în minte. Liniștea pe care băutura i-o dăduse se destrăma. A luat o înghițitură din sticlă, după care i-a dat-o fetei.

Niște siluete prindeau contur deasupra lui. A deschis ochii și a zărit-o pe fată, încălțată acum. Lângă ea se afla fratele ei.

— Dormi puțin, prietene, zise bărbatul cu o voce care venea parcă de la mare depărtare. Diseară o să vin iarăși, să te iau la petrecere, cum am promis. Acolo o să ai mâncare din belșug și o să vezi cum se trăiește în Sea Point.

K crezu că plecaseră, în sfârșit; dar bărbatul s-a întors și s-a aplecat deasupra lui, să-i mai șoptească ultimele cuvinte: E greu să fii bun, zise, cu o persoană care nu

vrea nimic. Nu trebuie să-ți fie teamă să spui ce vrei, doar spune și vei obține. Ăsta e sfatul meu, firavul meu prieten. L-a lovit pe K blând peste umăr.

Singur în cele din urmă, tremurând de frig, cu gâtul pârjolit de sete, simțind cum îl pândește în străfundul gândurilor lui amintirea rușinosului episod petrecut cu fata, K și-a încheiat nasturii și a ieșit din toaletă pe plajă, unde soarele era deja la asfințit. Fetele în bikini își strângeau lucrurile și se pregăteau să plece. Mergea greoi prin nisip, i se părea că era mult mai obositor decât înainte; la un moment dat, chiar și-a pierdut echilibrul și s-a răsturnat într-o parte. A auzit clinchetul clopoțelului omului care vindea înghețată și a încercat să alerge după el, înainte să-și aducă aminte că nu are bani. O clipă, mintea i s-a limpezit îndeajuns cât să își dea seama că era bolnav. Părea că temperatura corpului îi scăpase de sub control. Îi era deopotrivă frig și cald, dacă așa ceva era posibil. După care i se lăsă din nou ceva ca un văl peste minte și iar nu mai pricepu nimic. La capătul scării, în timp ce stătea ținându-se de balustradă, cele două fete l-au depășit, ferindu-și privirile și, bănuia el, ținându-și respirația. Le-a privit din spate pe când urcau și s-a trezit mânat de dorința de a-și înfige degetele în carnea lor moale.

A băut de la robinetul din spatele complexului Côte d'Azur, închizând ochii în timp ce înghițea, gândindu-se la apa rece care curge din munți, până când ajunge la rezervoarele din parcul De Waal, și apoi, prin kilometri întregi de țevi îngropate în pământul întunecos de sub străzi, ca să curgă, în fine, în locul acesta și să îi potolească lui setea. Nu s-a putut abține, așa că s-a ușurat și apoi a băut din nou. Simțea că este atât de ușor, încât nu era sigur că picioarele îi atingeau pământul. Cu senzația aceasta că plutește, a plecat și a intrat în

clădirea plină de umbre, lăsând în urmă ultimele raze ale asfințitului. Fără să ezite, a tras de clanța de la ușă.

În camera unde locuise mama lui era acum o grămadă de mobilă, așezată în totală neorânduială. Pe măsură ce ochii lui se obișnuiau cu semiîntunericul dinăuntru, a observat zeci de scaune din metal puse unul peste altul într-un morman care ajungea până în tavan, umbrele de plajă foarte mari care zăceau înfășurate prin toate părțile, mese albe din vinil cu găuri la mijloc și, foarte aproape de ușă, trei statui vopsite, din ghips: o căprioară cu ochi ciocolatii, un pitic într-o vestă din piele, pantaloni scurți și o șapcă verde cu ciucure și, mai mare decât celelalte două, o ființă cu un nas lung, care putea servi drept cuier, pe care a recunoscut-o apoi ca fiind Pinocchio. Peste tot se așternuse un strat de praf alb.

Purtat de miros, K a scotocit în colțul întunecat din spatele ușii. Tot bâjbâind, a găsit o pătură mototolită pe un strat de cartoane presate care zăceau direct pe podea. A dat și peste o sticlă goală, care s-a răsturnat și s-a rostogolit. Dinspre pătură venea un miros greu de definit, un amestec de vin dulce, scrum de țigară și sudoare. S-a înfășurat cu pătura și s-a întins pe jos. Imediat ce s-a așezat, au început să îi țiuie din nou urechile, iar acesta nu era decât preludiul, căci capul îi bubuia, semn că îi reveneau migrenele.

Acum chiar m-am întors, se gândi el.

Porni prima sirenă care anunța stingerea. Vaietul ei a fost preluat de toate sirenele fabricilor din întregul oraș. Cacofonia sonoră crescu în intensitate, apoi se stinse.

Nu putea dormi. Deși se împotrivea, gândurile i se întorceau la imaginea perucii blonde-argintii care stătea aplecată peste sexul lui, la felul în care mormăia

fata în timp ce ostenea deasupra lui. Am ajuns de mila tuturor, își zise. Oriunde merg, oamenii abia așteaptă să-și reverse mila asupra mea în diverse forme. Au trecut atâția ani, și eu tot mai arăt ca un orfan. Mă tratează ca pe copiii de la Jakkalsdrif, pe care erau dispuși să îi hrănească pentru că erau încă prea mici pentru a se face vinovați de ceva. De la copii nu se așteptau decât la mulțumiri bâlbâite de emoție. De la mine vor mai mult, pentru că am trăit mai mult pe lumea asta. Vor ca eu să îmi deschid inima și să le deapăn povestea unei vieți petrecute în cuști. Vor să audă despre toate cușcile prin care m-am perindat, de parcă aș fi vreun șoarece alb sau vreo maimuță. Dacă la Huis Norenius aș fi învățat să spun povești în loc să curăț cartofi sau să fac adunări, dacă m-ar fi pus să exersez zilnic și să repet povestea vieții mele, dacă ar fi stat mereu în preajma mea cu bățul, până aș fi putut povesti fără să mă poticnesc, aș fi putut să le fiu pe plac. Aș fi zis povestea unei vieți petrecute în închisori, în care am stat zi de zi, an de an, cu fruntea lipită de sârma de la gard, privind lung în depărtare, visând la experiențe prin care nu aveam să trec niciodată, aș fi zis cum mă insultau gardienii, cum mă loveau cu picioarele în spate și cum mă trimiteau să frec podelele. Când aș fi terminat povestea, oamenii ar fi dat din cap, le-ar fi părut rău, unii ar fi fost chiar mânioși, m-ar fi îmbiat cu mâncare și băutură; femeile m-ar fi luat în paturile lor și ar fi avut grijă de mine mai bine chiar decât mama mea. Dar adevărul este cu totul altul, și anume că am fost grădinar, mai întâi pentru consiliul local, mai târziu doar pentru mine, iar grădinarii stau mult timp cu nasul în pământ.

K s-a tot răsucit pe cartoane, incapabil să stea locului. A descoperit că-l stârnește de-a dreptul să spună

așa, la întâmplare: *adevărul, acesta este adevărul despre mine. „Sunt grădinar"*, zise din nou, cu voce tare. Pe de altă parte, nu era puțin ciudat pentru un grădinar să doarmă într-o debara, nu departe de mare și de vuietul valurilor?

Sunt mai degrabă un vierme de pământ, își zise. Care e tot un fel de grădinar. Sau o cârtiță, tot un grădinar, cineva care nu spune povești, pentru că își duce traiul în tăcere. Dar cum să îți închipui o cârtiță sau un vierme de pământ care trăiește pe o podea de ciment?

A încercat să își liniștească fiecare părticică a trupului, așa cum știa odinioară să facă.

Cel puțin, se gândi el, nu am făcut pe deșteptul și nu m-am întors în Sea Point cu tolba plină de povești despre cum m-au bătut în lagăre până când am ajuns așa slab mort și m-am prostit de-a binelea. Am decis de la început să tac și să fac pe nătângul, așa voi face până la sfârșit. Nu e nici o rușine în a fi mai sărac cu duhul. Primii pe care i-au închis au fost nătângii. Acum au lagăre pentru copii ai căror părinți au fugit, lagăre pentru oameni care se agită și fac spume la gură, lagăre pentru oameni cu capul mare și altele pentru oameni cu capul mic, lagăre pentru oameni care, după toate aparențele, nu au nici un mijloc de supraviețuire, lagăre pentru oameni goniți de pe pământurile pe care le munceau, pentru oameni găsiți prin canalele de scurgere, pentru fete fără adăpost care trăiesc pe străzi, pentru oameni care nu pricep nimic și nu știu cât face doi plus doi, pentru oameni care își uită actele acasă, pentru oameni care locuiesc în munți și bombardează poduri noaptea. Poate că, într-adevăr, este suficient să nu fii în nici un lagăr, să te ții departe de toate aceste lagăre. Poate că asta este chiar o realizare pentru moment. La urma urmei, câți oameni au rămas care să

nu fie sau închiși în vreun lagăr, sau paznici la poartă vreunuia? Am scăpat din lagăre; acum poate că, dacă stau ascuns, scap și de mila oamenilor.

Greșeala pe care am făcut-o, se gândi el, dacă privesc în urmă, este că nu am avut suficiente semințe, un pachet de semințe pentru fiecare buzunar: semințe de dovleac, de fasole, de morcovi, de sfeclă roșie, de ceapă, de roșii, de spanac. Să fi avut semințe și în pantofi, în căptușeala hainei, în caz că dădeam peste hoți pe drum. O altă greșeală a mea a fost că am plantat toate semințele împreună, într-un singur loc. Ar fi trebuit să le plantez pe rând, răspândite pe kilometri de câmpie, pe petice mici de pământ, nu mai mari decât palma mea, aș fi întocmit apoi o hartă și aș fi ținut-o cu mine tot timpul, astfel încât, în fiecare noapte, să fac un tur al tuturor acestor locuri, pentru a le uda. Un lucru pe care l-am descoperit la țară este că există timp pentru orice.

(Asta să fie oare morala, își zise el, morala întregii istorii: că este destul timp pentru orice? Așa se ivește de obicei morala în cursul evenimentelor, nechemată, când te aștepți mai puțin?)

S-a gândit la fermă, la tufișurile cenușii cu spini, la pământul stâncos, la lanțul de dealuri, la munții cu vârfuri îndepărtate în nuanțe de la purpuriu la roz, la cerul măreț, senin și liniștit și la pământul de jos, cenușiu sau maro pe tot cuprinsul, afară de niște locuri în care, dacă te uitai atent, vedeai deodată un vârf de lujer verde-aprins, o frunză de dovleac sau tulpina vreunui morcov.

Nu i se părea cu neputință ca cineva, indiferent cine ar fi fost, care nu ar ține cont de semnalul de stingere și ar veni când ar pofti să doarmă în acest colț pestilențios (K își închipuia un bătrânel adus de spate, cu o sticlă în buzunarul lateral, care ar mormăi tot timpul

în barbă, genul de bătrân ignorat de poliție) să fie deja plictisit de viața pe malul mării și să vrea să își ia o vacanță și să meargă la țară, dacă ar găsi un însoțitor care să cunoască drumurile. Ar putea să împartă un pat noaptea, nu ar fi prima oară când ar face asta. Dimineața, la primele raze de lumină, ar porni în căutarea vreunei roabe părăsite pe străzile lăturalnice; cu puțin noroc, ar porni deja la drum, pe strada principală, pe la ora zece, amintindu-și să se oprească să cumpere semințe și alte câteva lucrușoare, evitând poate orașul Stellenbosch, care părea să fie un loc ce aduce ghinion.

Iar dacă bătrânelul ar coborî din căruț și s-ar întinde (lucrurile căpătau ritm acum) și ar căuta pompa de apă pe care soldații o dinamitaseră ca să nu mai rămână nimic în picioare și dacă s-ar plânge spunând: „De unde o să facem rost de apă?", el, Michael K ar scoate o linguriță de ceai din buzunar, o linguriță și un mosor cu ață. Ar curăța gura puțului de pietriș, ar îndoi coada linguriței până ar face o buclă, ar lega ața de ea și ar coborî-o prin puț până în adâncul pământului, iar când ar ridica-o, ar fi apă în cupa linguriței; și astfel, ar zice, se poate trăi.

John Updike, *Fugi, Rabbit*
David Mitchell, *Atlasul norilor*
J.M. Coetzee, *Maestrul din Petersburg*
Sawako Ariyoshi, *Soția doctorului*
Laura Restrepo, *Dulce companie*
Leo Perutz, *Iuda lui Leonardo*
Taichi Yamada, *În căutarea unei voci din depărtare*
Eduardo Mendoza, *Mauricio sau alegerile locale*
Kurt Vonnegut, *Bun venit printre maimuțe*
Carol Shields, *Jurnal în piatră*
Martin Suter, *Diavolul din Milano*
Amos Oz, *Poveste despre dragoste și întuneric*
Michel Chabon, *Băieți teribili*
Rick Moody, *Furtuna de gheață*
Gary Shteyngart, *Absurdistan*
Tash Aw, *Fabrica de mătase*
Richard Ford, *Cronicarul sportiv*
Gonçalo M. Tavares, *Ierusalim*
Alessandro Piperno, *Cu cele mai rele intenții*
Joseph Roth, *Spovedania unui ucigaș. Legenda sfântului bețiv*
Arnon Grunberg, *Nesuferitele zile de luni*
Jeanette Winterson, *Portocalele nu sunt singurele fructe*
Cinghiz Aitmatov, *Stigmatul Casandrei*
Sawako Ariyoshi, *Dansatoarea de Kabuki*
Arthur Japin, *În ochii Luciei*
Naghib Mahfuz, *O mie și una de nopți și zile*
John Updike, *Întoarcerea lui Rabbit*
Mo Yan, *Sorgul roșu*
Guillermo Martínez, *Moartea lentă a Lucianei B.*
Kurt Vonnegut, *Cutremur de timp*
Fumiko Enchi, *Ani de așteptare*
J.M. Coetzee, *Viața și vremurile lui Michael K*

77,62

John Maxwell Coetzee s-a născut la Cape Town, în Africa de Sud, la 9 februarie 1940. Își încheie strălucit studiile de literatură engleză și matematică la University of Cape Town în 1961, apoi se mută în Anglia, unde lucrează ca programator. Își ia doctoratul cu o teză despre Samuel Beckett la University of Texas, Austin (1965-1969), și ține cursuri de literatură la New York până în 1971, când se întoarce la Cape Town, pentru a preda la universitate. Debutează cu romanul *Dusklands* (1974), urmat de *In the Heart of the Country* (1977) și *Așteptându-i pe barbari* (*Waiting for the Barbarians*, 1980; Humanitas, 2005), care îi aduce James Tait Black Memorial Prize, precum și consacrarea internațională. Publică apoi ***Viața și vremurile lui Michael K*** (*Life & Times of Michael K*, 1983), distins cu Booker Prize și Prix Femina Étranger, *Foe* (1986 – Jerusalem Prize, 1987), *The Age of Iron* (1990 – *The Sunday Express* Book of the Year) și *Maestrul din Petersburg* (*The Master of Petersburg*, 1994 – *Irish Times* International Fiction Prize, 1995; Humanitas Fiction, 2008). În 1997 îi apare un prim roman autobiografic, *Boyhood*, urmat de *Youth*, în 2002. Militant pentru drepturile animalelor, Coetzee publică în 1999 volumul *The Lives of Animals*. Romanul *Dezonoare* (*Disgrace*, 1999; Humanitas, 2006) îi aduce din nou Booker Prize, iar *Elizabeth Costello* (2003), *Slow Man* (2005) și *Diary of a Bad Year* (2007) se bucură de o foarte bună receptare. Publică, de asemenea, eseuri filozofice și literare. Din 2002 trăiește în Australia, fiind profesor emerit la University of Adelaide. În 2003 primește Premiul Nobel pentru literatură.

Roman distins cu Booker Prize în Marea Britanie în 1983 și Prix Femina Étranger în Franța în 1985

În Africa de Sud, în timpul războiului civil, un grădinar încearcă să străbată drumul de la Cape Town, capitala sfâșiată de violențe, până la Prince Albert, locul său de baștină. Duce o povară prețioasă: pe mama lui imobilizată, într-un cărucior improvizat, iar istoria acestei relații stranii se împletește cu marea istorie atroce, trăită *live*. Într-o lume fragmentată, care nu este pregătită să-i accepte alegerile, Michael K dă o lecție despre supraviețuire pură: fără idoli, fără iluzii, fără viitor.

„*Viața și vremurile lui Michael K* este o carte care te subjugă. Dramatismul poveștii creează un vacuum care te soarbe și, pe măsură ce te adâncești în lectură, descoperi un erou curajos, de neclintit, un adevărat artist al evadării în mijlocul unei lumi aflate într-o continuă luptă."

The New York Times

„O capodoperă dură și limpede, asemenea unui diamant îndelung șlefuit."

Los Angeles Times

„Nici unul dintre aceste cuvinte nu a fost folosit până acum pentru a descrie stilul lui Coetzee: baroc, amețitor, plin de culoare, exuberant, hiperbolic, hiperrealist, fantastic, picaresc, tragicomic, palpitant, viguros, plin de viață."

The Independent

„O carte care îți purifică simțurile în asemenea măsură, încât pare că ochiul îți devine mai ager, iar auzul mai ascuțit."

The New York Times Book Review

„Un roman uluitor: lucid, pictural, emoționant..."

The Observer

ISBN 978-973-689-289-9